

ΕΚΛΟΓΗ

ΑΠΟ ΤΑ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ ΟΛΟΥ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

ΤΟΜΟΣ Γ'

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1947

ΑΡΙΘΜΟΣ 7

* Ατομικός πόλεμος ή ειρήνη δια της βίας; Bertrand Russell	761
Μανχάτταν José Bartoli & Denis de Rougemont	770
Μοντγκόμερυ Υποστράτηγου de Guingand	774
* Η κρίσις της Ευρώπης	781
Αί ασθένειαι του ήπατος «American Mercury»	791
Τò περιοδικò «Κροκόδειλος» καί ή θέση του στη Ρω- σική ζωή John Lawrence	795
Κρίσις εις την Άνωτέραν Έκπαίδευσιν των Ένωμένων Πολιτειών . . . «Neue Schweizer Rundschau», Ζυρίχη	801
* Η σημερινή θέσις της Μεγ. Βρεταννίας «Time Magazine» «The Economist», «Picture Post», «Atlantic Monthly», «Time and Tide», «Foreign Affairs», Henry Wallace	806
* Η φύση καί τὰ παιχνίδια της . . . «Graphis», Ζυρίχη	824
Τò μοιραίο παιχνίδι Neil Bell	830
* Ομαδικός παραθερισμός για 5.000 ανθρώπους	
Τò όνειρο S. Baron & F. Mullally	834
Τò όνειρο «Une Semaine dans le Monde»	844
* Ο σχηματισμός των αστερων «The Yale Review»	847
Τὰ $\frac{9}{10}$ των ανθρώπων ζουν στο $\frac{1}{100}$ της Γης «Juin», Παρίσι	851
* Ένας Ευρωπαίος στην Αυστραλία Alan Moorehead	854
Διδάγματα από τη ζωή των άγριων «The Rationalist Annual»	864
* Η αποδημία των γερανών Stanislaw Balinski	867
K. R. Popper: «The Open Society and its Enemies»	
. «The Saturday Review of Literature»	870
* Τράπεζα Έφευρέσεων «Die Weltwoche»	874
28 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1940	875
Άρθρο του κ. Γερ. Λύχνου, «Ελληνική άμυνα καί ξένος τύπος, Άποσπάσματα από τò ημερολόγιο του Τσιάνο	
* Μιά σύντομη συνάντηση «Je Maintiendrai», Άμστερνταμ	891
Τέσσερα ανέκδοτα του Μπέρναντ Σω «Treasury of Laughter»	

Ορκίζομαι στη φλόγα τῶν Ὀμήρων,
ἡρώων γεννήτρα μετ' τὴν Ἰλιάδα,
στοῦ λόγου, σίτῃς ἰδέας καὶ στῶν ὀνείρων

ὀρκίζομαι τὴν ἄσβηστην Ἑλλάδα.
Ὀρκίζομαι σιὸ φῶς καὶ στὴν ὑγεία,
στὴν καθαρὴ τῆς ἀρετῆς λαμπάδα,

στὴν πίστιν τῶν πατέρων τὴν ἁγία,
τοῦ χαμοῦ καὶ τῆς νύχτας ὀδηγήτρα,
πότε Ἀθηνᾶ καὶ πότε Παναγία,

τοῦ ἀλλόφυλου νικήτρα, καταλύτρα.
Ὀρκίζομαι στὴ γλύκα τῆς εἰρήνης,
στὰ λιόφυτα γλαυκά, στὰ ξανθὰ κίτρα,

στὴν ὁμορφιὰ πού ἀπὸ τὴ βρύση χύνεις
τῆς τέχνης κι ἀπ' τῆς φύσης τὰ μαστάρια,
ὀρκίζομαι, γῆ θεῖα τῆς Ρωμισούνης,

στ' ἀρχαῖα σου καὶ στὰ νέα σου παλικάρια,
— Φωκάδες, Καραϊσκάκηδες, Λεωνίδες, —
στὸν Ὀλυμπο τὸν κλέφτη, στὰ βλαστάρια

πού τὰ τρῶν τουρκομάνικες ἀκρίδες:
Ἡ τὴν ἀσπίδα, ἢ στὴν ἀσπίδα ἐπάνω!
Ὀρκίζομαι σ' Ἐσέ, τοὺς Διγενῆδες

πού γεννᾷς· θὰ νικήσω ἢ θὰ πεθάνω.

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

Ἀπὸ τὴν «Πολιτεία καὶ Μοναξιά»

Ἡ «ΕΚΛΟΓΗ» ἐκδίδεται σὲ συνεργασία μετὰ τὰ παρακάτω περιοδικά:

ÉCHO — Revue Internationale (Γαλλικό).
INTERNATIONAL ECHO (Ὁλλανδία, Βέλγιο).
PARHAAT (Φιλανδία).

NEUE AUSSER (Γερμανία, Αὐστρία).

ECHO DEL MONDO (Ἰταλία).

WEN CHIEN: Καθρέπτης (Κίνα). — WITYA: Γνώση (Σιάμ).

ΤΟΜΟΣ Γ'

ΕΚΛΟΓΗ

ΑΡΙΘΜΟΣ

Ο Κ Τ Ω Β

Σ

1 9 4

Ἀτομικὸς πόλεμος ἢ εἰρήνη διὰ τῆς βίας

Τοῦ BERTRAND RUSSELL

(Ἀπὸ τὸ «The Listener», Λονδίνον)

Ἡ ἀνακάλυψις τῶν μέσων διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν καὶ χρησιμοποίησιν τῆς ἀτομικῆς ἐνεργείας εἶναι ἀπὸ τῆς ἐπιστημονικῆς πλευρᾶς καταπληκτικὸς θρίαμβος τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας. Τὸ γεγονός αὐτὸ δείχνει ὅτι ὁ αἰὼν μας εἶναι εἰς πνευματικὴν ἱκανότητα, ἴσως, ἂν ὄχι καλύτερος ἀπὸ τοὺς προηγουμένους. Ἡ ἀνακάλυψις αὐτὴ ἀπὸ τὴν ἀποψὶν τῶν δυνατῶν ἢ πιθανῶν ἀποτελεσμάτων διὰ τὴν εὐτυχίαν τοῦ ἀνθρώπου, παρουσιάζει διαφορετικὴν ὅψιν. Ποτὲ ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τῆς γραπτῆς ἱστορίας ἡ ἀνθρωπότης δὲν εὐρέθη ἀντιμέτωπος ἐνὸς τόσοσιν τρομεροῦ προβλήματος. Ἡ πρέπει ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν νὰ λησμονήσωμεν τὰς παλαιὰς πίστεις καὶ προκαταλήψεις καὶ νὰ ἀποκτήσωμεν μίαν ἐντελῶς νέαν μορφήν πολιτικοῦ καὶ στρατιωτικοῦ ὀργανισμοῦ ἢ ἐάν δὲν κατορθώσωμεν αὐτό, πρέπει νὰ ἀναμένωμε μίαν παγκόσμιον καταστροφὴν ὑπερβάλλουσιν εἰς φρίκην κάθε προηγουμένην.

Μία τῶν μεγαλυτέρων δυσκολιῶν εἶναι τὸ μικρὸν χρονικὸν διάστημα ἐντὸς τοῦ ὁποίου πρέπει νὰ συμπληρωθῶν τὰ μέτρα τὰ ὁποῖα θὰ ἐμποδίσουν τὴν καταστροφὴν. Ἐάν υπολογίσωμεν τὴν περίοδον αὐτὴν εἰς εἴκοσιν ἔτη πρέπει νὰ ἐξαντλήσωμεν τὴν αἰσιοδοξίαν μας μέχρι τοῦ τελευταίου λογικοῦ ὁρίου. Πρῶτον ὅς σκεφθῶμεν τί πρέπει νὰ περιμένωμεν εἰς περίπτωσιν κατὰ τὴν ὁποίαν δὲν θὰ ἐπιβληθῇ πραγματικὸς κεντρικὸς ἔλεγχος εἰς τὴν παραγωγὴν ἀτομικῶν βομβῶν. Πρὸς τὸ παρὸν αἱ ἠνωμένα Πολιτεῖαι ἔχουν τὸ μονοπώλιον, μὲ μερικὴν συμμετοχὴν τῆς Μεγ. Βρεταννίας καὶ τοῦ Καναδά. Ὅλοι ὁμῶς συμφωνοῦν ὅτι τὸ μονοπώλιον αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ διαρκέσῃ περισσότερο ἀπὸ πέντε χρόνια. Μετὰ τὸ τέλος τῆς πενταετίας πολλὰ ἔθνη θὰ κατέχουν τὸ μυστικὸν τῆς ἀτομικῆς βόμβας· ἴσως ὅλα τὰ βιομηχανικὰ ἔθνη τὰ ὁποῖα μποροῦν νὰ ἐξασφαλίσουν τὰς ἀπαραιτήτους ποσότητας οὐρανίου καὶ θορίου. Τὰ δύο αὐτὰ στοιχεῖα θὰ ἀντικαταστήσουν εἰς μεγάλην ἔκτασιν τὸ πετρέλαιον ὡς ἀφορμὴν διαμάχης εἰς τὸ πεδίον τῆς δυναμικῆς πολιτικῆς.

Μποροῦμε νὰ υποθέσωμεν ὅτι θὰ βρεθῶν νέαι πηγαὶ αὐτῶν τῶν στοιχείων εἰς μέρη τὰ ὁποῖα δὲν ἔχομεν ὑπ' ὄψιν μας καὶ τὰ ὁποῖα θὰ δώσουν ἀφορμὴν ὑποψιῶν καὶ φόβων εἰς τὰς χώρας αἱ ὁποῖαι

αλθάνονται ότι καθυστερούν εις τὸν ἀγῶνα κατασκευῆς μέσων μαζικῆς καταστροφῆς.

Θὰ ὑπάρχῃ ἕνας γενικὸς φόβος ὅτι ὁ νέος πόλεμος θὰ ἀρχίσῃ μὲ ἕνα νέον καὶ φοβερώτερον Περλ Χάρμπορ, ὅπου αἱ ἀτομικαὶ ὠρολογιακαὶ βόμβαι θὰ ριφθοῦν, εἰς ὠρισμένην στιγμήν, εἰς τὰ κύρια ἀστικά κέντρα μιᾶς χώρας. Ὁ νέος πόλεμος ἴσως ἀρχίσῃ μὲ ταυτόχρονον καταστροφὴν τῶν κυριωτέρων πόλεων, τῶν κυριωτέρων βιομηχανικῶν κέντρων καὶ τῆς ἔδρας τῆς κυβερνήσεως μιᾶς Μεγάλης Δυνάμεως ἢ ὁποία θὰ ἔχῃ χάσει τὴν ἐλπίδα νὰ νικήσῃ πρὶν ἀκόμη ἀνακαλύψῃ τὸν ἐχθρόν της. Διὰ τὰ νὰ προφυλαχθῶμεν ἀπὸ τὸ ἐνδεχόμενον μιᾶς τοιαύτης καταστροφῆς θὰ πρέπει νὰ ἐπιβληθοῦν αὐστηροὶ περιορισμοὶ εἰς τὰς ἀδείας τῶν συμμάχων ταξιδιωτῶν καὶ νέα ἀπαγορευτικὰ μέτρα ἐναντὶον ἐκείνων τῶν ὁποίων ἡ πολιτικὴ νομιμοφροσύνη κρίνεται ὑποπτος. Ὁ ἐθνικισμὸς θὰ πρέπει νὰ ἀποκτήσῃ ὅλον ἐν καὶ μεγαλυτέραν ἔντασιν. Ὁ τρόμος τῆς φρίκης τοῦ πολέμου δὲν βοηθεῖ καθόλου τὴν εἰρήνην ὅπως ἐπίστευαν πολλοὶ αἰσιόδοξοι ἀπὸ τὴν ἐποχὴν κατὰ τὴν ὅποια ὁ Νόμπελ ἐφεύρε τὴν δυναμίτιδα. Ἀντιθέτως τὸ αἶσθημα αὐτὸ θὰ αὐξήσῃ τὸ μῖσος τῶν μὴ φίλων κρατῶν καὶ θὰ συντελέσῃ εἰς τὴν διατήρησιν τοῦ φιλοπολέμου πνεύματος τῶν ἐθνῶν. Ἀργὰ ἢ γρήγορα ἡ ἔντασις θὰ φθάσῃ εἰς τὸ κατακόρυφον καὶ ὁ πόλεμος θὰ ἐκραγῇ.

Οἱ αἰδήποτε καὶ ἐάν εἶναι ἡ πολιτικὴ τῆς Βρεταννικῆς κυβερνήσεως κατὰ τὴν διάρκειαν ἐνὸς μεγάλου ἀτομικοῦ πολέμου, ἀκόμη καὶ ἐάν προπαθήσῃ ἀπεγνωσμένως νὰ μείνῃ οὐδετέρα, ἡ Βρεταννικὴ γῆ εἶναι ἀναπόφευκτον νὰ γίνῃ πεδὶον μάχης. Καὶ ἐπειδὴ ἡ ἔκτασις της εἶναι μικρὰ καὶ ὁ πληθυσμὸς πυκνός, εἶναι βέβαιον ὅτι μεγάλο μέρος τῶν κατοίκων τῆς Ἀγγλίας θὰ χαθῇ ἀπὸ βομβαρδισμούς, ἑλλειψὶν τροφίμων καὶ τὰς ἀσθενείας αἱ ὁποῖαι θὰ ἐπακολουθήσουν. Συνεπῶς ἡ ἐξεύρεσις τῶν μέσων διὰ τὴν παρεμπόδισιν ἐνὸς νέου πολέμου ἀφορᾷ ὅχι μόνον γενικῶς ὅλον τὸν κόσμον ἀλλὰ καὶ εἰδικῶς τοὺς Ἀγγλοὺς διὰ τοὺς ὁποίους εἶναι ζήτημα ζωῆς καὶ θανάτου.

Ἐνας ἀτομικὸς πόλεμος μπορεῖ νὰ λήξῃ γρήγορα μὲ νίκην τῆς μιᾶς παρατάξεως. Εἰς τοιαύτην περίπτωσιν θὰ κυριαρχήσῃ ἡ μεγαλυτέρα μεταξὺ τῶν νικητῶν δύναμις. Διὰ τὸ ἐνδεχόμενον αὐτὸ θὰ ὁμιλήσω κατωτέρω. Συμβαίνει ὅμως καὶ κάτι πολὺ χειρότερον. Ἐάν ὁ πόλεμος παραταθῇ καὶ ἐάν ὅπως μπορεῖ νὰ γίνῃ, αἱ ραδιενεργοὶ ἀκτίνες καταστρέψουν εἰς μεγάλας περιοχὰς κάθε μορφὴν ζωῆς, ἐνῶ ὁ μικροβιακὸς πόλεμος θὰ ἀπλώνεται ὅλον καὶ περισσότερον, τότε θὰ ἀκολουθήσῃ τελεία καταστροφὴ τῆς συγχρόνου βιομηχανικῆς τεχνικῆς, καταστρεπτικὰ ἀπώλεια μεταξὺ τοῦ πληθυσμοῦ καὶ ἐπιστροφὴ εἰς τὴν περιωρισμένην τοπικὴν γεωργίαν ἐφ' ὅσον δὲν θὰ ὑπάρχῃ πλέον ἐμπόριον εἰς τὰς περιοχὰς αἱ ὁποῖαι θὰ ἔχουν τὴν τύχην νὰ ἀποφύγουν τὴν δηλητηρίασιν τῆς γῆς των. Παρομοίᾳ ἀποσύνθεσις παρετηρήθη μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας καὶ θὰ μποροῦσε πάλι νὰ συμβῇ. Αἱ ἀπλὰ μικραὶ κοινότητες αἱ ὁποῖαι θὰ δημιουργηθοῦν θὰ εἶναι ἀσφαλεῖς καὶ σταθεραὶ μόνον ἕως ὅτου ἀναγεννηθῇ ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ τεχνικὴ. Ἀλλὰ κάθε ἀναγέννησις θὰ φέρῃ μαζί της τὸν κίνδυνον μιᾶς νέας κακῆς χρησιμοποίησεως τῆς ἀνθρωπίνης

ἐφευρετικότητος πρᾶγμα τὸ ὁποῖον θὰ εἴχε ὡς ἄμεσον ἐπακόλουθον τὸν πόνον καὶ τὸν θάνατον εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Τὸ ἀδέσμευτον κυνήγημα τῆς γνώσεως θὰ ἀπεδεικνύετο ἐπικίνδυνον καὶ μόνον ἡ ἀγνοία θὰ προσέφερε ἀσφάλειαν.

Ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος καὶ εἰδικώτερον κατὰ τὰ 400 τελευταῖα ἔτη, οἱ ἄνθρωποι ἐζήτησαν νὰ ἐξηγήσουν τὸν κόσμον καὶ νὰ ἀνακαλύψουν τοὺς νόμους οἱ ὁποῖοι διέπουν τὴν φύσιν. Τώρα, ἔχομεν φθάσει εἰς ἕνα σημεῖον εἰς τὸ ὁποῖον ἡ ἐπιτυχία τῆς προσπάθειάς μας αὐτῆς συνδυαζομένη μὲ τὴν ἑλλειψὶν ἀναλόγου ἠθικῆς προόδου μᾶς ἔχει φέρεῖ πλησίον τῆς τελείας καταστροφῆς. Πρέπει λοιπὸν νὰ συμπεράνωμεν ὅτι δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ ἔχῃ ἐμπιστοσύνην εἰς τὸν ἄνθρωπον ὅταν αὐτὸς ἀποκτήσῃ γνώσεις; Εἶναι ἄραγε τόσοσιν ταπεινὰ τὰ κίνητρα καὶ οἱ πόθοι τοῦ ἀνθρώπου ὥστε μόνον ἡ ἀγνοία νὰ μπορῇ νὰ τὸν προφυλάξῃ; Θὰ ἀποδιώξωμεν τὴν ἐπιστήμην, θὰ κλείσωμε τὰ ἱδρύματα ὅπου μελετᾶται καὶ θὰ κάψωμε τὰ βιβλία τὰ ὁποῖα περιέχουν τὰς ἐφευρέσεις της; Μία παρομοία ἐνέργεια θὰ ἦταν ἀποκρουστικὴ ὅχι μόνον διὰ τὴν φυσικὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ἀνθρώπου πρὸς ἀπόκτησιν δυνάμεως ἀλλὰ δι' αὐτὴν ταύτην τὴν ἐννοίαν τῆς ἀνθρωπίνης μοίρας.

Ἐάν ζοῦμε καὶ πεθαίνωμε ὅπως τὰ ζῶα, χωρὶς νὰ ἀνησυχῶμε διὰ τὸ σῦμπαν, χωρὶς καμμίαν προσπάθειαν νὰ ἀποκαλύψωμε τὰ μυστικά του, αὐτὸ θὰ ἐσήμαινε ὅτι προδίδομε τὰς ἱκανότητάς μας καὶ ἀπαρνούμεθα ὅτι καλότερον ὑπάρχει εἰς τὴν ἀνθρωπότητα. Οἰοσθῆποτε κινδύνους καὶ δυσκολίας καὶ ἂν περικλείη τὸ κυνήγι τῆς γνώσεως δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐγκαταλειφθῇ, οὔτε θὰ ἐδεχόμεθα ταπεινωτικὴν φυλάκισιν ἀπὸ φόβου.

Διὰ τὰ ἐπιζήσῃ ὁ ἐπιστημονικὸς κόσμος θὰ πρέπει νὰ συσταθῇ μία παγκόσμιος κυβέρνησις ἢ ὁποία θὰ ἔχῃ τὸ μονοπώλιον τῶν πλέον ἐπικινδύνων ὅλων καὶ τόσῃ ἰσχύϊ ὥστε νὰ ἐπιμένῃ διὰ τὴν ἀντικατάστασιν, εἰς τὰς μεταξὺ τῶν ἐθνῶν σχέσεις, τῆς ἀναρχίας διὰ τοῦ νόμου. Ἐφ' ὅσον δὲν θὰ ὑπάρχῃ τοιαύτῃ κεντρικὴ ἀρχὴ εἶναι βέβαιον ὅτι ὁ πόλεμος θὰ ἐκραγῇ ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμήν. Ὁ πόλεμος αὐτὸς δὲν θὰ συμβιβάζεται πλέον μὲ τὸν πολιτισμὸν τρόπον ζωῆς οὔτε μὲ ἕνα ἀνεκτὸν βασμὸν γενικῆς εὐημερίας. Διὰ τὸν σχηματισμὸν τῆς παγκοσμίου κυβερνήσεως ὑπάρχουν δύο τρόποι: Ὁ καλότερος εἶναι ἡ συμφωνία τῶν κρατῶν μεταξὺ τῶν. Ὁ εὐκολώτερος εἶναι ἡ ἐπιβολὴ τῆς κυριαρχίας ἐνὸς ἔθνους. Ὁ τελευταῖος αὐτὸς εἶναι εὐκόλος διότι δὲν χρειάζεται νέαν σκέψιν οὔτε ἠθικὴν ἀναχαλτίσιν οὔτε δημιουργικὴν φαντασίαν. Μπορεῖ νὰ πραγματοποιηθῇ διὰ τῶν μεθόδων τῆς δυναμικῆς πολιτικῆς καὶ τοῦ πολέμου, ἀλλὰ θὰ πληρωθῇ ἀκριβὰ εἰς ἀνθρώπινον πόνον. Τὸ ἰσχυρότερον κράτος μεταξὺ τῶν νικητῶν ἐνὸς ἄλλου παγκοσμίου πολέμου θὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν θέλησίν του εἰς ὅλῃν τὴν πλανήτην καὶ νὰ ἀπαγορεύσῃ τὸν ἐξοπλισμὸν κάθε ἄλλου κράτους ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ἰδικόν του.

Δὲν θὰ ὑπάρχῃ περίπτωσις ἐκουσίας παραχωρήσεως τῆς κυριαρχίας, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἀπαιτεῖ ὁ πρῶτος τρόπος, δηλαδὴ ἡ συμφωνία τῶν κρατῶν μεταξὺ τῶν. Τὸ ἰσχυρότερον ἐθνικὸν κράτος θὰ διατηρῇ τὴν ἀπεριόριστον κυριαρχίαν του καὶ τὰ ἄλλα δὲν θὰ μποροῦν παρὰ νὰ ὑποταχθοῦν. Ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος θὰ προσεπάθει νὰ συνηγορήσῃ ὑπὲρ τῆς παγκοσμίου ἡγεμονίας μιᾶς χώρας θὰ ἐσθιρίζετο εἰς ὠρισμένα σημαντικὰ πλεονεκτή-

ματα, αποτέλεσμα μιᾶς τοιαύτης ἐνοποιήσεως τοῦ κόσμου καθ' ὅλονδὴποτε τρόπον καὶ ἂν αὕτη ἐπραγματοποιεῖτο: εἰς τὴν περιπτῶσιν αὐτὴν ἡ εἰρήνη θὰ ἦταν ἀσφαλὴς διότι, παρ' ὅλην τὴν δυσαρρέσκειαν τῶν τὰ ὑποτεταγμένα ἔθνη δὲν θὰ μπορούσαν νὰ ἐπαναστατήσουν ἐπιτυχῶς. Μία δραστηριὰ καὶ ἀμειλικτος κυβέρνησις μπορεῖ νὰ ἐπιβληθῇ καὶ εἰς τὸν πλέον δύστροπον πληθυσμὸν διὰ τῶν συγχρόνων ὧλων.

Οἱ πολῖται τοῦ νικηφόρου ἔθνους πιθανὸν νὰ ἦσαν εὐτυχισμένοι, εὐποροὶ καὶ πολιτισμένοι. Ἰσως μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου, θὰ ἐδίδαν δικαιώματα καὶ εἰς τοὺς πολίτας ἄλλων ἔθνων, ὅπως ἡ Ρώμη ἐπεξέτεινε βαρβαρὸν τὸν τίτλον τοῦ Ρωμαίου πολίτου εἰς ὅλους τοὺς κατοίκους τῆς Αὐτοκρατορίας της. Ἡ ἐγκαθίδρυσις τοῦ καθεστώτος αὐτοῦ καὶ τὰ πρῶτα ἰσως πενήντα χρόνια θὰ ἔχουν σκληρὸν καὶ ἀπόλυτον χαρακτῆρα. Τελικῶς ὅμως ἡ ἀσφάλεια θὰ ἐπιφέρει μιαν γενικὴν πολιτικὴν ὕψιν καὶ ἡ πολιτικὴ ἐλευθερία θὰ ἐπανεέλθῃ. Ὁπωσδήποτε οἱ ἄνθρωποι θὰ μπορούν νὰ ζοῦν καὶ νὰ ἐργάζονται χωρὶς τὸν καθημερινὸν φόβον τῆς ὁλοκληρωτικῆς ἐπιστημονικῆς ἐκμηδενίσεως καὶ θὰ καταστῇ δυνατὴ ἡ κανονικὴ πρόοδος.

Παρ' ὅλα αὐτὰ τὰ πλεονεκτήματα, ὅλοι σχεδὸν θὰ θεωροῦσαν τὴν λύσιν αὐτὴν ὡς ἀπολύτως ἀνεπαρκῆ. Πρῶτον εἶναι πολὺ ἀπίθανον διὰ αὐτὴν θὰ ἐπιτευχθῇ χωρὶς ἓνα νέον παγκόσμιον πόλεμον· καὶ τότε ὅμως ἀκόμη μόνον ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν διὰ τὸν πόλεμον αὐτὸς θὰ τελειώσῃ ἀμέσως μὲ τὴν νίκην τῆς μιᾶς παρατάξεως. Ἐάν ὁ πόλεμος τελειώσῃ ἀφηνιδίως καμὶα παρατάξις δὲν θὰ μπορέσῃ νὰ ἐγκαταστήσῃ τὴν κυριαρχίαν της. Ἐάν ὁ πόλεμος διαρκέσῃ πολὺ καὶ αἱ δύο παρατάξεις θὰ εἶναι πολὺ ἐξηντλημέναι διὰ νὰ καταβάλουν μεγάλας προσπάθειας ὅταν ἔλθῃ ἡ εἰρήνη. Ἀλλωστε, ἀκόμη καὶ μετὰ τῶν νικητῶν, δὲν θὰ ὑπάρχουν τὰ μέσα, ἡ ἐνεργητικότης καὶ ἡ πολιτικὴ ἱκανότης ποὺ ἀπαιτοῦνται διὰ τὴν ἐγκαθίδρυσιν μιᾶς παγκοσμίου ἡγεμονίας.

Εἶναι λοιπὸν ἄκρως ἀμφίβολον ἂν ὁ νέος παγκόσμιος πόλεμος — ἂν γίνῃ — θὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἐνοποίησιν τοῦ κόσμου ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν μιᾶς νικητρίας δυνάμεως. Δεύτερον ἓνα σύστημα ἐλέγχου ἐνὸς μόνου ἔθνους θὰ προκαλέσῃ γενικὴν δυσαρρέσκειαν καὶ θὰ πρέπῃ νὰ ἐφαρμοσθῇ μὲ αὐστηράν πολιτικὴν καταπίεσιν. Εἶναι εὐνόητον διὰ τὴν κυριαρχοῦσα δύναμιν — ἂν ὑπάρξῃ — θὰ εἶναι ἢ ἡ Ἀμερικὴ ἢ ἡ Ρωσία καὶ εἶναι δύσκολον νὰ φαντασθῇ κανεὶς τοὺς Ἀμερικανούς νὰ κυβερνῶνται ἀπὸ Ρώσους ἢ τοὺς Ρώσους ἀπὸ Ἀμερικανούς.

Εἶναι ἀληθὲς διὰ τὴν νικητὴν θὰ πρέπῃ νὰ λαμβάνῃ μέρος εἰς τὴν κυβέρνησιν τὸσον, ὅσον χρειάζεται διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τοὺς ἐθνικοὺς ἐξοπλισμούς, ἀλλὰ εἰς τοιαύτην ἀτμόσφαιραν ὁ ρόλος αὐτὸς θὰ ἀπεδεικνύετο ἰσως πολὺ σημαντικός. Δι' αὐτὸ ἡ ἀνθρωπότης ἔχει σοβαρὰ τοὺς λόγους διὰ νὰ ἐπιθυμῇ τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος διὰ συμφωνίας μᾶλλον παρά διὰ κατακτήσεως. Ἡ λύσις αὐτὴ παρουσιάζει ἀπροσπέλαστα ἐμπόδια, προερχόμενα ὅχι μόνον ἀπὸ παραπτώματα τῶν κυβερνήσεων ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἓνα διαδεδομένον ἐθνικιστικὸν αἰσθημα τὸ ὁποῖον δὲν ἠλαττώθῃ παρ' ὅλον τὸν αὐτοκτονικὸν χαρακτῆρα τοῦ ἀτομικοῦ αἰῶνος. Πρέπει νὰ ἐξετάσωμεν ἂν ὑπάρχουν ἐλπίδες νὰ ὑπερνικηθῶν τὰ ἐμπόδια καὶ ποῖοι

οἱ τρόποι διὰ τῶν ὁποίων αἱ ὑπάρχουσαι δυσκολαὶ πρέπει νὰ ἀντιμετωπισθοῦν.

Ὅπως φαίνεται ὅλοι συμφωνοῦν διὰ τὸ μόνον τὸ ὁποῖον μπορεῖ νὰ πραγματοποιηθῇ εἶναι μία διεθνὴς ἀρχὴ διὰ τὴν ἀτομικὴν ἐνέργειαν. Αἱ ἐκθέσεις Ἀλιενταλ καὶ Μπαρουχ — ἡ τελευταία μάλιστα ὑπεβλήθη εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν Ἀτομικῆς Ἐνεργείας τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν — καθρεπτίζει τὴν γνώμην τῆς Ἀμερικανικῆς Κυβερνήσεως περὶ τοῦ προβλήματος αὐτοῦ. Ἐάν ὑπολογίσωμεν τὴν σημερινὴν πλεονεκτικὴν θέσιν τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν, αἱ προτάσεις αὐταὶ εἶναι τὸσον μεγαλόψυχοι ὅσον καὶ σοφαί· εἶναι ἀποβαρυντικὸν ὅμως τὸ γεγονὸς διὰ τὸν παρετηρήθη προθυμία νὰ γίνουν ἀποδεκταί. Ἀς ἐλπίσωμεν διὰ τὸ κατόπιν ὀριμωτέρας σκέψεως θὰ ὑπερνικηθῶν οἱ δισταγμοὶ τοὺς ὁποίους ἐξέφρασε ἡ Σοβιετικὴ Κυβέρνησις, ἂν καὶ ἡ τελευταία δήλωσις τοῦ κ. Γκρομύκο φαίνεται μᾶλλον νὰ κλονίζῃ πρὸς τὸ παρὸν αὐτὴν τὴν ἐλπίδα.

Διὰ νὰ ἐπαναλάβωμεν εἰς γενικὰς γραμμάς τοὺς λόγους τοῦ Σερ Τζώρτζ Τόμσον, ἡ Ἀμερικανικὴ πρότασις ἦταν νὰ δημιουργηθῇ ἓνας διεθνὴς ὀργανισμὸς διὰ τὴν παρακολούθησιν τῆς ἐξελίξεως τῶν ἐρευνῶν ἀτομικῆς ἐνεργείας, ὁ ὁποῖος συμφώνως πρὸς τὴν πρότασιν αὐτὴν θὰ ἔχῃ τὸ δικαίωμα νὰ παίρῃ τὸ οὐράνιον καὶ τὸ θόριον ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου καὶ νὰ διευθύνῃ γεωλογικὰς ἐξετάσεις πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ ἀνακαλυφθοῦν νέαι ποσότητες τῶν ὕλων αὐτῶν. Ὁ ἐν λόγω ὀργανισμὸς (Ο.Α.Ε.)¹ θὰ ἔχῃ τὸ ἀποκλειστικὸν δικαίωμα τῆς ἐκμεταλλείσεως τῶν ὕλων αὐτῶν καὶ τὴν καθοδήγησιν τῆς παραγωγῆς τῆς ἀτομικῆς ἐνεργείας τὸσον διὰ πολεμικοὺς ὅσον καὶ διὰ εἰρηνικοὺς σκοποὺς.

Εἶναι γινώσκον διὰ τὴν ἀτομικὴ ἐνέργεια ὑπὸ ὀρισμένην μορφήν μπορεῖ νὰ χορηγηθῇ εἰς τὴν βιομηχανίαν καὶ τὴν ἱατρικὴν, ὅχι ὅμως καὶ διὰ τὴν κατασκευὴν βουβῶν. Ὁ Ο.Α.Ε.¹ θὰ προμηθεύῃ τὴν ἀτομικὴν ἐνέργειαν ὑπὸ τὴν ἀκίνδυνον αὐτὴν μορφήν εἰς ὅσους τὴν ζητοῦν. Θὰ ἔχῃ τὴν ἀποκλειστικὴν ἐπίβλεψιν ὅλων τῶν ἐρευνῶν αἱ ὁποῖαι ὀδηγοῦν μὲ ἄμεσον τρόπον εἰς τὴν κατασκευὴν ἀτομικῶν βουβῶν, καὶ θὰ ἔχῃ τοὺς ἀπαιτούμενους ἐπόπτας διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ διὰ καμμίαν κυβέρνησιν ἢ ἰδιωτικὸν ἐργοστάσιον δὲν ἀπασχολεῖται μὲ ἀθέμιτους ἐνεργείας. Τὸ ἔργον τοῦ ἐποπτικοῦ σώματος θὰ διευκολύνεται πολὺ ἀπὸ τὸ γεγονὸς διὰ τὸ Ο.Α.Ε. συμφώνως πρὸς τὰς ἀρχικὰς προτάσεις τῆς Ἀμερικανικῆς Κυβερνήσεως θὰ ἔχῃ τὸ μονοπώλιον τῶν πρῶτων ὕλων καὶ τὰ δικαιώματα τῆς ἐξαγωγῆς τῶν ἀπὸ τὴν γῆν. Ὅπως ἐξήγησεν ὁ Σερ Τζώρτζ Τόμσον μερικὰ ἀπὸ τὰς Ἀμερικανικὰς προτάσεις — συμπεριλαμβανομένων τῶν σχετικῶν πρὸς τὸ μονοπώλιον αὐτὸ — ἐτροποποιήθησαν κατόπιν συζητήσεων.

Ἡ δυσκολία διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ἀποδοχῆς τοῦ συστήματος αὐτοῦ εἶναι βεβαίως τὸ ζήτημα τῆς ἐποπτείας. Ἡ ἱστορία τῶν ἑτῶν ἀπὸ τοῦ 1914 μέχρι σήμερον ἐδείξεν διὰ αἱ κυβερνήσεις εἶναι διατεθειμέναι νὰ κάνουν ὅλων τῶν εἰδῶν τὰς συμφωνίας ἐφ' ὅσον δὲν ὑπάρχει τρόπος διὰ νὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ τήρησις τῶν. Θὰ ἦταν

1. Ὁργανισμὸς Ἀτομικῶν Ἐρευνῶν (Ο.Α.Ε.).

εύκολον νά τεθῇ ἐκτός νόμου ἡ ἀτομικὴ βόμβα, ὅπως ἡ εἰρήνη τοῦ Κέλλογκ ἀπεκέρυξε τὸν πόλεμον. Καὶ πάλιν ὅμως θά ἦταν μάταιον ἂν δὲν ὑπῆρχε καὶ μία διεθνὴς ἐποπτεία διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ ὅτι δὲν κατασκευάζονται μυστικῶς ἀτομικαὶ βόμβαι. Ὅταν ἡ Σοβιετικὴ Κυβέρνησις ἰσχυρίζεται ὅτι ἡ ἐποπτεία παραβιάζει τὴν ἐθνικὴν κυριαρχίαν, πρέπει νὰ ἀπαντήσωμεν ὅτι χωρὶς κάποιον περιορισμὸν τῆς ἐθνικῆς κυριαρχίας εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀποφύγωμεν τὴν καταστροφήν.

Τὸ ἐνοχλητικὸν ζήτημα τοῦ βέτο ὡς πρὸς τὸν Ο.Α.Ε. συνδέεται ἐπίσης μὲ τὴν ἀπροθυμίαν ποὺ ὑπάρχει διὰ τὸ ζήτημα τοῦ περιορισμοῦ τῆς ἐθνικῆς κυριαρχίας. Εἶναι ὅμως ἐντελῶς φανερόν ὅτι ὁ Ο.Α.Ε. δὲν θά μπορούσε νὰ ἐκπληρώσῃ κανένα ἐκ τῶν σκοπῶν του ἂν αἱ ἐνέργειαι του ἐξηρτῶντο ἀπὸ τὸ βέτο ἐκάστης χώρας.

Αἱ δυσκολίαι αὐταὶ μποροῦν νὰ ὑπερникηθοῦν καὶ νὰ γίνῃ δεκτὴ κάποια τροποποίησις τοῦ Ἀμερικανικοῦ σχεδίου. Ἐν τούτοις θά χρειαστῇ νὰ ἐξετασθῇ μὲ προσοχὴν κάθε μελλοντικὴ τροποποίησις ὥστε νὰ μὴν ὑπάρχῃ φόβος ὅτι θά ἀχρηστεύῃ ὁλόκληρον τὸ σύστημα.

Ἡ ἀποδοχὴ ἐνός διεθνoῦς συστήματος ἐλέγχου διὰ τὴν χρῆσιν τῆς ἀτομικῆς ἐνεργείας θά ἦταν τεραστία πρόοδος πρὸς τὴν ἐπικράτησιν τῆς λογικῆς. Αἱ νέαι ἀνακαλύψεις θά ἦταν δυνατόν νὰ χρησιμοποιοῦνται δι' εἰρηνικοὺς σκοποὺς χωρὶς τὴν συνεχεὴ ἀπειλὴν ἐνός ἀτομικοῦ Πέρλ Χάρμπορ. Θά ἐφαίνετο δυνατὴ ἡ διεθνὴς συνεργασία εἰς ζητήματα ἀφορῶντα τὸν πόλεμον. Θά ἦταν τὸ πρῶτον βῆμα διὰ τὸν καθορισμὸν ὁρίων τῆς ἐθνικῆς κυριαρχίας, ἄνευ τοῦ ὁποίου τίποτε δὲν μπορεῖ νὰ ἐπιτευχθῇ. Ὅταν θά ἔχῃ γίνῃ ἡ ἀρχή, θά ἐπιτύχωμεν σιγά-σιγά μεγαλύτερα πράγματα. Ἡ πρότασις εἶναι τέτοια ὥστε οἰσοδῆποτε ὁ ὁποῖος ἐπιθυμεῖ τὴν εὐτυχίαν τῆς ἀνθρωπότητος θά τὴν ὑπεστήριζε ἄνευ ἐπιφυλάξεως. Δὲν πρέπει ὅμως νὰ τὴν ἀντιμετωπίζωμεν καὶ ὡς τὴν τελικὴν λύσιν. Δὲν μᾶς ἐξασφαλίζει τὸ τέλος τῶν μεγάλων πολέμων καὶ δὲν θά ἐμπόδιζε νὰ χρησιμοποιηθοῦν αἱ ἀτομικαὶ βόμβαι εἰς ἄλλας τῶν μορφάς.

Ἐὰν ὑπάρχῃ κάπου παρακαταθήκη οὐρανίου 235 ἢ πλουτωνίου, τὸ πρῶτον μέλημα μιᾶς γειτονικῆς μεγάλης δυνάμεως ὅταν ἀρχίσῃ ὁ πόλεμος, θά εἶναι βεβαίως νὰ πάρῃ αὐτὰς τὰς ποσότητας καὶ νὰ τὰς μετατρέψῃ εἰς βόμβας. Εἰς τὸ μέλλον δὲν θά χρειάζονται ἔξη ἔτη πολέμου διὰ νὰ κατασκευασθοῦν ὀλίγα ἀτομικαὶ βόμβαι καὶ μάλιστα ἀπὸ μίαν μόνον δύναμιν. Τὰ ἐργοστάσια τοῦ Ο.Α.Ε. θά περιέλθουν εἰς χεῖρας διαφόρων δυνάμεων καὶ ὅλαι αἱ παρατάξεις θά ἀποκτήσουν γρήγορα ἓνα ἀπόθεμα βομβῶν.

Εἶναι ἀπολύτως ἀδύνατον νὰ ἀπομονωθῇ τὸ ζήτημα τῆς ἀτομικῆς ἐνεργείας. Ἐὰν γίνῃ ἓνας μεγάλος πόλεμος τὰ νέα καταστρεπτικὰ μέσα θά χρησιμοποιηθοῦν, οἰαδήποτε ἀσφαλιστικὰ μέτρα καὶ ἂν ἐφαρμοσθοῦν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς εἰρήνης. Δὲν μποροῦμε νὰ ποῦμε: "Ἀς ἐπιτρέψωμε τοὺς περιορισμένους πολέμους τοῦ παρελθόντος καὶ ἂς ἀπαγορεύσωμε μόνον τὸ νέον αὐτὸ ὄπλον τὸ ὁποῖον πρὸς τὸ παρὸν μᾶς προκαλεῖ φρίκην. Θά ἦταν τὸ ἴδιον ὥσάν νὰ ἐξέδιδε κανεὶς διαταγὴν ὅτι οἱ μελλοντικοὶ πόλεμοι θά γίνωνται μὲ βέλη καὶ ἀκόντια. Πρέπει νὰ ἀντιμετωπίσωμεν τὸ πρό-

βλημα εἰς ὅλον τοῦ τὸ μέγεθος καὶ τὴν δυσκολίαν. Τὸ πρόβλημά μας εἶναι νὰ προλάβωμεν τοὺς μεγάλους πολέμους διότι ὅταν πλέον θά ἔχουν ἐκραγῇ, καμμία προηγούμενη συμφωνία δὲν θά ἐμποδίσῃ τὴν χρησιμοποίησιν τῶν πλέον τρομερῶν διαθεσίμων ὄπλων.

Ὅλη ἡ παλαιότερα ἱστορία καθὼς καὶ ἡ πλέον πρόσφατος δείχνει ὅτι ἐφ' ὅσον ὑπάρχουν διάφορα ἀπολύτως κυρίαρχα κράτη εἶναι βέβαιον ὅτι ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν θά γίνωνται πόλεμοι. Ὑπάρχουν ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι νομίζουν ὅτι ἡ ὑπάρξις ἐνός φιλικοῦ αἰσθήματος χωρὶς κανένα ὄργανισμὸν θά ἦτο ἀρκετὴ ὅτι ἂν αἱ ἠνωμένοι Πολιτεῖαι ἀπεκάλυπταν εἰς ὅλους τὰ μυστικὰ τῆς ἀτομικῆς βόμβας θά κυριαρχοῦσε εἰς ὅλον τὸν κόσμον τόση καλὴ θέλησις ὥστε ὁ φόβος τοῦ πολέμου θά ἐξηφανίζετο. Προσωπικῶς νομίζω ὅτι ἡ ἀποψις αὕτη ἀγνοεῖ τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι, μία στιγμὴ καλῆς θελήσεως εἶναι ἀπαραίτητος, ἀλλὰ ἀπαραίτητος διὰ νὰ καθιερώσῃ τὰς νομικάς καὶ στρατιωτικὰς συμφωνίας αἱ ὁποῖαι θά ζήσουν περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο διαβατικὸν αἰσθημα. Δὲν νομίζω ὅτι αἱ ἠνωμένοι Πολιτεῖαι θά ἐθυσίαζαν τὴν σημερινὴν των πλεονεκτικὴν θέσιν διὰ νὰ εὐνοήσουν μίαν διεθνὴ ἐξουσίαν ὅπως εἶναι ὁ Ο.Α.Ε. Διότι καὶ ἡ ἀπλὴ ἀποκάλυψις τοῦ μυστικοῦ θά ἐπιφέρῃ μόνον ἐπιτάχυνσιν τοῦ ρυθμοῦ τοῦ ἀτομικοῦ ἐξοπλισμοῦ. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον μᾶς ἐνθαρρύνει καὶ εἶναι πρὸς ἔπαινον τῶν ἠνωμένων Πολιτειῶν, εἶναι ὅτι ἡ Ἀμερικανικὴ κυβέρνησις ἀνυπομονεῖ νὰ κάμῃ χρῆσιν τοῦ μονοπωλίου τοῦ ὁποῖον κατέχει σήμερα, διὰ νὰ ἐξυπηρετήσῃ ἓνα καθαρῶς παγκόσμιον σκοπόν. Ἐὰν ὁ Ο.Α.Ε. ἐπιτύχῃ πρέπει νὰ ἀνασχεματισθῇ σημαντικὰ ἀποτελέσματα· ὅχι μόνον τὰ ἔθνη θά ἔχουν ὀλιγωτέρους λόγους νὰ φοβοῦνται μίαν αἰφνιδίαν ἀτομικὴν ἐπίθεσιν, ἀλλὰ θά ὑπάρχῃ ἓνα σῶμα ἀπὸ ἄτομα ἱκανὰ νὰ ἐγγυηθοῦν τὴν διεθνὴν συνεργασίαν καὶ νὰ ἀποτελέσουν τὸν πυρῆνα μιᾶς ἐδρυτέρας ὁργανώσεως μὲ ὀλιγώτερον περιορισμένην δύναμιν ἢ ὅποια μπορεῖ νὰ ἀναπτυχθῇ ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν.

Ἐν τούτοις ἐπαναλαμβάνω ὅτι δὲν ἀρκεῖ μόνον ὁ ἐλεγχος τῆς ἀτομικῆς ἐνεργείας διὰ νὰ ἐμποδίσῃ ἓνα νέον πόλεμον ἢ ἓνα καὶ ὅταν γίνῃ πόλεμος — τὴν χρησιμοποίησιν τῶν ἀτομικῶν βομβῶν. Ἐὰν θέλωμε νὰ ἐμποδίσωμε τοὺς μεγάλους πολέμους χρειάζεται νὰ περιορίσωμε τὴν ἐθνικὴν κυριαρχίαν κατὰ κάποιον δραστηκότερον τρόπον. Πρέπει νὰ ὑπάρχῃ μία ὠπλισμένη δύναμις εἰς τὸν κόσμον, κατέχουσα ὅλα τὰ καταστρεπτικὰ ὄπλα καὶ οἱ ἐξοπλισμοὶ νὰ περιοριστοῦν εἰς τὰ ἀπαραίτητα διὰ τὰς ἐσωτερικὰς ὑποθέσεις ὄπλα. Ἡ διεθνὴς αὕτη ἐνοπλος δύναμις θά δέχεται ἐντολὰς ἀπὸ μίαν διεθνὴ ἀρχὴν καὶ θά χρησιμοποιηθῇ ἀποκλειστικῶς διὰ νὰ ἐνισχύῃ τὴν κειμένην διεθνὴ νομοθεσίαν. Ἐὰν ἔχῃ ὅχι μόνον τὰ περισσότερα ὄπλα ἀπὸ κάθε ἄλλον ἐθνικὸν στρατὸν ἀλλὰ καὶ τὸ μονοπώλιον τῶν πλέον τρομερῶν, θά εἶναι ἀκαταμάχητος καὶ θά ἐξασφαλίσῃ τὴν εἰρήνην χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ ἀνάγκη νὰ τὴν ἐπιβάλλῃ.

Παραδέχομαι ὅτι ὅλα αὐτὰ θά φαίνονται πρὸς τὸ παρὸν καθαρὴ οὐτοπία. Νομίζω ὅτι χρὲς ἐκεῖνων οἱ ὁποῖοι κατανοοῦν τὰς δημιουργουμένας περιπλοκάς ἀπὸ τὴν ἐμφάνισιν τῶν νέων ὄπλων εἶναι νὰ ἀφιερωθοῦν εἰς ἓνα ἀγῶνα διαφωτισμοῦ τῶν λαῶν τῆς Δύσεως καὶ τῶν κυβερνήσεων τῆς Ἀνατολῆς. Θά πρέπει νὰ τονίσουν ὠριμένα γεγονότα τὰ ὁποῖα νομίζω δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀμφισβητηθοῦν ἀπὸ κανένα ὁ ὁποῖος ἔχει δώσει ἀμέριστον τὴν προσοχὴν

του εις τὰς περιπλοκάς τοῦ ἐπιστημονικοῦ πολέμου. Θὰ τὰ ἐπαναλάβω ὡς συμπέρασμα τῶν ὧν εἶπα ἔως τώρα. Πρῶτον εἶναι βέβαιον ὅτι ἕνας μεγάλος πόλεμος—ἐάν γίνῃ—θὰ φέρῃ ἐρήμωσιν καὶ δυστυχίαν καὶ θάνατον εἰς πολὺ μεγαλύτεραν κλίμακα ἀπὸ ὅτι οἱ δύο παγκόσμιοι πόλεμοι τοὺς ὁποίους ἐγνωρίσαμε. Δεύτερον ἕνας τέτοιος πόλεμος ἐάν δὲν τελειώσῃ γρήγορα μὲ τὴν νικῆν τῆς μῆδς παρατάξεως, δὲν ἀποκλείεται νὰ ἐξαφανίσῃ ἕνα μεγάλο μέρος τοῦ ἀνθρώπινου γένους καὶ νὰ ἐπαναφέρῃ ὅσους θὰ μείνουν εἰς ἕνα χαμηλὸν καὶ πρωτόγονον ἐπίπεδον ζωῆς. Τρίτον ἐάν ἡ μία παράταξις νικήσῃ γρήγορα, τὸ κυρίαρχον ἔθνος θὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἰδρῇσιν μίαν παγκόσμιον αὐτοκρατορίαν καὶ μὴ ποτε νὰ περιμένη κανεὶς ὅτι θὰ ἀφοπλίσῃ ὅλα τὰ ἄλλα ἔθνη καὶ θὰ τὰ μεταχειρισθῇ ὡς κατακτηθέντας ὑπηκόους. Τέταρτον, μὴ διεθνὴς ἀρχὴ ἐλέγχουσα τὴν ἀτομικὴν ἐνέργειαν θὰ ἐλαττώσῃ τὴν ἀπειλὴν τοῦ πολέμου, διότι θὰ ὀλιγοστεύσῃ τὴν ἀμοιβαίαν ὑποψίαν καὶ θὰ ἀποτελέσῃ ἕνα εἶδος σχολείου ὅπου τὰ ἔθνη θὰ μάθουν νὰ συνεργάζωνται μεταξύ των. Δὲν εἶναι ὅμως πιθανόν ὅτι θὰ ἀποτρέψῃ ἕναν μεγάλον πόλεμον διὰ παντὸς ἢ ὅτι θὰ ἐμποδίσῃ τοὺς ἐμπολέμους νὰ χρησιμοποιήσουν ἀτομικὰ ὅπλα κατόπιν τῶν ἐχθροπραξιῶν τῶν πρώτων μηνῶν. Πέμπτον, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν παγκόσμιον αὐτοκρατορίαν ἐνὸς μόνου ἔθνους ὁ μόνος τρόπος διὰ νὰ παρεμποδισθῇ μόνιμως οἱ μεγάλοι πόλεμοι εἶναι ἡ δημιουργία μῆδς παγκοσμίου ἐνόπλου δυνάμεως ἐχούσης καταφανῆ ὑπεροχὴν ἀπὸ τὰς ἐνόπλους δυνάμεις κάθε ἔθνους, χωριστὰ καὶ μῆδς πιθανῆς συμμάχιας ὀλίγων ἔθνων. Ἡ δύναμις αὕτη θὰ εὐρίσκεται εἰς τὴν ἐξουσίαν μῆδς παγκοσμίου ἀρχῆς ἢ ὁποῖα θὰ τὴν χρησιμοποιήσῃ ἀποκλειστικῶς διὰ τὴν διατήρησιν τῆς εἰρήνης καὶ συμφώνως πρὸς τὴν κειμένην διεθνή νομοθεσίαν.

Εάν ἡ ἀνθρωπότης—ἐν ὧν εἶναι ἀκόμη καιρὸς—μπορέσῃ νὰ κατανοήσῃ ὅτι τὸ οὐσιαστικώτερον στοιχεῖον τῆς αὐτοσυντηρήσεως ἀπαιτεῖ τὴν ἐπαναστατικὴν αὐτὴν ἀλλαγὴν εἰς τὸν τομέα τῆς ἐθνικῆς κυριαρχίας, τὸ ἀναπόφευκτον σχεδὸν ἀποτέλεσμα θὰ εἶναι μὴ πρωτοφανὴς εὐτυχία καὶ εὐημερία. Ὅταν θὰ συσταθῇ μὴ σταθερὰ παγκόσμιος κυβέρνησις θὰ εἶναι εὐκόλον νὰ ἐκλείψῃ ἡ φτώχεια ἀπὸ παντοῦ. Δὲν σκέπτομαι μόνον τὰ ὠφελήματα τὰ ὁποῖα θὰ κερδίσωμε ἀπὸ τὴν χρησιμοποίησιν τῆς ἀτομικῆς ἐνεργείας εἰς τὴν βιομηχανίαν. Σκέπτομαι καὶ κατὰ γενικώτερον. Ἔως τώρα ἡ ἀβέβαιος τῆς παραγωγῆς μὲ τὴν νέαν βιομηχανικὴν τεχνικὴν ἔχει χρησιμοποίηθῇ πέρα πολὺ ὅχι πρὸς ἀνύψωσιν τοῦ βιωτικοῦ ἐπιπέδου ἀλλὰ πρὸς χρησιμοποίησιν μεγαλύτερου ποσοστοῦ ἀνθρώπων διὰ τὸν πόλεμον. Ὅσον ὑπάρχει ὁ κινδύνος τῶν μεγάλων πολέμων φοβοῦμαι ὅτι ἡ μεγάλη παραγωγικότης εἶναι μάλαν κακὸν παρὰ καλὸν στοιχεῖον, ἐφ' ὅσον κάνει τοὺς πολέμους περισσότερο καταστρεπτικούς. Ἐάν κατορθωθῇ ἡ ἀπομάκρυνσις τοῦ κινδύνου αὐτοῦ θὰ ἀπελευθερωθῇ διὰ εὐεργετικὰ ἔργα αἱ δυνάμεις αἱ ὁποῖαι τώρα εἶναι συγκεντρωμέναι διὰ τὴν προετοιμασίαν τῶν πολέμων. Θὰ τεθῇ τέρμα εἰς τοὺς ἐφιαλτικούς φόβους οἱ ὁποῖοι ἀπὸ τοῦ 1914 καταπιέζουν ὅλον ἐν καὶ περισσότερο τὴν σκέψιν τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὠδήγησαν εἰς συστήματα προμελετημένης ἀγριότητος, πρωτοφανοὺς εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν λαῶν. Ἡ ἀπαισιοδοξία

τῆς σκοτεινῆς ἐποχῆς μας θὰ λυώσῃ ὅπως τὸ χιόνι εἰς τὸν ἀνοιξιάτικο ἥλιο καὶ μὲ τὴν ἀναθάρρυσιν τὴν ὁποῖαν θὰ φέρῃ ἡ ἐπάνοδος τῆς χαρᾶς, θὰ ἐξαπλώσῃ εἰς τὸν κόσμον μὴ μεγάλην ἀναγέννησιν. Ὅλην αὐτὴν τὴν εὐτυχίαν μπορούμε νὰ τὴν κερδίσωμεν, ἀρκεῖ τὰ δυνατότα ἔθνη νὰ μὴ πορῶσιν γρήγορα νὰ κατανοήσουν τὰς ἀνάγκας τῆς ἐποχῆς μας. Πρέπει νὰ κατανοήσωμεν τὰς παλαιὰς πεποιθήσεις, τὰς παλαιὰς προλήψεις καὶ τὴν βαθειὰ ριζωμένην καχυποψίαν. Πρέπει νὰ βλέπωμεν τὴν ἀνθρωπότητα ὡς σύνολον καὶ ὅχι ὡς χωριστὰ ἔθνη τῶν ὁποίων αἱ ἐχθρότητες δὲν συμβιβάζονται πρὸς τὴν ἰδέαν τῆς ἐπιβιώσεως. Ἡ ἀνθρωπότης πρέπει νὰ ἐκλέξῃ μετὰ τῆς τελείας κατατροφῆς καὶ τῆς τελείας εὐημερίας. Δὲν ὑπάρχει πλέον μέση ὁδός.

76

ΣΤΟΝ ΖΩΟΛΟΓΙΚΟ Κήπο τοῦ Λονδίνου γυρίσθηκε ἕνα φίλμ πού εἰδείνε ἕνα βάτραχο νὰ τρῇ ἕνα σκουλήκι. Γιά τὴ δουλειὰ αὕτη χρησιμοποιήθηκε μὴ εἰδικὴ μηχανὴ πού μπορούσε νὰ πάρῃ 300 φωτογραφίες σ' ἕνα δευτερόλεπτο. Ὅταν ὅλα ἦσαν ἔτοιμα ἐβλήαν μπροστὰ σιὸ βάτραχο ἕνα σκουλήκι. Ἡ δεύτερη ὁμοῦ φωτογραφία τῆς μηχανῆς εἰδείνε πῶς τὸ σκουλήκι εἶχε ἐξαφανισθῇ. Ὁλόκληρη ἡ διαδικασία: ἡ γλώσσα τοῦ βατράχου πού βγαίνει, παίρνει τὸ σκουλήκι καὶ τὸ φέρνει στο στόμα του, ἐγίνε μέσα σ' ἕνα ἐλάχιστο τμήμα δευτερολέπτου. Ἐνός Γάλλου φυσικοῦ ἀπέδειξε ὅτι ἡ γλώσσα τοῦ βατράχου πηγαινοέρχεται σὲ ὀλιγώτερο ἀπὸ τὸ 1/15 τοῦ δευτερολέπτου. Πολὺ γρήγορη εἶναι καὶ ἡ κίνησις τοῦ δηλητηριώδους φιδιοῦ. Ἡ ἐπίθεσις τῆς κόμπρας ἔχει τὴν ταχύτητα ἐνὸς μαστιγίου καὶ τοῦ κροταλίου λένε πῶς εἶναι τὸ «ταχύτερον πράγμα μέσα στὴ φύση». Ὁ Δρ. Ντίτμαρς πού ἐργαζόταν σιὸ Ζωολογικὸ Κήπο τῆς Ν. Ὑόρκης παρατήρησε ὅτι: «Χτύπημα, δάγκωμα, πλῆσις στοὺς ἀδένες μὲ τὸ δηλητήριο, μεταδόσις του καὶ ἐπαναφορὰ τοῦ φιδιοῦ στὴν ἀμυντικὴν του θέσιν, ὅλα αὐτὰ θέλουν λιγώτερο ἀπὸ μισὸ δευτερόλεπτο γιά νὰ γίνουν».

Τὸ τοῖσμημα ἐνὸς πετεινοῦ σὲ «κοκορομαχίαν» εἶναι μὴ πολὺ γρήγορη κίνησις. Λένε πῶς τὸ μάτι τοῦ ἀνθρώπου δὲν εἶναι ἀρκετὰ γρήγορο γιά νὰ τὴν συλλάβῃ μὰ οὐτε καὶ μὴ κοινὴ μηχανὴ δὲν μπορεῖ νὰ τὸ ἀποθανάτισῃ. Ἐκτός ἀπὸ τὴν ταχύτητα πού ἔχουν στα ἄκρα, φησισμένα ζῶα μπορούν νὰ κινήσιν ὀλόκληρα μέσα σ' ἕνα ἐλάχιστο τμήμα δευτερολέπτου. Ἐνός ἐπαγγελματίαν κυνηγὸς ἀγρίων θηρίων, ὁ Μάρκος Νταίλν, πού ἔζησε πολλὰ χρόνια σιὸς ζούγκλες, λέει πῶς ἕνα μεγάλο λεοντάρι σκοτώνει τὴν λεῖα του σὲ διάστημα μικρότερον ἀπὸ μισὸ λεπτόν.

Καὶ τὰ πουλιὰ ἐπίσης εἶναι πολὺ γρήγορα στὴν ἐπίθεσιν τους. Μὴ φορὰ ἕνας κυνηγὸς χτύπησε ἕνα πουλὶ καὶ ὁ σκύλος του ἔτρεξε νὰ τὸ φέρῃ. Ἀλλὰ πρὶν ἀκόμη σβῆσθαι καλὰ καλὰ ὁ κρότος τοῦ τουφεκιοῦ, ἕνα γεράκι ὥρμησε μέσα ἀπὸ τὸν καπνόν, ἔτρεξε τὸ πουλὶ μπροστὰ ἀπὸ τὴ μύτη τοῦ σκύλου καὶ ἔφυγε πρὸ τοῦ ὁ κυνηγὸς προσφύσσων νὰ συνέλθῃ ἀπὸ τὴν ἐκπλήξις του καὶ νὰ σημαδέψῃ τὸν τοῖσμηρόν κλέφτην.

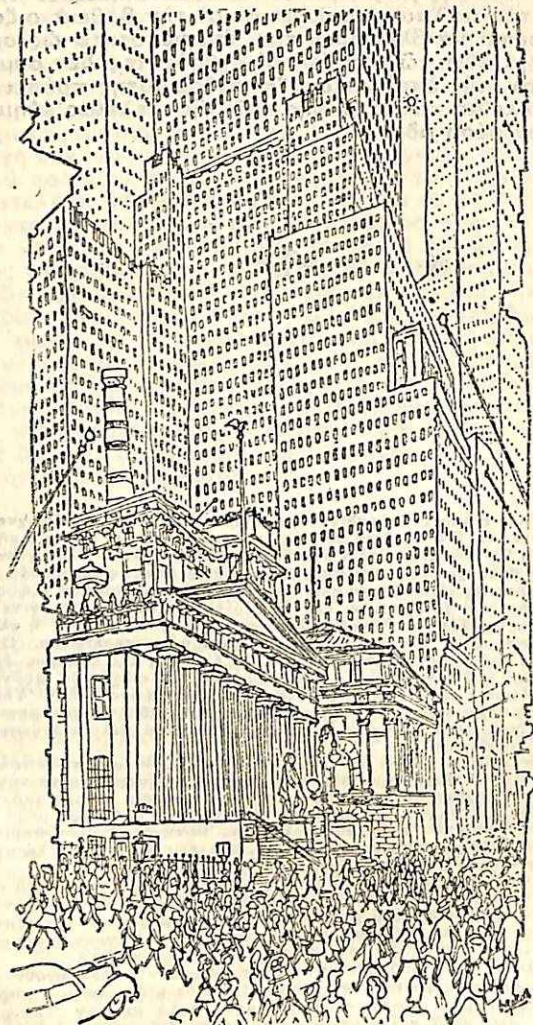
Μερικὰ πουλιὰ εἶναι τόσο εὐκίνητα ὥστε μπορούν νὰ ἐφεύγουν ἀκόμη καὶ τὰ σκάγια. Ἐνός Ἀμερικανὸς φυσικοῦς διηγεῖται ὅτι εἶδε μὴ φορὰ μὴ παρὰ ἀπὸ κυνηγόνος νὰ σημαδεύουν ἕνα πουλὶ σὲ μὴ λίαν, ἀλλὰ μὲ τὴν ἐκφυροσκοπήσιν τὸ πουλὶ βυθίζετο σιὸ νερό καὶ ἐφεύγε. Στὸ τέλος βέβαια τὸ σκότωσαν ἀλλὰ ἀφοῦ ἀπέτυχαν ἐπὶ τὴν φορὰς συνέχισαν.

FRANK LANE (σὲ ραδιοφωνικὴ ὁμιλία τοῦ B.B.C.)

Μανχάτταν

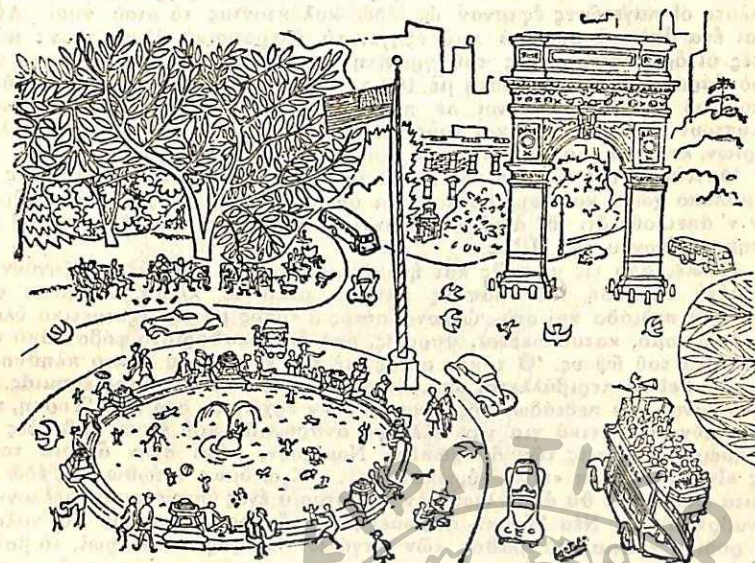
Σχέδια του JOSÉ BARTOLI

(Από το «Holiday», Νέα Υόρκη)

«Subtreasury Building» (Παράρτημα του Θησαυροφυλακίου).

Κανείς δεν μου είχε πη ποτέ πώς η Νέα Υόρκη είναι ένα νησί σε σχήμα πλαγιασμένου ουρανοξύστη. Είναι η πόλη με την πιο άπλη ρυμοτομία του κόσμου. Δώδεκα παράλληλοι λεωφόροι, που το μήκος τους φτάνει περίπου τα 25 χιλιόμετρα, παριστάνουν θαυμάσια τα άσπασερ ενός μεγάλου κτιρίου και 250 δρόμοι που τέμνουν τις λεωφόρους σε όρθη γωνία, είναι τα πατώματα. Στο κέντρο βρίσκεται το όρθογώνιο Σέντραλ Πάρκ. Αυτό είναι όλο το κέντρο της πόλης· ολόκληρο το Μανχάτταν. Ωστόσο οι

Πλατεία Ουάσιγκτων.

συνοικίες, πέρα από τους ποταμούς Χάντσον και Ήστ Ρίβερ, που περιβάλλουν το νησί, απλώνονται σε πολύ μεγαλύτερες εκτάσεις, νησιά και πεδιάδες που συνδέονται με άπέραντο δίκτυο από γέφυρες, τούννελ και χρεμαστούς δρόμους. Κανείς ακόμη δεν μου είχε πη, ότι η Νέα Υόρκη μοιάζει με πόλη των Άλπεων. Κι αυτό το ένοιωσα το πρώτο βράδυ του Οκτωβρίου, όταν ο ήλιος που έδυε έβαφε τους ουρανοξύστες στις κορυφές τους μ' εκείνο το ανέερο πορτοκαλί χρώμα που βλέπουμε να παίρνουν οι γυμνές πλαγιές και τα βράχια της κορυφής, όταν η κοιλάδα σκεπάζεται από μια παγερή σκιά. Και πραγματικά έχω βρισκόμουν στο βάθος μιας χαράδρας, σ' ένα σκοτεινισμένο δρόμο με μαυρισμένα τουβλά γύρω μου και φουσούσε ένας αέρας τσουχτερός και καθαρός.

Σ' όλους τους τόπους η θάλασσα και τα βουνά μοιάζουν. Έδω, ένωνονται και ανακατεύονται. Ο δυνατός αέρας του ωκεανού, μυρίζει άλμύρα και περιπέτεια και χτυπά τη σταχτογάλαξη πρόσοψη του «Εμπάιρ Στέιτ», του «Κράϋσλερ», του «Ροκφέλλερ Σέντερ», και όλων των άλλων—θα είναι καμιά είκοσαριά—φημισμένων κορυφών που σου δείχνουν οι Νεο-

υορκέζοι με το ίδιο ακριβώς καμάρι που οι Έλβετοι απαριθμούν τις κορυφές των Άλπεων στον ξένο ταξιδιώτη που σιωπηλός θαυμάζει την ατέλειωτη αλυσίδα τους.

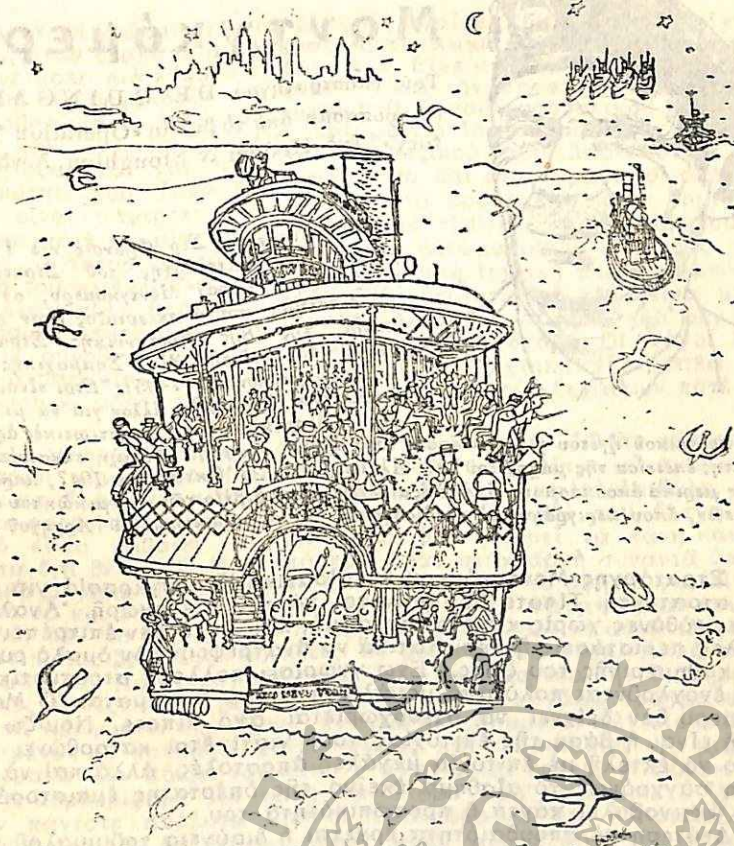
Ο τρελλός αέρας, ή ευωδιασμένη ατμόσφαιρα και το φως που λάμπει πολύ ψηλά στον ουρανό πάνω σε επιφάνειες με άδρες γραμμές, αποτελούν ένα κλίμα πολύ γνωστό για μένα. Δεν είναι όμως μόνο αυτό. Είναι και το έδαφος που στο βάθος του μοιάζει με τις Άλπεις. Στο Σέντραλ Πάρκ βλέπετε ανάμεσα στα λειβάδια να προβάλλουν πελώριες γρανιτένιες πλάκες. Άλλοτε οι παγετώνες έφταναν ως εδώ καλύπτοντας το μισό νησί. Αυτό είναι ένα από τα μυστικά που εξηγεί το υπερφυσικό Μανχάτταν: μόνο αυτές οι οριζόντιες σειρές του γρανίτη μπορούσαν να βασιλεύουν το φοβερό βάρος ενός ουρανοξύστη με 100 πατώματα. Και οι ακατάστατοι αυτοί όγκοι του γρανίτη, κομμένοι σε πλάκες λείες και στυλινές σαν μάρμαρο, καλύπτουν τις προσόψεις και τους τοίχους της εισόδου των πιο πολυτελών κτιρίων, λείψανα μιας αρχαιότητας κρυμμένης μέσα στη γη.

Αντίθετα, στο Σικάγο και στο Σαιντ-Λούις, επάνω στις πεδιάδες με το μαλακό χώμα και τους βάλτους, οι ουρανοξύστες, όπως μου λένε, αρχισαν ν' απειλούν ότι θ' ακολουθήσουν το άνησυχητικό παράδειγμα του περσικού Πύργου της Πίζας.

Πολλές από τις φυσικές και ήθικες μορφές του Μανχάτταν εξηγούνται απ' αυτή τη φύση του εδάφους και απ' αυτό το κλίμα. Άνόμενα στη γειτονική πεδιάδα και στον ωκεανό, αυτός ο τόπος με τον εξαιρετικό υλικό του πολιτισμό, καταδικάζεται, θορυβείς, από ένα ακαθόριστο φόβο: από την αγγριότητα του ύψους. Ο τόπος αυτός με τον εξαιρετικά πυκνό πληθυσμό, εξακολουθεί να περιβάλλεται από μία ατμόσφαιρα αθεράπευτης έρημιας. Οι Άμερικανοί των πεδιάδων της Δύσεως, όταν έρχονται στη Νέα Υόρκη, παραπονιούνται τακτικά για την έλλειψη ανθρωπιάς που έχουν εδώ όλες οι καθημερινές σχέσεις των ανθρώπων. Νομίζουν, μέσα στην άγνοιά τους, πως είναι μία πόλη «πολύ ευρωπαϊκή»... Εγώ όμως νοιώθω πως εδώ ζω σε μία εποχή που θα αποτελέσει την προϊστορία ενός υπερφυσικού μέλλοντος. Ξαναβρήκα τη Νέα Υόρκη παγωμένη και όμορφη ξαναείδα το γαλανό και ροδίνο χρώμα στο βάθος των μεγάλων λεωφόρων το πρωί, το βαθυγάλαξο της σκιάς με την κιτρινωπή απόχρωση κάτω στους γυαλιστερούς δρόμους, τα μεγάλα κτίρια και μαύρα αυτοκίνητα, την κοκκινωπή αρμονία των προσώπων, τον θόρυβο της κυκλοφορίας, τις ατέλειωτες κορδέλλες της ασφάλτου και τον τρελλό αέρα! Άν οι λεπτομέρειες δεν είναι καλές, προσέξτε το σύνολο. Για έναν άνθρωπο μόνο, το Μανχάτταν είναι θείο. Ξεχνιέται μέσα στην έντονη κίνηση αυτής της νεαρής πρωτεύουσας.

Ανάμεσα στην 33η και την 66η οδό, στο κέντρο του Μανχάτταν, βρίσκεται η άγνη πόλη. Έδώ, δε, άγγίζει και μετρά το μάτι στις τρεις διαστάσεις εκτός από ένα κομμάτι θαμπού ουρανού, όλα έχουν γίνει από το τίποτε, από το χέρι του ανθρώπου, συνεχή, πυκνά, το ένα πάνω στ' άλλο, για πυκνό πληθυσμό· όλα έχουν προσχεδιασθή με ακρίβεια.

Δεν υπάρχει ίχνος πρωτόγονης έσοχης, ούτε μία γωνιά γυμνής γης, ούτε μία γραμμή ακανόνιστη, ούτε νερό που κυλά, ούτε φυλλώματα. Παντού υπάρχουν βαμμένα κεραμίδια και μπετόν άρμε, φτιαγμένα και βαλμένα με διάφορους τρόπους, ασφαλισμένες επιφάνειες, βάσεις από γυαλί και ορθές γωνίες, κυκλοφορία οριζόντια και κάθετη, όλα γεμάτα από μία ένταση της ανθρωπίνης παρουσίας που φτάνει περίπου 300 μ. πάνω από την επιφάνεια της γης. Για πρώτη φορά βλέπω μία πόλη τόσο απαλλαγμένη από κάθε φυσικό στοιχείο.

Το ποταμόπλοιο του Στάνλεϊν Άιλαντ.

Το Παρίσι και η Ρώμη σε σύγκριση με το Μανχάτταν είναι απέραντα πάρκα σπαρμένα με μνημεία. Η θέση και το τοπίο εκεί είναι παντού αισθητά. Οι δρόμοι ανεβαίνουν και γυρίζουν αγκαλιάζοντας τους λόφους. Το έδαφος των γειτονικών πεδιάδων διακρίνεται ακόμη γυμνό στις ούλες των ξενοδοχείων, ανάμεσα στα πεζοδρόμια, τις πλατείες και στις ακαλλίες γητες έκτασεις που ντύνονται από τη βλάστηση. Τα δέντρα κρύβουν τις προσόψεις, σκαραφαλώνουν ως τις στέγες και ο ποταμός ανοίγει το διάστημα, και καθρεφτίζει τον ουρανό που βασιλεύει μόνον αυτός στη δύση του ήλιου.

Στη Νέα Υόρκη, το βραδυνό φως φεύγει γρήγορα από τους μεγάλους δρόμους, ανεβαίνει στην κορυφή του κτιρίου, χάνεται στην τελευταία λάμψη ενός αεροπλάνου που φεύγει, και είναι τότε που η πόλη κυριεύει τον ουρανό, τον φτιάχνει ένα θόλο στα μέτρα της και τον κλείνει μέσα στη νύχτα της.

DENIS DE ROUGEMONT, στο "Revue de Paris", Παρίσι

Μοντγκόμερυ

Του υποστρατήγου DE GUINGAND
(Απόσπασμα από το βιβλίο «Operation Victory», Εκδ. Hodder & Stoughton, Λονδίνο)

«Ο Υποστράτηγος Σέρ Φράνσις ντν Γκύνγκαντ ήταν επιτελάρχης του Στρατηγού (Στρατάρχου τώρα) Μοντγκόμερυ, σε όλο το διάστημα που ο τελευταίος ήταν Διοικητής της 8ης Βρετανικής Στρατιάς (1942-43) και της 21ης Συμμαχικής Ομάδος Στρατιών (1944-45). Έτσι είναι πιο κατάλληλος από κάθε άλλον για να μιλήσει για τις άτομικές και τις στρατιωτικές αρετές

του πολεμικού ηγέτου για τον οποίο τόσο έχουν γραφτεί. Με την ευκαιρία της πέμπτης επέτειου της μάχης του «Ελ Αλαμίν» στις 23 Οκτωβρίου 1947, παραθέτουμε μερικά αποσπάσματα από το εξαιρετικό αυτό βιβλίο των πολεμικών του αναμνήσεων, όπου περιγράφει τη σταδιοδρομία και το χαρακτήρα του Αρχηγού του.

Ο Στρατάρχης Μοντγκόμερυ έχει ιδανική ιδιοσυγκρασία για ένα στρατιώτη. Τίποτα δεν φαίνεται να τον στενοχωρή. Αναλαμβάνει εύθιγες χωρίς κανένα δισταγμό, και ποτέ δεν επιτρέπει δυσκολίες περιστάσεις ή περιστασιακά να ανατρέψουν τον ήρεμο ρυθμό της καθημερινής του ζωής. Έχω γνωρίσει πολλούς στρατιωτικούς που ένοχλούνται πολύ από μεγάλα ή μικρά πράγματα. Ο Μοντγκόμερυ δεν δείχνει να στενοχωριέται από τίποτα. Νομίζω ότι αυτή είναι η βάση της επιτυχίας του, γιατί έτσι κατορθώνει όχι μόνο να εκτελέσει με επιτυχία μεγάλες αποστολές, αλλά και να εμπνέει συγχρόνως το αίσθημα εκείνο της υπέρτατης εμπιστοσύνης που ακτινοβολεί πάντα η προσωπικότητά του.

Δεύτερη σε σπουδαιότητα έρχεται η διαύγεια του μυαλού του. Όταν αντιμετώπιζε ένα πρόβλημα θέλει να έχει καιρό στη διάθεσή του για να το σκεφθεί και να το μελετήσει καλά. Παραμερίζει όλες τις ασήμαντες λεπτομέρειες και κατασταλάζει στους παράγοντες που έχουν ουσιαστική σημασία. Μερικοί υποστηρίζουν ότι τα υπερ-άπλοποιεί όλα κι ως ένα σημείο δεν έχουν άδικο. Αλλά το αποτέλεσμα είναι συχνά καταπληκτικό. Πόσες φορές δεν εξύψα το κεφάλι μου λέγοντας «Τι ήλιθιος που είμαι να μην το σκεφτώ μόνος μου αυτό το απλούστατο πράγμα!»

Έχει την Ικανότητα να κάνει τους ανθρώπους να δείχνουν την αληθινή τους αξία. Πριν από τον πόλεμο, πολύ συχνά η κοινωνική θέση των αξιωματικών, οι αθλητικές τους Ικανότητες, ή η παρουσία τους, ή η ευφράδειά τους, συντελούσαν πολύ στην προαγωγή τους. Αλλά ο Μοντγκόμερυ τα παραμερίζει όλα, για να φθάσει στην πραγματική αξία ενός ανθρώπου χωρίς να έπηρεάζεται από αυτά. Αλλά, φυσικά, μπορεί να το κάνει αυτό γιατί ξέρει πολύ καλά, περισσότερο από κάθε άλλον, τι ακριβώς είναι η πραγματι-

κή αξία. Οι γνώσεις του σε όλες τις σφαίρες της πολεμικής τέχνης ήταν, όταν ξέσπασε ο πόλεμος, πραγματικά μοναδικό πράγμα που έκανε πολύ πιο εύκολο το έργο του. Είχε μελετήσει την διοικητική τέχνη, την ψυχολογία του πολέμου και την αποστολή κάθε όπλου. Μιλούσε για το έργο του μηχανικού ή του πυροβολικού με ακριβείς και τεχνικές γνώσεις, και με την ίδια ακριβώς άνεση που συζητούσε και για το ρόλο του πεζικού που άποτελούσε την ειδικότητά του. Τόσο όταν μιλά, όσο και όταν γράφει, οι σκέψεις του είναι πάντοτε καθαρές σαν το κρύσταλλο. Δεν δημιουργείται ποτέ καμμία αμφιβολία για το τι θέλει να πει. Έχει συνηθίσει να απευθύνει το λόγο στους αξιωματικούς και τους άνδρες του, κι έχει αναπτύξει μία ρητορική τεχνική που συναρπάζει και είναι πολύ αποτελεσματική. Η ευθύτητα με την οποία μιλά σε όσους υπηρετούν κοντά του κάνει συχνά αυτούς που δεν τον έχουν συνηθίσει, να μένουν με ανοιχτό το στόμα. Οι λόγοι του στα στρατεύματα πριν από τις μάχες αποδείχτηκαν εξαιρετικά πολύτιμοι, κι αυτοί που τους άκουσαν δε θα τους ξεχάσουν ποτέ.

Άλλο γνώρισμα είναι η σκυλίσια επιμονή του. Όταν μία φορά πάρει την απόφαση ότι αυτό ή εκείνο το μέτρο είναι σωστό, θα κάνει όλων των ειδών τους ελιγμούς για να το επιβάλει. Μερικές φορές, όταν τύχαινε να μη συμφωνώ μαζί του, έλεγα ότι αυτό είναι καθαρό πείσμα. Αλλά δεν μπορεί να κάνει κανείς πάντα ότι θέλει. Ο Μοντγκόμερυ, όταν στην αρχή συναντά υπερβολικά μεγάλη αντίδραση σε κάτι που θέλει, το αφήνει για λίγον καιρό να κρυσώσει, και ύστερα, την κατάλληλη στιγμή—δεν κανείς σχεδόν δεν το περιμένει—η μάχη αρχίζει πάλι κι αυτή τη φορά ο αντίπαλος βρίσκεται συνήθως σε μειονεκτική θέση. Αλλά ποτέ δεν μάχεται για μικροπράγματα. Τη φιλοσοφία του την διακήρυξε πολλές φορές: «Θα αγωνίζομαι μόνο για τα μεγάλα πράγματα—για τα πράγματα που έχουν πραγματική σημασία. Δεν είμαι διατεθειμένος να προκαλώ έκνευρισμούς και μνησικακίες για μικροπράγματα» δεν αξίζει τον κόπο να αγωνίζεται κανείς για αυτά.

Η συμπεριφορά του προς τα άτομα, απ' όσο ξέρω ο ίδιος, ήταν πάντοτε απόλυτα δίκαιη. Καταλαβαίνω ότι θα υπάρξουν μερικοί που δεν θα συμφωνήσουν μαζί μου σ' αυτό το σημείο. Αλλά εγώ τον είδα πολύ συχνά να δίνει μία ακόμη ευκαιρία σε ανθρώπους που, ενώ ήταν βασικά καλοί, έτυχε να αποτύχουν σε κάτι ή να αποδίδει μίαν αποτυχία στη μακρόχρονη αδράνεια ή τον υπερβολικό φόρτο εργασίας. Συχνά, όταν τύχαινε κανένας διοικητής μονάδας να μην συμπαθή έναν καινούριο αξιωματικό, μου έλεγε: «Δεν θ' αφήσω να του πάρουν τον αέρα του τάδε. Πρέπει να του δώσω με μία ευκαιρία να δείξει τι αξίζει». Επικριτές του συνήθως ήταν εκείνοι που πρέπει κανείς να τους φοβάται—οι άνικανοι, αυτοί που δεν ανταποκρίνονται και δεν πρόκειται να ανταποκριθούν ποτέ στις απαιτήσεις του βαθμού τους.

Ο θρόλος της «απλότητας» του χρειάζεται ωρισμένες επεξηγήσεις. Όπως οι περισσότεροι άνθρωποι, έτσι και ο Μοντγκόμερυ, πιστεύω ότι δεν απέκτησε τις συνήθειες του επειδή τις προτιμούσε αλλά επειδή κατάλαβε πως αν δεν εφάρμοζε ένα κάπως σκληρό τρόπο ζωής, δεν θα μπορούσε να αντιμετωπίσει τις κακουχίες του πολέμου. Ήταν συγχρόνως αποφασισμένος να μην αφήσει και

πάλι να κυκλοφορήσει ανάμεσα στους άνδρες του ή φήμη ότι στο στρατηγείο ζούσαν με μεγάλη πολυτέλεια — φήμη που κυκλοφορούσε πάρα πολύ στον προηγούμενο πόλεμο. Είμαι βέβαιος ότι η διαφήμιση που έγινε για τις σκηνές του στρατηγείου του Στρατάρχου, ένα στρατηγείο που το παρωμοίαζαν με καραβάνι, ωφέλησε πολύ. Αλλά δεν πρέπει να φαντοσθήτε ότι στο στρατηγείο αυτό βασιλεύει άκαταστασία. Κάθε άλλο. Όλα ήταν πολύ καλά οργανωμένα και άνετα. Από την άρχή ο Στρατάρχης επέμενε ότι στο έστιατόριο έπρεπε να υπάρχει ένας καλός μάγειρας και καλοί σερβιτόροι, άσπρα τραπεζομάντηλα και γυαλιστερά μαχαιροπήρουνα, και ότι τα γεύματα έπρεπε να σερβίρονται ακριβώς στην ώρα τους. Μπορούσε κανείς να πιη όσο ήθελε και μετά το γεύμα και το δείπνο από τις κορυφές των σκηνών ανέβαινε ο καπνός της πίπας των αξιωματικών. Αλλά τό να καπνίση κανείς την ώρα του προγεύματος ήταν πολύ μεγάλο παράπτωμα!

Ο Μοντγκόμερυ είναι απότομος και κάποτε σκληρός. Έχει όμως και την ανθρώπινή του πλευρά που την ξέρω καλύτερα από κάθε άλλον. Αν δεν βρίσκεσαι σε καθημερινή έπαφή μαζί του κι αν δεν υπορέσης να προσέδεις κάτι μικρά πραγματάκια που λένε πολλά, σου είναι πολύ δύσκολο να διακρίνης την πλευρά αυτή του άσπιτου στρατιωτικού. Έχει μάθει να κρύβη τα αίσθήματά του. Αλλά εγώ ξέρω πόσες καλές έχει κάνει, κι άς πέρασαν τις περισσότερες φορές άπαράτητες.

Έχει βέβαια — όπως κάθε μεγάλος στρατιώτης πρέπει να έχει — μία φυσική γενναιότητα. Τόν έβλεπε κανείς διαρκώς στην πηδ έπικινδυνή περιοχή του πεδίου της μάχης. Τίποτα δεν τον έφόβιζε. Έπειδή όταν άπουσίαζε έπρεπε να τον αντικαθιστώ στο στρατηγείο, πολύ σπάνια πήγαινα μαζί του σ' αυτές τις έπισκέψεις. Ουμάμα όστόσο ώρισμένες φορές (όπως σε μία άποφασιστική σύσκεψη που έγινε στις 330 το πρωί ένώ διαικούσε ή μάχη του Έλ-Άλαμέιν) που ένώ έξω κυριαρχούσε πραγματική κόλαση από τους άδιάκοπους βομβαρδισμούς της άεροπορίας και του πυροβολικού του έχθρου, μέσα στη σκηνή βασιλεύε άπόλυτη ειρήνη. Τα προβλήματα έξετάζονταν ήσυχα και προσεκτικά, ένώ οι διαταγές έκδίδονταν με ήρεμία και σταθερότητα. Δεν πιστεύω ότι ο Μοντγκόμερυ είχε τις στιγμές εκείνες συναίσθηση του χαλασμού που γινόταν λίγο πιο έξω. Η στάση του δημιουργούσε άτμόσφαιρα αυτοπεποίθησης.

Υπάρχει ένα θέμα που έδωσε άφορμή σε πολλές άτοπες έπικρίσεις. Κι αυτό είναι ή αυτοδιαφήμιση του Μόντυ. Ο Μοντγκόμερυ, προτού άκόμη αναλάβη την 8η στρατιά, είχε σχηματίσει ώρισμένες άντιλήψεις σχετικά με τον τρόπο που πρέπει να έξασκήται ή άνώτερη στρατιωτική ήγεσία. Δεν υπάρχει άμφιβολία ότι στο σημείο αυτό τον έπηρέασαν τα διδάγματα της Ιστορίας σχετικά με τις μεθόδους που χρησιμοποίησαν οι πραγματικά μεγάλοι στρατιωτικοί ήγέτες. Είναι καλός ψυχολόγος και είμαι βέβαιος ότι ξεκίνησε με την άπόφαση πως οι στρατιώτες του έπρεπε να τον γνωρίζουν από την φήμη του και τα διάφορα άνέκδοτα τόσο καλά, όσο τον γνώριζαν και στο πρόσωπο. Και όταν τό κατάφερε αυτό, τό κέρδος του ήταν πολύ μεγάλο. Πιστεύω άκόμα ότι έβλεπε πόση σημασία είχε τό να γίνει έθνική φυσιογνωμία.

Αυτό φυσικά δεν μπορούσε να γίνει παρά μόνο αν κέρδιζε μάχες. Μπορούσαν όμως να βοηθήσουν και άλλα μέσα. Πολλά από τα πράγματα που του έδωσαν έξαιρετική δημοσιότητα — όπως τό μαύρο μπερέ του, ή άσυνήθιστη στολή του, τα σκυλιά του, τα κανάρια του και τό Σικελιανό του παγώνι — ήρθαν έντελώς άβιαστα. Αλλά ή άλήθεια είναι πως όταν ήρθαν, ο Μοντγκόμερυ κατάλαβε την αξία τους και τα έκμεταλλεύθηκε για να προαγάγη τους σκοπούς του.

Ένας από τους λόγους που στην άρχή βοήθησαν πολύ τη δημοσιότητα αυτή, ήταν ο τρόπος που χειρίστηκε τό ζήτημα των άπαντήσεων στα διάφορα συγχαρητήρια γράμματα που έπαιρνε από Ιδιώτες, συνδέσμους, έργοστάσια, κτλ. Μετά τη νίκη του έναντι του Ρόμμελ στην Άλαμ Χάλφα, τον Σεπτέμβριο του 1942, ή ρωμαντική αυτή άλληλογραφία ήταν μικρή. Μετά τό Έλ Άλαμέιν μεταβλήθηκε σε χείμαρρο και κατάντησε σωστό πρόβλημα. Επί άρκετό διάστημα, ο Μοντγκόμερυ άπαντούσε μόνος του στα περισσότερα γράμματα που άπευθύνονταν προσωπικά σ' αυτόν. Όλοι έπαιρναν μία Ιδιόχειρη άπάντησή του. Ήταν να θαυμάζη κανείς πως εύρισκε καιρό γι' αυτή τη δουλειά. Αλλά στο τέλος ή άλληλογραφία μεγάλωσε τόσο πολύ, που ούτε αυτός ούτε εγώ μπορούσαμε πια να τα βγάλουμε πέρα. Πάντως, είχε δημιουργηθή στο διάστημα αυτό ένας πολύτιμος σύνδεσμος ανάμεσα στο Στρατιωτικό Διοικητή του μετώπου και τό λαό των μετόπισθεν.

Προσάθησα να περιγράψω, ως ένα σημείο, τη δύναμη του χαρακτήρα του Μοντγκόμερυ. Αν τώρα έξετάσωμε μερικές πλευρές του που θα μπορούσαν να όνομαστούν άδυναμίες, έλπίζω ν' άποδείξω ότι στις περισσότερες περιπτώσεις ύπήρχαν σοβαροί λόγοι για τις πράξεις του εκείνες, που σε ώρισμένους κύκλους, έγιναν άντικείμενο έπικρίσεων.

Ο συνδυασμός της καταπληκτικής αυτοπεποιθησης και ή μεγάλη άποφασιστικότητα και έλευθεροστομία του, ώδήγησαν συχνά σε παρεξηγήσεις. Δεν άνέχεται εύκολα τις γνώμες που δεν συμφωνούν με τη δική του, και τότε — τότε ή δυσκαμψία του αυτή του έβγαине σε κακό. Θα ήθελα όμως να τονίσω τό γεγονός ότι ή στάση του αυτή προέρχεται από την πεποίθησή του ότι κάνει πάντα αυτό που πρέπει να γίνει. Όσοσο κάποτε τον πιάνει ή μανία που έχουν όλα τα άτακτα παιδιά να ρίχνω λίγο λάδι σε μία φωτιά που σιγοκαίει. Έχει την τάση να λήφ φανερά τις γνώμες του σχετικά με γεγονότα και πρόσωπα, μπροστά σε κύκλους οι όποιοι πολύ πιθανόν και με μεγάλη εύχαρίστηση θα μετέδιδαν τις κρίσεις του και πιο έξω και θα τον έκαναν με τον τρόπο αυτό κακό. Πόσο συχνά δεν τον άκουσα να χαρακτηρίζη κάποιον με τη λέξη «άχρηστος». Κι όμως όταν έρχεσαι σε καθημερινή έπαφή με τον Μοντγκόμερυ, ξέρεis πολύ καλά ότι ή λέξη αυτή δεν άντιπροσωπεύει τίποτα περισσότερο από μία άπλη έπίπληξη.

Πάνω άπ' όλα ο Μοντγκόμερυ είναι ο άρχηγός στο πεδίο της μάχης. Η μυρωδιά του μπαρουτιού είναι ή ζωή του. Και ή θέση του είναι ανάμεσα στα στρατεύματά του. Νοιώθει κάποια περιφρόνηση γι' αυτούς που δεν είχαν την τύχη να πάρουν την άνατροφή του και να άποκτήσουν την πείρα του. Νομίζω ότι όταν διοικούσε τις στρατιές στο μέτωπο, δεν έδινε όση θα έπρεπε σημασία στους

παράγοντες της πολιτικής και της διεθνούς καταστάσεως, αλλά μιλούσε πάντα από τη σκοπιά του στρατιώτη. Αναγνώριζε, ωστόσο, απολύτως τη διαφορά που υπήρχε ανάμεσα στο ρόλο που είχε να παίξει ο ίδιος στο πεδίο της μάχης και στο ρόλο της ανώτερης διοικήσεως—του Αϊζενχάουερ π. χ. που συχνά κατάφερνε να τον πείθω να έρθει σε συμβιβασμό.

Τόν κατηγορήσαν αρκετές φορές ότι δεν αφήνει στους κατωτέρους του αρκετή πρωτοβουλία. Ως ένα σημείο, δεν έχουν άδικο. Πολλές φορές η τακτική του εξώργιζε κάποιον ύφιστάμενο διοικητή. Αλλά γενικά, είχε θαυμάσια απόδοση. Διάλεγε καλά τους ανώτερους διοικητές από τους αξιωματικούς που γνώριζε και που είχαν στις περισσότερες περιπτώσεις υπηρετήσει και αναδειχθεί κοντά του. Ήξεραν επομένως το σύστημά του και το δέχονταν. Ήξεραν πώς ήταν τον χρειάζονταν θά ήταν έτοιμος να τους βοηθήσει. Κι αυτός έκανε ό,τι μπορούσε για να τους αναδείξει πραγματικούς ηγέτες, βάζοντας στη διάθεσή τους όλον τον πλούτο της πείρας του. Φρόντιζε πολύ να φέρεται στους διάφορους διοικητές με τον τρόπο που ταίριαζε καλύτερα στον καθένα. Στην περίπτωση των Αμερικανών στρατηγών που ήταν υπό τις διαταγές του, η μέθοδός του δεν ήταν τόσο άκαμπτη και οικεία όσο ήταν με τους Άγγλους.

Όλοι είμαι βέβαιοι, συμφωνούν ότι αν όχι κανείς, ελάχιστοι ίσως μπορούν να παραβληθούν με τον Μοντγκόμερυ στην προετοιμασία και τη διεξαγωγή μίας μεγάλης οργανωμένης μάχης. Προκειμένου όμως για ρευστότερες επιχειρήσεις, ή δημοφιλία αυτή δεν είναι τόσο απόλυτη. Μερικοί υποστηρίζουν ότι δεν ριψοκινδυνεύει όσο πρέπει. Οι Αμερικανοί υπογράμμισαν συχνά αυτήν την «άδυναμία» του, αντιπαραβάλλοντάς την με τα κατορθώματα του Πάττον. Δεν αρνιέμαι ότι ο Πάττον ήταν υπέροχος στην εκμετάλλευση των ρευστών στοιχείων της μάχης· ότι ριψοκινδύνευε εκεί όπου άλλοι διοικητές θά δισταζαν να το κάνουν. Δεν πρέπει ωστόσο να ξεχνάμε την προέλαση της 21ης Ομάδας Στρατιών από τον Σηκουάνα στην Ολλανδία· τέτοια γενναιότητα και ταχύτητα είδαμε πολύ λίγες φορές. Υπήρχαν και δύο άλλοι παράγοντες που επηρέαζαν τον Μοντγκόμερυ στη στάθμιση των κινδύνων που ήταν διατεθειμένος ν' αντιμετωπίσει. Ο πρώτος ήταν ότι είχε αναλάβει απέναντι του έαυτού του την υποχρέωση να μην αφήνει ποτέ τα στρατεύματα να ύφιστανται καταπληκτικές ήττες. Είχε πάρει αυτόν τον όρκο όταν ανέλαβε τη διοίκηση της 8ης Στρατιάς βλέποντας τι αποτελέσματα μπορεί να έχη μία τέτοια συμφορά. Ο δεύτερος ήταν η αριθμητική φθορά που είχε επέλθει στο έμφυχο υλικό της Μ. Βρεταννίας. Δεν τολμούσε ν' αντιμετωπίσει το ένδεχόμενο εξαιρετικά μεγάλων απωλειών. Γενικά, συμφωνώ μάλλον, ότι σε μερικές περιστάσεις οι προφυλάξεις του άρχηγού μου ήταν υπερβολικές. Αλλά είναι τόσο εύκολο να κάνη κανείς τον έξυπνο εκ των υστέρων.

Ο Μοντγκόμερυ αγαπά αρκετά την επίδειξη, όπως οι περισσότεροι μεγάλοι στρατιωτικοί. Του άρεσει να είναι το κεντρικό πρόσωπο. Δεν του αρέσουν οι συσκέψεις, που σημαίνουν γι' αυτόν ατέλειωτες συζητήσεις γύρω από ένα τραπέζι. Προτιμούσε, όταν είχε να συζητήσει κανένα πρόβλημα, να το συζητά με το έπιτελείο του και τους άρχηγούς του μέσα στη σκηνή του, ήρεμα και

ύστερα να κάθεται και να αποφασίζει μόνος του. Σπάνια παρακοθύσε τις μεγάλες συσκέψεις που γίνονταν στην Αγγλία πριν από την απόβαση στη Νορμανδία ή μετά. Τις περισσότερες φορές, στις μεγάλες συσκέψεις τον αντικαθιστούσα εγώ. Πού και πού χρειάζονταν να δικαιολογώ την απουσία του, αλλά με τον καιρό τη συνήθισαν όλοι και οι εξηγήσεις έγιναν περιττές. Μου φαίνεται ότι είχε τη γνώμη πως αυτές οι συσκέψεις έπρεπε να γίνονται κοντά στο μέτωπο, και δεν έδινε πολύ μεγάλη σημασία στα προβλήματα που αντιμετώπιζε συνεχώς ο Αρχιστράτηγος, ούτε ένεκρινε τη μετακίνηση τόσων πολλών διοικητών, μόνο και μόνο για να δώσουν τη γνώμη τους. Φαντάζομαι ότι η απάντησή του σε μία τέτοια κατηγορία θά ήταν ότι οι συσκέψεις είναι έργο του έπιτελείου του Αρχιστρατήγου και όσο για τις απόψεις του, αυτές τις ήξερε ο έπιτελάρχης του πολύ καλά. Και αν η προσωπική του γνώμη για κάποιο ειδικό θέμα, ήταν απαραίτητη, θά μπορούσαν πάντα να τον βρουν στο προκεχωρημένο στρατηγείο του!

Ο Μοντγκόμερυ χρησιμοποιούσε πάντα το σύστημα του Έπιτελάρχου· συζητούσε, δηλαδή, μαζί μου όλα τα ζητήματα και μου έδινε το δικαίωμα να παίρνω αποφάσεις για λογαριασμό του. (Χάραζε, φυσικά, μόνος του τις κατευθυντήριες γραμμές, κι εγώ ήξερα τις απόψεις του για τα περισσότερα ζητήματα.) Αυτό δεν σημαίνει ότι δεν έβλεπε ποτέ κανέναν άλλον στο στρατηγείο του. Κάθε τόσο συνήθιζε να καλή κάποιον από τους κυριώτερους αξιωματικούς του και να κουβεντιάσει μαζί του· κι αυτοί πάλι μπορούσαν να ζητήσουν άκρόαση όποτε ήθελαν.

Συνήθιζε να ακούστηκε ότι ο Μοντγκόμερυ δεν είχε σχέση με χαρτιά. Αυτό, φυσικά, δεν είναι απόλυτα αληθινό. Αλλά το γεγονός είναι ότι μόνο σε σπάνιες και εξαιρετικές περιστάσεις κατέφευγε στον γραπτό λόγο· για ν' απευθύνη π. χ. «Προσωπικά Μηνύματα» προς τα στρατεύματα, για να συντάξη ωρισμένες γενικές οδηγίες για τους διοικητές των μονάδων, ή να τους στείλη κανένα προσωπικό γράμμα. Εγώ πάλι περιόριζα στο ελάχιστο τον όγκο των χαρτιών που έπρεπε να διαβάσει. Γενικά, διεκπεραιώναμε όλες μας τις δουλειές προφορικά—πράγμα που μάς ήταν πολύ ευχάριστο. Μπορούσε, χωρίς καμμία δυσκολία, να διατυπώνη τις αποφάσεις του με μερικές χτυπητές φράσεις και να δίνει τις απόψεις του σε απίστευτα μικρό χρονικό διάστημα, πράγμα που γι' αυτούς είχαν σχέση με αυτές, έσήμαινε αφάνταστη οικονομία χρόνου. Λίγοι στρατιωτικοί ηγέτες είναι ικανοί να δουλεύουν όσο εκείνος· αλλά, αυτό ακριβώς είναι που όλοι πρέπει να μιμηθούν.

Όταν γινόταν μία μάχη, ο Αρχηγός μου συνήθιζε κάθε μέρα να έπισκέπτεται τους διοικητές των μονάδων που πολεμούσαν. Αυτό συχνά σήμαινε ότι ήταν υποχρεωμένος να μετακινείται έπι ώρες με όποιοδήποτε καιρό, συχνά μάλιστα μέσα σε άνοιχτο αυτοκίνητο. Οι συσκέψεις γίνονταν πολύ κοντά στην πρώτη γραμμή, κι αυτό για να μη παρεμβάλλονται περισσότερο απ' ό,τι ήταν απόλυτα αναγκαίο, στο έργο αυτών που συμμετείχαν στη μάχη. Όταν άργα το απόγευμα, γυρνούσε, τον άπασχολούσαν διοικητικά ζητήματα ή η άλληλογραφία του. Αφού δειπνούσε με το προσωπικό του έπιτελείου, άποσυρόταν νωρίς για να γράψη το ήμερο-λόγιό του και να κοιμηθής.

Ἐνδιαφέρουσα εἶναι ἡ ἐξέλιξη ποῦ εἶχε τὸ στρατηγεῖο του. Ἐνῶ ἦταν ἀκόμη μετὰ τὴν 8η Στρατιά, διδάχτηκε ἀπὸ τὴν τακτικὴ τοῦ Ρόμελ καὶ ἔδωσε τὶς μάχες ἀπὸ τὸ Προκεχωρημένο Στρατὶ τηγεῖο του. Ὅταν οἱ μάχες ἐκόποζαν ἐπέστρεφε συνήθως στὸ Στρατηγεῖο Βάσεως, ἀλλὰ αὐτὸ γινόταν ὅλο καὶ πὺ ἀραιὰ ὅσο συνεχιζόταν ὁ ἀγῶνας· στὴ Σικελία μάλιστα καὶ στὴν Ἰταλία ἔτυχε νὰ τὸ κάνει πολὺ σπάνια. Στὴ 21η Ὁμάδα Στρατιῶν τὸ Προκεχωρημένο Στρατηγεῖο ἔμεινε πάντα μίᾱ αὐτοτελὴς ὀντότης ποῦ τὴν συγκροτοῦσαν ὁ Ὑπαπιστής, ὁ Ὑποδιοικητὴς τῆς Στρατιᾶς καὶ κάποτε, ὁ Ἐπιτελὴς τῶν Ἐπιχειρήσεων.

Ὁμολογῶ ὅτι κατέκρινα αὐτὴ τὴ βαθμιαία ἀπομόνωση ποῦ εἰσήγαγε ὁ Ἀρχηγός μου. Μερικὲς φορές μᾶς ἔβαλε σὲ δύσκολη θέση καὶ ἔδινε σὲ ὅλο τὸ ἐπιτελεῖο του πολλὰ πρόσθετη δουλειά. Ἀλλὰ σιγὰ σιγὰ κατάλαβα ὅτι ὁ Μοντγκόμερυ εἶχε καὶ πάλι ἀπολυτο δίκιο. Ποτὲ δὲ θὰ μπορούσε νὰ τὰ σκεφθῇ ὅλα μετὰ τὴν ἡσυχία του, ἂν ἦταν περιτριγυρισμένος ἀπὸ τὴν κίνηση τοῦ «Στρατηγεῖου Βάσεως». Οὔτε μπορούσε σὲ ζητήματα στρατιωτικῆς τακτικῆς νὰ συνδεθῇ τόσο στενὰ μετὰ τὰ στρατεύματά του. (Στὸ «Προκεχωρημένο Στρατηγεῖο» ἀπέφυγε καὶ τὴν πρόσθετη ἐνόχληση ἀπὸ τὶς ἀδιάκοπες ἀνεπιθύμητες ἐπισκέψεις. Στὸ ἐστιατόριο-λέσχη τοῦ «Προκεχωρημένου Στρατηγεῖου», ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς ἄμεσους συνεργάτες του, δὲν μπορούσε νὰ μῆ κανεῖς, ἂν δὲν τοῦ ἔδινε ὁ ἴδιος τὴν ἀδεια). Παρατηρήσαμε, ὥστόσο ὅτι μετὰ τὸν καιρὸ ὁ χαρακτήρας του γινόταν ὅλο καὶ πὺ δικτατορικός, ὅλο καὶ πὺ ἀδιάλλακτος. Τὸ ἀποδώσαμε αὐτὸ ὅχι μόνο στὴν ὑπερένταση τοῦ πολέμου ἀλλὰ ἴσως καὶ στὸ γεγονός ὅτι δὲν ζοῦσε μετὰ ἀξιωματικούς τῆς ἡλικίας του.

Δὲν μπορῶ νὰ τελειώσω τὴν περιγραφή τοῦ τρόπου μετὰ τὸν ὁποῖο διοικοῦσε ὁ Μοντγκόμερυ, χωρὶς νὰ ἀναφέρω πῶς χρησιμοποιοῦσε τοὺς συνδέσμους—ἀξιωματικούς του. Διάλεγε τοὺς νέους αὐτοὺς μετὰ μεγάλη προσοχή. Ἡ ὁρμή τους, ἡ ζωτικότητα τους ἦταν ὑπέροχη. Μποροῦσαν νὰ πᾶνε ὅπουδήποτε καὶ ν' ἀνακαλύψουν τὰ πάντα· ἀνέπτυσαν σὲ μεγάλο βαθμὸ τὴν κρίση τους καὶ τὸ αἶσθημα τῆς εὐθύνης. Τοὺς ἀκούγαμε κάθε βράδυ, μετὰ τὸ δεῖπνο, ὅταν παρυσιάζονταν στὸν Διοικητὴ τους καὶ ἔδιναν τὴν ἀναφορά τους· ἦταν κάτι ποῦ θὰ μᾶς μείνῃ ἀλησμόνητο. Ἐσχημάτιζε κανεῖς μίᾱ ὀλοκάκαρη καὶ ζωτανὴ εἰκόνα τῆς μάχης. Διαισθανόταν τὴν κατάσταση τῶν ἡγετῶν καὶ τὸ ἠθικὸ τῶν ἀνδρῶν τους. Ἀφοῦ ὁ καθένας ἔλεγε τὰ δικά του ὁ Μοντγκόμερυ πετοῦσε μερικὲς κοφτερὲς ἐρωτήσεις καὶ ἔπαιρνε τὸ ἴδιο κοφτερὸ ἀπαντήσεις. Ἐπεφτε ὕστερα στὸ κρεβάτι καὶ τὰ σκεπτόταν ὅλα ἀπὸ τὴν ἀρχή. Καὶ τὸ πρωῒ, ὅταν ξυπνοῦσε, ἤξερε πολὺ καλὰ ποῖο θὰ εἶναι τὸ ἐπόμενο βῆμα.

Ὁ ΣΤΡΑΤΑΡΧΗΣ Μοντγκόμερυ εἶχε τὴ γνώμη ὅτι οἱ στρατιῶτες ἔπρεπε τὸ βράδυ νὰ διαβάσουν στὸ κρεβάτι τους. Ἡ ὑπόδειξη του ἦταν συχνὰ ἐρμηνευόταν μετὰ χαρακτηριστικὰ στρατιωτικὴ ἀντίληψη. Μία φορὰ ἕνας νεοσύλλεκτος ἐβῆκε στὸ ἐκπαιδευτικὸ τοῦ κέντρου καὶ ἀμέσως τὸν ἔστειλαν νὰ ἀγοράσῃ ἕνα βιβλίο: «Πάρς, ὅτι θέλεις, τοῦ εἶπαν, μὰ, πρὸς Θεοῦ νὰ ἔχῃς κάτι νὰ διαβάς, ὅταν τὸ βράδυ κἀν τὸ γυρὰ του στοὺς θαλάμους ὁ Στρατάρχης».

DAILY HERALD, Λονδίνο

Ἡ κρίσις τῆς Εὐρώπης

Δεκαῖς Εὐρωπαϊκὰ Ἔθνη ἐνῶ καταστρώνουν σήμερα ὅλα μαζί τὸ σχέδιον τῆς ἀνορθώσεώς των, τρέφουν ὅλα μίαν νέαν ἐλπίδα. Ἐλπίζουν, παρὰ τὰς δυσκολίας, τὰς ἀπογοητεύσεις καὶ τὰς ἀποτυχίας τὰς ὁποίας συναντᾷ ἡ πραγματοποίησις τοῦ ὀνείρου τῆς ἐνώσεως, τὸ ὁποῖον, πάντοτε, ὅταν ἡ Εὐρώπη εὐρίσκεται διηρημένη ἀπὸ τοὺς πολέμους, γίνεται περισσότερο ἐπίμονον.

Ἡ ἀνταπόκρισις τῆς Εὐρώπης εἰς τὸ σχέδιον Μάρσαλ, δὲν θὰ πρέπη νὰ εἶναι προσωρινή. Ἐὰν οἱ ἀσθενεῖς μποροῦν νὰ σωθοῦν μετὰ ὁμαδικὴν θεραπείαν, δὲν μπορεῖ νὰ ἀκολουθήσῃ καθείς τὸν δρόμον τοῦ μόλις φύγῃ ὁ ἰατρός.

Ἡ συνεργασία τῶν χωρῶν αὐτῶν μεταξύ των καὶ μετὰ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν παρέχει πολλὰς δυνατότητας καὶ ὑποσχέσεις. Αἱ αἰτίαι τοῦ πολέμου, ἡ ἀνέχεια, ἡ πείνα καὶ ἡ ἀπειλὴ τῆς χρεωκοπίας θὰ ὑπερνικηθοῦν. Οἱ λαοὶ τῆς Εὐρώπης μετὰ ἕξ ἔτη πολέμου καὶ δύο ἔτη ἀπεγνωσμένου ἀγῶνος πρὸς ἀνάρρωσιν, θὰ μποροῦσαν νὰ ἐλπίζουν εἰς μίαν βαθμιαίαν βελτίωσιν τοῦ ἀτομικοῦ των ὅσον καὶ τοῦ γενικοῦ βιωτικοῦ ἐπιπέδου. Διὰ τῆς οἰκονομικῆς συνεργασίας ἐπὶ τοῦ πεδίου τοῦ ἀτομικοῦ καὶ τοῦ ἀμοιβαίου συμφέροντος θὰ μποροῦσαν νὰ θέσουν τὰ θεμέλια μιᾶς συνεργασίας ἐπὶ εὐρύτερων θεμάτων καὶ νὰ ἀποδείξουν ἀληθῆ τὴν πεποιθήσιν τοῦ Ρουζβέλτ ὅτι «τὰ Ἔθνη μόνον συνεργαζόμενα θὰ μάθουν νὰ συνεργάζωνται». Καὶ πρὸ πάντων θὰ μπορέσουν νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν ἐπιβίωσιν αὐτοῦ ποῦ ὀνομάζομεν Εὐρωπαϊκὸν πολιτισμόν: Τὴν τριπλὴν σύνθεσιν, 1) τῆς Ἑλληνικῆς ἀγάπης πρὸς τὸ ἀληθές καὶ τὸ ὠραῖον, 2) τοῦ Ρωμαϊκοῦ σεβασμοῦ πρὸς τὸν νόμον καὶ 3) τῆς Χριστιανικῆς πίστεως εἰς τὴν ἀξίαν τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος. Αὐτὸ εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἀπειλεῖται σήμερον ἀπὸ τὴν ὀλικὴν ἀποσύνθεσιν καὶ τὴν ἐνδειαν τῆς μεταπολεμικῆς Εὐρώπης.

Ἡ πραγματοποίησις τῶν ὑποσχέσεων αὐτῶν, ἐξαρχαῖται κατὰ μέγα μέρος ἀπὸ τὴν προσπάθειαν τὴν ὁποίαν θὰ καταβάλλῃ κάθε κράτος τῆς Εὐρώπης χωριστά. Διότι ἕνα κοινὸν σχέδιον εἰς τὸ ὁποῖον τὰ διάφορα κράτη συμμετέχουν ἐπὶ ἴσοις ὅροις, συνεπάγεται κατ' ἀνάγκην ὀρισμένες ἀτομικὰς θυσίας. Παρ' ὅλα αὐτὰ ἡ πλειονότης τῶν χωρῶν τῆς Εὐρώπης συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς Μ. Βρετανίας, τῆς ὁποίας ἡ οἰκονομικὴ ἐξάρθρωσις ὀφείλεται εἰς τὰς κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου γενομένας θυσίας, θὰ εἶναι πρόθυμος νὰ ὑποστῇ καὶ ἄλλας τοιαύτας χάριν τῆς κοινῆς Εὐρωπαϊκῆς ὑποθέσεως.

Τὸ σχέδιον Μάρσαλ ἔγινε τὸ σύνθημα τῆς ἐνώσεως δεκαεὲς ἔθνων τῆς Εὐρώπης. Καὶ ἂν ἡ πρότασις αὐτὴ δὲν ἐγίνετο ποτέ, καὶ ἂν ἀκόμη ἐτροποποιεῖτο, ἡ ἀνάγκη μιᾶς μεγάλης ἡνωμένης προσπάθειας δὲν θὰ ἦτο ὀλιγωτερον ἐπιτακτική. Ἡ Εὐρώπη πρέπει νὰ ἀναλάβῃ ἀπὸ τὴν μεταπολεμικὴν τῆς οἰκονομικὴν ἀδυναμίαν, ἔστω καὶ ἐὰν χρειασθῇ νὰ ὑποφέρῃ, ἔστω καὶ ἐὰν μείνῃ μόνη καὶ ἀβοήθητος. Καὶ ὅταν ἓνας ἄνθρωπος ἢ μία χώρα ἢ μία ἡπειρος πάσχη, αἱ ἰδεολογίαι δὲν μποροῦν νὰ ἀποφασίσουν ἂν οἱ ἀσθενεῖς αὐτοὶ χρειάζονται βοήθειαν ἢ ἂν μποροῦν νὰ τὴν δεχθῶν.

Ἡ ὑπόσχεσις ὅμως τῆς συνδυασμένης αὐτῆς προσπάθειας σκιαζεται ἀπὸ τὴν διαίρεσιν τῆς Εὐρώπης, ἡ ὁποία δὲν προεκλήθη βεβαίως ἀπὸ τὴν προσπάθειαν αὐτήν, ἀλλ' ἀπλῶς ὤξυνθη. Ἡ πρώτη ἐλπίς ὅτι θὰ ἐξευρεθῇ κάποιο δυναμικὸν στοιχείον ἱκανὸν νὰ ἐνώσῃ τὴν Εὐρώπην ἀσχετῶς ἰδεολογιῶν, ἀπέτυχε. Ἄν ἡ ἀποτυχία αὐτὴ ἀπεδεικνύετο ἀπλῶς προσωρινή καὶ ἂν ἡ Ρωσία ἀπεφάσιζε νὰ ἐνωθῇ εἰς τὴν προσπάθειαν τῆς ἀνοικοδομήσεως τῆς Εὐρώπης, ἡ Εὐρώπη καὶ ὁ κόσμος θὰ ἀνέπνεε. Ἡ ἐξωπολιτικὴ ὅμως ἔνωσις τῶν δυτικῶν Εὐρωπαϊκῶν χωρῶν μπορεῖ νὰ ἀναδείξῃ κάποιον ἰσχυρὸν παράγοντα, ἱκανὸν νὰ ὀδηγήσῃ εἰς μεγαλυτέραν διεθνήν κατανόησιν. Ἐὰν δὲν γίνῃ αὐτό, τὰ ἔθνη αὐτὰ θὰ ὑποστοῦν μίαν οἰκονομικὴν ἐξάρθρωσιν ἡ ὁποία δὲν μπορεῖ νὰ ὀδηγήσῃ παρὰ μόνον εἰς ἐσωτερικὰς διαιρέσεις καὶ ἀγῶνας ἐξ αἰτίας τῶν οἰκονομικῶν δυσκολιῶν. Μία σταθερὰ Εὐρώπη, μπορεῖ νὰ γεφυρώσῃ τὸ χάσμα μεταξὺ ἀνατολῆς καὶ δύσεως. Μία διαλελυμένη Εὐρώπη τὸ μόνο ποὺ μπορεῖ νὰ ἀφήσῃ εἶναι ἓνα ἐπικίνδυνον κενὸν μεταξὺ δύο κόσμων.

Η «Ἐκλογὴ» καθὼς καὶ τὰ ἄλλα συνεργαζόμενα μὲ αὐτὴν περιοδικά, ἰδρύθησαν μὲ τὸν σκοπὸν νὰ προωθήσουν τὴν διεθνήν κατανόησιν. Ὁ σκοπὸς αὐτὸς συνεπάγεται τὴν προώθησιν κάθε εἰδους συνεργασίας εἰς μικρὰν ἢ μεγάλην κλίμακα μεταξὺ τῶν Εὐρωπαϊκῶν ἔθνων. Ποτὲ δὲν ὑπεστηρίζαμε μίαν πραγματικὴν συνένωσιν τῶν ἔθνων τῆς Εὐρώπης, μίαν ὑπερ-Εὐρωπαϊκὴν Κυβέρνησιν. Ὑποστηρίζομεν ὅμως κάθε μέτρον ἀποβλέπον εἰς τὴν προώθησιν τῆς ἐπισήμου συνεργασίας, κάθε κίνησιν δυναμένην νὰ ὀδηγήσῃ εἰς τὴν ἐνοποίησην τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πνεύματος. Διότι ὅταν ἡ κοινὴ προσπάθεια πρὸς συνεργασίαν ἐπὶ τοῦ οἰκονομικοῦ πεδίου δὲν στηρίζεται ἐπὶ ἰσχυρῶν βάσεων καὶ δὲν ὑπάρχῃ ἐνότης εἰς τὰς ἠθικὰς καὶ πνευματικὰς ἐπιδιώξεις, δὲν μπορεῖ νὰ ἐπιτύχῃ κανένα πολιτικὸν σύστημα τὸ ὁποῖον θὰ ἐπιβάλλουν οἱ μεγάλοι.

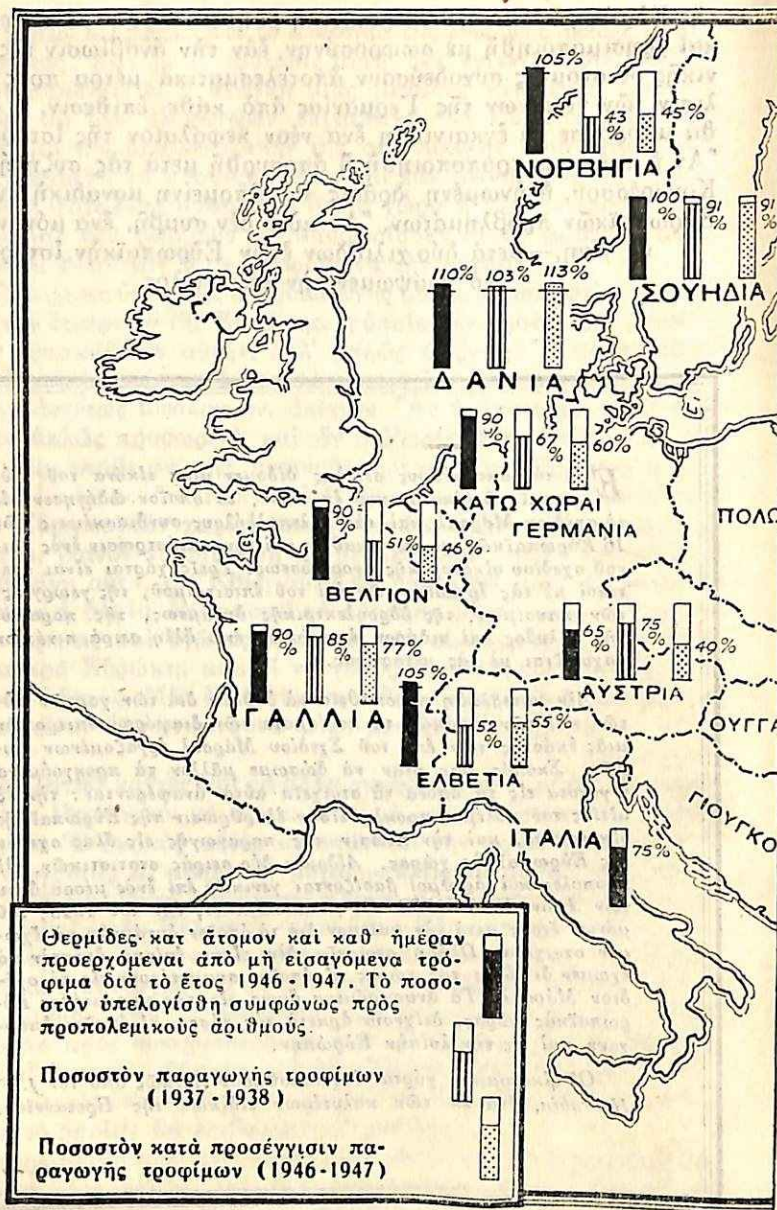
Ἡ εὐρωπαϊκὴ πολιτικὴ ἐνότης, ἐὰν πρόκειται νὰ πραγματοποιηθῇ, πρέπει νὰ προέλθῃ ἀπὸ τὴν συνεργασίαν καὶ τὴν ἐνότητα εἰς ἄλλα πεδία. Τὸ σχέδιον Μάρσαλ, θὰ εἶναι σταθμὸς εἰς τὴν ἱστορίαν

τῆς Εὐρώπης. Ἐὰν ἡ Ἀμερικανικὴ βοήθεια δοθῇ μὲ σωφροσύνην καὶ χρησιμοποιηθῇ μὲ σωφροσύνην, ἐὰν τὴν ἀναβίωσιν τῆς Γερμανικῆς οἰκονομίας συνοδεύσουν ἀποτελεσματικὰ μέτρα πρὸς ἐξασφάλισιν τῶν γειτόνων τῆς Γερμανίας ἀπὸ κάθε ἐπίθεσιν, ἡ Εὐρώπη θὰ μποροῦσε νὰ ἐγκαινιάσῃ ἓνα νέον κεφάλαιον τῆς ἱστορίας τῆς. Ἄν ἡ πρότασις τροποποιηθῇ ἢ ἀποσυρθῇ μετὰ τὰς συζητήσεις τοῦ Κογκρέσσου, ἡ ἡνωμένη δρᾶσις θὰ ἀπομείνῃ μοναδικὴ λύσις τῶν Εὐρωπαϊκῶν προβλημάτων. Ἄν αὐτὸ δὲν συμβῇ, ἓνα μόνον μπορεῖ νὰ γίνῃ, —μετὰ δύο χιλιάδων ἐτῶν Εὐρωπαϊκὴν ἱστορίαν νὰ γράψωμεν τὴν λέξιν τέλος.

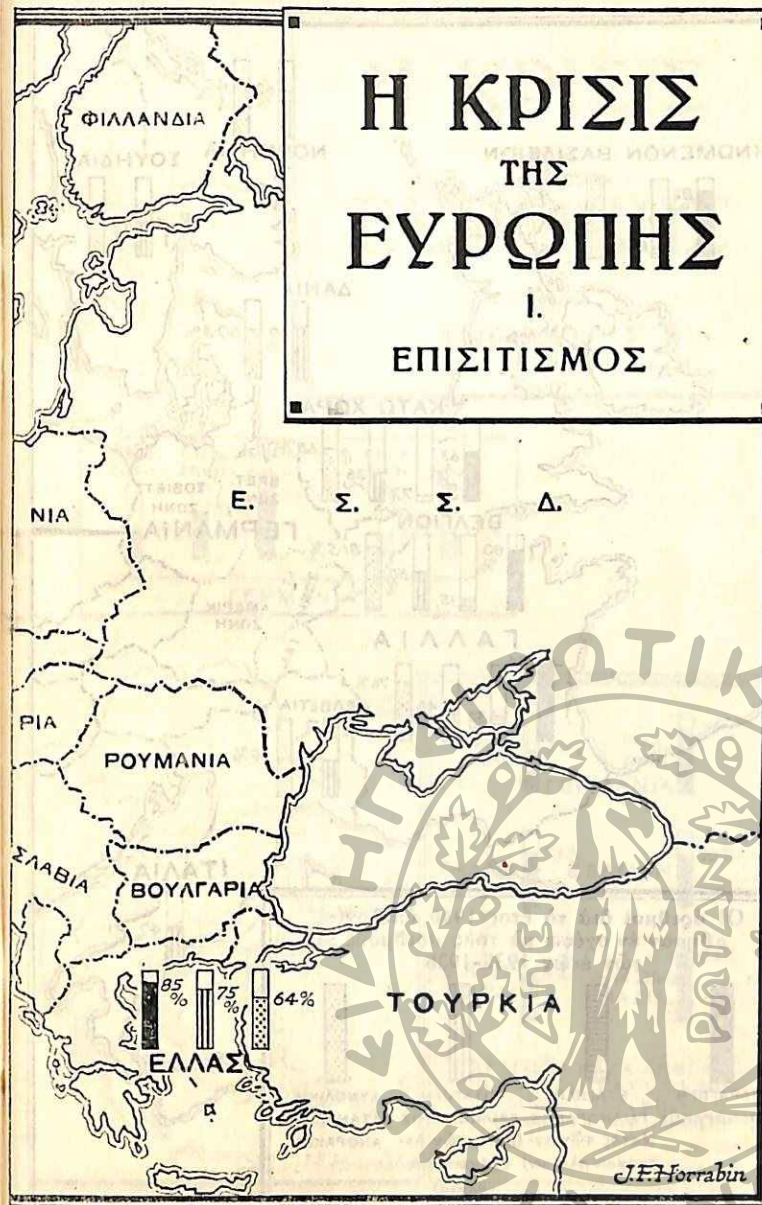
Εἰς τὰς ἀκολουθοῦσας σελίδας δίδομεν μίαν εἰκόνα τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ οἰκονομικοῦ ἐπιπέδου, τὸ ὁποῖον ὠδήγησεν εἰς τὸ σχέδιον Μάρσαλ καὶ τὰς ἀλλεπαλλήλους συνδιασκέψεις τῶν 16 Εὐρωπαϊκῶν χωρῶν, καθὼς καὶ τὴν κατάστρωσιν ἐνὸς κοινοῦ σχεδίου οἰκονομικῆς ἀνορθώσεως. Τρεῖς χάρται εἶναι σχετικοὶ μὲ τὰς ἐργασίας τῶν ἐπὶ τοῦ ἐπισιτισμοῦ, τῆς γεωργίας, τῶν ναυσίμων, τῆς ὑδροηλεκτρικῆς δυνάμεως, τῆς παραγωγῆς χάλυβος καὶ σιδήρου ἐπιτροπῶν, ἐνῶ ἄλλη σειρὰ πινάκων ἀσχολεῖται μὲ τὰς μεταφορὰς.

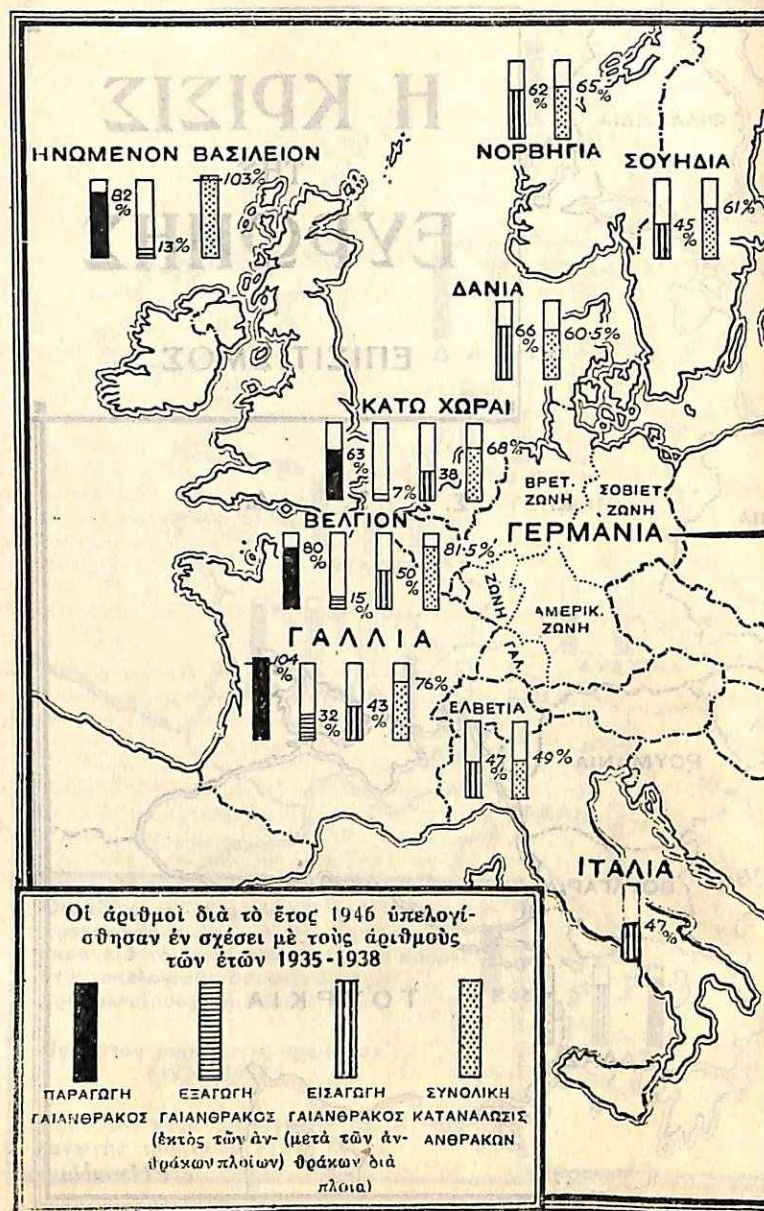
Δὲν κατεβλήθη προσπάθεια νὰ δοθῶν διὰ τῶν χαρτῶν αὐτῶν καὶ τῶν πινάκων τὰ πορίσματα τῶν διαφόρων ἐπιτροπῶν μιᾶς ἐκάστης τῶν ἐπὶ τοῦ Σχεδίου Μάρσαλ ἐργαζομένων χωρῶν. Σκοπὸς μας ἦταν νὰ δώσωμε μᾶλλον τὰ προηγούμενα γεγονότα εἰς τὰ ὁποῖα τὰ στοιχεῖα αὐτὰ ἀναφέρονται· τὴν ἐξ αἰτίας τοῦ πολέμου προκληθεῖσαν ἐξάρθρωσιν τῆς Εὐρωπαϊκῆς οἰκονομίας, καὶ τὴν πτώσιν τῆς παραγωγῆς εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς Εὐρωπαϊκὰς χώρας. Δίδομεν δύο σειρὰς στατιστικῶν. Οἱ προπολεμικοὶ ἀριθμοὶ βασίζονται γενικῶς ἐπὶ ἐνὸς μέσου δρου τῶν ἐτῶν 1935-1938. Οἱ μεταπολεμικοί, ἐπὶ τοῦ 1946, τοῦ μόνου ἔτους μετὰ τὸν πόλεμον διὰ τὸ ὁποῖον δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν στοιχεῖα. Πλήρη στοιχεῖα δὲν εἶναι ἐπίσης δυνατόν νὰ ἔχωμεν δι' ὅλας τὰς χώρας αἱ ὁποῖαι συμμετέχουν εἰς τὸ σχέδιον Μάρσαλ. Τὰ ἀναφερόμενα ὅμως εἰς τὰς κυριωτέρας Εὐρωπαϊκὰς χώρας, δείχνουν ἀρκετὰ τὰς τάσεις αἱ ὁποῖαι ὑπάρχουν καὶ εἰς τὴν λοιπὴν Εὐρώπην.

Οἱ οἰκονομικοὶ χάρται ἐσχεδιάσθησαν εἰδικῶς ἀπὸ τὸν J. F. Horrabin, ἓνα ἐκ τῶν καλυτέρων εἰδικῶν τῆς Βρετανίας.

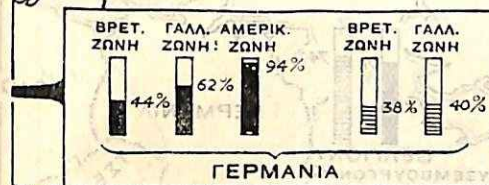
Η ΚΡΙΣΙΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ I. ΕΠΙΣΙΤΙΣΜΟΣ

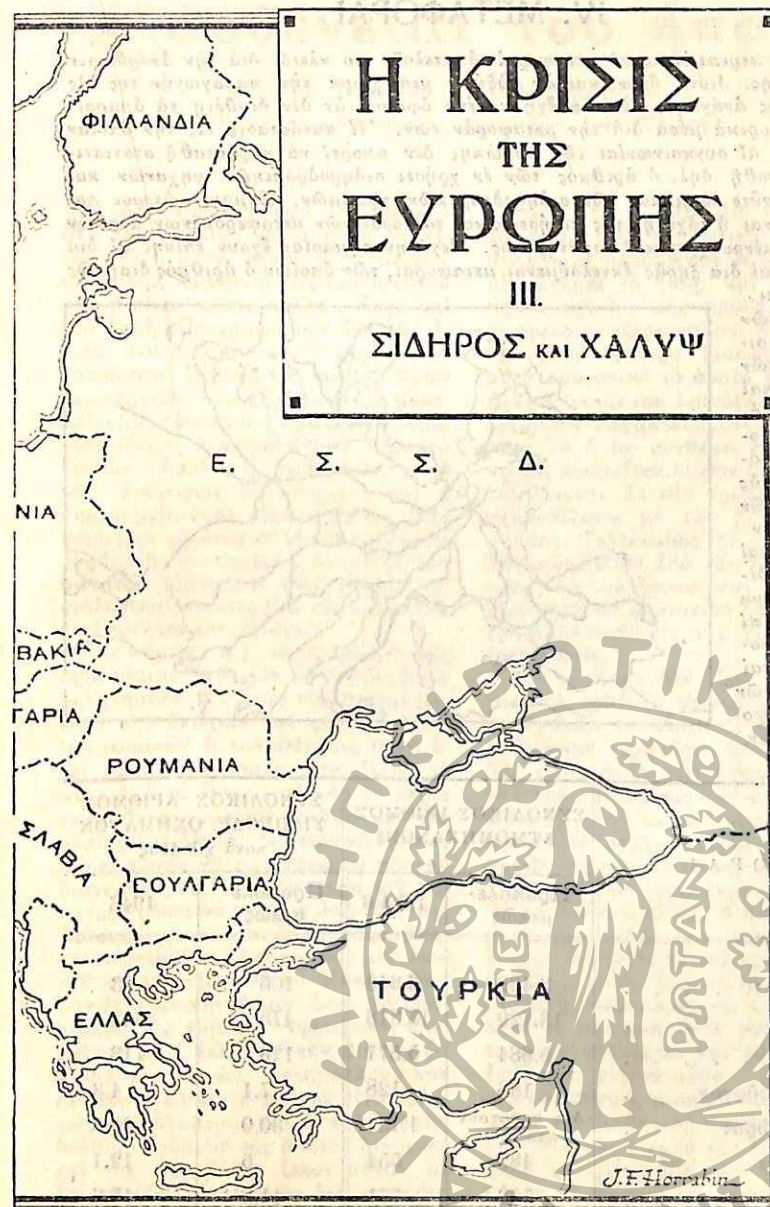
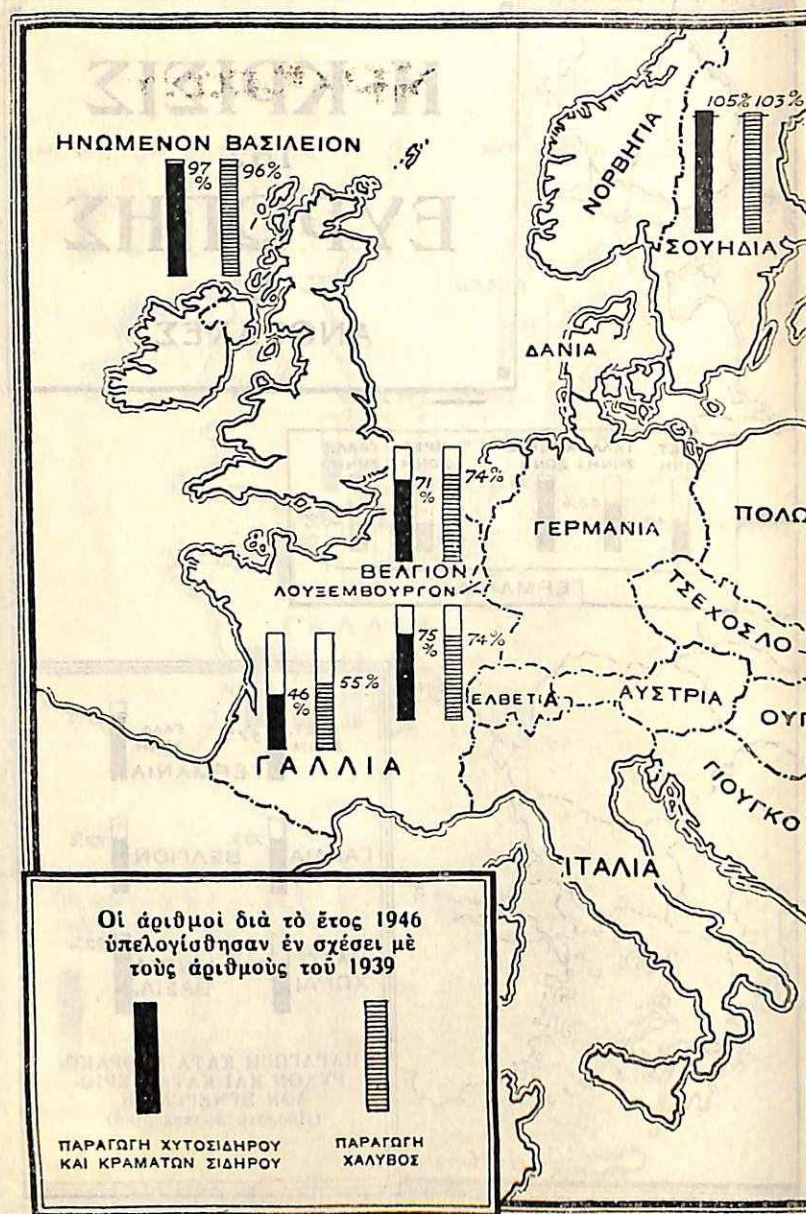

Η ΚΡΙΣΙΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

II. ΑΝΘΡΑΚΕΣ

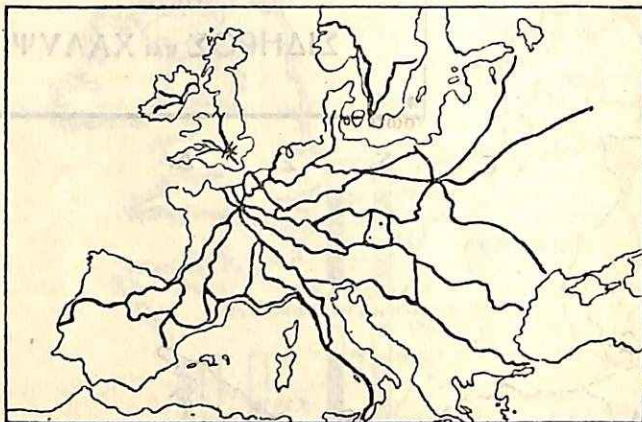

IV. ΜΕΤΑΦΟΡΑΙ

Εἰς πολλὰς περιπτώσεις αἱ μεταφοραὶ ἀποτελοῦν τὸ κλειδί διὰ τὴν ἀνόρθωσιν τῆς Εὐρώπης. Διότι, ὅσον καὶ ἂν αὐξήσῃ μιὰ χώρα τὴν παραγωγὴν τῆς εἰς εἶδη πρώτης ἀνάγκης, δὲν θὰ ἔχῃ κανένα ὄφελος, ἂν δὲν διαθέτῃ τὰ ἀπαραίτητα μεταφορικὰ μέσα διὰ τὴν μεταφορὰν τῶν. Ἡ κατάστασις εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκονται αἱ συγκοινωνίαι τῆς Εὐρώπης δὲν μπορεῖ νὰ παρασταθῇ στατιστικῶς, νὰ δοθῇ δηλ. ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν χρήσει σιδηροδρομικῶν μηχανῶν καὶ ὀχημάτων οὔτε τὸ μῆκος τῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν. Σημαντικώτεροι παράγοντες εἶναι ἡ ταχύτης τῆς κινήσεως καὶ τὸ ποσὸν τῶν μεταφερομένων ἀγαθῶν ἐντὸς ὁρισμένου χρονικοῦ διαστήματος. Μεγάλην σημασίαν ἔχουν ἐπίσης αἱ διὰ θαλάσσης καὶ διὰ ξηρᾶς ἐκτελούμεναι μεταφοραί, τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς διαρκῶς μεταβάλλεται.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν χρήσει σιδηροδρομικῶν μηχανῶν καὶ ὀχημάτων ἀποτελεῖ περιοριστικὸν παράγοντα διὰ τὰς μεταφορὰς τῶν Εὐρωπαϊκῶν φορτίων καὶ διὰ τοῦτο διδομεν ἑδῶ ἓνα συγκριτικὸν πίνακα τῶν προπολεμικῶν καὶ μεταπολεμικῶν (1946) μεταφορικῶν μέσων.

ΧΩΡΑΙ	ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΤΜΟΜΗΧΑΝΩΝ		ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ ΣΙΔΗΡΟΔΡ. ΟΧΗΜΑΤΩΝ κατὰ χιλιάδας	
	Προπολεμικῶς	1946	Προπολεμικῶς	1946
Βέλγιον	3.439	3.343	105	83
Γαλλία	18.129	15.318	473	343
Ἰταλία	5.684	5.571	126	118
Λουξεμβούργον . .	186	128	7.1	4.3
Κάτω Χῶραι . . .	Δὲν ὑπάρχουν στοιχεῖα	1.181	30.0	20.8
Νορβηγία		554	.5	12.1
Δανία	762	771	11.5	15.6

Αἱ Ἀσθένειαι τοῦ ἥπατος

Τοῦ JOSEPH D. WASSERSUG

(Ἀπὸ τὸ «American Mercury», Νέα Ὑόρκη)

Μία τῶν κυριωτέρων λειτουργιῶν τοῦ ἥπατος, χωρὶς ὅμως νὰ εἶναι καὶ ἡ μόνη, εἶναι ἡ παραγωγή τῆς χολῆς. Αἱ ἱκανότητες τοῦ ὄργανου αὐτοῦ εἶναι τόσο πολλαί, ὥστε καὶ μία ἀπλὴ καταγραφὴ τῶν θὰ μᾶς ἔδιδε ἓνα μακρὸν καὶ κουραστικὸν κατάλογον. Μεταξὺ τῶν πολυαριθμῶν λειτουργιῶν τοῦ εὐρίσκειται ὁ μεταβολισμὸς τῶν λιπῶν, πρωτεϊνῶν, ὑδατανθράκων, ὁ σχηματισμὸς αἱμοπηκτικῶν οὐσιῶν, ἡ προστασία κατὰ τῶν διαφορῶν δηλητηρίων, καὶ ἡ δημιουργία ἐνδὸς «ὑπερπλήρους ἀποθέματος» τοῦ ὁποῖου εἰς περιπτώσεις καρδιακῆς ἀνεπαρκείας ἐμποδίζει τὸν θάνατον. Πράγματι πολὺ ὀλίγαι φυσιολογικαὶ λειτουργίαι εἶναι ἐντελῶς ἀνεξάρτητοι τοῦ ἥπατος.

Ἄς πάρωμε π.χ. τὸ πρόβλημα τῆς προστασίας ἐναντίον τῶν διαφορῶν δηλητηρίων. Τὸ ἥπαρ εὐρίσκεται μεταξὺ τῶν ἐντέρων καὶ τῆς καρδιάς. Ἀνατομικῶς ἡ τοποθέτησις αὐτῆς ἔχει ἐξαιρετικὴν σημασίαν. Ὅλο τὸ αἷμα ἀπὸ τὰ ἔντερα μὲ τὰς ἐν μέρει χωνευθείσας τροφὰς (καθὼς καὶ τὰς οὐσίας τὰς ὁποίας δυνατόν νὰ ἔχωμεν πᾶρει χωρὶς νὰ προσέξωμεν) προτοῦ διανεμηθῇ εἰς τὰ ἄλλα μέρη τοῦ σώματος πρέπει νὰ περάσῃ ἀπὸ τὸ ἥπαρ. Τοιοῦτοτρόπως τὸ ἥπαρ παρεμβάλλεται μεταξὺ τοῦ ἐσωτερικοῦ μας ἑαυτοῦ καὶ τοῦ ἔξω κόσμου. Κατέχει λοιπὸν ἐξαιρετικὴν θέσιν ὥστε νὰ χρησιμεύῃ ὡς χημικὸν «φίλτρον», ἐπιτρέπον κατ' ἐκλογὴν τὴν διόδον ὠρισμένων οὐσιῶν, μεταβάλλον τὴν σύνθεσιν ἄλλων ὥστε νὰ εἶναι ὀλιγώτερον βλαβεραὶ καὶ ἐμποδίζον τὴν διάβασιν οὐσιῶν τὰς ὁποίας δὲν μπορεῖ νὰ μεταβάλῃ. Ὅλαι αὗται αἱ λειτουργίαι ἀποτελοῦν διὰ τὸ ἥπαρ καθημερινὴν ἐργασίαν.

Ἐνας ἄλλος τρόπος διὰ τοῦ ὁποίου τὸ ἥπαρ μᾶς προστατεύει, εἶναι ἡ παραγωγή αἱμοπηκτικῶν οὐσιῶν. Ἄν δὲν ὑπῆρχε τὸ ἥπαρ, καὶ ἡ παραμικρὰ ἀμυχή θὰ μᾶς προκαλοῦσε θανατηφόρον αἱμορραγίαν. Εἰς τὸ αἷμα ὑπάρχουν τέσσερα διαφορετικὰ χημικὰ συστατικά τὰ ὁποῖα τοῦ δίδουν τὴν πηκτικὴν του ἱκανότητα. Τὰ τρία ἐξ αὐτῶν παρασκευάζονται εἰς τὸ ἥπαρ. Τὸ ἥπαρ συνθέτει τὰς αἱμοπηκτικὰς πρωτεΐνας. Μόνον τὸ ἀσβέστιον λαμβάνεται ἐκ τῶν τροφῶν καὶ δὲν σχηματίζεται μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ ἥπατος. Τελειναιῶς οἱ ἐπιστήμονες ἐπωφελήθησαν ἀπὸ τὴν χημικὴν λειτουργίαν τοῦ ἥπατος καὶ παρήγαγον αἱμοπηκτικὰ συστατικά τὰ ὁποῖα καὶ χρησιμοποιοῦν εἰς τὰς χειρουργικὰς ἐπεμβάσεις.

Ἄν τὸ ἥπαρ δὲν εἶχε τὴν ἱκανότητα νὰ ρυθμίσῃ τὸ ποσὸν τῶν ὑδατανθράκων τοῦ αἵματος, ὅλοι μας θὰ πεθαίναμε γρήγορα ἀπὸ διαβήτην. Ὡς ρυθμιστὴς τῶν ὑδατανθράκων, τὸ ἥπαρ μοιράζεται τὴν τιμὴν μὲ ἓνα ἄλλο ὄργανον, τὸ πάγκρεας. Τὸ ἥπαρ κρατεῖ τὸ σάκχαρον (γλυκόζη) ὅταν ἀρχίξῃ νὰ αὐξάνεται εἰς τὸ αἷμα, καὶ τὸ ἀφήνει ἐλεύθερον ὅταν ἐλαττωταί. Ἡ κατακράτησις καὶ ἡ παροχὴ αὐτῆς ρυθμίζεται ἀπὸ τὴν ἱνσουλίνη τὴν ὁποίαν ἐκκρίνει τὸ πάγκρεας. Ὅταν ἡ ἐκκρινόμενη ἱνσουλίνη δὲν εἶναι ἐπαρκής, παρουσιάζεται ὁ διαβήτης· τότε τὸ ποσοστὸν τοῦ σακχάρου εἰς τὸ αἷμα αὐξάνεται καὶ τὸ σάκχαρον ἐκχύνεται εἰς τὰ οὖρα.

Σπανιότερα, μπορεῖ νὰ δημιουργηθῇ μία διαβητικὴ κατάσταση ὅταν δὲν λειτουργῇ καλὰ ὁ πάγκρεας ἀλλὰ τὸ ἥπαρ. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν αἱ ἐνέσεις τῆς ἱνσουλίνης, πολὺ ὀλίγον θὰ βοηθήσουν τὸν ἀσθενή.

Η άκριβης διάγνωσης των ασθενειών του ήπατος είναι προβληματική, διὰ δύο λόγους: Πρώτον διότι το ήπαρ έχει τόσον διαφορετικά λειτουργία εις τὸν ὄργανισμὸν ὥστε μία ἀπλή εξέταση δὲν μπορεί νὰ δώσῃ ὀριστικὴν ἀπάντησιν διὰ τὴν ἔκτασιν τῆς παθῆσεως ἢ τῆς βλάβης τοῦ ὁργάνου αὐτοῦ. Δεύτερον ἔχει μίαν τρομερὰν καὶ καταπληκτικὴν ἱκανότητα νὰ ἀναγεννᾶται μετὰ ἀπὸ μίαν διατάραξιν ἢ ἀσθένειαν. Αἱ περισσότεραι ἀπὸ τὰς γνωστὰς μεθόδους σήμερα, δὲν ἐπιτυγχάνουν νὰ διαγνώσων τὸν βαθμὸν τῆς βλάβης· ὅταν μάλιστα συγκριθοῦν μετὰ τὰς μεθόδους εξέτασεως π.χ. τῶν νεφρῶν, φαίνονται κάπως καθυστερημέναι. Ὅπως ἔχει παρατηρηθῇ, ἂν ἔστω καὶ τὰ 15/100 τοῦ ήπατος εἶναι ἀπρόσβλητα, τότε ὅλαι αἱ λειτουργίαι τοῦ συμφώνως πρὸς τὰς σημερινὰς μεθόδους ἐρευνῆς, ἐκτελοῦνται φυσιολογικῶς. Κανένα ἄλλο ὄργανον δὲν μπορεί νὰ λειτουργήσῃ τόσον καλὰ ὅταν ἐργάζεται ἓνα τόσο μικρὸν μέρος τοῦ.

Ἀπὸ τὰς 20 περίπου μεθόδους εξέτασεως αἱ ὁποῖαι ἐφαρμόζονται σήμερα διὰ τὰς ήπατικὰς ἀσθενείας, μερικαὶ εἶναι συνηθέσταται, ἐνῶ ἄλλαι ἐφαρμόζονται εἰς σπανιωτέρας περιπτώσεις. Αἱ μέθοδοι διὰ τῶν ὁποίων μπορούμε νὰ μετρήσωμε με ἀκρίβειαν πόσῃν χολὴν ἔχει ἓνας ἄσθενης, εἶναι ἀπαραίτητοι διὰ τὴν διάγνωσιν. Αἱ μέθοδοι αὗται χρησιμεύουν ἐπίσης καὶ ὡς ὁδηγοὶ διὰ τὴν βελτιώσιν τῆς καταστάσεως τοῦ ἀσθενοῦς. Ἀλλαι, βοηθοῦν τὸν ἰατρὸν εἰς τὸν καθαρισμὸν τοῦ τύπου τοῦ ἱκτέρου, ἐὰν ὁφείλῃται εἰς τὴν παρεμπόδισιν τῆς ἐκκρίσεως τῆς χολῆς (λόγῳ π.χ. ὑπέρψεως χολολίθων) ἢ εἰς τὴν καταστροφὴν τῶν αἱμοσφαίρων ἐξ αἰτίας ἐνὸς βλαβεροῦ παράγοντος. Εἰς ἄλλας ἀκόμη ἐξετάσεις, ἐγγύνεται εἰς τὸ αἷμα μία χρωστικὴ οὐσία καὶ εἰς κανονικὰ διαστήματα λαμβάνεται μία ποσότης αἵματος, ὥστε νὰ προσδιορισθῇ μέχρι ποίου σημείου ἔχει τὴν ἱκανό-

τητα τὸ ήπαρ νὰ τὸ καθαρῇ καὶ νὰ τὸ φιλτράρῃ. Τὰ ἀποτελέσματα ἐκύστης εξέτασεως εἶναι τόσον περίπλοκα, ὥστε θυμίζουσιν τεμάχια διαμελισμένων εἰκόνων μετὰ τὰς ὁποίας παίζουν τὰ παιδιὰ.

Τὸ κιτρίνισμα εἶναι συνήθως τὸ χαρακτηριστικώτερον σύμπτωμα, σχεδὸν εἰς ὅλας τὰς διαταραχὰς τοῦ ήπατος. Ὁ ἴδιος ὁ ὅρος (χρυσή) ἀναφέρεται εἰς ἓναν ὑποκίτρινον ἀποχρωματισμὸν τοῦ δέρματος προκαλούμενον ἀπὸ μίαν αὐξησιν τῆς τοῦ αἵμα κυκλοφορουμένης χολῆς. Ἐφ' ὅσον ἡ χολὴ εἰσέρει εἰς τὸ αἷμα κατὰ διαφόρους τρόπους, καὶ αἱ αἰτίαι αἱ ὁποῖαι προκαλοῦν τὸν ἱκτερον εἶναι πολλαί. Ὁ ἱκτερος λοιπὸν δὲν εἶναι ἀσθένεια, ἀλλὰ σύμπτωμα. Μπορεῖ νὰ προέρχεται ἀπὸ μίαν παρεμπόδισιν τῆς κυκλοφορίας τῆς χολῆς ἢ ὁποία τὴν ἀναγκάζει νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸ ήπαρ καὶ νὰ ἐκχυθῇ εἰς τὸ αἷμα. Ἐνας ἄλλος τύπος καλεῖται αἱμολυτικός ἱκτερος, ἐπειδὴ προκαλεῖται ἀπὸ μίαν αἰφνιδίαν καὶ ταχεῖαν ἐλάττωσιν τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων, τὴν λεγομένην αἱμόλυσιν. Ἐπειδὴ τὸ χρώμα τῆς χολῆς τῆς τοῦ δίνει ἡ αἱμογλομπίνη τῶν ἐρυθρῶν αἱμοσφαιρίων, ὅταν χυθῇ ἀποτόμως αἱμογλομπίνη εἰς τὸ αἷμα, τὸ δέμα παίρνει αὐτὸ τὸ κίτρινο χρώμα.

Τρίτος τύπος ἱκτέρου, ὁ ὁποῖος καὶ συγκεντρώνει σήμερα μεγάλο ἐνδιαφέρον, εἶναι ὁ λεγόμενος μολυσματικός, διότι πιθανῶς προκαλεῖται ἀπὸ κάποιον μολυσματικὸν παράγοντα. Τελευταίως ἐγινε γνωστὸν διὸ ὁ παράγων αὗτος εἶναι μικρόβιον, μεταδιδόμενον ὡς ἐπιδημία. Εἰς τὸν στρατὸν κατὰ τὸν τελευταῖον πόλεμον, ὁ τύπος αὗτος ἔφερε μεγάλῃν ἐνόχλησιν διότι οἱ στρατιῶται ἦσαν ἀναγκασμένοι νὰ ἐλαττώνουν τὰς ὥρας τῆς ἐργασίας τῶν. Κατὰ τὸν πόλεμον ἐνεφανίσθη ἓνας νέος τύπος ἱκτέρου. Ἀκόμη δὲν εἶναι ἀπολύτως γνωστὸν ἀπὸ τί προέρχεται. Εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 1942, οἱ ἱατροὶ τοῦ στρατοῦ εὗρέθησαν αἱ-

φνιδίως πρὸ ἐνὸς ἐπιδημικοῦ ἱκτέρου ὁ ὁποῖος προσέβαλλε ἀνδρας ἐμβολιασθέντας κατὰ τοῦ κιτρίνου πυρετοῦ. Μία ἐπιτροπὴ ἐξ ἐπιστημόνων ἀνεκάλυψε ὅτι ὑπεύθυνον δὲν ἦτο αὐτὸ τὸ ἐμβόλιον τοῦ κίτρινου πυρετοῦ, ἀλλὰ ὁ ὁρρὸς τοῦ ὁργανισμοῦ. Ἄν ὁ ὁρρὸς αὗτος περιεῖχε κάποιο κρυμμένο μικρόβιον—παρόμοιο ἢ καὶ τὸ αὐτὸ μετὰ ἐκεῖνο πού προκαλεῖ τὸν μολυσματικὸν ἱκτερον—δὲν εἶναι ἀκόμα ὀριστικῶς γνωστόν. Πάντως ἔκτοτε ἐξετάζουν τοὺς αἱμοδότας προσεκτικὰ διὰ νὰ βεβαιωνῶνται ἐάν ποτε προσεβλήθησαν ἀπὸ ἱκτερον. Ἄν ἔχει συμβῇ αὐτό, ἡ προσφορά τῶν δὲν γίνεται δεκτὴ.

Η κίρρωσις εἶναι ἴσως ὁ πρῶτος ὅρος ὁ ὁποῖος μᾶς ἔρχεται εἰς τὸν νοῦν ὅταν γίνεται λόγος περὶ ἀσθενειῶν τοῦ ήπατος.

Ἄν καὶ συνδέεται στενὰ μετὰ τὸν ἀλκοολισμόν, ἡ ἐπιστήμη ἔρει σήμερα ὅτι αὐτὸ πού προκαλεῖ τὴν ἀσθένειαν δὲν εἶναι τὸ ἀλκοὸλ αὐτὸ καθ' ἑαυτό, ἀλλὰ τὸ γεγονός ὅτι ὁ ἀλκοολικός δὲν τρώει ὅτι πρέπει.

Η κίρρωσις καὶ οἱ τύποι τοῦ ἱκτέρου τοὺς ὁποίους ἀπαριθμήσαμε, ἀποτελοῦν τὰς κυριωτέρας διαταραχὰς τοῦ ήπατος. Θὰ ἀναφέρωμε ὅμως καὶ μερικὰς ἀπὸ τὰς πλέον ἀσυνήθεις ἀσθενείας τοῦ ήπατος, μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ συμπληρώσωμεν αὐτὴν τὴν ἔκθεσιν. Τὸ ήπαρ, ὅπως ἄλλα ὄργανα, μπορεί νὰ προσβληθῇ ἀπὸ μικρόβια καὶ νὰ κἀν ἀπόστημα. Γενικῶς οἱ δοθῆνες καὶ τὰ ἀποστήματα αὗτα, συνοδεύουν ἄλλους ἐρεθισμούς, ὅπως τῆς σκωληκοειδοῦς ἀποφύσεως ἢ τῶν ὁργάνων τοῦ ὑπογαστρίου. Εἰς ἄλλας περιπτώσεις, ἄλλα παρὰ αὗτα, ὅπως π.χ. τῆς δυσεντερικῆς ἀμοιβάδος εἶναι γνωστὸν διὸ προσβάλλουν τὸ ήπαρ καὶ προκαλοῦν τὸν σχηματισμὸν ἀποστημάτων. Ἐπίσης μπορούν νὰ παρουσιασθοῦν εἰς τὸ ήπαρ ὄγκοι διαφόρων εἰδῶν, ὅπως καὶ εἰς ἄλλα ὄργανα· ἄλλα αὐτὰ εἶναι σπάνια.

Σήμερον χάρις εἰς τὴν συντελε-

σθεῖσαν πρόοδον, ἡ προοπτικὴ εἰς πολλὰς περιπτώσεις ἀσθενειῶν τοῦ ήπατος εἶναι καλυτέρα παρὰ ποτέ. Ἀκόμη καὶ ὁ ἀλκοολικός, τοῦ ὁποίου τὰ μάτια εἶναι κίτρινα καὶ τὸ στομάχι κατεστραμμένο, μπορεί συχνὰ μετὰ τὰς νέας θεραπευτικὰς μεθόδους νὰ ἐπανεύρῃ τὴν ὑγίαν του.

Ἡ χρῆσις τῆς χολεΐνης καὶ τῆς κυστίνης εἰς τὴν θεραπείαν τῆς κίρρωσεως τοῦ ήπατος, ὑπόσχεται νὰ σώσῃ πολλοὺς ἀλκοολικούς, οἱ ὁποῖοι κανονικῶς θὰ ἦσαν καταδικασμένοι εἰς θάνατον. Ἡ χρῆσις τῶν χημικῶν αὐτῶν οὐσιῶν εἰς τὴν θεραπευτικὴν εἶναι ἀποτέλεσμα ἀναριθμητῶν πειραμάτων ἐπὶ ζώων. Ἐπὶ πολὺν χρόνον ἦσαν γνωστὸν ὅτι ὠρισμέναι χημικαὶ οὐσίαι μπορούσαν νὰ βλάψουν τὸ ήπαρ, ἀκόμη δὲ νὰ ἐπιφέρουν καὶ τὸν θάνατον. Αἱ ἔρευναι λοιπὸν αἱ ὁποῖαι ἐγιναν ἐπὶ τῶν ζώων, συνεκινερώθησαν εἰς τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος τῶν αἰτίων τὰ ὁποῖα προκαλοῦν τὰς ήπατικὰς ἀνωμαλίας καὶ τοῦ τρόπου ἀποφυγῆς τῶν ἀνωμαλιῶν αὐτῶν. Ἦταν ἐπίσης γνωστὸν, ὅτι τὰ πολλὰ λίπη βλέπουν τὸ ήπαρ ἐνῶ ἀντιθέτως αἱ πρωτεΐναι καὶ οἱ ὑδατάνθρακες δροῦν βοηθητικῶς.

Περαιτέρω πειραματισμοὶ ἀπεκάλυψαν ὅτι ἡ λιπώδης ἐκφύλισις τὴν ὁποίαν τόσον συχνὰ βλέπομεν ὅταν ἀσθενῇ τὸ ήπαρ, δὲν ὀφείλετο τόσον εἰς τὸ λίπος ὅσον εἰς τὴν ἀνεπαρκῆ ποσότητα ζωϊκῆς οὐσίας (κασεΐνης) ἐκ τοῦ διατολογίου. Ἡ κασεΐνη τρόπον τινά, δὲν ἀφήνει τὰ ήπατικά κύτταρα νὰ καταστραφῶν ἀπὸ τὸ λίπος. Ὅταν ἐδίδετο εἰς τὰ ζῶα ὀρεκτὴ κασεΐνη, ἢ βλάβη αὐτῇ τοῦ ήπατος ἢ παρημποδίζετο ἡ καὶ ἐξέλιπε τελείως. Ἀλλὰ πειράματα ἐδείξαν ὅτι μία ὠρισμένη οὐσία τῆς κασεΐνης, ἡ μεθιονίνη, ἦταν ἂν ὀχι καθ' ὅλοκληρίαν, τουλάχιστον κατὰ ἓνα μεγάλο μέρος ὑπεύθυνη διὰ τὴν προστατευτικὴν ιδιότητα αὐτῆς τῆς οὐσίας. Ἀργότερα οἱ ἐπιστήμονες ἀνεκάλυψαν ὅτι ὠρισμένα οὐσία συγγενεῖς πρὸς τὴν μεθιονίνην, κυρίως ἡ κυ-

στήνη και χολεΐνη είχαν τα αυτά καλά αποτελέσματα.

Βεβαίως δὲν μπορούμε νὰ περιμένουμε διὰ κάθε ἀσθενῆς ὁ ὁποῖος πάσχει ἀπὸ ἀλκοολικὴν κίρρωσιν θὰ ὠφεληθῇ ἀπὸ τὴν θεραπείαν. Μερικοὶ πηγαίνουν εἰς τὸ νοσοκομεῖον ὅταν ἡ ἀσθένεια εὐρίσκειται πλέον εἰς πολὺ προχωρημένον στάδιον. Πολλῶν τὸ ἥπαρ ἔχει προσβληθῇ τόσο πολὺ, ὥστε εἶναι σκληρὸ καὶ ἑσσωμένο. Ἄν τὰ ἥπατικά κύτταρα ἔχουν ἀπλῶς πειραχθῇ μπορούμε νὰ τοὺς ξαναδώσουμε ζωὴ μὲ εἰδικὴν δίαιταν. Ἄν ὅμως ἔχουν πλέον νεκρωθῇ καὶ κίρρωθῇ, τίποτε δὲν μπορεί νὰ τὰ ἀναζωογονήσῃ. Εἰς τὰς περισσοτέρας περιπτώσεις, ὁ ἀσθενὴς ἔχει μεγαλύτεραν πιθανότητα νὰ ἀναλάβῃ, ἂν τὸ ἥπαρ εἶναι ἀρκετὰ μεγάλο.

Ἡ ἱατρικὴ ἀσχολεῖται βεβαίως τόσο μὲ τὴν πρόληψιν τῆς ἀσθηνείας, ὅσον καὶ μὲ τὴν θεραπείαν τῆς. Αὐτὸ ἀληθεύει ἰδιαιτέρως διὰ τὰς ἥπατικάς διαταραχάς. Τὸ πρῶτον βῆμα προκειμένου περὶ πρόληψιν καὶ τὴν θεραπείαν καταστάσεων ὅπως ἡ κίρρωσις καὶ τὰ μέσα προστάσιος τοῦ ἥπατος ἡ βελτιώσεως τῶν λειτουργιῶν τοῦ ἥπατος κατεστραμμένου ὁργάνου, αὐξάνονται συνεχῶς. Οἱ ἱατροὶ μπορούν σήμερα νὰ ἐλπίζουν ὅτι οἱ ἐξ ἀσθηνειῶν τοῦ ἥπατος θάνατοι θὰ εἶναι ἐντὸς ὀλίγου χρονικοῦ διαστήματος φαινόμενον σπάνιον.

Ξωμὲν ἐδῶ καὶ ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ἐπιθυμοῦν νὰ ἀδυνατίσουν καὶ δι' αὐτὸ καταργοῦν ἀπὸ τὸ διατολογίον των τοὺς ὑδατάνθρακας. Οἱ ὑδατάνθρακες τῆς τροφῆς των δὲν εἶναι ἀρκετοί, τὸ λίπος τοῦ σώματος δὲν χρησιμοποιεῖται κανονικῶς καὶ ἐπομένως εὐκόλως ἀπορροεῖ νὰ ἐπέλθῃ λιπώδης κίρρωσις. Εἶναι φανερόν ὅτι τὸ πρῶτον τὸ ὁποῖο πρέπει νὰ κάνουν, εἶναι νὰ ἐφαρμόσουν μίαν λογικὴν δίαιταν. Τὸ δεύτερον εἶναι νὰ μὴν παραμελοῦν ποτὲ τὰ συμπτώματα τῆς χολῆς. Οἱ χολόλιθοι μπορούν νὰ κλείσουν τὸν χολιδόχον πόρον καταστρέφοντες κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὸ ἥπαρ.

Προτοῦ βεβαίως ἐμφανισθῶν τὰ κλινικὰ συμπτώματα τοῦ ἱκτέρου, ἄλλα συμπτώματα ὅπως ἀηδία, ἐμετός καὶ δυσπεψία, δείχνουν κακὴν λειτουργίαν τοῦ ἥπατος. «Υπάρχουν βεβαίως πολλὰ ἀκόμη ποὺ πρέπει νὰ μάθωμε», λέγει ἕνας σύγχρονος ἱατρὸς - συγγραφεύς. «Πάντως αἱ γνώσεις μας διὰ τὴν παθολογίαν, τὴν πρόληψιν καὶ τὴν θεραπείαν καταστάσεων ὅπως ἡ κίρρωσις καὶ τὰ μέσα προστάσιος τοῦ ἥπατος ἡ βελτιώσεως τῶν λειτουργιῶν τοῦ ἥπατος κατεστραμμένου ὁργάνου, αὐξάνονται συνεχῶς. Οἱ ἱατροὶ μπορούν σήμερα νὰ ἐλπίζουν ὅτι οἱ ἐξ ἀσθηνειῶν τοῦ ἥπατος θάνατοι θὰ εἶναι ἐντὸς ὀλίγου χρονικοῦ διαστήματος φαινόμενον σπάνιον.

✍

ΕΝΑΣ ΤΣΕΧΟΣ χωρικὸς πῆγε νὰ δῇ τίς τρεῖς θεῖες του ποὺ ἔδωσαν στὴν Πράγα. Πῶτος λοιπὸν μὲ εὐγένεια ἕνα ἀστράγαλον ποῖα ἦσαν ἡ ὁδὸς Στρατάρχης Φός. Ὁ ἀστράγαλος τὸν κοίταξε ἀσπληγῶς καὶ τοῦ εἶπε: «Ὁ πρῶτος δρόμος ἀριστερὰ» ἀλλὰ μᾶλλον πῶς δὲν ὑπάρχει πιά ὁδὸς Στρατάρχης Φός. Σήμερα ὁ δρόμος λέγεται ὁδὸς Στρατάρχης Στάλιν». Ἀφοῦ εἶδε τὴν πρώτην του θεῖαν, ὁ χωρικὸς ἐκίνησε γιὰ νὰ βρῇ τὸ δρόμον ποὺ ἔμενε ἡ δεύτερη. Πῶτος ξανά μὲ μεγάλη εὐγένεια ἕναν ἀστράγαλον καὶ τοῦ εἶπε: «Ποῦ θὰ πῆγαίνε στὴν ὁδὸ Στρατηγὸς Πόντεμπραντ (ἐνὸς περιφρομένου Τσέχου στρατηγού). Ὁ ἀστράγαλος, πρῶτον πορτίζανος, κοίταξε περιφρονητικὰ τὸν χωρικὸν λέγοντάς του: «Ποῦ εἶναι ἡ ὁδὸς στρατηγὸς Πόντεμπραντ; Φασίστα ἀντιδραστικὴ, ἀγρότης σαμποτέρ, ἐλθρὸ τοῦ λαοῦ! Δὲν ὑπάρχει ὁδὸς Πόντεμπραντ. Θέλεις νὰ πῆς τὴν ὁδὸ Στρατάρχης Κόνιεφ ποὺ εἶναι λίγο πλεονέκτημα». Ἔτσι ὁ χωρικὸς πῆγε καὶ βρῆκε καὶ τὴν δευτέραν θεῖαν του. Θυμήθηκε ὅμως πῶς ἡ τρίτη θεῖα του ἔμενε κάπου κοντὸν σὺν ποταμῷ. Πλησίασε λοιπὸν ἕναν ἀστράγαλον καὶ εἶπε: «Μὲ συγχωρεῖτε, κύριε ἀστυνόμε, ποιεῖτε νὰ μοῦ δείξετε ποῦ εἶναι ὁ Βόλγας;»

«THE LEADER», Λονδίνο

Τὸ περιοδικὸ «Κροκόδειλος» καὶ ἡ θέση του στὴ Ρωσικὴ ζωὴ

Τοῦ JOHN LAWRENCE

(Ὁμιλία ἀπὸ τὸν Ραδιοφωνικὸ Σταθμὸ τοῦ Λονδίνου)

Ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Ποῦσκιν οἱ Ρῶσοι συγγραφεῖς ἔχουν βαθεῖα συνείδηση τοῦ καθήκοντός τους πρὸς τὴν κοινωνία· θεωροῦν τὸν ἑαυτό τους σάν μιὰ μικρὴ ἀδελφότητα ποὺ ἐργάζεται γιὰ τὴ σωτηρία τῆς πατρίδας τους. Αὐτοὶ εἶναι ὁ λόγος ποὺ τόσο πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς—ὅχι καὶ ὅλοι ὅμως—προσαρμόστηκαν τόσο καλὰ μὲ τὸ Σοβιετικὸ καθεστῶς ποὺ ζητᾷ ἀπὸ τοὺς συγγραφεῖς καὶ τοὺς καλλιτέχνες πάνω ἀπ' ὅλα νὰ ἐξυπηρετοῦν τὸ κράτος.

Καὶ οἱ Ρῶσοι σατιρικοὶ συγγραφεῖς καὶ εὐθυμογράφοι εἶναι τὸ ἴδιο σοβαροὶ ὅσο καὶ οἱ ποιητὲς καὶ οἱ μυθιστοριογράφοι. Ὁ Γκόγκολ συνώπλισε τὴ στάση του μὲ τὴ φράση: «Τὸ γέλιο μέσα ἀπὸ τὰ δάκρυα». Ὅποιοι διαβάσει τις «Πεθαμένους Ψυχές» ἢ τὰ θεατρικὰ ἔργα τοῦ Τσέχωφ χάνει κάτι σημαντικό ἀν δὲν νοιώσῃ τὸν κοινωνικὸ σκοπὸ ποὺ κρύβεται σὲς σελίδες τους. Ἡ Σοβιετικὴ Κυβέρνησις, ἐκληρονόμησε αὐτὴν τὴν παράδοση καὶ ἀντικρῶνται μὲ μεγάλῃ σοβαρότητα τὴν κοινωνικὴν σάτιρα· γι' αὐτὸ ὁ «Κροκόδειλος», τὸ σημαντικώτερον σατιρικὸ ὄργανόν της, εἶναι καὶ αὐτὸς σοβαρὸς. Στὸ ἐξώφυλλόν του ὑπάρχει πάντα

ἕνα μεγάλο χρωματιστὸ σχέδιον μὲ ἀδύες γραμμὲς ποὺ θυμίζει ἀρκετὰ τὰ ἐξώφυλλα τῶν σατιρικῶν περιοδικῶν τῆς Εὐρώπης. Ὁ «Κροκόδειλος» τυπώνεται σὲ κοινὸ χαρτὶ καὶ τὰ χρωματιστὰ κλισέ του γίνονται μὲ κάποια πρόχειρη τεχνικὴ ποὺ ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα νὰ παρῶσιάζωνται σημαντικὲς διαφορὲς ἀνάμεσα στὰ ἀντίτυπα τοῦ ἰδιοῦ φύλλου. Τὰ καλύτερα σκίτσα εἶναι ἔργα τῶν Κουκρυνίκσι, μιᾶς περίφημης ομάδας ἀπὸ τρεῖς καλλιτέχνες ποὺ συνεργάζονται πάντα σταν καὶ ἔδωσαν τὰ τελευταῖα χρόνια μερικὲς ἀπὸ τίς καλύτερες Ρωσικὲς γελοιογραφίες. Ἕνας ἄλλος καλὸς σχεδιαστὴς εἶναι ὁ Μπροντάτ· οἱ ὑπόλοιποι εἶναι ἀρκετὰ μέτριοι.

Δὲν θὰ βρῆς πρόστιχα ἀστεῖα στὸν «Κροκόδειλο», ὅπως ἄλλωστε, δὲν βρίσκεις καὶ σὲ κανένα ἄλλο Σοβιετικὸ φύλλο. Ὁ Σοβιετικὸς Τύπος εἶναι κτήμα τοῦ δημοσίου καὶ ἡ Κυβέρνησις ἀπαιτεῖ ἀπὸ τὸν τύπον τῆς νὰ ἐξασκή ὠφέλιμη ἐπίδραση στὴν κοινωνία.

Ὁ «Κροκόδειλος» κυκλοφορεῖ σὲ 150.000 ἀντίτυπα, ἀλλὰ αὐτὰ περνοῦν ἀπὸ χερὶ σὲ χερὶ, καὶ ἐστὶ ὑπολογίζεται ὅτι κάθε ἐβδομάδα τὸν διαβάζουν τουλάχιστον ἕνα ἑκατομ-

μύριο άναγνώστες. Η Συντακτική Επιτροπή του περιοδικού αποτελείται από διακεκριμένες προσωπικότητες: τόν δημοσιολόγο Δαυίδ Ζα-σλάβσκι, πού είναι σημαίνον μέλος του Κομμουνιστικού Κόμματος, τόν Βαλεντίνο Κατάεφ συγγραφέα, τούς Κουκρυνίσκι, και τόν Ρύκλιν τόν άρχισυντάκτη. Ο τελευταίος δημοσιεύει συχνά συνεργασίες του. Γράφει σε ώραιο γοργό Νεοϋρκέζικο ύφος μικρούς διαλόγους και ρεπορτάζ από σκηνές της ζωής, πού τó ύφος του θυμίζει κάπως τά πρώτα εύθυμογραφικά διηγήματα του Τσέχωφ. Γενικά, τó επίπεδο της Ρωσικής πεζογραφίας και ιδιαίτερα τών έφημερίδων δέν βρίσκεται τώρα τελευταία πολύ ψη-

τόν τύπο, άναφέρουν συνήθως τήν περίφημη φράση του Λένιν: «ό τύπος είναι το πιό κοφτερό όπλο του όπλισμού μας», άρα ό «Κροκόδειλος» ενισχύει τήν Κυβέρνηση στην έφαρμογή της πολιτικής της. Η Συντακτική Επιτροπή βρίσκεται σε συνεχή έπαφή από εβδομάδα σε εβδομάδα με τή γραμμή του Κομμουνιστικού Κόμματος, και τά περισσότερα άστεία του περιοδικού, όχι όμως κι όλα, έχουν τήν σκοπιμότητά τους. Ξεφυλλίζοντας μερικά παλιά τεύχη του «Κροκόδειλου», είδα στο πρώτο φύλλο πού έπιασα στά χέρια μου, στο έξωφύλλο, τó σκίτσο μιάς συγκεντρώσεως. Ο Πρόεδρος λέει: Σκοπός της συνεδριάσεως είναι ή συζήτηση

Σε μία δημόσια συγκέντρωση πριν άρχιση ή συζήτηση μιλά ό Κροκόδειλος:
— Δέν θέλουμε συζητήσεις. Άς προχωρήσουμε στη δουλειά.

λά, από τήν άποψη του ύφους... Άλλά ό «Κροκόδειλος» είναι μία από τις εξαιρέσεις.

Όταν οι Ρώσοι σου μιλούν για

για τήν ανάπτυξη του συνεταιριστικού έμπορίου. Είναι κανείς έναντίον της προτάσεως; Και ό «Κροκόδειλος» αυτοπροσώπως, φορώντας τή

ρόμπα του και με τήν πίπα στο στόμα, άπαντά: «Εγώ! Νά λείπουν οι συζητήσεις. Άς στρωθούμε στη δουλειά». Η φωνή του είναι ή αυθεν-

νασκόπηση τών έπιτεύξεων της πολιτικής της. Ένώ δέν είναι δυνατόν νά επικριθώ ή πολιτική της Κυβερνήσεως, επιτρέπεται νά επικρίνεται

— Άλήθεια, πώς τά κατάφερες νά έχης τόσο ώραιο έπίπλωση στο γραφείο σου;
— Άπλούστατα! Φούσκωσα λίγο τά έξοδα της εταιρείας...

τική φωνή της Σοβιετικής Ένώσεως.

Δύο είναι οι μεγάλες άποστολές του Σοβιετικού τύπου. Αυτό πού οι Ρώσοι λένε «αυτό-κριτική» και ή άνάλυση της Κυβερνητικής πολιτικής. Κανείς δέ ζητά από τó λαό, ούτε επιτρέπεται, νά κατακρίνει τήν πολιτική της Κυβερνήσεώς του. Άλλά ή ίδια ή Κυβέρνηση θεωρεί ότι μία από τις κυριώτερες άποστολές της είναι ή άνάλυση της πολιτικής της στο λαό. Αυτόκριτική, επομένως, δέν σημαίνει δημόσιες συζητήσεις κάθε άλλο. Σημαίνει τήν κριτική ά-

και επικρίνεται συχνά— ό τρόπος πού τήν εφαρμόζουν τά όργανά της. Φαντάζομαι ότι υπάρχει ένα σημείο όπου ή κριτική της εκτελέσεως ισχύει με κριτική της πολιτικής, αλλά όπως και άν είναι τó πράγμα ή Συντακτική Επιτροπή του «Κροκόδειλου» έχει σημαντική έλευθερία νά τά βάσει με τή γραφειοκρατία πού είναι φαίνεται πληγή στη Σοβιετική Ένωση κατακρίνει τή διοικητική ανεπάρκεια σε κάθε μορφή της και κάθε άτιμία πού άνακαλύπτει. Ένας από τούς καλύτερους

τρόπους στη Σοβιετική Ένωση για να πη κανείς τη γνώμη του για κάτι που πρέπει να διορθωθεί είναι να γράψω ένα γράμμα στον «Κροκόδειλο». Τα γράμματα αυτά είναι πολύ σοβαρά και διατυπώνουν πραγματικά παράπονα αλλά συνήθως—δχι πάντα—υπόκειται μία ευθυμη πλευρά σ' αυτά ή στον τρόπο που διατυπώνονται. Να ένα παράδειγμα:

«Αγαπητέ Κροκόδειλε,

Στη γειτονιά μου είναι μία χήρα με τρία όρφανά. Ο άντρας της σκοτώθηκε εδώ και πολλές εβδομάδες σ' ένα σιδηροδρομικό δυστύχημα. Δεν μπορεί να πάρει τρόφιμα ούτε για την

Κ' ένα ακόμα:

«Σύντροφε Κροκόδειλε,

Διευθύνω ένα οσανατόριο. Οι άρχες μου ζήτησαν να παραδώσω το ήμισυ της ετήσιας παραγωγής της κλινικής μου. Τι πρέπει να κάμω;»

Πολλά είναι τα γράμματα στα όποια διατυπώνονται παράπονα σχετικά με τις δυσνόητες ανακοινώσεις των άρχων που γίνονται στη γραφειοκρατική γλώσσα. Αν διαβάσει κανείς τακτικά τον «Κροκόδειλο» μπορεί να παρακολουθήσει που καταλήγουν αυτά τα παράπονα: ο αντίκanos υπάλληλος απολύεται και ο μη έντιμος διευθυντής του εργοστασίου μπαίνει στη φυλακή.

— А ведь кто-то из наших продавцов мечтает на руку! Сэкономили и на мелочевке два кило колбасы, и еще из-под прилавка стацили.

— Κάποιος από τους υπαλλήλους μας δεν είναι τίμιος. Είχα οίονομήσει δυο κιλά λουκάνικα ζηγίζοντας λειψά και κάποιος τα έκλεψε από το συρτάρι μου.

Ίδια ούτε για τα παιδιά της, γιατί ο άμοδός υπάλληλος υποστηρίζει με επιμονή ότι και αυτή και τα παιδιά της έχουν πεθάνει».

Ένας πρώην στρατιώτης κατώφθωσε να έγκριθεί η αίτησή του να συνάψει ένα δάνειο μέσω του βουλευτού της περιφέρειάς του, δηλαδή

του εκπροσώπου του στο Άνώτατο Σοβιέτ, για να κτίσει το σπίτι του. 'Αλλά, κατά λάθος, αντί να του δώσουν δάνειο για να κτίσει σπίτι, του

του κολλεκτιβιστικού κτήματος που πάντα ξεχωρίζει από το καθετί το καλύτερο μέρος και το κρατά για τον εαυτό του. Τον βλέπεις διαρκώς

— И долго надо дожидаться приема у директора?
— Не знаю. Я из зарубежья человек новый. Дожидаюсь всего третий месяц.

— Πόσο θα περιμένω για να δώ τον διευθυντή;

— Δεν ξέρω. Εγώ είμαι καινούριος εδώ. Είναι τρεις μήνες μόνο που περιμένω.

έδωσαν δάνειο για ν' αγοράσει μια αγελάδα. Έγραψε στον «Κροκόδειλο» και το ζήτημά του τακτοποιήθηκε γρήγορα.

Ο «Κροκόδειλος» τ'ά βάζει συχνά με τους καλοντυμένους διευθυντές των εργοστασίων και τους προϊστάμενους των κολλεκτιβιστικών κτημάτων που αντί να κάνουν τη δουλειά τους φροντίζουν για τ'ατομικά τους συμφέροντα. Βλέπεις στις σελίδες του τον ειδικόν εγκαταστάσεων φωτισμού που διευθύνει ένα εργοστάσιο και κίτσει, μέσα σε διάστημα έξι εβδομάδων, την ιδιόκτητη έξοχική βίλιτσα του με τους πόρους του εργοστασίου. Βλέπεις τον χοντρό προϊστάμενο

να μπαίνει στο σπίτι του κρατώντας ένα γεμάτο σακί. Κάποιος ρωτά γιατί το κουβαλά αυτό το σακί. Και παίρνει την απάντηση: «Μα μπαίνει σε βιλίτσα ολόκληρο γουρουνάκι!»

Σε κάθε τεύχος του «Κροκόδειλου» υπάρχουν τουλάχιστον ένα ή δύο άρθρα για τις ξένες χώρες που φυσικά, ακολουθούν κι αυτά την προπαγανδιστική γραμμή που χαράζει κάθε φορά η Σοβιετική Κυβέρνηση. Δημοσιεύονται επίσης τότε—ποτέ περιγραφικά άρθρα από τις ξένες χώρες. Πολλά απ' αυτά είναι μάλλον ασιμάρτητα: Είναι φανερό ότι οι συγγραφείς τους δεν κατώφθωσαν να καταλάβουν αυτά που ει-

δαν' άλλα πάλι πολύ ξευπνα και καλογραμμένα. Κατά κανόνα επίσης, σε κάθε τεύχος υπάρχει και το ξένο χιούμορ.

Έρχονται ύστερα τα άστεία που γελοιοποιούν κάθε τι ξένο — τα ξένα φίλμ, τα ξένα βιβλία, την ξένη τζαζ και τους ξένους ραδιοφωνικούς σταθμούς. Υπάρχει πάντα στη Σοβιετική Ένωση ένα πολύ ζωνρό ενδιαφέρον για καθετί που προέρχεται από το εξωτερικό· αυτό συνέβαινε πάντα στη Ρωσία. Οι Ρώσοι αντίκρουσαν πάντα τις ξένες χώρες με μεγάλη περιέργεια, που συχνά την ακολουθούσε αδικαιολόγητα πολλές φορές — αντίδραση έναντι των ξένων και της νοστορπίας τους. Η στάση αυτή των Ρώσων απέναντι στη Δύση απέτέλεσε τον τελευταίο αιώνα, τη βάση της διαμάχης μεταξύ των δυτικών και των Σλαβοφίλων. Είναι γεγονός ότι μερικοί από τους καλύτερους συγγραφείς της Ρωσίας πέρασαν από το στάδιο της ξενοφοβίας. Η Κυβέρνηση παρακολούθη με προσοχή τον τρόπο με τον οποίο ο Σοβιετικός λαός φαντάζεται το «έξωτερικό» και, όταν χρειάζεται, ο «Κροκόδειλος» με την σάτιρά του έπεμβαίνει για να ξαναβάλει τα πράγματα στη θέση τους.

Αλλά ο «Κροκόδειλος» ασχολείται προπαντός με ζητήματα του έσωτερικού, κι αυτό γιατί πρόθεση της Σοβιετικής Κυβέρνησης είναι να συγκεντρώσει ο λαός την προσοχή του στα δικά του έσωτερικά προβλήματα χωρίς να σκοτιζεται υπερβολικά από την διεθνή κατάσταση. Έτσι το κύριο θέμα του «Κροκόδειλου» είναι η άσπεια πλευρά της ζωής μέσα στη Σοβιετική Ένωση, και ο πιο αγαπημένος στόχος είναι η γραφειοκρατία.

Αλλά όλοι — σχεδόν — και όλα στη

Σοβιετική Ένωση περνούν με τη σειρά τους άρχα ή γρήγορα από τη σάτιρα του «Κροκόδειλου». Για να μπορέσει να κρίνει δίκαια όμως ο «Κροκόδειλος», στέλνει συχνά τους ρεπόρτερ του σε έπαρχιακές περιόψεις. Αν μιιά πόλη του κάνει κακή εντύπωση, ή τοπική διοίκηση χτυπιέται άλύπητα, και αν ο δήμαρχος βρεθεί άνεμετώπος με τον «Κροκόδειλο», την άλλη εβδομάδα θα βρή τη γελοιογραφία του — καθάλου κολακευτική — στην κεντρική σελίδα του. Φυσικά, κάνουν καμμία φορά και λάθη αυτοί οι τελευταίοι. Αλλά τότε δημοσιεύεται στόν «Κροκόδειλο» μιιά έπανόρθωση που άπαλλάσσει το θέμα από την άδικη κατηγορία.

Η σάτιρα είναι ένα σπουδαίο μέρος της μηχανής της Σοβιετικής προπαγάνδας. Συντελεί πολύ στη διαμόρφωση των αντιλήψεων της κοινής γνώμης. Αλλά οι δημιουργοί της σάτιρας πρέπει να διαλέγουν με μεγάλη προσοχή τους στόχους τους. Τα περιθώρια στην έκλογή των θεμάτων τους είναι άρκετά πλατειά, αλλά — όπως άλλωστε και οι υπόλογοι συγγραφείς — έχουν την υποχρέωση να προσπαθούν πάνω άπ' όλα να κάνουν δημοφιλή την πολιτική της Κυβέρνησεως. Κι όπως άνακάλυψε τελευταία ο Ζοσένκο, είναι πολυ εύκολο να βρούν οι σατιρικοί συγγραφείς το μπελά τους αν τυχόν και κάνουν λάθος στο στόχο τους.

Δέν υπάρχει άμφιβολία ότι στόν «Κροκόδειλο» δίνονται ώριμοί έθνη. Πότε π. χ. ν' άρχισή επίθεση έναντι της Έλληνικής Κυβερνήσεως ή πότε να άφήση την εύκαιρία να χαθί. Ο «Κροκόδειλος» όταν χτυπά, χτυπά σκληρά. Αλλά κι όταν συμβή κάποιος μέσα στη Σοβιετική Ένωση να βγάλει πέρα μιιά δουλειά καλά, ο «Κροκόδειλος» δέ διαστρέφεινά του δώση ένα φιλικό χτύπημα στην πλάτη.

Κρίσις εις την Άνωτέρα Εκπαίδευσιν των Ήνωμένων Πολιτειών

Του ADOLF KELLER¹

(Από το «Neue Schweizer Rundschau», Ζυρίχη)

Αι Ήνωμένοι Πολίται είναι ή χώρα της οποίας ή ζωή χαρακτηρίζεται από άκατάπαυστον κίνησιν και άδιακόπους μεταβολάς. Κυρίως όμως είναι ή χώρα των πειραμάτων. Ένα από τα πειράματα αυτά γίνεται: τώρα εις το πεδόν της άνωτέρας εκπαιδεύσεως και των πανεπιστημιακών σπουδών. Οι επιδιωκόμενοι σκοποί και αι εφαρμοζόμεναι μέθοδοι αναθεωρούνται εις τα πανεπιστήμια ή τουλάχιστον υποβάλλονται εις σοβαράν εξέτασιν. Και δέν είναι άπάντων να άκούση κανείς να γίνεται λόγος περί «πανεπιστημιακής επανάστασεως».

Όλαι αι σχετικαί συζητήσεις περιστρέφονται γύρω από την έκθεσιν του Πανεπιστημίου του Χάρβαρντ, έκδοθησαν πέρυσιν εις ιδιαίτερον τόμον υπό τόν τίτλον «Η γενική εκπαίδευσιν εις μιάν έλευθέραν κοινωνίαν». Το παλαιότερον και ένδοξότερον Πανεπιστήμιον της Άμερικής έκαμε την σκέψιν μήπως ή πανεπιστημιακή εκπαίδευσιν δέν ακολουθεί όρθόν δρόμον, μήπως δέν φθάνει εις το τέρμα, μήπως έχει άπομακρυνθί από το άρχικόν και ιστορικόν ιδεώδες το όποιον ένέπνευσε την ίδρυσιν μιās άνωτέρας εκπαιδεύσεως την εποχήν κατά την οποίαν οι πρώτοι άποικοι έγκαθίσταντο εις τόν Νέον Κόσμον. Τά άλλα παλαιά πανε-

πιστήμια, του Γέηλ και του Πρίνστον ώργάνωσαν παρομοίως έρεύνas και έφθασαν εις παρόμοια συμπέρασματα. Ο καθηγητής Χάτσινς του Πανεπιστημίου του Σικάγου κτεφέρθη έναντιόν των βάσεων του υπάρχοντος συστήματος εις το «Η Άνωτέρα Εκπαίδευσιν των Ήνωμένων Πολιτειών», ένα βιβλίον το όποιον έπροκάλεσε μεγάλην αίσθησιν πρό δέκα έτών. Ο Τζών Ντίλουν, ιδρυτής του σημερινού εκπαιδευτικού συστήματος, άπήνησεν εις το βιβλίον του καθηγητού Χάτσινς και έδειξε ένα ριζικώς έχθρικόν πνεύμα διά κάθε προσπάθειαν ή οποία τείνει να θέσθ ής βάσιν της άνωτέρας εκπαιδεύσεως τάς κλασσικάς σπουδάς.

Τό θέμα όμως αυτό δέν έγινε μόνον αντικείμενον επιθέσεων και άτομικών άπαντήσεων. Έγινε άφορμή μακρών έρευνών και σοβαρών εξετάσεων από μέρος των πανεπιστημίων και των πανεπιστημιακών κολλεγίων τά όποια όλα, την επομένην του πολέμου, αντιμετωπίζουν το αυτό πρόβλημα: ή ριζική μεταβολή του συγχρόνου κόσμου επιβάλλει την άναθεώρησιν των ακολουθουμένων σημείων άρχων σχετικώς με την εκπαίδευσιν.

Εν πρώτοις τίθεται το ζήτημα βασιικής οργάνωσης. Αρμόζει να επεκταίνωμεν το πεδόν και τους σκοπούς των πανεπιστημιακών σπουδών, να αντιδράσωμεν πρός την σημερινήν τάσιν της ειδικεύσεως των φοιτητών εις ώρισμένα θέματα και της προετοιμασίας των δι' ένα καλώς καθορισμένον έπάγγελμα;

1. Ο Άντολφ Κέλλερ, Έλβετός θεολόγος και παιδαγωγός έχει στενωτάτα συνδεθί με τάς Ήνωμένας Πολιτείας ως γραμματεΐς (διά την Εδωάην) του Όμοσπονδιακού Άμερικανικού Συμβουλίου των Έκκλησιών. Είναι έπισθς άγτιπρόεδρος της Παγκοσμίου Ένώσεως των Μεταρρυθμιστικών Έκκλησιών και έχει γράψει τά εξής βιβλία: «Ο Κάρλ Μάρξ και ή Χριστιανική Ένότης», «Η θεσηκαία και το Εύρωπαϊκόν πνεύμα» και «Ο σημερινός Άμερικανικός Χριστιανισμός».

τημα εάν το σημερινόν σύστημα επι-
τρέπη την ανάπτυξιν μιᾶς ἀμερικανι-
κῆς μορφώσεως καὶ συχὰ ἔχει λεχθῆ-
ναι ὅτι ἡ σημερινὴ εἰδικεὺς τῶν σπουδῶ-
ν εἰς ἐρεῦνας αἱ ὁποῖαι δὲν ἔχουν
ἀποτελέσματα ὑπάρχει φόβος νὰ ἐδη-
γήσῃ εἰς ἕν μορφωτικόν χάος. Δι' αὐτό
πρὶν ἀπ' ὅλα τίθεται τὸ ἐρώτημα νὰ
μάθωμεν εἰς ποίους σκοποὺς ἀνταπο-
κρίνεται τὸ Πανεπιστήμιον, ἐπὶ τίνων
ἀρχῶν στηρίζεται ἡ ἐλὴ ἀνωτέρα ἐκ-
παίδευσις — πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ὁδηγεῖ
εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ παραδεχθῶμεν
τὴν ἐνότητά τῆς ἀνωτέρας ἐκπαίδευ-
σεως καὶ, εἰς τὸ τέλος, τῆς ἰδίας τῆς
ἀληθείας.

Πρέπει ὅμως νὰ σημειώσωμεν ὅτι
τὸ ἀμερικανικὸν πνεῦμα δὲν ρέπει κα-
θόλου πρὸς τὰς μεμονωμένας λύσεις.
Ὁ φιλόσοφος Οὐίλλιαμ Τζάιμς, π.χ.
ἔφθασε εἰς μίαν σύνθετον φιλοσοφίαν
καὶ ἀρνεῖται ὅτι τὸ σύμπαν πρέπει νὰ
θεωρηθῇ ὡς μία καὶ ἐσχάτη ἀρχή.
Ὁ Τζῶν Ντίζου ἐνδιαφέρεται ὀλι-
γώτερον διὰ τὴν ἐνότητα (ἐν ἡμετέ-
ρῃ καθολικότητι) τῆς ἐκπαίδευσσεως καὶ
περισσότερον διὰ τὰ κοινωνικὰ τῆς ἀ-
ποτελέσματα. Τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ
Πρίνστον, κατόπιν ἐρευνῶν τῆς αὐτῆς
φύσεως, προσπαθεῖ ὁμοίως νὰ λύσῃ
τὸ πρόβλημα, ὅχι ὡς ἕν ἀπλὸν σύν-
ολον, ἀλλὰ συνδυάζον τὴν πίστιν πρὸς
τὴν ἐνότητα τῆς γνώσεως μετὰ τὰς γνω-
στὰς καὶ παραδεχτέμενας διαφορὰς
μεταξὺ τῶν ἀτόμων καὶ τῶν διαφορε-
τικῶν ἐπιδόσεων καὶ ἀναγκῶν του.

Ὅλαί αἱ συζητήσεις αἱ δημιουργη-
θεῖσαι ἐξ αὐτοῦ τοῦ ζητήματος διέ-
χονον σαφῶς ὅτι τοῦτο δὲν παρουσιάζ-
ει ἀπλῶς ἕνα τεχνικὸν ἢ διοικητι-
κὸν ἐνδιαφέρον, ἀλλὰ ἀφορᾷ ὅλην τὴν
φιλοσοφίαν ἐπὶ τῆς ὁποίας βασίζεται
ἡ ἐκπαίδευσις διότι τὸ ζήτημα αὐτὸ
ὑψήθη ἀπὸ ἀνθρώπους οἱ ὁποῖοι ἔ-
χουν τὴν γνώμην ὅτι ἡ πραγματικὴ
γνώσις δὲν συνίσταται εἰς μίαν ἀπλὴν
συστάρευσιν τεμαχισμένων ἀληθειῶν,
ἀναριθμητῶν καὶ ἀσυνδέτων μεταξὺ
των. Τὸ σύγχρονον πανεπιστήμιον δὲν
θα ἔπρεπε νὰ θεωρηθῇ ὡς ἕνα καφε-
νεῖον — μὲν ὅπου καθεὶς πηγαίνει καὶ
ἐκλέγει, ὅτι θέλει νὰ πάρῃ, οὕτως

ὡς ἀντίλα βενζίνης μετὰ τὴν ὁποίαν ἐ-
φοδιάζει τὸ αὐτοκίνητό του, οὕτως
ἐγκυκλοπαίδεια ἡ ὁποία προσφέ-
ρει γνώσεις καθαρῶς ὁλικῆς. Αὗται
εἶναι παραβολαὶ τὰς ὁποίας χρησιμο-
ποιοῦν συχὰ οἱ ἀντίθετοι πρὸς τὰς
πανεπιστημιακὰς μεθόδους. Παρατηρεῖ-
ται κανεὶς σαφῶς τὴν ἀφύπνισιν μιᾶς φι-
λοσοφικῆς ἰδέας, ἡ ὁποία ἔως τῶρα
ἦτο μᾶλλον σπανία· τὸ ἀμερικανικὸν
πνεῦμα, εἰς τὸ παρελθόν, ἐζήτησε τὴν
ἀλήθειαν περισσότερο εἰς τὴν οὐσίαν
τῆς παρά εἰς τὰ ἀποτελέσματά της.

Ἡ συζήτησις πάντως ἔχει προχω-
ρήσει ἀκόμη τόσο ὅσον ὅσον ὥστε ἐξα-
κολουθοῦν νὰ προτειομαζῶνται συγ-
χρόνως διάφορα προγράμματα.

Τὸ σχέδιον τοῦ Χάρβαρντ εἶναι, χω-
ρὶς ἀμφβολίας, ἐκεῖνο τὸ ἔσχατον προσ-
βάλλει ριζικώτερα τὰ θεμελιώδη προ-
βλήματα τῆς πανεπιστημιακῆς μορ-
φώσεως, μέχρι τοῦ σημείου νὰ γίνε-
ται πραγματικὸς κριτικὸς ὁλος τῆς ἀμε-
ρικανικῆς ἐκπαίδευσσεως. Ἡ μελέτη
αὕτη ρίπτει φῶς ὅχι μόνον εἰς τὴν ἀ-
μερικανικὴν μορφωτικὴν πεῖραν, ἀλλ'
ἐπίσης καὶ εἰς τὴν ἀσυμφωνίαν τῶν
ὑπάρχουσιν εἰς τὸν τρόπον τοῦ σκέ-
πτεσθαι τῆς Εὐρώπης ἀπ' ἐνὸς καὶ
τῶν ἠνωμένων Πολιτειῶν ἀπ' ἑτέρου.

Σήμερον ἡ ἀμερικανικὴ φιλοσοφία
τῆς παιδείας, ὅπως ἐκφράζεται εἰς
τὴν ἔκθεσιν τοῦ Χάρβαρντ, ἐπιζη-
τεῖ νὰ υπερβῇ τὸ πεδίου μιᾶς καθαρῶς
τεχνικῆς εἰδικεύσεως ἡ ὁποία δὲν
ἔχει νόημα, δίδουσα τὴν πρώτην θέσιν
εἰς τὰς «κλασσικὰς σπουδὰς», κυρίως
εἰς τὰς κολλέγια διὰ τοῦ ὅρου «κλασ-
σικαὶ σπουδαί», ἐννοοῦνται αἱ σπουδαί
αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀνάγκη νὰ ὑπάρχουν
ὡς βάσις τῆς γενικῆς μορφώσεως ὅ-
πως καὶ τῶν κοινωνικῶν καὶ φυσικῶν
ἐπιστημῶν.

Εἶναι παράδοξον ὅτι αἱ κλασσικαὶ
σπουδαὶ ἐνδύσκουν σήμερον τόσοὺς ὑπο-
στηρικτὰς εἰς τὰς ἠνωμένας Πολι-
τείας καὶ τὸ γεγονός αὐτὸ ἀρκεῖ μό-
νον του διὰ νὰ γεφυρώσῃ τὸν Παλαιόν
μετὰ τὸν Νέον Κόσμον. Θὰ εἶναι πολὺ
εὐκολώτερον νὰ καταλήξωμεν εἰς μίαν
συνεννόησιν, ἐάν ἡ Ἀμερικὴ ριφθῇ ἐκ
νέου εἰς τὸ καθαρῶς διανοητικὸν πε-

δίου, ἐάν ζητήσῃ ἀπὸ τὰς κοινωνικὰς
ἐπιστήμας νὰ φωτίσουν τὸν λόγον τῆς
ὑπάρξεως καὶ τοὺς σκοποὺς τῆς ἀν-
θρώπινος κοινωνίας, καὶ ἐάν θεωρήσῃ
τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας ὡς μίαν ἐξη-
γησὶν τῆς φύσεως, τῆς θέσεως ποῦ ὁ
ἄνθρωπος καταλαμβάνει εἰς αὐτὴν καὶ
τοῦ σκοποῦ πρὸς τὸν ὁποῖον τείνουν
οἱ αἱ τεχνικαὶ πρόοδοι.

Ἡ ἔκθεσις τοῦ Χάρβαρντ ἐπιλαμβά-
νεται πάντοτε αὐτῶν τῶν βασικῶν
προβλημάτων κατὰ ἕνα ἀρκετὰ ἀμερι-
κανικὸν τρόπον. Συμφώνως πρὸς αὐτὸ
τὸ σχέδιον, τὸ ἔσχατον σκοπὸν ἔχει
νὰ δώσῃ εἰς τὰς κλασσικὰς σπου-
δὰς μεγαλύτεραν θέσιν εἰς τὴν πανε-
πιστημιακὴν ζωὴν, τὸ καλῶτερον μέ-
σον διὰ νὰ ἐπιτύχῃ κανεὶς αὐτὸν τὸν
σκοπὸν, θὰ ἦταν νὰ ἐξασφαλίσῃ εἰς
τοὺς σπουδαστὰς μίαν βαθύτεραν γνω-
ριμίαν μετὰ τὰ μεγάλα φιλογιστικά ἀ-
ριστοτεχνήματα τοῦ κόσμου. Τὸ κολλέ-
γιον π.χ. Σαίντ-Τζῶν ἀναφέρει ὅτι ὑ-
πάρχουν 100 σπουδαὶ βιβλία ποῦ ὁ-
φεύλουν νὰ γνωρίσῃ οἱ σπουδασταί·
ὁ κατάλογος περιλαμβάνει τὸν Ὅμη-
ρον καὶ τοὺς Ἕλληνας τραγικούς, τὸν
Πλάτωνα, τὸν Βιργίλιον καὶ τοὺς πλη-
οίστερον εὐρισκομένους πρὸς ἡμᾶς,
Σαίξπηρ, Μίλτον, Τολστόϊ καὶ
ἄλλους.

Τὸ σχέδιον αὐτὸ προτείνει, ἐκτὸς
τῶν ἄλλων, ὅπως κατὰ τὸν ἴδιον τρό-
πον αἱ κοινωνικαὶ ἐπιστήμαι περι-
λαμβάνουν τὴν μελέτην τῆς «σκέψεως
καὶ τῶν θεσμῶν τῆς Δύσεως», καὶ κυ-
ρίως τῶν μεγάλων ρευμάτων τῆς ἱ-
στορίας τῆς ἀνθρωπότητος, ὅπως καὶ
τοὺς τρόπους τοῦ σκέπτεσθαι ποῦ ἀντι-
προσωπεύουν ὁ Θωμᾶς Ἀκινάτης, ὁ
Μακκιαβέλι, ὁ Λοῦθηρ, ὁ Λόκ, ὁ
Μοντεσκιέ, ὁ Ἀνταμ Σμιθ, ὁ Τζέρεμι
Μπένθαμ, ὁ Τζῶν Στιούαρτ Μίλλ
καὶ ἄλλοι. Εἰς τὸ πεδίου τῶν φυσι-
κῶν ἐπιστημῶν, μία φυσικὴ φιλοσο-
φία θὰ προσέφερε ἕνα ἀνάλογον πλαι-
σίον.

Τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Γέηλ ἐπί-
σης ἔχει προκαταρτίσει ἕνα ὑπό-
δειγμα τέτοιου προγράμματος ποῦ συμ-
βιβάζει τὰς κλασσικὰς σπουδὰς πρὸς
τὴν τεχνικὴν εἰδικευσιν. Σκοπὸς του,

ὅπως καὶ τοῦ σχεδίου τοῦ Πρίνστον
εἶναι νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν σύνθε-
σιν των.

Οἱ διάφοροι Εὐρωπαῖοι διανοούμε-
νοι μετὰ δυσκολίαν θὰ ἐπίστευαν
ὅτι ἡ ἀνωτέρα ἐκπαίδευσις θὰ μπο-
ροῦσε νὰ «κλασσοποιήθῃ» διὰ τῆς
ὑποχρεωτικῆς ἀναγνώσεως ὁρισμένου
ἀριθμοῦ κλασσικῶν ἔργων περιλαμβα-
νομένων εἰς τὸ πρόγραμμα. Εἰς τὰ
μάτια τῶν Εὐρωπαίων κάθε ἀνανέωσις
τῶν κλασσικῶν σπουδῶν, κάθε φιλοσο-
φικὴ θέσις πρὸς τὴν κατεῦθυνσιν τῶν
διαφορῶν πεδίων τῆς γνώσεως, δὲν θὰ
ἔπρεπε νὰ ἐπιβληθῇ ἀπὸ τὸ ἐξωτερι-
κόν καὶ ἡ υἱεσθητικὴ τῶν κλασσικῶν
σπουδῶν θὰ ἐξυπηρετεῖ ἕνα σχέδιον
περισσότερον «διοικητικόν» παρά οὐ-
σιαστικόν. Τὰ «ἐκατὸ σπουδαῖα βιβλία»
δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ θεωροῦνται ἀπλῶς ὡς
ὑποχρεωτικὸν ὁλικόν πρὸς ἀνάγνωσιν·
τὸ νεανικὸν πνεῦμα ἔχει ἀνάγκην κα-
θοδηγήσεως, ὅχι μόνον διὰ νὰ ἐννοήσῃ
τὸν τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι, ἀλλὰ καὶ
διὰ νὰ μπορέσῃ νὰ ἀποκτήσῃ τὴν ἱκα-
νότητα ν' ἀφαιρέσῃ αὐτὸν τὸν τρό-
πον τοῦ σκέπτεσθαι. Ἡ καθαρῶς τυ-
πικὴ προσθήκη τῆς φιλοσοφίας εἰς τὸ
πρόγραμμα τῶν Πανεπιστημίων καὶ
ἡ υποχρεωτικὴ παρουσία εἰς τὰ μα-
θήματα, δὲν θὰ ἐξημιούργει κατ' ἀ-
νάγκην τὴν διανοητικὴν ἐξέλιξιν καὶ
τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν ποῦ δικαιο-
λογημένα ἀναμένει κανεὶς ἀπὸ μίαν
πραγματικῶς ἀνωτέραν μόρφωσιν.

Ἡ μεταβολὴ ὅμως πρὸς τὰς κλασσι-
κὰς βάσεις τῶν σπουδῶν θὰ συνεπεί-
γαστο μίαν πνευματικὴν μεταβολήν. Ὁ
Ἀμερικανὸς ἔχει ἀπερίριστον πίστιν
εἰς τὴν ἀξίαν καὶ τὴν δύναμιν τῆς ἐκ-
παίδευσσεως ἔχει τὴν κλίσιν ὅμως ἀ-
κόμη νὰ πιστεύῃ, ὅπως καὶ ὁ Σωκρά-
της, ὅτι ἡ γνώσις τοῦ καλοῦ θὰ ὁδη-
γήσῃ τοὺς ἀνθρώπους νὰ κάνουν ὅ,τι
εἶναι καλόν. Μετὰ τὰ γεγονότα τῶν τε-
λευταίων δεκαετηρίδων, οἱ Εὐρωπαῖοι
φιλόσοφοι τῆς Παιδαγωγικῆς δὲν μπο-
ροῦν πλέον δυστυχῶς νὰ ἔχουν τόσο-
ν αἰσιοδοξίαν. Τὴν ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁ-
ποίαν αἱ ἠνωμένα Πολιτεῖαι ζητοῦν
νὰ στηρίξουν ἐπὶ σταθερωτέραν βά-

σεων το σύστημα της εκπαιδεύσεως και των ανωτέρων σπουδών, οι προσπάθειαι των προς ανοικοδόμησιν της Ευρώπης αναγκαστικώς θα κλίνουν να συμμορφωθούν προς τον νέον τρόπον της προσεγγίσεως αυτού του προβλήματος. Θα έννοήσουν άμέσως ότι δεν πρόκειται απλώς περί πολιτικής αναδιοργανώσεως ή οικονομικής ανασυγκροτήσεως — και ότι το εύρωπαϊκόν πρόβλημα και το πρόβλημα της Γερμανίας χρειάζονται να εξετασθούν από της εκπαιδευτικής πλευράς.

Διά τούτο τίθεται το ζήτημα μήπως θα είναι απαραίτητον τα πανεπιστήμια να περιορίσουν τον αριθμό των σπουδαστών των εάν θέλουν να γίνουν απλώς «έργαστάσια γνώσεων». Το πρόβλημα αυτό άλλωστε δεν είναι αποκλειστικώς αμερικανικό· τίθεται επίσης και διά τα πανεπιστήμια της Ευρώπης. Εάν το άτομον έχη μίαν κεντρικήν θέσιν εις την εκπαίδευσιν, εάν πρέπει να μορφώσωμεν αυτό το άτομον, τότε το πλήθος, ακόμη και ένα πλήθος πανεπιστημιακόν, είναι άνησυχητικόν. Ακόμη και ή δημοκρατική αρχή ή όποια θέλει όλος ο κόσμος να μπορεί να παίρνη μίαν ανωτέραν μόρφωσιν δεν πρέπει να υπερβή ώρισμένα όρια, τα όποια εξαρτώνται κυρίως από παράγοντας ψυχολογικούς.

Ένα πρᾶγμα είναι βέβαιον· ότι ή άνασυγκρότησις του κόσμου δεν είναι δυνατή παρά μόνον άν ή βάσις της δεν θα είναι ούτε πολιτική ούτε έντελώς οικονομική, και εάν κατευθύνεται από ιδέας κοινωνικάς και εκπαιδευτικάς. Δι' αυτό — και τούτο θα απέτέλει μίαν πραγματικήν καινοτομίαν — όλοι οι προσπάθειαι και όλοι οι πραγματοποιήσεις, δηλαδή πολιτικά, οικονομικά και εκπαιδευτικά, πρέπει να στρέφονται προς το άτομον και την κοινωνίαν.

Τα πανεπιστήμια δεν θα εξήταζαν καθόλου αυτά τα προβλήματα εάν δεν ήναγκάζοντο από την διαρκώς αυξανούσαν άνησυχίαν και το διανοητικόν κενόν του φοιτητικού κόσμου. Το φαινόμενον αυτό, το όποιον δεν εδη-

μιουργήθη κατά τα έτη του πολέμου, ούτε μετά τον πόλεμον, έχει διαφόρους αίτιας: 1) την δημοσιονομικήν και οικονομικήν σύγχισιν των συμφερόντων, πού εσατίρισεν θαυμάσια ο Άπτον Σίνκλαιρ εις το βιβλίον του «Βήμα της Χήνας» 2) την σχεδόν πλήρη εκλαΐκευσιν της ανωτέρας εκπαιδεύσεως 3) την υποχώρησιν των υπερβατικών αξιών οι όποιαι άνήκον άλλοτε εις την εκπαιδευτικήν παράδοσιν 4) την μηχανοποίησιν της μορφώσεως ή όποια καταδικάζει τα αίσθήματα εις μίαν άγονον ψυχρότητα.

Εις όλους αυτούς τους λόγους ήλθε να προστεθί και ο πόλεμος και σήμερα οι στρατιώται επιστρέφουν εις την πατρίδα των. Αί εκκλησίαι, οι διάφοροι επίσημοι οργανισμοί, και τα πανεπιστήμια καταβάλλουν σοβαράν προσπάθειαν διά ν' ανακαλύψουν ποια άποτελέσματα ειχεν ο πόλεμος επί των γνώσεων και της ψυχολογίας της σημερινής νεολαίας. Ποίαν ήθικήν, θρησκευτικήν και μορφωτικήν κληρονομίαν επήραν μαζύ των οι νέοι εις τον πόλεμον; Και ποίον μικρόν μέρος αυτής της κληρονομίας διεφύλαξαν;

Αί Ηνωμένα Πολιτεία με την προνομιούχον θέσιν πού έχουν θα μπορούσιν ίσως να εύρουν την λύσιν των προβλημάτων αυτών. Φαίνεται ώσαν ή θεία Πρόνοια να τους προσφέρη μίαν μοναδικήν ευκαιρίαν διά να δώσουν εις τον κόσμον μίαν νέαν τάξιν επί του εκπαιδευτικού πεδίου, όπως και επί του πολιτικού και του κοινωνικού. Η εκπαίδευσις όπωσδήποτε πρέπει να θεωρηται ως ένας πνευματικός σκοπός και όχι ως έργαστασιακόν κατασκεύασμα. Αυτή είναι πού πρέπει να δείξη εις τον άνθρωπον πώς θα μπορεί να εύρη εις τον κόσμον μας τον καταστραμμένον, έρημωμένον, μηχανοποιημένον και ύλιστικόν, το θάρρος να άφοσιωθί εις ανωτέρας αξίας. Ως εκ τούτου ή ανωτέρα εκπαίδευσις πρέπει να θεωρηται όχι ως κάτι πλήρες άφ' έαυτού, αλλά ως κάτι το όποιον πρέπει να μεγαλώσῃ και να άνθίσῃ. Πρέπει να είναι συγχρόνως διά την άνθρωπότητα ένα δώρον και ένας σκοπός.

Τί είναι παιδεία;

Του ERNEST GREEN

Γενικού Γραμματέως του Μορφωτικού Συνδέσμου Έργατών
(Από το «Education», Λονδίνο)

Εάν έρωτήσετε 100 διαφορετικούς ανθρώπους να σας καθορίσουν την έννοιαν της παιδείας θα ίδῃτε ότι καθένας θα σας δώσῃ ένα ίδιόν του όρισμόν. Εις τας περισσότερας περιπτώσεις οι όρισμοί είναι όφελιμιστικοί προερχόμενοι γενικώς εκ της γνώμης ότι ή παιδεία έχει γίνει διά να έξυπηρετή μάλλον την κοινωνίαν εις την όποian ζούμε παρά διά να έπηρεάξῃ μίαν κοινωνίαν βασισμένην επί μιας ανωτέρας κλίμακος αξιών.

Η έρώτησις όμως την όποian αντιμετωπίζομεν σήμερα είναι κατά πόσον ή παιδεία μπορεί να σχετισθί προς τας ανάγκας μιας κοινωνίας πού έχει τόσοον μεταβληθί από τα γεγονότα του παγκοσμίου πολέμου ώστε χωρίς έθνικήν ένότητα και διεθνή συνεργασίαν, ο πολιτισμός ο ίδιος κινδυνεύει να καταστραφί έντελώς. Δεν μπορούμε βεβαίως να άπορρίψωμεν έντελώς την όφελιμιστικήν άποψιν της παιδείας. Πρέπει απλώς να την τοποθετήσωμεν εις την όρθήν της θέσιν. Εις κάθε σύστημα, ή παιδεία διά τον άνθρωπον είναι μία ανάγκη ζωτική, αλλά ενώ εις το παρελθόν ήταν μεμονωμένη και ατόρκτης σήμερα πρέπει να γίνη ότι θα έπρεπε ήδη να είναι, ένα μέσον προς πραγματοποίησιν ανωτέρων σκοπών. Ποιοι είναι άραγε αυτοί οι σκοποί;

Ο πρώτος είναι μία άνετος και ολοκληρωμένη ζωή δι' όλους, όσον το δυνατόν πλουσιωτέρα: μία ζωή ή όποια δεν ίκανοποιείται με την ύλιστικήν έπιτυχίαν παρά μόνον εάν την χρησιμοποίησῃ ως μέσον διά να άπολαύσῃ και να εκτιμήσῃ την πολιτιστικήν και αίσθητικήν κληρονομίαν την όποian μας έκληροδότησαν οι παρελθούσαι γενεαί.

Ο δεύτερος, έπειδή ή παιδεία σημαίνει εξέλιξιν της προσωπικότητος και του χαρακτήρος, είναι ή ανάπτυξις αυτών των δύο. Μπορεί να σχηματίζονται από τας έξωτερικώς επιδράσεις και το περιβάλλον, έν τουτοις όμως ως προϊόντα του πνεύματος και της διανοίας αναπτύσσονται μόνον εάν δεθί μεγάλη προσοχή εις τας ρίζας των. Το γεγονός ότι ή παιδεία εξέλιξαι τας πολιτικές και αίσθητικές αξίας, ή ότι δίνει πρωτοτυπίαν, προσωπικότητα και χαρακτήρα εις το άτομον θα σας κάνει να νομίσετε ότι προβλέπω την επίδρασιν της παιδείας επί της κοινωνικής ζωής της κοινοτήτος.

Η παιδεία είναι και προσωπική και άπρόσωπος. Η παιδεία είναι έδεργεντική διά το άτομον μόνον όταν αυτό την συμμερίζεται με τους άλλους. Εάν οι άποθησαυρισμένοι γνώσεις πεθάνουν με τον κύριόν των, ή ιδιοφυία του χάνεται και δι' εκείνους οι όποιοι θα την απέλαμβαναν. Με αυτόν τον τρόπον κάμνομεν το άτομον όργανον της αναγεννήσεως της κοινωνίας. Αλλά εάν πρόκειται ο άνθρωπος να γίνη αυτό το όργανον, χρειάζεται κάτι περισσότερο από την προσωπικήν ανάπτυξιν, ακόμη και εις την περίπτωσιν ούσιαστικών αξιών, όπως π. χ. είναι ή προσωπικότης, ή μόρφωσις και ο χαρακτήρ.

Με αυτόν τον τρόπον φθάνομεν εις το τί θα έπρεπε μάλλον να είναι ή παιδεία και όχι τί είναι. Θα έπρεπε να είναι ένας ένοποιητικός παράγων, έλευθερώνων το πνεύμα από την προκατάληψιν, την διαφοράν των τάξεων και την μισαλλοδοσίαν. Θα έπρεπε να άναζητή την αλήθειαν και να άπορρίπτῃ με προθυμίαν τας επί προκαταλήψεων στηριζόμενας θεωρίας, όταν πεισθί ότι αὐταί είναι άβάσιμοι, έστω και με θυσίαν ακόμη του προσωπικού συμφέροντος. Θα έπρεπε να οδηγί το άτομον προς μίαν θετικήν άποψιν της ζωής, και να καθορίξῃ την θέσιν και τον ρόλον του ατόμου εις την κοινοτητα. Μόνον μία φωτισμένη και ώριμος γενεά, συμμεριζόμενη ένεργώς τας κοινωνικάς και πολιτικές ευθύνας, μπορεί να έξυπνεθί διά μίαν φωτισμένην μελλοντικήν γενεάν ή όποια θα άντιμετώπισῃ με μεγαλύτεραν, από τους πατέρας μας, εμπιστοσύνην τα σημερινά προβλήματα.

ΠΟΙΑ ΕΙΝΑΙ Η ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΒΡΕΤΑΝ- ΝΙΑΣ

Θὰ δυνηθῇ νὰ εὗρῃ ἡ Μεγ. Βρεταννία μίαν διέξοδον ἀπὸ τὰς σημερινὰς τῆς δυσκολίας; Μήπως ἔπαυσε ν' ἀποτελῇ Μεγάλην Δύναμιν πρῶτης κατηγορίας; Ἡ μήπως, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Στρατάρχου Σμάτς, τοῦ Πρωθυπουργοῦ τῆς Νοτιοαφρικανικῆς Ἐνώσεως, ἡ Βρεταννικὴ Συμπολιτεία εἶναι ἕνας ἀσθενής, ἡ θεραπεία τοῦ ὁποίου δὲν εἶναι παρὰ ζήτημα χρόνου; Ἡ συζητήσεις περιτρέφεται τόσον γύρω ἀπὸ τὴν μεταπολεμικὴν οἰκονομικὴν κατάστασιν τῆς Μ. Βρεταννίας, ὅσον καὶ γύρω ἀπὸ τὴν θέσιν τὴν ὁποίαν κατέχει ἡ Μ. Βρεταννία εἰς τὸ κέντρον τῆς Συμπολιτείας καὶ τῆς Αὐτοκρατορίας. Εἰς τὰς ἐπομένους σελίδας ἀρκετοὶ παρατηροῦνται τῆς διεθνοῦς καταστάσεως παρέχουν, διὰ τῆς ἐκθέσεως γεγονότων καὶ τῆς διατυπώσεως σχολίων, τὴν συμβολὴν τῶν εἰς τὸ εὐρὲως συζητούμενον τοῦτο θέμα. Αἱ γνώμαι κυμαίνονται ἀπὸ τῆς ἀπολύτου ἀπαισιοδοξίας μέχρι τῆς λογικευμένης αισιοδοξίας. Ἀρχίζομεν μὲ ἕνα ἐκ τῶν γνωστοτέρων ἐπικηδείων μεταξὺ τῶν πολλῶν οἱ ὁποῖοι ἐγράφησαν κατὰ διαστήματα διὰ τὴν Μ. Βρεταννίαν καὶ τὴν Βρεταννικὴν Συμπολιτείαν.

ΘΑΝΑΤΟΣ ΜΙΑΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ;

Αἱ μεγάλαι αὐτοκρατορίαι, ὅπως οἱ παλαιοὶ πολεμισταί, ποτὲ δὲν ἀποθνήσκουν ἀπλῶς οὐδὺν βαθμιαίως. Ἡ κληρονομία τῆς Μ. Βρεταννίας, ὅπως ἡ κληρονομία τῆς Ρώμης, θὰ πορραμεῖν ἐπὶ αἰῶνας εἰς τὰς σελίδας τῆς ἱστορίας, διαμορφώνουσα τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ γεγονότα. Καὶ ὅμως δι' ὅλας τὰς αὐτοκρατορίας ἔρχεται μία ἡμέρα κατὰ τὴν ὁποίαν δύναται νὰ λεχθῇ: «Ἀπὸ τοῦ σημείου αὐτοῦ τὸ σκῆπτρον ἐπέρασε εἰς ἄλλας χεῖρας». Διὰ τὴν Μ. Βρεταννίαν ἡ ἡμέρα αὕτη ἦλθε τὴν παρελθούσαν ἑβδομάδα¹.

Ἡ νίκη εἰς δύο ἀπεγνωσμένους πολέμους ἐστράγγισε τὸ αἷμα ἀπὸ τὰς φλέβας τῆς Μ. Βρεταννίας. Ἀπὸ πολλῶν εἰῶν, ὄχι μόνον οἱ σοφοί, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐξυπνοὶ ἐσημείωναν ἐνδείξεις καταπτώσεως τῆς Μ. Βρεταννίας. Ἡ χαλάρωσις τῶν δεσμῶν τῆς αὐτοκρατορίας, ἡ «λιτότης» (τὸ ἀεισχερὲς αὐτὸ συνώνυμον τῆς πενίας), ἀμυντικὴ ἔντασις εἰς τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν — ἦσαν ἤδη παλαιὰ συμπτώματα. Ἀλλὰ ἐχρηιάσθη ἡ κρίσις τοῦ ἀνθρακὸς διὰ νὰ τὸ μάθῃ ὁ κόσμος ὅλος ὅτι ἡ παρακμὴ εἶχε φθάσει εἰς τὴν καρδίαν τῆς Αὐτοκρατορίας.

Ἡ δύναμις τῆς Μ. Βρεταννίας ἐπήγαγε ἀπὸ τὰ ἀνθρακοφόρα κοιτάσματα τῆς Οὐαλίας, τοῦ Ὑόρκσαϊρ καὶ τοῦ Ντάραμ. Εἰς αὐτὰ τὰ ἴδια τὰ κοιτάσματα ἐστέρησε ἡ δύναμις τῆς. Ἐνας Βρεταννὸς ἀνθρακωρύχος παρήγε ὀλιγώτερον τοῦ ἐνὸς τρίτου τῆς παραγωγῆς τοῦ ἀνθρακωρύχου τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν. Οἱ λόγοι οἱ ὁποῖοι δὲν ἐπέτρεπον τὴν βελτίωσιν τῆς ἀποδόσεως τοῦ ἦσαν ἐν μέρει τεχνικοὶ καὶ γεωλογικοὶ ἀλλὰ, ἀκόμη περισσότερο, κοινωνικοὶ καὶ πολιτικοί. Ὁ Ἄγγλος ἀνθρακωρύχος καὶ ὁ σύντροφός του, ὁ ἐργάτης τοῦ ἐργοστασίου, (ὅπως καὶ οἱ ἐργοδοταὶ τους), δὲν ἔτρεπον μεγάλους ἐλπίδας διὰ τὸ μέλλον. Ἡ Κυβέρνησις, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐργάται καὶ ἐργοδοταὶ ἐστηρίζοντο ὅλο καὶ περισσότερο κατὰ τὸς τελευταίας δεκαετηρίδας, ἀφιερῶθη εἰς τὴν ὁργάνωσιν. Ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν ἠθέλε ἡ δὲν μπορούσε νὰ ἐπιβάλῃ τὸ σχέδιόν της εἰς τὴν ἐργατικὴν τάξιν (κατὰ τὸ σύστημα τῆς Μόσχας) ἡ ὁργάνωσις αὕτη δὲν ἦτο σταθερά.

Ὁ ὅρος «ἐλλειψίς ἐργατικῶν χειρῶν» τῆς Μ. Βρεταννίας ἐσημείωνε ὅτι ὁ δημοκρατικὸς σοσιαλισμὸς τῆς Μ. Βρεταννίας δὲν εἶχεν εὖρεϊ τρόπον νὰ κάμῃ τοὺς ἐργάτας νὰ ἐργάζωνται ἐκεῖ ὅπου αὐτοὶ δὲν ἠθελον νὰ ἐργασθῶν, οὔτε τὸν τρόπον ν' ἀποκτήσῃ νέα καὶ καλύτερα μηχανήματα τὰ ὁποῖα νὰ ἀναπληρώσουν τὴν ἐργασίαν τῶν ἐργατῶν. Ἡ «ἐλλειψίς ἐργατικῶν χειρῶν» ἐξέφραζε ἐπίσης τὴν ἀπόστασιν ἡ ὁποία ἐχώριζε τὰς παλαιὰς ὑποχρεώσεις τῆς αὐτοκρατορίας ἀπὸ τὰς προσφάτως περιουσιθείας δυνατοτήτας, μίας ὑπὸ πτώχευσιν χώρας. Κατὰ τὴν ἑβδομάδα τῆς κρίσεως τοῦ ἀνθρακὸς, ἡ Κυβέρνησις τῆς Μ. Βρεταννίας ἀπεφάσισε νὰ διατηρήσῃ ὑπὸ τὰ ὅπλα αὐτοῦ ἐνὸς ἑκατομμυρίου ἀνδρας. Πολλοὶ (μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ οἱ κομμουνισταί), παρεκίνησαν τὴν Μ. Βρεταννίαν νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸς ἐν Ἑλλάδι, Παλαιστίνῃ καὶ ἄλλοις ὑποχρεώσεις της, καὶ νὰ περιορίσῃ τὸν σιγαλὸν της εἰς τὸν ἀπολύτως ἀπαραίτητον ἀριθμὸν. Οἱ «Ταῖμς» τοῦ Λονδίνου ἀπαντοῦν: «Ἐν ἔθνος τὸ ὁποῖον ζῇ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ τοῦ ἐμπορίου καὶ τὸ ὁποῖον, εἰς ὅσονδήποτε δεινὴν κατάστασιν καὶ ἂν εὕρισκεται ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐξακολουθεῖ νὰ κατέχῃ καὶ νὰ ἐλέγχῃ πολλὰ ἐπιτήγλα πράγματα, δὲν ἐπιτρέπεται νὰ καταφεύγῃ εἰς τοιοῦτου εἶδους φάρμακα».

1. Φεβρουάριος 1947, ἀρχὴ κρίσεως ἀνθράκων.

Οι 'Αμερικανοί παρεδέχθησαν με ικανοποίησην ότι την παρακμήν της Μ. Βρετανίας θά πρέπει να συνοδεύση ή εις ώριμώνας περιοχάς πολιτική επέκτασις των 'Ηνωμένων Πολιτειών. Προέβλεπον όμως ότι ή επέκτασις αυτή θά συνετελείτο άκόπως εις τό άπώτερον μέλλον. 'Η κρίσις του άνθρακος εις την Μ. Βρετανίαν έπηύξησε κατά πολύ την ευθύνην των 'Ηνωμένων Πολιτειών έναντι πολλών παγκοσμίων προβλημάτων. 'Ο Πρόεδρος Τρούμαν προσεφέρθη ν' άποστείλη άνθρακα εις την Μ. Βρετανίαν. 'Ο 'Αττιλ ήρνήθη νά δεχθή κάββουνα διά τόν τόπον της παραγωγής των. 'Εδικοιολογήσε δέ την άρνησίαν του κατά τρόπον ό όποιος ύπενθύμισεν εις τους 'Αμερικανούς τί σημάει ευθύνη εις παγκόσμιον κλίμακα. 'Ο 'Αττιλ ειπεν ότι ή ήπειρωτική Ευρώπη έχει μεγαλύτεραν ανάγκην του άνθρακος των 'Ηνωμένων Πολιτειών από την Μ. Βρετανίαν.

Αυτός ό τρόπος σκέψεως ύπαγορεύεται από τό γνωστόν σύμβολον της Βρετανικής παγκοσμίου ήγεσίας — την Βουλήν των Κοινοτήτων και την Βουλήν των Λόρδων και τά φορτία του άνθρακος άνερχόμενα τόν Τάμεσιν. 'Ηδη τό κέντρον αυτό της παγκοσμίου οργανώσεως άρχιζε νά σβύνη. Είναί άρραγε έτοιμοι αί 'Ηνωμ. Πολιτείαί νά πάρουν την θέσην του ;

('Από τό «Time», Νέα 'Υόρκη)

Τήν άποψιν του «Χρόνου» δέν την συνεμερίζοντο όλοι οι 'Αμερικανοί. Όταν ό Πρόεδρος της 'Ενώσεως του Πανεπιστημίου του Καίμπριτζ έκαμε μίαν περιοδείαν εις τά 'Αμερικανικά πανεπιστήμια, άνεκάλυπεν ότι :

Η ΚΟΙΝΗ ΓΝΩΜΗ ΔΙΑΦΩΝΕΙ

Μόλις επέστρεψα από μίαν μεγάλην περιοδείαν ανά τά πανεπιστήμια της άνατολικής και μεσοδυτικής 'Αμερικής. Τό δημοφιλέστερο θέμα πρὸς συζήτησιν εις τά πανεπιστήμια αυτά είναι τό έξής : «'Η έπίσημος διάλυσις της Βρετανικής Αυτοκρατορίας θά συνέβαλε εις την διατήρησιν της παγκοσμίου ειρήνης ; ». Είδομεν ότι παρά τό δημοφιλές του θέματος, οι νέοι της 'Αμερικής ήσαν «κατά» της γνώμης αυτής. Πράγματι, εις όλας τάς συζητήσεις τάς όποιās παρηκολούθησα, ή Μ. Βρετανία, έξήλθε κερδισμένη τόσον εις τάς ψήφους του άκρατηρίου όσον και εις τάς αποφάσεις των κριτών.

'Ο μέσος 'Αμερικανός σπουδαστής ένδιαφέρεται πολύ διά την Αυτοκρατορίαν και είναι καλώς πληροφορημένος ως πρὸς αυτήν. 'Η θέσις των «ύπερ» της «διαλύσεως» ή όποία, κατά γενικήν όμολογίαν, θά ήτο όπωσδήποτε εξαιρετικώς δύσκολος, δέν έβασίζετο επί των παλαιών άντι-ιμπεριαλιστικών επιχειρημάτων αλλά επί της σημερινής κρίσιμου οικονομικής καταστάσεως της Μ. Βρετανίας την όποιαν έθεώρουν άσυμβίβαστον πρὸς τό βάρος μιάς άποικιακής αυτοκρατορίας. Γενική ήταν ή συμπάθεια διά τάς οικονομικάς δυσχερείας τάς όποιās άντεμετώπισεν ή Μ. Βρετανία κατά τόν παρελθόντα χειμῶνα και μεγάλος ό θυμασμός διά την άποφασιστικότητα την όποιαν, κατά την έντύπωσιν των, προβαλλει ό λαός της εις την παροῦσαν κρίσιν. Καμμία άπολύτως νήξις δέν έγένετο, ούτε εις τάς δημοσίας συζητήσεις, ούτε εις ιδιωτικάς συνομιλίας, ότι ή Μ. Βρετανία «έσβυσε». 'Υπήρχεν εύλογος άνησυχία διά τάς μεθόδους αί όποιαι έχρησιμοποιούντο πρὸς έπίσπευσιν της άναρρώσεως, ιδιαιτέρως δέ διά την χρῆσιν του 'Αμε-

ρικανικού δανείου. Τά νέα δέ περί της έπιβολής νέας φορολογίας επί του καπνού, τά όποία έφθασαν εις τάς 'Ηνωμένας Πολιτείας ένῳ είμεθα εκεί ήκούσθησαν ευμηνώς μεταξὺ του τμήματος εκείνου της 'Αμερικανικής γνώμης μετά του όποιου εύρισκόμεθα εις έπαφήν.

'Ο 'Αμερικανικός τύπος δέν μου φαίνεται άκριβής καθρέπτης της 'Αμερικανικής γνώμης ως πρὸς τό θέμα αυτό. Αί κατά την διάρκειαν των συζητήσεων άναδρομαί εις τόν επικήδειον του «Χρόνου» διά τό 'Ηνωμένον Βασίλειον προεκάλουν πάντοτε χειμαρρυν γελώτων.

I. S. Lloyd,

Πρόεδρος της 'Ενώσεως του Καίμπριτζ
εις έπιστολήν πρὸς τόν «Economist», Λονδίνον

Ποία είναι τά γεγονότα επί των όποιων στηρίζονται αί γνώμαι αὐταί ;
Διατί ή μεταπολεμική κατάστασις της Μ. Βρετανίας είναι τόσον δυσκολώτερα παρ' ότι εις πολλάς άλλας χώρας ; Τά εκτιθέμενα κατωτέρω γεγονότα εξηγούν διατί τά σημερινά δεινά της Μεγάλης Βρετανίας είναι :

ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Ας λάβωμεν τά πραγματικά γεγονότα της πολεμικής προσπάθειας της Μ. Βρετανίας. 'Η χώρα αυτή έλαβε την γενναίαν και σκληράν απόφασιν να θυσιάση την εις εργάτας δύναμιν του εξαγωγικού της έμπορίου, έκ του όποιου εξαρτάται ήδη ή ικανότης της πρὸς εισαγωγήν τροφίμων και πρώτων ύλων. Από του 1938 μέχρι του 1944 αί εξαγωγαί της κατήλθον κατά 70%. Διά νά εξασφάλιση τροφάς και πρώτας ύλας διά τόν πόλεμον, επώλησεν 1.118 έκατομμύρια λιρών έκ των εις τό έξωτερικόν επενδύσεών της και συνήψεν έξωτερικά δάνεια ύπερβαίνοντα τό ποσόν των 3982 έκατομμυρίων λιρών. Τοιουτοτρόπως μετεβλήθη από πιστωτής εις χρεώστην. 'Ανέβαλεν τόν έφοδιασμόν των βιομηχανιών μας διά νέων μηχανημάτων, θά έξακολούθησεν δέ νά πληρώνη διά τόν πόλεμον υπό συνθήκας δυσχερείς, τάς όποιās προκάλεσε ή κατανομή της ύπαρχούσης ήλεκτρικής δυνάμεως εις τρόπον ώστε νά έπαρκέση μέχρι του 1950, διότι δέν διέθετε τό ύλικόν και την εργασίαν πού έχρειάζετο διά την εγκατάστασιν νέων εργοστασίων παραγωγής ρεύματος.

'Εάν εις όλα αυτά προστεθί τό 1.500 έκατομμύριο λίραι των πραγματικών καταστροφών τάς όποιās υπέστη ή Μεγ. Βρετανία κατά ξηράν, και τά 700 έκατομμύρια των καταστροφών τάς όποιās υπέστη κατά θάλασσαν, αί πολεμικάί της απώλειαι δύνανται νά ύπολογισθοῦν εις 7.300 εκατ. λιρών—τό έν τέταρτον, δηλαδή, του συνολικού κεφαλαίου της χώρας.

'Ας ένθυμηθώμεν επίσης ότι ή παραγωγή της Μ. Βρετανίας παρηκολούθει άλλοτε έκ του σύνγγυς την παραγωγήν της 'Αμερικής. Συνεκέντρωσε όμως τάς προσπάθειάς της εις την κατασκευήν πολεμικών στόλων, οι όποιοι δέν αποτελούν ένεργητικόν εις τό έμπόριον, ένῳ κατά τόν αὐτόν χρόνον ή 'Αμερική κατεσκεύαζε στόλους έμπορικούς. 'Η Μεγάλη Βρετανία κατεσκεύαζε μαχητικά άεροπλάνα. 'Η 'Αμερική κατεσκεύαζε μεταγωγικά. 'Η Ιδέα της άτομικής ενεργείας ήτο Βρετανική ή παραγωγή των άτομικών βομβών άνετέθη εις την 'Αμερικήν. 'Η στρατηγική Ιδέα της κυριαρχίας επί της χιόνος ήτο Βρετανική, ή παραγωγή όμως των μηχανημάτων «Weasel» άνετέθη εις την 'Αμερικήν. 'Η Μ. Βρετανία έχει σήμεραν τό προβάδισμα

είς ὅ,τι ἀφορᾷ τὰ πυραυλοκίνητα ἀεροπλάνα ἀλλὰ δὲν δύναται νὰ τὸ ἐκμεταλλευθῇ ἐμπορικῶς, διότι εἰς τὴν πολιτικὴν ἀεροπορίαν ἐξακολουθεῖ νὰ ἐξαριτᾷται ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴν.

Ὅταν τὸν Αὐγουστον τοῦ 1945, ὁ Πρόεδρος Τρούμαν ἀνήγγειλε τὴν λήξιν τοῦ Νόμου περὶ Ἐμμισθώσεως καὶ Δανεισμοῦ, ἐσάρωσεν—ἐνῶ ὁ πόλεμος μὲ τὴν Ἰαπωνίαν δὲν εἶχεν σχεδὸν τελειώσει—τὸ σύστημα μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ ὁποίου ἡ Μ. Βρετανία ἠδυνήθη νὰ συμβάλῃ εἰς τὸν πόλεμον, χωρὶς νὰ εἶναι ἡναγκασμένη οὔτε νὰ παράγῃ ἀγαθὰ ἐξαγωγῆς διὰ νὰ πληρῶνῃ τὰς εἰς τροφίμα καὶ πρώτας ὕλας εἰσαγωγὰς της, οὔτε νὰ καταβάλῃ εἰς χρῆμα τὰς ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ προμηθείας της.

Ὁ δίκαιος καταμερισμὸς προσπαθείας μεταξὺ ἡμῶν καὶ τῶν Συμμάχων μας, εἶπεν ὁ κ. Ἀτλιν εἰς τὴν Βουλὴν τῶν Κοινοτήτων, «μᾶς ἀφήνει, ὅταν αἱ πηγαὶ βοήθειας στερεύσονται, εἰς πολὺ χειροτέραν κατάστασιν ἀπὸ ἐκείνουσιν οἱ ὅποιοι πορεύονται τὴν βοήθειαν. Ἐὰν ὁ ρόλος μας ἦτο νὰ αὐξήσωμεν τὰς ἐξαγωγὰς μας ὥστε νὰ δημιουργήσωμεν, μετὰ τὴν κάλυψιν τῶν τρεχουσῶν ἀναγκῶν μας, ἐν εὐρὺ περιθώριον ἐξαγωγῶν πρὸς ἐφοδιασμὸν τῶν συμμάχων μας ἄνευ οὐδεμιᾶς φορολογικῆς ἐπιβαρύνσεως αὐτῶν—δὲν ὑπάρχει καμία ἀμφιβολία ὅτι ἡ θέσις μας σήμερον θὰ ἦτο ἀπείρως καλυτέρα».

Sydney Elliott

εἰς τὸ «Picture Post», Λονδῶν

Ἰδοὺ μερικοὶ ἀπὸ τοὺς λόγους διὰ τοὺς ὁποίους δὲν ἐβελτιώθη ἡ καθημερινὴ ζωὴ τῆς Μ. Βρετανίας ἀπὸ τῆς λήξεως τοῦ πολέμου. Εἰς τὸ κατωτέρω ἀπόσπασμα ἀναφέρονται περιληπτικῶς μερικαὶ ἐκ τῶν συνεπειῶν τῶν πολέμων θνητῶν τῆς Μ. Βρετανίας.

ΤΟ ΕΠΙΠΕΔΟΝ ΤΗΣ ΖΩΗΣ

Τὸ ὑπ' ἀριθ. 1 πρόβλημα τῆς Μ. Βρετανίας εἶναι ἡ τροφή. Ἐχει καὶ πολλὰ ἄλλα—ἐνα τεράστιον δάνειον εἰς τὸ ἐσωτερικόν, συντριπτικὰς ὑποχρεώσεις εἰς τὸ ἐξωτερικόν, τὴν διατήρησιν 1½, ἑκατομμυρίου ἀνδρῶν ὑπὸ τὰ ὅπλα, τὰς κατεστραμμένας ἐκτάσεις τῆς αἰ ὁποῖαι ἀναμένουν ἀνοικοδόμησιν, τοὺς πειραματισμοὺς τῆς ἐθνικοποιήσεως ποὺ λαμβάνουν διαρκῶς μεγαλυτέρας διαστάσεις, κ.ἀ. Ἀλλ' ἡ μεγαλυτέρα τῆς φροντίς καὶ ἡ πρωταρχικὴ ἀποστολὴ τοῦ Ἀμερικανικοῦ δανείου εἶναι ἡ πρόληψις τῆς πείνης.

Τὸ δάνειον (μὲ ἐν μικρότερον ἐκ Καναδᾶ) ἀντιπροσωπεύει τὸ ὄροσημον τῆς ζωῆς τῆς Μ. Βρετανίας. Ἰδοὺ πῶς διατίθενται αὐτὰ τὰ χρήματα: εἰς τροφίμα καὶ ποτὰ 47%· εἰς πρώτας ὕλας 15%, εἰς βιομηχανικὰ εἶδη 9% καὶ εἰς ἄλλα εἶδη (πρωτίστως πετρέλαιον) 29%.

Διὰ νὰ διαρκέσῃ τὸ δάνειον ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερον, οἱ Βρετανοὶ ἐξακολουθοῦν νὰ ζοῦν μὲ διαιτολόγιον πλήρως στεγερῶν—ἐνα καθεστὼς λιτότητος καὶ μονοτονίας τοῦ ὁποῖον θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ ἀνεχθῇ μία συνηθισμένη Ἀμερικανικὴ οἰκογένεια. Τοὺς ζήτουσιν ὑπερανθρώπους προσπαθείας μὲ βᾶσιν τὰ κάτωθι τροφίμα ποὺ διανεμονται ἐβδομαδιαίως διὰ τοῦ δελτίου: 445 γραμμά γάλα, 1 αὐγὸ, 16 δρμ. βούτυρο, κρέας ὅσο περίπου εἶναι δύο μικρὰς μπριζόλας ἀρνίου, 20 δρμ. τσάι, 19 δρμ. τυρὶ, 8 δρμ. μαγειρικὸ λίπος, 24 δρμ. μπέικον, 64 δρμ. ζάχαρι καὶ 320 δρμ. ψωμί. Τὸ νὰ ξεφύγῃ κανεὶς ἀπὸ τὴν πειθαρχίαν τοῦ δελτίου, εἶναι διὰ τὸν κοινὸν ἄνθρωπον κατὰ ἀδύνα-

τον. Ἐὰν μία οἰκογένεια ἔχῃ κόττες, χάνει τ' αὐτὰ τοῦ δελτίου. Καὶ ἂν οἱ κόττες τῆς εἶναι πολλές, ἔρχεται τὸ κράτος καὶ μαζεύει αὐτὰ τὰ αὐτὰ.

Οἱ Βρετανοὶ ἀνέχονται αὐτὴν τὴν κατάστασιν διότι δὲν μποροῦν νὰ κάμουν καὶ διαφορετικὰ. Δὲν ἔχουν νὰ ἐκλέξουν παρὰ μόνον μετοξὺ τοῦ σημερινοῦ ἐπιπέδου τῆς ζωῆς τῶν καὶ τῆς χρεωκοπίας. Τὸ ἐν τέταρτον τῆς πάσης φύσεως περιουσίας τῶν ἐσφωθῆ ὑπὸ τοῦ πολέμου: τὰ ἐργοστάσια, τὰ μηχανήματα, αἱ οἰκίαι, τὸ ἥμισυ τοῦ ἐμπορικοῦ τῶν στόλου· τὸ ἥμισυ τῶν ἀποθεμάτων καὶ τῶν ὁμολογιῶν ποὺ διέθεταν εἰς τὸ ἐξωτερικόν· συνολικῶς ἀπώλεσαν 30 δισεκατομμύρια δολάρια.

Ἡ πλέον ἀπελπιστικὴ ἐξ ὅλων τῶν ἐλλείψεων τὰς ὁποίας ἀντιμετωπίζει ἡ Μ. Βρετανία εἰς τὸν πρὸς ἀνάρρωσιν ἀγῶνα της, εἶναι ἡ ἐλλείψις ἐργατικῶν χειρῶν. Αἱ ἀπώλειαι τοῦ πολέμου εἰς νεκροὺς καὶ τραυματίας, ἀνέρχονται εἰς 600.000. Ἡ ἐξαετὴς ἀπασχόλησις τῶν περισσοτέρων νέων τῆς εἰς διαφόρους πολεμικὰς ὑπηρεσίας ἐπέφερε τὴν ἔλλειψιν εἰδικῶν ἐργατῶν εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς βιομηχανίας ποὺ ἀπαιτοῦν εἰδικευμένον προσωπικὸν καί, κατὰ συνέπειαν, τὴν ἐπιβράδυνσιν τῆς παραγωγῆς. Οἱ ἔλεγχοι, συμπεριλαμβανομένων τῶν ἐπισιτιστικῶν καὶ ἄλλων δημοσίων ὑπηρεσιῶν ἀπασχολοῦν περὶ τὰ 2.100.000 ἀνθρώπων. Ἐξ ἄλλου, ἡ ὑποχρεωτικὴ θητεία, ἡ ἀνάγκη τῆς διατηρήσεως τοῦ μεγαλυτέρου εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Μ. Βρετανίας στρατοῦ ἐν καιρῷ εἰρήνης, ἀπασχολεῖ 1.500.000 ἀνδρῶν. Ἐκ τῶν ὑπολοιπομένων 18.000.000 ἀνδρῶν, τὰ 11.500.000 πρέπει νὰ ἀπασχολοῦνται εἰς τὸν ἐφοδιασμὸν τῶν ἐνόπλων δυνάμεων καὶ εἰς τὴν διατήρησιν τῆς ζωῆς τῶν Βρετανικῶν νήσων, ἐργαζόμενα εἰς τὴν γῆν, εἰς τὰ καταστήματα, τὰς μεταφορὰς, εἰς ὁργανισμοὺς κοινῆς ὠφελείας, ἢ εἰς τὸ ἐμπόριον, κ.ο.κ. Εἰς τὴν διάθεσιν ἐπομένως τῶν βιομηχανιῶν μένουσιν μόνον 6.000.000.

Ἡ ἔλλειψις τῶν ἐργατικῶν χειρῶν καὶ ἡ ἐπείγουσα ἀνάγκη αὐξήσεως τῆς παραγωγῆς ὁδηγεῖ σαφῶς πρὸς μίαν κατεϋθύνσιν: τὴν μηχανικὴν δύναμιν. Εἶναι φανερόν, ἐκ τῆς ἀρχῆς ἡ ὁποία ἔγινε διὰ τῆς μηχανοποιήσεως τῶν ὀρυχείων, ὅτι αὐτὰ ἔχουν ὑπ' ὄψιν τῶν οἱ εἰδικοί τῆς βιομηχανικῆς ὁργανώσεως τῆς Ἑργατικῆς Κυβερνήσεως. Παρ' ὅλην τὴν ἀνσφιζήθητον ἐφευρετικότητά των, οἱ Βρετανοὶ οὐδέποτε διεκρίθησαν ἰδιαιτέρως εἰς τὴν μαζικὴν παραγωγὴν. Ἡ Μ. Βρετανία ἀντιμετωπίζει τώρα τὴν ἀνάγκην τῆς ριζικῆς ἀλλαγῆς ἀπὸ τὴν ποιοτικὴν εἰς τὴν ποσοτικὴν παραγωγὴν, συμφῶνως πρὸς τὸ πρόγραμμα τῆς Κυβερνήσεως τὸ ὁποῖον προβλέπει «παραγωγὴν χαμηλοῦ κόστους, ἐξοικονόμησιν ἐργατικῶν χειρῶν». Ἡ μὴ ἀλλαγή ἰσοδυναμεῖ μὲ αὐτοκτονίαν.

Μία ἐπανάστασις εἰς τὰς μεθόδους παραγωγῆς, ἡ ὁποία θὰ προηγετο μίᾳ ἐπανάστασεως εἰς τὰς διοικητικὰς μεθόδους τῶν βιομηχανιῶν, θὰ ἐχρειάζετο—ἐφ' ὅσον θὰ ἐπραγματοποιεῖτο διὰ τῆς βαθμιαίας μεταθέσεως τῶν ἐξουσιῶν—χρονικὴν περιόδον 10—20 ἐτῶν. Αἱ προσπάθειαι ἐξελίξεις πείθουν ὅτι ἡ Ἑργατικὴ Κυβέρνησις «προχωρεῖ πολὺ γρήγορα». Μέχρι τῆς στιγμῆς ἔχει συμπληρώσει ἡ ἀρχὴ τὴν ἐθνικοποίησιν τῆς Πολιτικῆς Ἀεροπορίας, τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἀγγλίας, τῶν Ὀρυχείων, τῆς Ἰστρικής Περιθάλψεως, τοῦ Τηλεγράφου καὶ Ραδιοφώνου, τῶν Σιδηροδρομικῶν καὶ Ὀδικῶν Μεταφορῶν, καὶ τοῦ Πετρελαίου, ἀκολουθοῦν δὲ ἀμέσως εἰς τὸν κατάλογον ὁ Ἡλεκτρισμὸς, τὸ Ἀερίωφως, τὸ Ὑδρῶν, ὁ Χάλυψ κ.τ.λ. Ἐπὶ πλέον διὰ τῆς ἐκδόσεως ἀναγκαστικῶν διαταγμάτων, ἐθνικοποίησιν οὐσιαστικῶς τὸν ἔλεγχον τῆς διαθέσεως ἐργατῶν εἰς τὴν γεωργίαν.

Francis καὶ Katherine Drake
εἰς τὸ «Atlantic Monthly», Βοστώνη

Είναι μοιραία τα τραύματα της Μ. Βρεταννίας; 'Ο «Εκονομιστ», μία εβδομαδιαία επιθεώρηση γνωστή διά την αξιοπιστίαν και την ευνουκρίαν της, κάμει μίαν διάγνωσιν, η οποία εάν διά το έγγυς μέλλον είναι αποκαρδιωτική, δίδει εν τούτοις πολλάς ελπίδας διά το άπώτερον.

ΑΙ ΔΥΟ ΑΠΟΨΕΙΣ

Τό γεγονός ότι τόσο συχνά εις τό παρελθόν έγιναν προφητεΐαι περί προσεχούσ καταρρεύσεως της Μ. Βρεταννίας διά νά διαψευσθούν άργότερα, δέν σημαίνει άπαραιτήτως ότι θά διαψευσθούν και τώρα. Όπωσδήποτε την φοράν αυτήν υπάρχουν εις την κατάστασιν άρχετα στοιχεία ώστε νά τίθεται σοβαρώς τό ερώτημα: «Ήλθε τό τέλος της Μ. Βρεταννίας;»

Η θέσις της κατηγορίας στηρίζεται εις δύο επιχειρήματα. Τό πρώτον είναι ότι η Μ. Βρεταννία η είναι αυτοκρατορική δύναμις η δέν είναι τίποτε: ότι η υπερκαταωχμένη νήσος της Μ. Βρεταννίας, άπογυμνωμένη από τās αυτοκρατορικάς κτήσεις της, όχι μόνον μεγάλη δύναμις δέν θά είναι, αλλά και παράγων άδυναμίας δι' όλους τούς συνεταίρους της και ότι η Βρεταννική Αυτοκρατορία διαλύεται έμπρός εις τὰ μάτια μας. Τό δεύτερον επιχειρήμα είναι ότι λόγω των μεταπτώσεων των παγκοσμίον οικονομικών ρευμάτων, ο Βρεταννικός λαός δέν δύναται πλέον νά ζή όπως είχε συνηθίσει, και ότι ή άναγκαστική πτώσις του βιωτικού επιπέδου προς την όποίαν εκουσίως η όχι θά συμμορφωθή, δέν μπορεί παρά νά υποσκάψη την ζωτικότητα του. Είναι φανερόν ότι τὰ δύο επιχειρήματα είναι άλληλένδετα: αλλά δυνάμεθα νά τὰ αντιμετώπισωμεν ιδιαιτέρως.

Θά ήτο άνόητον ν' άρνηθή κανείς τό γεγονός ότι η Αυτοκρατορία ύπήρξε, και είναι πηγή πλούτου διά την Μ. Βρεταννίαν. Έν τούτοις αι μεταξύ Μ. Βρεταννίας και Αυτοκρατορίας σχέσεις είναι άμοιβαίου συμφέροντος. Πάν ότι κυριώτατα λαμβάνει η Άγγλία από την Αυτοκρατορίαν, τό πληρώνει εις τό άκέραιον, ένίοτε και περισσότερον. Είναι αλήθες ότι έπισήμως η κυριαρχία της Μητροπόλεως έπί των Κτήσεων ύπέστη μίαν βαθμιαίαν χαλαρωσιν. Εις την πραγματικότητα όμως οι κυριαρχικοί δεσμοί οι όποιοι συνδέουν την Μεγάλην Βρεταννίαν με την αυτοκρατορίαν της, τουλάχιστον εις τούς δύο τομείς που έχουν πραγματικήν σημασίαν—τόν οικονομικών τομέα και την στρατηγικήν—δέν διεσπάσθησαν ούτε ήμφισβητήθησαν σοβαρώς. Δέν φαίνεται επί του παρόντος πιθανόν ότι ο τερματισμός της Βρεταννικής έπικυριαρχίας εις τās Ίνδιās θά έχη καταστρεπτικός συνεπείας διά την Μ. Βρεταννίαν. Αί Ίνδιαι άλλωστε απολαμβάνουν, από πολλού ήδη χρόνου, πλήρη οικονομικήν άνεξαρτησίαν. Ακόμη ολιγώτερον πιθανόν είναι ότι τό άνεξάρτητον η τό άνεξάρτητα Ίνδικα κράτη, δέν θά θελήσουν νά παίξουν τόν ρόλον των εις τό σχέδιον άμύντης της Συμπολιτείας. Η άλλη περιοχή η οποία συχνά παρουσιάζει ένδειξεις καταρρεύσεως της Βρεταννικής Αυτοκρατορίας είναι η Μέση Άνατολή. Εις την Άνατολικήν Μεσόγειον η υποχωρητική κίνησις είναι άναμφισβήτητος, άλλ' είναι πολύ άμφίβολον και πόσον η στρατηγή αυτή εξακολουθεΐ νά έχη ζωτικήν σημασίαν διά την Μ. Βρεταννίαν. Άντιθέτως, άνατολικώτερον, εις τās χώρας του Περσικού κόλπου, όπου ασφαλώς υπάρχουν ζωτικώτατα συμφέροντα, δέν υπάρχουν σημεία υποχωρήσεως. Τά ζωτικά συμφέροντα της Βρετ. Συμπολιτείας, οικονομικά και στρατηγικά, εύρίσκονται εις τās δυτικάς άκτός της Εύρώπης, εις τόν Άτλαντικόν, την Αφρικανικήν ήπειρον και τόν Ίνδικόν Ωκεανόν. Ουδεμία των περιοχών τούτων έχει εγκαταλειφθή, ουδεμία έξ αυτών άπειλείται περισσότερον τώρα παρά πρό του πόλεμου, εξαίρέσει φυσικά τών κινδύνον ο όποιος άπει-

λεί τόν πολιτισμόν ολοκλήρου του κόσμου. Η Συμπολιτεία είναι μία όργάνωσις χαλαρώς συνδεδεμένη αλλά άποδοτική.

Τό δεύτερον επιχειρήμα δέν καταρρίπτεται εύκόλως. Ακόμη και άν τὰ άπορριμματα μέλη της αυτοκρατορίας είναι όπως πάντοτε ισχυρά, ο παλμός της καρδιάς εις τό κέντρον παρουσιάζει όδυνηράς άνωμαλίας. Είναι καταφανές ότι αυτήν την στιγμήν η χώρα αντιμετώπιζει σοβαρόν οικονομικόν άδιέξοδον. Είναι επίσης φανερόν ότι του χρόνου θά δημιουργηθή μία ακόμη δυσκολωτέρα οικονομική κρίσις. Πρόκειται περί σοβαρών γεγονότων. Αποτελούν όμως μόνιμον άδυναμίαν;

Πολλοί από τās οικονομικάς άντιξοότητας της στιγμής δέν είναι τίποτε περισσότερον από τὰ άναπόφευκτα άποτελέσματα της άναστατώσεως της πολεμικής περιόδου. Αυτό ισχύει προπαντός διά την κακήν κατανόησιν των εργατικών χειρών. Άνδρες και γυναίκες μετετοπίσθησαν κατά την διάρκειαν του πόλεμου εις άκαταλλήλους θέσεις, και η έπαναφορά των εις τās θέσεις όπου χρειάζονται περισσότερον, άποδεικνύεται έργον πολύ δυσχερέστερον άπ' ό,τι άνεμένετο. Η παράτασις αυτής της καταστάσεως είναι κάτι που σχεδόν δέν μπορούμε νά τό σκεφθώμε. Δέν υπάρχει λόγος νά υποθέσωμε ότι αι άναπροσρμοгаί αι όποiai έγιναν διά την περίοδον του πολέμου θά μονιμοποιηθούν έστω και άν η αποκατάστασις των καθυστέρη. Τό αυτό ισχύει και διά τās έπιπροσθέτους άνωμαλίας και έλλείψεις τās όποιās έδημιούργησεν ο πυρετός του πληθωρισμού μέσα εις τόν όποιον εύρίσκειται προς τό παρόν η χώρα. Ο πληθωρισμός δέν είναι δυνατόν νά διαρκέσθ επ' άπειρον. Είναι σάν μιά φύσκα, που και άν δέν άδειάση έπίτηδες, θά σπάση όπωσδήποτε μόνη της και κατάπληκτος τότε ο κόσμος θά ιδή πόσα πράγματα θά μπουν εις την θέσιν των.

Αλλά κάτω από τās προσωρινάς αυτάς δυσκολίας, υπάρχουν δύο άλλαι, σοβαρώτεραι: η έλλειψις άνθρακος και η έλλειψις δολλαρίων. Άν και δέν πρόκειται περί παροδικών φαινομένων, αι συνέπειαι άμφοτέρων έπιδεινούνται από παροδικάς περιστάσεις. Ούτε η μία ούτε η άλλη είναι δυνατόν νά εξαλειφθούν αύτομάτως. Η έλλειψις του άνθρακος εν τούτοις θά έπρεπε σύν τώ χρόνῳ νά θεραπευθή. Πρόκειται περί τεχνικού προβλήματος. Αι άνάγκαι είναι γνωσταί, και η μεθόδος έχει άποφασισθή. Έον καθιστατο δυνατή η κατάλληλος συγκέντρωσις και ο έφοδιασμός των άνθρακωρυχείων διά μηχανημάτων θά καθίστατο δυνατή σύν τώ χρόνῳ και η παραγωγή άνευ δυσκολιών των άναγκαίων ποσοτήτων άνθρακος, η ακόμη και η έλάττωσις του πραγματικού κόστους της παραγωγής. Έπιπλέον, διά του Έθνικού Συμβουλίου Άνθρακος, υπάρχει τό όργανον που θά εφαρμόσθ με την έπιβαλλομένην προσοχήν την πολιτικήν αυτήν. Αλλά τό πόσον χρόνον θά διαρκέσθ η άναπροσρμογή των άνθρακωρυχείων είναι ένα δύσκολο ερώτημα εις τό όποιον δυσκόλως δύναται νά άπαντήσθ κανείς. Όπωσδήποτε όμως, άν και κατά την δεκαετηρίδα 1950-60 ύπάρχη έλλειψις άνθρακος, τούτο θά άποτελή πράγματι έκπληξιν και ένδειξιν έξαιρετικά κακής διαχειρίσεως των υποθέσεων του έθνους.

Τό πρόβλημα του ίσοζυγίου των πληρωμών είναι πολύ περισσότερον περίπλοκον, δύσκολον και ίσως καταστρεπτικώτερον εις τās συνεπείας του, από τό πρόβλημα του άνθρακος. Είναι πράγματι πολύ δύσκολον νά προΐδθ κανείς πώς είναι δυνατόν νά λυθή τό πρόβλημα αυτό έντός ενός ή δύο έτών. Άν τό άντικρύσωμεν όμως με την εύρύτεραν προοπτικήν των δεκα ή δεκαπέντε έτών, είναι ολιγώτερον τρομακτικόν. Δέν πρόκειται, έπιτέλους, περί προβλήματος μεγάλης έκτάσεως. Πρό του πολέμου τό Ηνωμένον Βασίλειον διαχέτευε εις τό διεθνές έμπορίον τό 1/5 περίπου της παραγωγής και της καταναλώσεώς του. Η αυτή των ανταλλαγών βάσις και μία

ΜΙΑ ΡΩΣΙΚΗ ΑΠΟΨΙΣ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΒΡΕΤΑΝΝΙΚΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

Χωρίς να εκφράση ρητώς την γνώμην ότι η Βρεταννική Αυτοκρατορία είναι κάτι καλόν, ο Δρ. Λέμιν υπέβαλε την γνώμην ότι είναι ένας περίπλοκος πολιτικός οργανισμός, ο οποίος αναπτύσσεται πρὸς τὴν ὀρθὴν κατεύθυνσιν καὶ εἶναι εὐπρόσδεκτος, ὡς παράγων ἀντιστάσεως, κατὰ τοῦ ἀκράτου Ἀμερικανικοῦ ἱμπεριαλισμοῦ. «Αἱ σχέσεις μεταξύ τῆς Μ. Βρεταννίας καὶ τῶν Κτήσεων», εἶπεν, «βασίζονται ἐπὶ πολλῶν σταθερῶν συντελεστῶν, ὁ σημαντικώτερος τῶν ὧν εἶναι ὅτι ἡ Ἀγγλία ἀποτελεῖ μίαν ἀπαραίτητον διὰ τὰς Κτήσεις ἀγοράν. Αἱ Κτήσεις φοβοῦνται ἐπίσης τὴν Ἀμερικανικὴν ἐπέκτασιν καὶ προτιμοῦν νὰ παραμείνουν μετὰ τῆς Μ. Βρεταννίας. Συμμερίζονται ἐπίσης τὰ πλεονεκτήματα τὰ ὅποια προσφέρει ἡ ἀποικιακὴ Αὐτοκρατορία. Ἀλλ' αὐτὸ δὲν εἶναι τὸ πᾶν. Ὑπάρχουν ἐπίσης συναισθηματικοί, ἔθνικοί, καὶ πολιτιστικοί δεσμοὶ οἱ ὅποιοι εἶναι πράγματι δυνατοί, ὅπως ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ὅλαι αἱ Κτήσεις, πλην τῆς Ἰρλανδίας, ἐκίρυσαν ταυτοχρόνως τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Γερμανίας». Ὁ Δρ. Λέμιν ἐξέφρασε κατόπιν τὴν γνώμην ὅτι ὑπῆρχε μεγάλη δόσις ὑποκρισίας εἰς τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον ἐχειρίσθησαν οἱ Βρεταννοὶ τὸ ζήτημα τῶν Ἰνδιῶν, ἀλλὰ συγχρόνως ἔκρινε ὡς λίαν εὐφυῆ τὴν στάσιν τῆς Ἑργατικῆς Κυβερνήσεως ἡ ὁποία προέβη εἰς ἀναποφεύκτους παραχωρήσεις πρὸς τὸ ἀπελευθερωτικὸν κίνημα τῶν Ἰνδιῶν διὰ νὰ διατηρήσῃ τὸς οὖς οικονομικοὺς τῆς δεσμοῦς ὅσον καὶ τὴν πολιτικὴν καὶ στρατιωτικὴν ἐπιρροὴν τῆς εἰς τὰς Ἰνδίας.

Χωρὶς νὰ ὁμολογήσῃ ἀκριβῶς ὅτι ἡ Αὐτοκρατορία ἀπετέλει παράγοντα σταθερότητος εἰς τὸν κόσμον, ὁ Δρ. Λέμιν ἐφαίνετο νὰ παραδέχεται ὅτι ὁπωσδήποτε ἦτο τὸ «μὴ χεῖρον» μεταξύ δύο προκειμένων κακῶν. Ἡ γνώμη αὐτὴ συμπτίπει μὲ τὴν γενικὴν γραμμὴν, τὴν ὁποίαν ἀκολουθεῖ σήμερον ἡ Ρωσία ἔναντι τῆς Μ. Βρεταννίας.

Alexander Werth

εἰς τὸ «Manchester Guardian» ἀναφέρων δι' ἑλξιν τὴν ὁποίαν ἔδωκεν ὁ Dr. Lemm εἰς τὴν Μόσχαν μὲ θέμα: «Ἡ Βρεταννικὴ Αὐτοκρατορία σήμερον».

ἐπιτυχῆς ἀνασύνταξις τοῦ 1/10 τῶν ἐθνικῶν πηγῶν θὰ ἦτο ὑπερσφοκὴ διὰ τὸν ἰσοσκελισμὸν τοῦ λογαριασμοῦ. Ἡ ἀνασύνταξις οὕτῃ ἐπιβαλλομένη εἰς μίαν ἐξηντηλέμενην χώραν, εἰς ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν αὐτὴ ἀντιμετωπίζει καὶ πολλὰς ἄλλας ἀνοποροσσομογὰς καὶ ὁ κόσμος εἶναι ἀνω κάτω, ἀποτελεῖ βαρύντατον ἔργον. Ἐάν ὁμως ἡ ἀντιμετώπισις τοῦ τεθῆ ἐντὸς σχετικῶς μακροπρόθεσμων ὁρίων δὲν θὰ εἶναι δυσχερεστέρα ἀπὸ τὴν ἀναπροσσομογὴν π.χ. τὴν ὁποίαν τόσον ἐπιτυχῶς ἐπραγματοποίησεν ἡ Αὐστριολλία κατὰ τὴν μεγάλην παγκόσμιον κρίσιν.

Τὸ συμπέρασμα πρὸς τὸ ὁποῖον τείνουν τὰ ἐπιχειρήματα αὐτά, χωρὶς νὰ εἶναι αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ ἐνθαρρυντικόν, περιέχει, ἐν τούτοις, ἐνθαρρυντικὰ στοιχεῖα. Τίποτε δὲν δύναται νὰ παρομερίσῃ τὰς δυσκολίας τῶν ἀμέσων προσεχῶν ἐτῶν. Ἀλλὰ καὶ τίποτε δὲν εἶναι ἀκατόρθωτον ἐάν ἡ χρονικὴ προοπτικὴ εἶναι εὐρύτερα. Τὰ δύο σπουδαιότερα προβλήματα—ὁ ἀνθρῶς καὶ τὸ ἐξωτερικὸν συνάλλαγμα—δὲν εἶναι δυνατόν παρὰ νὰ ὑπογορήσουν μὲ τὴν προσεκτικὴν ἀντιμετώπισιν τῶν καὶ τὴν σκληρὰν ἐργασίαν. Θὰ ἦδύνατο μάλιστα νὰ ὑποστηρίξῃ κανεὶς ὅτι ἡ μεγαλύτερα ἀπειλὴ κατὰ τῆς δυνάμεως καὶ τῆς παγκοσμίου ἐπιρροῆς τῆς Μ. Βρεταννίας δὲν εἶναι τόσον αἱ τρομεραὶ ἐλλείψεις τὰς ὁποίας τόσον πολὺ φοβεῖται τώρα ὁ λαὸς. Ἡ Μεγάλη Βρεταννία δὲν ἀπειλεῖται ἀπὸ τὸν κίνδυνον νὰ μὴν δυνηθῇ νὰ ἐπανακτήσῃ εἰς τὸν κόσμον τὴν προπολεμικὴν τῆς θέσιν, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν κίνδυνον ὅτι ὅταν τὴν ἐπανακτήσῃ θὰ ἀρκεσθῇ εἰς αὐτὴν καὶ δὲν θὰ προσπαθῇ νὰ συνεχίσῃ τὴν ἀγῶνα. Εἰς τὸν τεχνικὸν αὐτὸν αἰῶνα ἡ δύναμις ἐξαρτᾶται τελικῶς ἀπὸ τὴν παραγωγὴν. Ἡ παραγωγικότης ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸν ρυθμὸν τῆς δημιουργίας κεφαλαίων, ὁ ὁποῖος πάλιν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν συνήθειαν τῆς ἀποταμιεύσεως καὶ τὸ ἐπιχειρηματικὸν πνεῦμα. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ἡ Ἀμερικὴ καὶ ἡ Ρωσία θὰ συνεχίσουν τὴν δημιουργίαν παραγωγικοῦ κεφαλαίου εἰς ρυθμὸν ἐπιτρέποντα τὴν προοδευτικὴν ἐξέλιξιν τῶν οἰκονομιῶν τῶν. Ἡ πρώτη θὰ τὸ ἐπιτύχῃ αὐτὸ διὰ τῆς ὑπερασφονίας τῶν μέσων τῆς, ἡ δευτέρα διὰ τοῦ ἐσκεμμένου περιορισμοῦ τῆς καταναλώσεως. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν Μ. Βρεταννίαν εἶναι ἀκόμη πολὺ ἐνωρὶς διὰ νὰ εἴπωμεν κατὰ πόσον ἡ ὑποχώρησις ἀπὸ τὴν ἀτομιστικὴν ὁργάνωσιν τῆς οἰκονομίας τῆς—μία ὑποχώρησις εἰς τὴν ὁποίαν συμμετέχουν καὶ τὰ δύο μεγάλα κόμματα τῆς—θὰ ἀντικαταστήσῃ ἐπιτυχῶς τὸς ὁρεῖς τῆς ἀτομικῆς πρωτοβουλίας διὰ τῆς ὁμαδικῆς ὁργανώσεως καὶ τῆς ὁμαδικῆς προνοητικότητος. Αὐτὸ εἶναι τὸ πραγματικὸν πρόβλημα. Δὲν ὑπάρχει τίποτε τὸ ὁποῖον νὰ προδικάζῃ ὑπὸ τὰς σημερινὰς συνθήκας τὴν συντριβὴν τοῦ Βρεταννικοῦ λαοῦ ἢ τὴν μείωσιν τῆς θέσεώς του εἰς τὸν κόσμον. Ἡ τύχη τοῦ Βρεταννικοῦ λαοῦ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ μέλλον καὶ ἀπὸ αὐτὸν τὸν ἴδιον.

Ἀπὸ τὸ «Economist» Λονδίνον.

Ὁ πόλεμος ἔφερε μεταβολὰς ὄχι μόνον εἰς τὴν οἰκονομικὴν ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν κοινωνικὴν ζωὴν τῆς Μ. Βρεταννίας. Γάλλος παρατηρητὴς μᾶς δίδει μερικὰς:

ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΓΓΛΙΚΗΝ ΖΩΗΝ

Τὴν πρώτην φορὰν ποὺ ἐπεσκέφθην καὶ πάλιν τὴν Ἀγγλίαν μετὰ τὸν πόλεμον, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον μοῦ ἔκαμε τὴν μεγαλύτεραν καὶ ζωηροτέραν ἐντύπωσιν ἦταν ἡ ἀπουσία τῆς διχονοίας μεταξύ τῶν πολιτῶν τῆς Ὀσονδῆ.

ποτε μεγάλοι και αν είναι οι πολιτικοί διαφοραί των, δεν παύουν όλοι να έχουν έναν κοινόν σκοπόν. Δεν υπάρχουν εντός του Βρεταννικού Έθνους έχθρικοί πολιτικοί πατριάι, οι οποίοι με αντιμαχόμενα δόγματα και προκαταλήψεις να προσπαθούν, ή κάθε μία με τον τρόπον της, να κατακτήσουν την απόλυτον εξουσίαν διά να καταπιέσουν τους αντιπάλους των. Ο Άγγλικός λαός δεν άπώλεσεν την τέχνην της συμβιώσεως, προϋπόθεσις της οποίας είναι ή καλοπροαίρετος άνοχή. Δεν έγιναν θύματα του μικροβίου του πολιτικού μίσους από τόν όποτον υποφέρει ή Εύρώπη. Μοῦ είναι άδύνατον να περιγράψω την άνακούφισιν πού αισθάνεται κανείς όταν ζή με ταξῦ ανθρώπων οι όποιοι άκούουν προσεκτικά ό ένας τόν άλλον, έχουν άμοιβαίαν έμπιστοσύνην διά τας καλās των προθέσεις, και δεν επιθυμούν να άφανίσουν, να φυλακίσουν και να εκκαθαρίσουν τους αντίπαλους των.

Η εικών αυτή μιās καλής κοινωνίας, μιās κοινωνίας φίλων, έντυπώθηκε τόσον δυνατά εις τόν νουν μου, ώστε και ή πλέον υπεύθυνος διάψευσις, δεν θά ήδύνατο να την διαλύση. Έντός της καλής αυτής κοινωνίας σημειώνονται έντούτοις εξέλιξεις πού με άνησυχούν. Θά τās άναφέρω άπροκαλύπτως, άναμένων με εύγνωμοσύνην την σχετικήν κριτικήν.

Η Άγγλία προχωρεί πρὸς την έβδομάδα των πέντε ήμερών. Συγχρόνως εύρηκα πνιγμένους εις την εργασίαν τους ανθρώπους εκείνους, έργον των όποίων είναι ή χάραξις κατευθύνσεων και ή δημιουργική σκέψις. Έσχημάτισα την έντύπωσιν ότι επήλθε μία άνακατανομή των περιθωρίων άναπαύσεως.

Εμείς οι Γάλλοι έχομεν την πρόληψιν της εργασίας. Τρέφομεν μεγαλύτεραν εκτίμησιν πρὸς τόν έαυτόν μας όταν είμεθα πολυάσχολοι, και σεβόμεθα τόν άνθρωπον ό όποιος δεν άναπαύεται ποτέ. Όταν φθάσωμεν εις την Άγγλίαν, άντικρύζομεν με στενοχωρίαν την γενικήν έξοδον του <γούτικ-έντ> και όταν βλέπωμεν πόσον όλίγας ώρας διαθέτουν δι' εργασίαν άνθρωποι κατέχοντες υπευθύνους θέσεις, μάς καταλαμβάνει ένα αίσθημα περιφρονήσεως. Μας χρειάζεται αρκετός καιρός διά να άνακαλύψωμεν πόσον έπαφελές είναι διά μίαν χώραν οι άποφάσεις να λαμβάνωνται από ανθρώπους οι όποιοι έχουν ξεκορμίσει τόν νουν των και καταπαύει τὰ νεύρα των. Εις τὸ τέλος φθάνομεν εις τὸ συμπέρασμα ότι τὸ Άγγλικόν σύστημα άποτελεῖ έναν από τους παράγοντας των επιτυχιών του Βρεταννικού έθνους. Όταν λοιπόν, έχη καταλήξει κανείς εις την άποψιν αυτήν, δεν είναι δυνατόν παρά να άντικρύξῃ με άνησυχίαν τὸ φαινόμενον της σημερινής Άγγλίας: ότι, δηλαδή, παραμελεῖ τὸ πλεονέκτημα να διαθέτῃ διά την διαχείρησιν των υποθέσεων της άνθρωποις μὴ καταπονημένους.

Ο πολιτικός, ό δημόσιος υπάλληλος, και ό ειδικός είναι σήμεραν επιφορτισμένοι με τόσον πολλὰς άσχολίας, ώστε ή ζωή των όμοιάζει με άγώνα δρόμου κατά του χρόνου. Βλέπει κανείς αυτή την υπερέντασιν και εις τὰ Πανεπιστήμια. Δεν υπάρχει βέβαια άμφιβολία ότι αξίζει κάθε συμπάθειαν ή επιθυμία να καταρτισθοῦν όσον τὸ δυνατόν περισσότεροι νέοι εις τὰ άριστα Άγγλικά Πανεπιστήμια. Δεν εκπλήσσεται κανείς από τὸ γεγονός ότι υπάρχει μεγάλη ζήτησις έπιστημόνων ως συμβούλων διά τας κοινὰς υποθέσεις. Άλλά τὸ αποτέλεσμα είναι ότι γίνεται τοιαύτη κατάχρησις του χρόνου των σοφών, ώστε να μην τους μένουν περιθώρια διά την προώθησιν του προσωπικοῦ των έργου. Από πολλούς εξέχοντας έπιστήμονας, την εργασίαν των όποίων άνυπομόνως άναμένει τὸ διεθνές κοινόν, ήκουσα τās ίδιās παρατηρήσεις: <Δεν μοῦ είναι δυνατόν να συνεχίσω εκείνην την εργασίαν μου>, ή <Πρώτοι έρχονται οι μαθηταί. Δεν μοῦ μένει καιρός δι' έπιστημονικὰς έρεύνas>. Τὸ πνεῦμα της αὐτοθυσίας είναι άνώτερον παλίνου. Αισθάνεται κανείς άπεριόριστον σεβασμόν δι' αυτό. Μήπως όμως,

ας μοῦ επιτραπῇ να έρωτήσω, είναι υπερβολική αὐτή ή αὐτοθυσία; Ίσως να κάνω λάθος αλλά κατά ένα τρόπον έσχημάτισα την έντύπωσιν ότι οι βασικαί διανοητικαί εργασίαι οι όποιαι δημοσιεύονται σήμεραν είναι πολύ όλιγώτεροι, απ' ό,τι θά άνέμενε κανείς από την χώραν του Λάκ και του Χιούμ.

Εάν έπίστευα ότι ή Άγγλική διανοητική ζωτικότητα εύρίσκετο έν καταπτώσει, θά έλα όπωσδήποτε την στοιχειώδη εύγένειαν να μην θίξω τὸ ζήτημα. Άλλ' είναι φανερόν ότι δεν πρόκειται περί αὐτοῦ. Τὸ γεγονός είναι ότι οι άνθρωποι οι όποιοι θά εξέδιδον τὰ βιβλία πού μάς χρειάζονται δεν έχουν τὸν άπαραίτητον διαθέσιμον χρόνον. Επὶ πλέον, τὸ αίσθημα της ευθύνης των πρὸς τὸ κοινόν είναι τόσον δυνατόν, ώστε και τὸν ελάχιστον χρόνον τὸν όποτον κατορθώνουν να οίκοномήσουν, τὸν άφιερώνουν εις την διαφωτιστικήν ἀνάλυσιν των συγχρόνων προβλημάτων. Οὕτω ένῶ δημιουργηται μία άρίστη φιλολογία ἐπὶ θεμάτων της οίκονομικῆς πολιτικῆς, ελάχιστα είναι τὰ έργα, τὰ όποια άσχολοῦνται με την πολιτικήν φιλοσοφίαν.

Και τώρα έρχεται ή άλλη όψις του ζητήματος. Δεν δημιουργοῦνται άραγε προβλήματα από τὸν διαρκῶς μεγαλύτερον έλεύθερον χρόνον πού διαθέτουν οι πολλοί; Τὸ γεγονός ότι ή ζωή των εργαζομένων δεν είναι πλέον τόσον εξαντλητική, είναι βεβαίως ευάριστον. Οι υποστηρικταί της βραχυτέρας ήμέρας και της βραχυτέρας εβδομάδος εργασίας έλεγον πάντοτε ότι, αὐτὸ θά έδιδε εις τους ανθρώπους την εύκαιρίαν ν' άναπτύξουν τās ικανότητάς των και να γίνουν καλύτεροι πολῖται.

Είναι, ως εκ τούτου, κάπως άνησυχητικόν να βλέπῃ κανείς από τί και με πόσην όρμην συνεπληρωθήτῃ τὸ κενόν τὸ όποτον έδημιουργήθη εκ του περιορισμοῦ των ὥρων εργασίας. Δεν χωρεῖ άμφιβολία ότι ή φυσική άγωγή άποτελεῖ, εις όλας της τās μορφάς, μίαν εξαιρετικά ευεργετικήν άπασχόλησιν. Διερωτᾶται, έν τούτοις, κανείς κατά πόσον ή παρακολούθησις άθλητικών γεγονότων έχει από υγιεινῆς άπόψεως την αὐτήν άκριβῶς αξίαν με την πραγματικήν σωματικήν άγωγήν και τὰ άθλητικά στοιχήματα την αὐτήν ήθικοπλαστικήν αξίαν. Ήκουσα να λέγουν ότι δέκα περίπου εκατομμύρια ανθρώπων στοιχηματίζουν τακτικά εις διάφορα ποδοσφαιρικά γήπεδα και έδημιουργήθη οὕτω μία τεραστία έπιχείρησις, της οποίας τὰ κέρδη υπερβαίνουν κατ' έτος τὰ 582 εκατομμύρια λιρών. Η έπιχείρησις αὐτή άποδεικνύεται ό μέγας εύνοούμενος των νόμων περί ελεύθερου χρόνου. Έξ άλλου κατά την πρόσφατον συζήτησιν ἐπὶ του Οίκονομικοῦ, ένα εκ των έντίμων μελῶν της Βουλῆς άνέφερεν ότι ό άριθμός εκείνων οι όποιοι πληρώνουν κατ' εβδομάδα δικαίωμα εισόδου εις τους κινηματογράφους άνέρχεται εις 33 εκατομμύρια.

Αν συνοψίσωμεν την προηγουμένην παράγραφον εις μίαν μόνην λέξιν, αὐτή είναι ή <άπάθεια>. Δεν άποτελεῖ άραγε άνησυχητικόν φαινόμενον τὸ γεγονός ότι τὰ νεοδημιουργηθέντα περιθώρια άνέσεως καταναλίσκονται από τόσους πολλούς εις την παθητικήν ἀπόλαυσιν διασκεδάσεων παρεχομένων ἐπὶ έμπορικῆς βάσεως;

Ελέχθη ότι τὸ συλλογικόν πνεῦμα άποτελεῖ την οὐσίαν της Βρεταννικῆς δημοκρατίας. Τὸ Ιστορικόν γνώρισμα του Βρεταννοῦ είναι ότι αντί ν' αφήνῃ τους άλλους να διαχειρίζονται τās υποθέσεις του, προτιμᾷ να τās παρακολουθῇ ό ίδιος. Δι' αὐτὸ και υπάρχουν τὰ άνορίθμητα μικρά σωματεία τὰ όποια άνθοῦν ἐπὶ του Άγγλικοῦ εδάφους. Έδῶ, εις την Άγγλίαν, οι πολῖται είναι δραστήριοι, παρακολουθοῦν τὰ κοινὰ και συμμετέχουν εις αὐτά. Η αύξησις των ὥρων άναπαύσεως επέφερε άραγε ἀνάλογον αύξησιν εις τὸν άριθμόν και την δραστηριότητα αὐτῶν των σωματείων; Φαίνεται ότι συμβαίνει μάλλον τὸ αντίθετον. Αί έρευναι ἐπὶ του σημείου αὐτοῦ έπιβε-

βαιοῦν τὸ γεγονός ὅτι τὰ ἀνεξάρτητα σωματεῖα δὲν προσελκύουν μεγάλον ποσοστὸν τῆς δραστηριότητος ἢ ὁποῖα ἀπεδεδεσμένη διὰ τῆς βραχυτέρας ἐργατικῆς ἡμέρας καὶ τῆς βραχυτέρας ἐβδομάδος.

Ὑποστηρίχθη ὅτι ἡ τάσις αὕτη πηγάζει ἐκ τῆς βαθμιαίας ἀνόδου τοῦ γραφειοκρατικοῦ σοσιαλισμοῦ, ὁ ὁποῖος φροντίζει διὰ τὸν λαὸν καὶ ἀφήνει ὀλιγώτερον ἔδαφος διὰ συλλογικὸς ἐνεργείας. Τὸ ἀντίθετον θὰ ἦτο ἴσως ἀκριβέστερον. Θὰ προσελάμβανε ποτὲ ὁ Σοσιαλισμὸς γραφειοκρατικὸν χαρακτῆρα, τόσον ξένον πρὸς τὴν φύσιν του, ἐὰν ὁ λαὸς δὲν ἐφαίνετο τόσον πρόθυμος νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὰ φορτία του καὶ νὰ τὰ μεταβιβάσῃ εἰς τοὺς εἰδικούς; Μήπως ἐπαυξάνεται ἡ δύναμις τῆς κρατικῆς μηχανῆς, ἀκριβῶς ἐπειδὴ ἐλαττοῦται διαρκῶς ἡ διάθεσις ν' ἀναλαμβάνουν μόνον τῶν τὰς εὐθύνas;

Α Ἰσθάνεται κανεὶς ὡς ἐξ ἐνστίτου τὴν βεβαιότητα ὅτι εἰς τὴν Ἀγγλίαν τὰ προβλήματα αὐτὰ τοῦ συγχρόνου κόσμου θ' ἀντιμετωπισθοῦν ἐπιτυχῶς. Ἰσως τὸ μεγαλύτερον ἐρωτηματικὸν τὸ ὁποῖον προβάλλει εἰς τὴν σκέψιν τοῦ ξένου ἐπισκέπτου εἶναι τὸ ἐξῆς: Ποῖος εἶναι ἄραγε ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον αἰσθάνεται κανεὶς τὴν βεβαιότητα ὅτι ὠρίσμεναι τάσεις — αἱ ἐπικίνδυνον συνέπειαι τῶν ὁποίων μᾶς εἶναι γνωσταὶ ἐκ τῆς λογικῆς ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς πείρας — δὲν πρόκειται ποτὲ νὰ ἐπιφέρουν τὰς συνεπείας τῶν εἰς αὐτὴν τὴν χώραν; Ποῖον, ἐν ὀλίγοις, εἶναι τὸ μυστικὸν τῆς Ἀγγλίας; Ἀκόμη καὶ ἡ διάνοια ἐνὸς Μοντεσκιὲ δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ τὸ ἀνακαλύψῃ.

Bertrand de Jouvenal
εἰς τὸ «Time and Tide» Λονδίνον

Πολλοὶ ξένοι παρατηροῦνται ἀποκομίζον τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἔχει ἀλλάξει καὶ ἡ πολιτικὴ σκηνή. Ἀλλὰ εἰς τὴν πραγματικότητα ἔχει ἀλλάξει πολὺ ὀλιγώτερον ἀπὸ ὅτι νομίζουν. Διακακριμμένος Ἀγγλὸς ἱστορικός, γράφον δι' Ἀμερικανικὸν κοινόν, τονίζει ὅτι ἡ Ἀγγλία ἐξακολουθεῖ νὰ προχωρῇ εἰς τὴν τροχίαν τὴν ὁποῖαν ἐχάραξαν ἡ ἱστορία.

Η ΜΕΣΗ ΟΔΟΣ

Ο Ἄμερικανοὶ δὲν δύνανται εὐκόλως νὰ κατανοήσουν πῶς εἶναι δυνατόν ἡ Μ. Βρεταννία, μὲ τὸ ἱστορικὸν της παρελθόν, νὰ θυσιάσῃ ἓνα μεγάλο μέρος τοῦ παρελθόντος αὐτοῦ, χωρὶς νὰ φοβῆται τὴν ἐπαναστατικὴν κατάλυσιν τῶν ἐθνικῶν της ἡθῶν καὶ ἐθίμων. Οἱ Ἀγγλοὶ ἐγνωρίσαν καὶ ἐπέζησαν μετὰ τόσας πολλὰς ἀλλαγὰς, ὥστε δὲν φοβοῦνται πλέον τὴν ἀλλαγὴν. Ἐθνὸς τὸ ὁποῖον ἔχει Βουλὴν κληρονομικῶν λόρδων, εἰς τὴν ὁποῖαν ἡ Ἐργατικὴ Κυβέρνησις ἐξακολουθεῖ νὰ προσθέτῃ νέα μέλη, δὲν μπορεῖ νὰ ἀνσυχῇ υπερβολικὰ διὰ τὴν ἐνοχλητικὴν ἀπὸ τὴν ὁποῖαν προκαλεῖ ὁ παραμερισμὸς μερικῶν ἀσημάντων ἀναχρονισμῶν.

Ἐλάχιστοι εἶναι τῶρα εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἐκεῖνοι ποὺ πιστεύουν πραγματικῶς ὅτι θὰ ἦτο δυνατόν νὰ καταργηθοῦν ἀμέσως ὅλοι «οἱ ἔλεγχοι» χωρὶς νὰ ἐπακολουθήσῃ οἰκονομικὴ καταστροφὴ, ἢ ὅτι ἡ βιομηχανία τοῦ ἀνθρώπου θὰ ἠδύνατο ν' ἀναδιοργανωθῇ ἄνευ τῆς δραστηρικῆς ἐπεμβάσεως τοῦ κράτους. Ἡ ἐξωτερικὴ πολιτικὴ προσφέρει μὲν ἔδαφος διαφορᾶς γνώμων ὡς πρὸς τὰς διαφόρους μεθόδους ἀλλὰ καὶ αὕτη ἀκόμη δὲν ἀφήνει μεγάλη περιθώρια ἐκλογῆς. Ἐπὶ τοῦ εἰδικοῦ ζητήματος τῶν Ἀγγλο-Ἀμερικανι-

κῶν σχέσεων, παρ' ὅλον ὅτι ἡ Ἀμερικανικὴ πολιτικὴ δημιουργεῖ ὠρισμένην σύγχισιν καὶ νευρικότητα, δὲν ὑπάρχει κανεὶς ὁ ὁποῖος νὰ ἐπιθυμῇ τὴν χαλάρωσιν τῶν δυνάμεων αἱ ὁποῖαι ἐπιβάλλουν τὴν συνεργασίαν τῶν δύο χωρῶν.

Ὅλοι θὰ ἠθελον, διὰ λόγους εὐνοήτους, μίαν μόνιμον βελτίωσιν τῶν Ἀγγλοσοβιετικῶν σχέσεων. Ἀλλὰ καὶ κανεὶς δὲν θὰ ἠθελε νὰ ἐξαγοράσῃ τὴν φιλίαν τῶν Σοβιετ εἰς βάρος τῆς Ἀγγλοαμερικανικῆς συνεργασίας.

Ὅλα τὰ ἀνωτέρω ἐνισχύουν τὴν ἀποψιν τὴν ὁποῖαν διετύπωσεν πρὸ ἑκατὸν σχεδὸν ἑτῶν ὁ Γάλλος πολιτικὸς Τιέρς, ὅτι, δηλ. ἡ τάσις τῶν Ἀγγλικῶν Κυβερνήσεων εἶναι ἡ τάσις ποὺ ἔχει συνήθως ἡ «ἀριστερὰ τοῦ κέντρου». Εἶναι ἱστορικῶς ἀποδεδειγμένον ὅτι αἱ Κυβερνήσεις, αἱ ὁποῖαι παρεῖκλινον ἐμφανῶς ἐκ τῆς γραμμῆς τοῦ «ἀριστεροῦ κέντρου» ὑπέστησαν παιωλεθρίαν ὅταν κατέφυγον εἰς τὴν ψήφον τοῦ λαοῦ. Αἱ γενικαὶ ἐκλογαὶ τοῦ 1945 ἦσαν, ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς, μία καθυστροφία ἡμέρα ἐξοφλήσεως ἐνός παλαιοῦ λογαριασμοῦ. Ἦσαν ἡ ἀπάντησις εἰς τὰ σφάλματα τῆς περιόδου Μπάλντουϊν - Τσάμπερλαϊν.

Ἐν τῷ συνόλῳ τῆς, ἡ εἰκὼν τοῦ ἐργαζομένου Ἀγγλου τὴν ὁποῖαν μᾶς δίδει ὁ Ντίκενς εἶναι ἀκριβής, ἀφοῦ ἀφαιρεθῇ βεβαίως μία μεγάλη δόσις ὑπερβολικοῦ συναισθηματισμοῦ. Ὑπάρχει εἰς τὴν Ἀγγλίαν, εἰς ἄρκετὰ ἀνεπτυγμένον βαθμόν, τὸ ταξικὸν συναίσθημα: ὑπάρχει ἐπίσης καὶ ἓνα μικρὸν ποσοστὸν ταξικῆς ἀντιζηλίας, ἀλλὰ τὸ ταξικὸν μίσος εἶναι σχεδὸν ἀνύπαρκτον. Ἀντ' αὐτοῦ παρρηθεῖ κανεὶς τὴν αὐτόματον σχεδὸν ἀποστροφὴν πρὸς καθὲ ἀδικίαν, τὴν δυσπιστίαν πρὸς τὰς ρητορικὰς ἐξάρσεις (συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν ἐπαναστατικῶν ρητορικῶν ἐκκλήσεων), ἐναντὶ τετραγώνων κοινὸν νοῦν, μίαν ὀξυτάτην αἰσθησιν τοῦ ἐφικτοῦ. Διακρίνεται ἀκόμη ὁ Ἀγγλικὸς λαός, ὅπως κατ' ἐπανάληψιν ἀπέδειξαν τὰ γεγονότα, διὰ τὴν ἀξιοθαύμαστον ἱκανότητα τῆς προσηλώσεως καὶ τῆς ἐπιμονῆς. Ὁ παραλληλισμὸς του μὲ τὰς ἰδιότητας τῶν «μουλντόγκ» δὲν εἶναι ἀπλῶς ἔργον τῆς φαντασίας τῶν γελοιογράφων.

Ἡ Ἀγγλικὴ ἐργατικὴ τάξις γνωρίζει ἀπὸ πολλοῦ, ὅτι ἡ ψήφος εἶναι ἓνα μέσον κατακτήσεως τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας. Ἡ ἐξουσία αὕτη εὐρίσκει τῶρα εἰς χεῖρας τῆς καὶ ἔχει τὴν πρόθεσιν νὰ τὴν χρησιμοποίησιν. Σκοπεῖ ἐπίσης νὰ τὴν κρατήσῃ γερά. Θὰ ἐξακολουθήσῃ νὰ παρέχῃ τὴν ὑποστήριξιν τῆς εἰς τὴν πολιτικὴν τοῦ Ἐργατικοῦ Κόμματος, ἀκόμη καὶ ἂν οἱ ἡγέται τῆς διαπράττουν λάθῃ, μὲ τὴν αὐτὴν ἀκριβῶς ἐπιμονὴν μὲ τὴν ὁποῖαν ἠγωνίζετο εἰς τὰς μάχας ὅταν — πράγμα τὸ ὁποῖον συνέβη ἄρκετὰ συχνὰ οἱ διοικηταὶ τῆς διεπράττον χονδροειδῆ σφάλματα. Ἡ ἐπαναστατικὴ δράσις δὲν τοὺς ἐλκύει, δὲν τὴν χρειάζονται δὲν θέλουν νὰ στρέψουν τὴν δύναμίν των ἐναντίον ἄλλων τάξεων. Σπάνιος εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἀγγλίας τάξις κατέχουσα τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν, ἐχρησιμοποίησε τὴν δύναμίν της κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον. Τέλος οἱ Ἀγγλοὶ (Σκωτοὶ ἢ Οὐαλοὶ) εἶναι πατριῶται, αἱ ἐξεις τῶν ὁποίων δὲν εἶναι αἱ ἐξεις τῶν καταπιεζομένων χωρικῶν ἢ τῶν ἀποδιωγμένων προλεταρίων οἱ ὁποῖοι ἀνέρχονται αἰφνιδίως εἰς τὴν ἀρχὴν. Δὲν πρέπει νὰ λησμονηθῇ τὸ γεγονός ὅτι ὁ κ. Τσῳρτσιλ ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι ὁ δημοφιλέστερος ἄνθρωπος μετὰ τῶν ὑψηλῶν τοῦ Βασιλέως. Δὲν ὑπάρχει — ὅπως γνωρίζει ὁ ἴδιος πολὺ καλῶς — καμία ἀσυνέπεια μετὰ τῶν ζητωκραυγῶν ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ τῆς καταψηφίσεώς του.

Αἱ συνήθειαι τῶν Ἀγγλων, ἡ ἀγάπη των πρὸς τὴν πολιτικὴν ἐλευθερίαν, ὁ προσεκτικὸς τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον ἀποφεύγουν τὴν ἄτοπον ἀνσμίξιν των εἰς ζητήματα τὰ ὁποῖα δὲν τοὺς ἀφοροῦν, ἡ εὐαίσθησις των σχετικῶς μὲ οἰανδήποτε καταπάτησιν τῶν δικαιωμάτων των καὶ τέλος — ἄς τὸ προσθέ-

σωμεν και αυτό — ή βαθεΐα αποστρόφη των προς τους περιορισμούς οι οποίοι επεβλήθησαν εις αυτούς λόγω των σημερινών συνθηκών, αποτελούν ένα πανίσχυρον φράγμα εναντίον της εξαπλώσεως του ολοκληρωτισμού. Έλευθερα βουλή, ελεύθερος τύπος, νομοθεσία και δικαστήρια τα οποία πάντοτε υπεστήριξαν τα δικαιώματα των άτλων πολιτών εναντίον της αυθαιρέτου βίας αποτελούν ένα συγκρότημα θεσμών, το όποιον δεν επιδέχεται εύκολως τον κρατικόν δεσποτισμόν.

Η λύσις, όπως συνέβη τόσο συχνά εις την Άγγλικήν ιστορίαν, εύρίσκει εις την μέσην οδόν μεταξύ της αναρχίας και της καταπιέσεως. Ίδεολογικώς, αλλά και γεωγραφικώς, ή Άγγλία ιστάται μεταξύ των Ήνωμένων Πολιτειών και της Σοβιετικής Ένώσεως. Η θέσις αυτή περικλείει βεβαίως κινδύνους, αλλά συγχρόνως και μεγάλα πλεονεκτήματα. Και γενικώς, παρ' όλον ότι ο Άγγλικός λαός γνωρίζει ότι εμπρός του ανοίγεται μία μακρά περίοδος άνιαρχας και μονοτονου <επιμονής>, δεν χάνει την σταθεράν αισιοδοξίαν του διά το μέλλον. Όπωςδήποτε, και αν άκόμη παραδεχθώμεν ότι οι Άγγλοι μένουν ικανοποιημένοι από τον έαυτο των διά την <εύλογημένην διανοητικήν υπεροχήν των>, παραμένει πάντως το γεγονός ότι δεν άπετίναξαν, μέσα εις μίαν άτμόσφαιραν επαναστατικής εξέψεως, όλας τας ιδιότητας τας οποίας απέδωκαν εις αυτούς, όσοι επεχείρισαν κατά τα παρελθόντα και περισσότερον εύτυχ ήτη, ν' αναλύσουν τον χαρακτήρα των.

E. L. Woodward

εις το <Foreign Affairs>, Νέα Υόρκη

Είς ένα μη-Βρεταννόν πολιτικόν απομένει να ανακεφαλαιώση την κατάστασιν της σημερινής και αύριανής Μ. Βρεταννίας. Ο Χένρυ Ουάλλας, αντιπρόεδρος των Ήνωμένων Πολιτειών επί κυβερνήσεως Ρούζβελτ, προέβη εις τα ακόλουθα σχόλια, μετά την επίσκεψίν του εις την Άγγλίαν κατά την άνοιξιν του τρέχοντος έτους.

ΖΩΗΡΟΤΗΣ, ΠΕΠΟΙΘΗΣΙΣ, ΧΙΟΥΜΟΡ

Κατά την βραχείαν παραμονήν μου έν Άγγλία, προσεπάθησα να διαθέσω όλίγον χρόνον διά να κατατοπισθώ έν σχέσει με τας επικρατούσας συνθήκας και τα σχέδια του μέλλοντος. Έπηρεασμένος από την άνάγνωσιν, καθ' όλον τον χειμώνα, των εκθέσεων τας οποίας έδημοσίευσεν ο Άμερικανικός τύπος, εξέπλāγην από την δύναμιν και το ύψηλόν ήθικόν του λαού και την σταθερότητα και ζωτικότητα της Έργατικής Κυβερνήσεως εις τον χειρισμόν των έσωτερικών υποθέσεων.

Μου έλέχθη συχνά ότι εις την Άμερικήν, οι εκπρόσωποι της Κυβερνήσεως και οι συντηρητικοί ιδιώται είναι τόσοσιν εύχαριστημένοι από την άντισοβιετικήν έξωτερικήν πολιτικήν του Μπέβιν ώστε παραβλέπουν τας προόδους τας οποίας κάμνει ή Άγγλία προς τον σοσιαλισμόν και ότι άντιθέτως οι Άμερικανοί προοδευτικοί είναι τόσοσιν δυσηρεστημένοι από την Βρεταννικήν έξωτερικήν πολιτικήν, ώστε παραβλέπουν την μεγάλην πρόοδον ή οποία πραγματοποιείται εις το έσωτερικόν. Νομίζω ότι υπάρχει μεγάλη δόσις άληθείας εις αυτήν την γνώμην.

Δώδεκα έκατομμύρια Βρεταννοί έψήφισαν την παρούσαν κυβέρνησιν. Είμαι βέβαιος ότι έξ αυτών, τα όκτώ έκατομμύρια, αντιπροσωπεύοντα την έργατικήν τάξιν, εξακολουθούν να την ύποστηρίζουν σταθερώς. Τα άλλα

ΠΡΟ ΕΚΑΤΟΝ ΕΤΩΝ

<Times> 19 Μαΐου 1847

(Μία σοβαρά οικονομική κρίσις έφάινετο προμηνύουσα το τέλος των πάντων. Μερικά από τα συμπτώματα της μās είναι πολύ γνώριμα).

Υπάρχει πράγματι τώρα μία έλπις—μία μικρά έλπις—διά την χώραν (άναφωνεί κάποιος εις κύριον άρθρον). Κατόπιν προτάσεως του Υπουργού του Θησαυροφυλακίου κατηρτίσθη έπιτροπή όπως μεταξύ άλλων ζητημάτων, μελετήση και την σκοπιμότητα της άναστολής όλων ή μέρους των ήδη εισαχθέντων προς ψήφισιν εις την Βουλήν νομοσχεδίων περί σιδηροδρόμων. Καθετί το όποιον είναι ένα είδος γενικής έπιθεωρήσεως καθετί το όποιον δίδει την έντύπωσιν σοβαράς σκέψεως, κάθε σύγκρισς μεταξύ επιδιωκομένων σκοπών και ύπαρχουσών δυνατότητων, μεταξύ ύπολογισμών και πόρων ή μεταξύ του μέλλοντος και του παρελθόντος, αποτελεί εις την σημερινήν ψυχικήν κατάστασιν του Έθνους, κέρδος άναμφισβήτητον. Είναι ώσαν ν' αναλαμβάνη ο άσθενής — διά πρώτην φοράν μετά το παραλήρημά του. Τώρα μόλις αρχίζει ο άσθενής να διερωτάται εάν πράγματι μπορέ ή πετάξη εις την σελήνην, ή να πιή την θάλασσαν διά μίας, ενώ ουδεμία περί αυτού ειχεν άμφιβολίαν κατά τας τελευταίας δεκαπέντε ή είκοσι ήμέρας. Ο ταλαίπωρος ο άσθενής δεν έχει βεβαίως άκόμη επαναστήση το λογικόν του, αλλά δεν είναι πλέον έντελώς τρελλός.

Η Άγγλία, όσον μεγάλη και πλουσία και αν είναι δεν δύναται να άνθέξη εις αυτήν την διαρκή έξάντλησιν. Κάθε έβδομάδα ή άπώλεια ζωτικών πόρων γίνεται όλο και περισσότερον αισθητή... Η τιμή του σίτου είναι ή διπλασία της περυσινής. Το κρέας είναι κατά 20% ή 25% άκριβώτερον. Αί τιμαί άλλων άναγκαίων ειδών είναι άκόμη περισσότερο ύψωμένα... Η πίσις επί της χώρας έχει διπλασιασθή, ενώ ή δύναμις άντιστασεώς της έχει έλαττωθή κατά το ήμισυ. Είναι ποτέ δυνατόν να κατασκευασθούν σιδηροδρομικοί γραμμάι με χορτονομίσματα; Θα ήτο ποτέ δυνατόν να γίνουν έστω και με χρυσόν; Δυστυχώς ο χρυσός δεν είναι τρωφή. Δεν είναι κρέας, δεν πίνεται. Και όλοι οι θησαυροί όλων των Έθρωπαϊκών θησαυροφυλακίων και όλος ο χρυσός που είναι κρυμμένος εις τα έγκατα της γής, δεν θα ήδύναντο να τελειώσουν τους ήμιτελείς σιδηροδρόμους μās. Θα τελειώσουν μόνον διά τροφίμων και υλικών τα

όποια, κατά τα φαινόμενα, θα πρέπη

ν' άντληθούν από μίαν αποθήκην ή οποία έχει ν' άντιμετωπίση πολλάς άλλας έπειγούσας ανάγκας.

τέσσαρα εκατομμύρια ἐψήφισαν ὄχι ὑπὲρ τῶν Ἑργατικῶν ἀλλ' ἐναντίον τῶν Συντηρητικῶν. Ἡ ὑποστήριξις αὐτῶν ἔχει ὑποχωρήσει κάπως καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν νέων ἐκλογῶν θὰ ἐμειοῦτο μὲν ἡ πλειοψηφία τοῦ Ἑργατικοῦ Κόμματος ἀλλὰ καὶ πάλιν θὰ ἐκέρδιζε τὰς ἐκλογάς. Παρὰ τὰς ἀντιθέτους φήμας, δὲν πιστεύω ὅτι ἡ κυβέρνησις σκοπεύει νὰ διενεργήσῃ ἐκλογάς πρὸ τῆς λήξεως τῆς θητείας της. Θεωρεῖ τὴν κρίσιν ἀλλῶς ὥς μίαν προειδοποίησιν διὰ κατὰ τὸ ὁποῖον δὲν πρέπει νὰ συμβῇ ἐκ νέου.

Νομίζω, ἐπομένως, ὅτι ὅσον ἀφορὰ τὰ ἐσωτερικὰ ζητήματα, ἡ θέσις τῆς ἐργατικῆς κυβερνήσεως εἶναι σταθερά. Ὁ λαὸς αἰσθάνεται ὅτι εἶναι δική του κυβέρνησις, καὶ δὲν ἔχει ἄδικον. Ὁ Ἀνδρὴν Μπίβαν, ὁ ὁποῖος μοῦ ἔκαμε μεγάλην ἐντύπωσιν, ἠργάσθη εἰς τὰ ἀνθρακωρυχεῖα ἀπὸ ἡλικίας 13 ὡς 21 ἐτῶν. Μία ἄλλη ἐπιβλητικὴ φυσιογνωμία, ὁ ὑπουργὸς Τζιμ Γκρίφφιθς, ἐπέρασε δέκα ἐπτὰ χρόνια εἰς τὰ ἀνθρακωρυχεῖα. Ἀντιμετωπίζει ἐντούτοις ἡ κυβέρνησις, σχετικῶς, ἓνα πρόβλημα. Πρόκειται περὶ τοῦ αἰσθημάτων μερικῶν ἐκπροσώπων τῶν ἐργατικῶν συνδικάτων ὅτι αὐτὴ, ἡ ἐντελὴς ἰδική των κυβέρνησις, δὲν ἐπιτρέπει τὴν ἐσωκομματικὴν ἀσκήσιν κριτικῆς, ἀπὸ τὴν ὁποίαν δὲν εἶναι δυνατόν παρὰ νὰ ἀντλήσῃ κέρδη.

Ἐνα βράδυ ἐδείπνησα εἰς τὴν Βουλὴν τῶν Κοινοτήτων μαζὺ μὲ ἀρχετοὺς ὑπουργοὺς. Διὰ νὰ καθησυχάσω μερικοὺς φίλους μου εἰς τὴν Οὐάσιγκτον, ἃς μοῦ ἐπιτραπῇ νὰ τοὺς διαβεβαιώσω ὅτι τὸσον ζωηρὰ ἦτο ἡ συζήτησις ὥστε ἦνοιξα τὸ στόμα μου μόνον τρεῖς φορές, διὰ νὰ ὑποβάλω ἐρωτῆσεις σχετικῶς μὲ τὴν στέγασιν, τὴν υγιάν, καὶ τὸν ἐπισιτισμόν. Ἐπὶ τέσσαρας ὥρας ἤκουα προσεκτικὰ μίαν θερμὴν, πνευματώδη συζήτησιν ἐπὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ βρετανικοῦ προγράμματος. Ἐνοιώθη εἰς τὴν ἀτμόσφαιρα, τὴν συγκίνησιν, τὸν ἐνθουσιασμόν καὶ τὴν δημιουργικὴν δραστηριότητα ποὺ ἐχαράχτηριζαν τὰς καλτέρας ἡμέρας τοῦ Νιού Ντῆλ¹. Ἡ ζωηρότης, ἡ πεποίθησις καὶ τὸ χόιμορ τὰ ὁποῖα ἡσθανόμεθα τότε ἐργαζόμενοι ὑπὸ τὸν Ρούζβελτ, ὑλῆρασαν τώρα καὶ ἐδῶ.

Τοὺς ἤκουσα προσεκτικῶς νὰ συζητοῦν τὰ προβλήματα των, διότι ἐγνώριζα ὅτι θὰ τὰ ἀντιμετωπίσωμεν τὰ προβλήματα αὐτὰ εἰς τὰς Ἑνωμένας Πολιτείας. Ἐτόνιζαν τὰς κυριώτερας δυσκολίας τῆς μικτῆς οἰκονομίας. Πῶς, ὅταν ἡ κυβέρνησις καὶ οἱ ἰδιῶται ἐργοδότες ἐργάζονται, εἶναι δυνατόν νὰ διατηρηθῇ τὸσον ὁ δυναμισμὸς τῆς ἐλευθέρως ἐπιχειρήσεως; Ὁ ἐσφαλμένος Κυβερνητικὸς παρεμβατισμὸς δύναται εὐκόλως νὰ βλάψῃ τὴν ἰδιωτικὴν πρωτοβουλίαν χωρὶς νὰ προσφέρῃ τίποτε πρὸς ἀντικατάστασίν της. Ἀνελήφθη ὅτι οἱ ἄνδρες αὐτοὶ ἐπροχώρουν πέραν τοῦ δογματικοῦ σοσιαλισμοῦ, πρὸς τὴν ὁλοκληρωμένην ὁργάνωσιν τῆς οἰκονομίας. Διεχώρισαν σταθερῶς τὰ ἡμιτελῆ προϊόντα χάλυβος, ὑφαντουργίας καὶ ἄλλων βιομηχανιῶν, 80% τῶν ὁποίων εἶναι κατὰ τὸ μᾶλλον ἡ ἥττον τυποποιημένα, ἀπὸ τὰ τελείως ἐπεξεργασμένα ἀγαθὰ καταναλώσεως, εἰς τὰ ὁποῖα καὶ αἱ μικρότεροι διαφοραὶ, ἡ ποιότης καὶ ὁ τύπος παίζουν μεγάλην ῥόλον. Τὰ προϊόντα μὲ τὸ κατατεθειμένον σῆμα παλαιῶν καλῶν οἰκῶν κερδίζουν ἀκόμα χωρὶς εἰς τὴν τελειότητά των, τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν ἀγοραστῶν τὸσον εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ὅσον καὶ εἰς τὸ ἐξωτερικόν, πράγμα τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι πάντοτε δυνατόν νὰ λεχθῇ διὰ τὰ κυβερνητικὰ προϊόντα. Μερικοὶ ἔχουν τὴν γνώμην ὅτι ἡ νέα αὐτὴ καὶ ἀπρόβλεπτος σχέσις μεταξὺ τῆς κυβερνήσεως καὶ τῶν ἐλευθέρων ἐπιχειρήσεων, δὲν ἔχει ἀκόμη μελετηθῇ ἐπαρκῶς.

Ἐνῶ ἡ κυβέρνησις θὰ προχωρῇ ἐπιτυχῶς εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῆς νέας

1. Ἡ προοδευτικὴ ἐργατικὴ νομοθεσία τοῦ Ρούζβελτ.

αὐτῆς σχέσεως, ἡ ἐθνικοποίησις τῆς βιομηχανίας θὰ παύσῃ ν' ἀποτελῇ ἀντικείμενον διαμάχης κατὰ τὰς ἐκλογάς. Οἱ Τόρρυ πιθανῶς θὰ δεχθοῦν τὴν ἑως τώρα ἐπιτελεσθεῖσαν πρόδοον, ἀναγνωρίζοντες ὅτι τὰ βήματα τὰ ὁποῖα ἔγιναν πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς ἐθνικοποιήσεως τοῦ ἀνθρακος, τῶν μεταφορῶν, τοῦ ἡλεκτρισμοῦ καὶ ἄλλων βιομηχανιῶν δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γίνουν καὶ πάλιν πρὸς τὴν ἀντίθετον κατεύθυνσιν.

Henry Wallace
εἰς τὸ "New Republic", Νέα Ὑόρκη.

Ἡ ΛΕΞΗ «σάντουιτς» προέρχεται ἀπὸ τὸν Ἀγγλὸ τέταρτο Κόμη τοῦ Σάντουιτς, ποὺ ἦταν διάσημος χαρτοπαίκτης καὶ συχνὰ τόσο ἀπασχολημένος μὲ τὰ χαρτιά ὥστε δὲν ἤθελε νὰ σταματήσῃ τὸ παίξιν γιὰ νὰ φάῃ. Γι' αὐτὸ ὁ ὑπηρετὴς του τοῦ ἐτοίμαζε ἓνα κομμάτι κρέας ἀνάμεσα σὲ δύο φέτες ψωμί, καὶ ὁ κόμης τὸ ἔτρωγε χωρὶς νὰ σηκωθῇ ἀπὸ τὸ χαρτοπαικτικὸ του τραπέζι. Παρ' ὅλο ὅμως ποὺ ὁ κόμης ἔδωκε τὸ ὄνομά του στὸ σάντουιτς, δὲν ἦταν ὁ πρῶτος ποὺ ἔτρωγε μινακότα ἢ ψωμί μὲ κρέας στὴ μέση. Οἱ Ῥωμαῖοι γινώριζαν τὰ σάντουιτς καὶ τοὺς εἶχαν ὀνομασθῇ τὸ ὄνομα «ciffula», ὑποκοριστικὸ τοῦ «offa» ποὺ σημαίνει κομματάκι ἢ μπουκιά. Εἶναι πολὺ πιθανόν ὅτι τὸ σάντουιτς εἰσῆλθῃ στὴν Ἀγγλία ἀπὸ τοὺς Ῥωμαίους 1800 χρόνια πρὶν ἀπὸ τὴν γέννησιν τοῦ κόμη Σάντουιτς.

GEORGE STIMPSON, ἀπὸ «A Book about a Thousand Things»

ΜΙΑ ΦΟΡΑ ἓνας εὐφυλόλογος πῆγε σ' ἓνα μπάρε, στὴ Ν. Ὑόρκη, ποὺ ἔγραψε ἀπ' ἐξῆς: «Ἐχομε ὅλων τῶν εἰδῶν τὰ σάντουιτς. Δὲν ἔχετε παρὰ νὰ ζητήσετε αὐτὸ ποὺ θέλετε, καὶ ζήτησε ἓνα σάντουιτς μὲ κρέας φάλαινας. «Νὰ ρωτήσω τὸν ἀφεντικό», τοῦ εἶπε τὸ γκαρσόνι καὶ ἐξαφανίσθηκε. Σὲ λίγο γύρισε βιαστικῶς καὶ τοῦ εἶπε: «Τὸ ἀφαντικὸ μοῦ λέει πῶς δὲν μπορεῖ νὰ χαλάσῃ ὁλόκληρη φάλαινα γιὰ ἓνα σάντουιτς.»

BENNET CERR

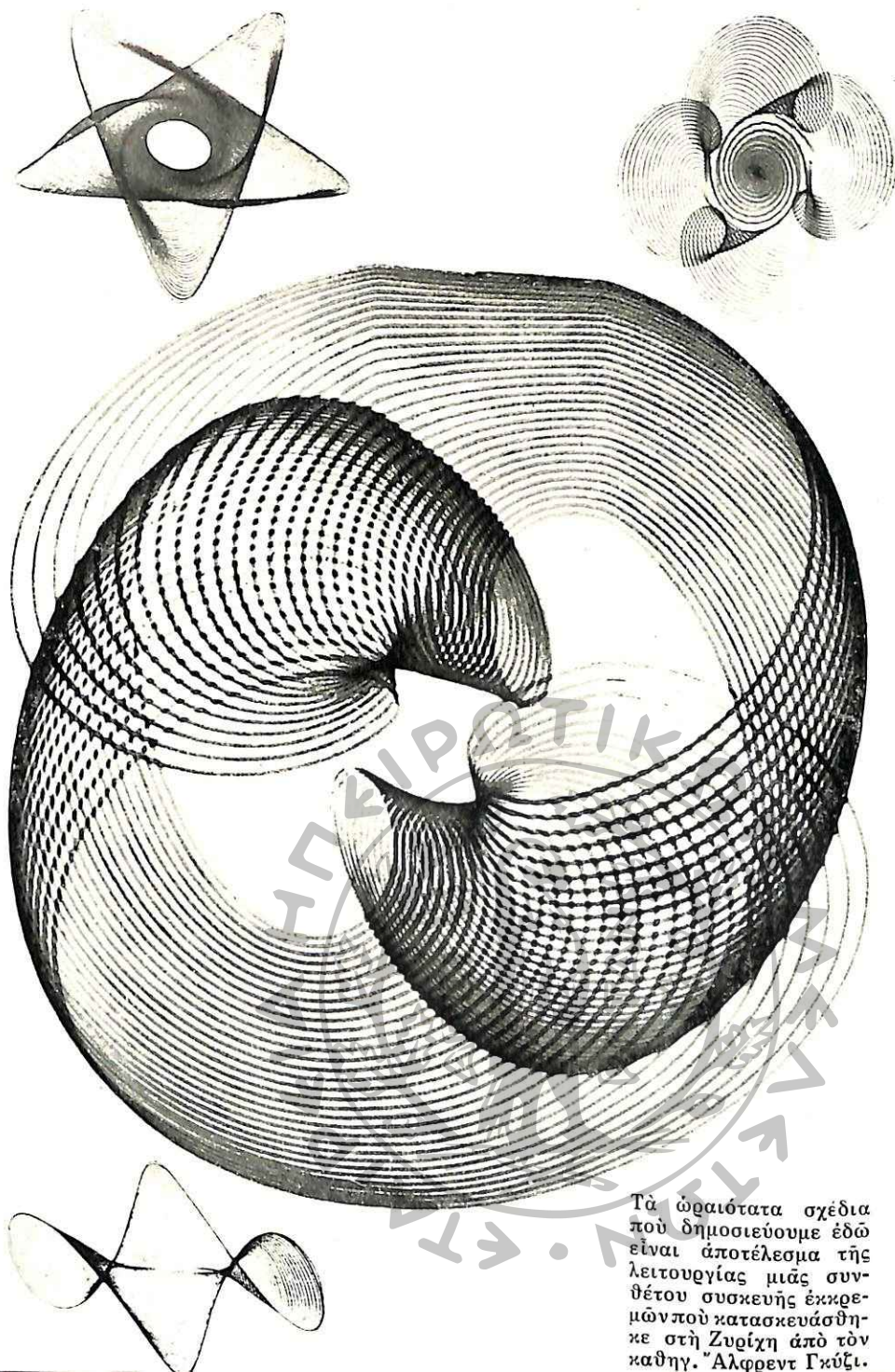
Ἡ φύση καὶ τὰ ψαιχνίδια της

Τοῦ HANS NAEF
(Ἀπὸ τὸ «Graphis»¹ Ζυρίχη)

Τὰ ωραιότατα αὐτὰ σχέδια ποὺ δημοσιεύουμε ἔγιναν ἀπὸ μιὰ εἰδικὴ συσκευὴ ἐκκρεμῶν. Τὸ τεχνικὸ τους ὄνομα εἶναι «ἀρμονογραφήματα» ἢ «Τύποι Λισσαζού». Ὅλα εἶναι ἀποτέλεσμα παλμικῶν δονήσεων. Οἱ παλμικὲς δονήσεις μπορεῖ νὰ παράγουν ἤχους ἢ σχήματα καὶ μάλιστα πάρα πολὺ ὁμορφα. Ὅπως βλέπετε, τὰ σχήματα αὐτὰ δημοσιεύθηκαν τὴν τελευταία σ' ἓνα ἐλβετικὸ περιοδικό, τὸ «Graphis», τὸ ὁποῖο εἶχε τὴν καλωσύνη νὰ μᾶς ἐπιτρέψῃ νὰ τὰ ἀναδημοσιεύσουμε, παραθέτοντας καὶ ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸ σχετικὸ ἄρθρο τοῦ Χάνς Νάεφ. Τὸ περιοδικὸ «Graphis» ἐκδίδει πάντα πολὺ λίγα ἀντίτυπα καὶ στοιχίζουν ἀκριβὰ, 12.000 τὸ ἓνα. Βγαίνει σὲ τρεῖς γλώσσες κάθε τρίμηνο στὴ Ζυρίχη καὶ κυκλοφορεῖ μὲ συνδρομῆς. Οἱ συνδρομητὲς του εἶναι καλλιτέχνες, ἐκδότες καὶ τεχνολογικοί.

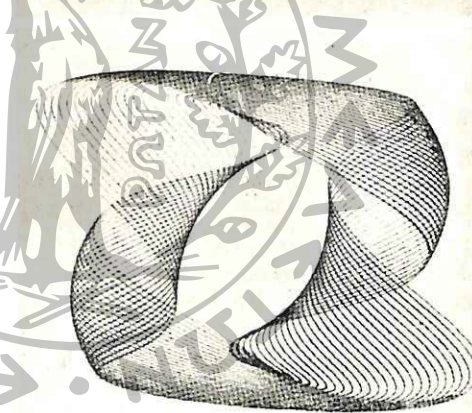
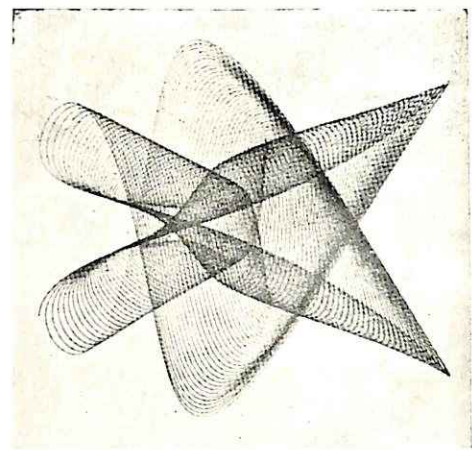
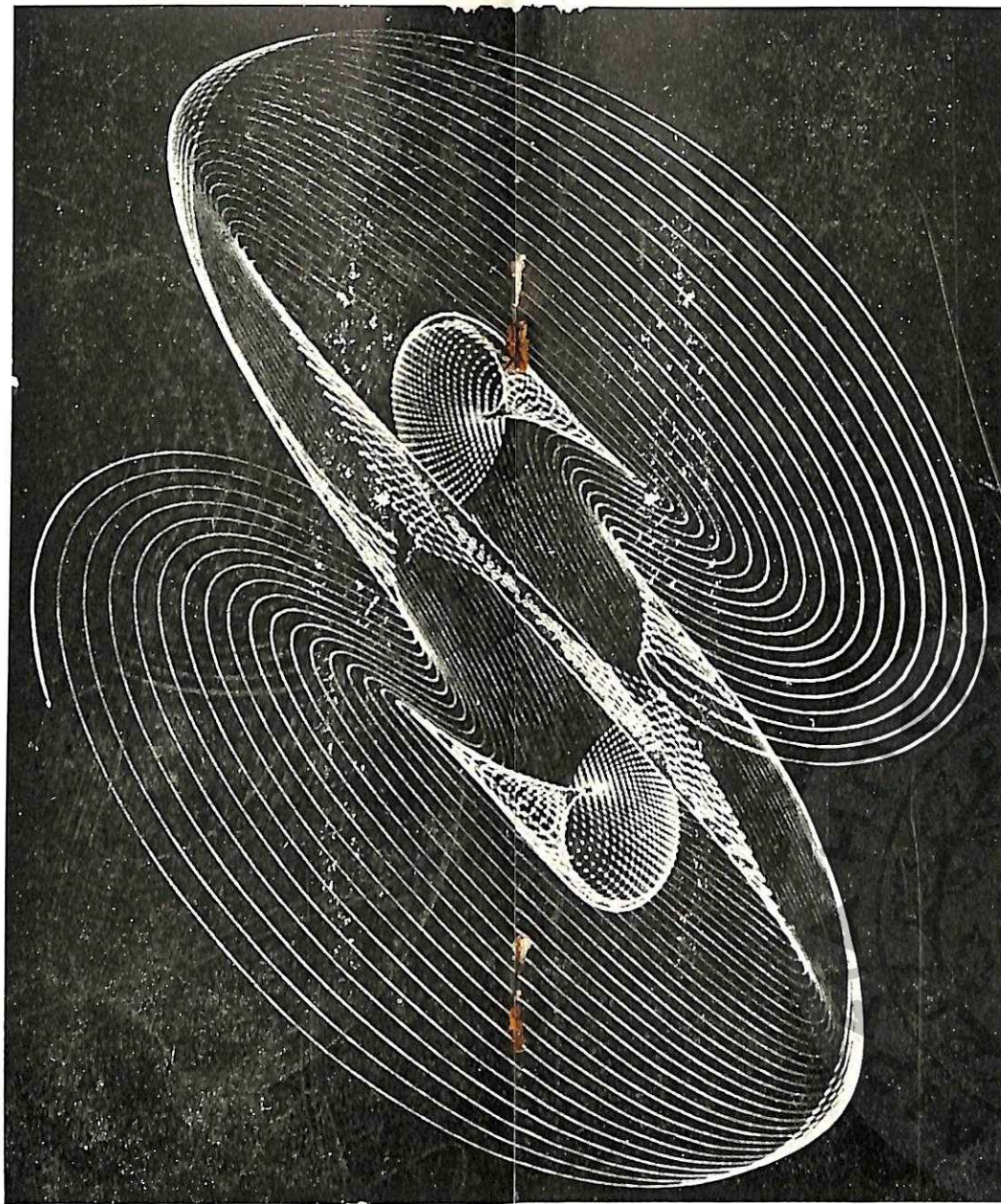
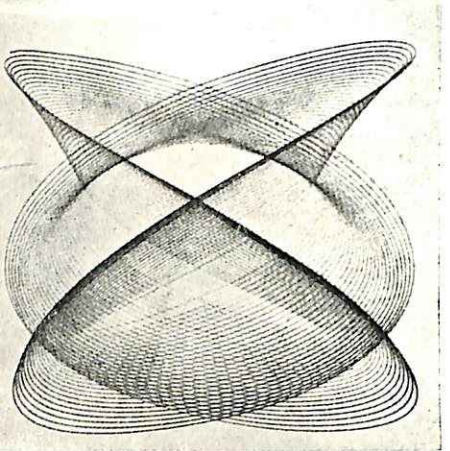
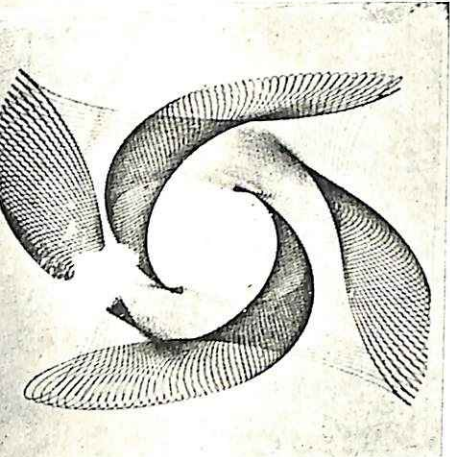
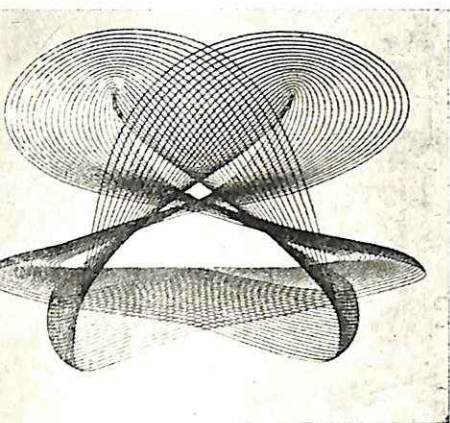
Καθένας μας θὰ θυμᾶται ἀπὸ τὸν καιρὸ ποὺ μάθαινε στὸ σχολεῖο του φυσικὴ, ὅτι ἡ φύση εἶναι γεμάτη ἀπὸ τὰ πιὸ περίεργα εἶδη παλμικῶν δονήσεων. Πολλὲς ἀπ' αὐτὲς τίς παλμικὲς δονήσεις δὲν γίνονται ἀντιληπτές ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο, ποὺ οἱ αἰσθήσεις του δὲν εἶναι ὀξεῖες· ἄλλες πάλι τίς νοιώθουμε γιατί παράγονται μὲ τρόπο ἄμεσα προσιτὸ στὶς αἰσθήσεις μας. Ἀνάμεσα στὶς τελευταῖες εἶναι οἱ δονήσεις ποὺ μεταδίδονται μέσα στὸν ἀέρα καὶ ποὺ σύμφωνα μὲ ὀρισμένη συχνότητα τίς αἰσθανόμαστε μὲ τὴ μορφή τῶν ἤχων.

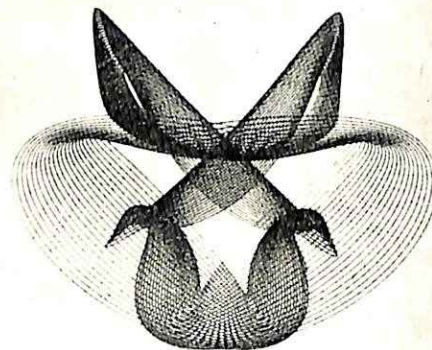
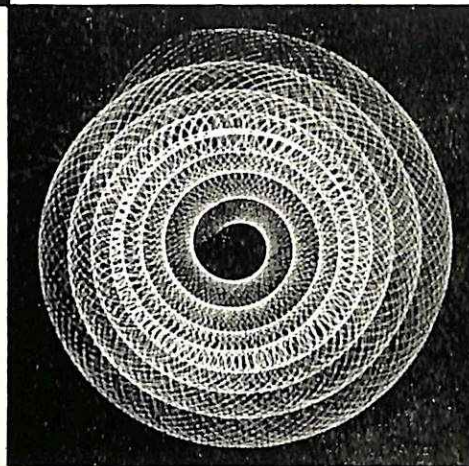
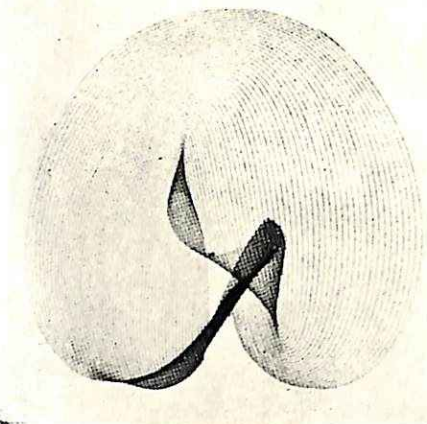
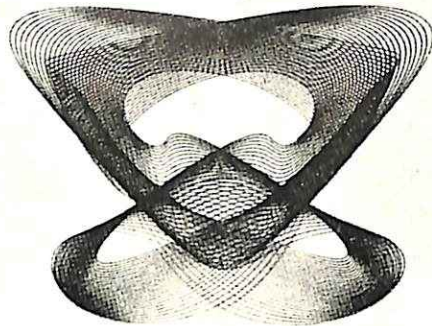
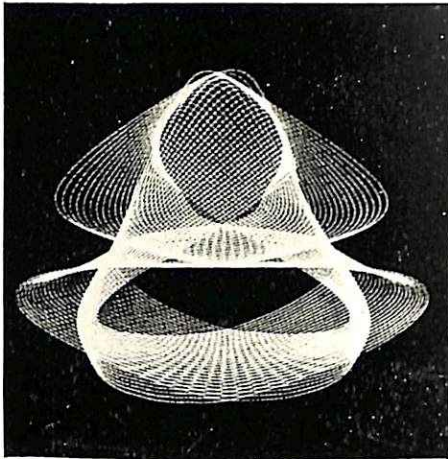
Ὅταν οἱ παλμικὲς δονήσεις πολλῶν ἤχων συγκρούονται καὶ μ' αὐτὸν τὸν τρόπο συνενώνονται καὶ σχηματίζουν ἓνα σύνθετο ἡχητικὸ κύμα, τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι ἐκεῖνο ποὺ λέμε «σύνθετος ἤχος». Ἐνα γεγονὸς λιγότερο γνωστὸ—μ' ὅλο ποὺ τὸ ἔχουν ἤδη περιγράψῃ οἱ φυσικοὶ στὶς ἀρχὲς τοῦ περασμένου αἰῶνα—εἶναι ὅτι τίς δονήσεις γενικὰ μπορούμε νὰ τίς ἀπολαύσουμε ὄχι μόνον στὴν ἀκουστικὴ, ἀλλὰ καὶ στὴν ὀπτικὴ γλώσσα. Τὰ σχήματα ποὺ δημιουργοῦνται στὴ γλώσσα αὐτὴ εἶναι γνωστὰ ἀπὸ τὸ 1847 ὡς «τύποι Λισσαζού». Ὁ καλύτερος τρόπος γιὰ νὰ πάρουμε μιὰν ἰδέα τοῦ σχηματισμοῦ τους εἶναι νὰ φανταστοῦμε ἓνα ἐκκρεμὲς στὴ βάση τοῦ ὁποίου ὑπάρχει ἓνα μικρὸ σακκουλάκι μὲ ἄμμο μ' ἓνα πολὺ μικρὸ ἄνοιγμα. Ἀν ἀφήσωμε τὸ ἐκκρεμὲς αὐτὸ νὰ κινηθῇ ἐλεύθερα

Τὰ ωραιότατα σχέδια ποὺ δημοσιεύουμε ἐδῶ εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς λειτουργίας μιᾶς συνθέτου συσκευῆς ἐκκρεμῶν ποὺ κατασκευάσθηκε στὴ Ζυρίχη ἀπὸ τὸν καθηγ. Ἀλφρεντ Γκύζι.

1. «Graphis, International Journal for Graphic and Applied Arts», Zurich.

Μιά σειρά από παιχνίδια της φαντασίας, λουλούδια, φρούτα, κοχύλια. Έτσι μ'ας φαίνονται, και όμως δεν είναι παρά αποτέλεσμα απλών παλμικών δονήσεων, όπως μαθαίνετε από το σχετικό μας άρθρο.

ἐπάνω από μιὰ κόλλα ἄσπρο χαρτί, ἡ ἄμμος ποὺ θὰ χύνεται θὰ γράψῃ τὸ σχῆμα τῶν κινήσεών του. Τὸ σχῆμα ποὺ σχηματίζεται μ' αὐτὸν τὸν τρόπο δὲν ἔχει περισσότερο αἰσθητικὸ ἐνδιαφέρον ἀπὸ ὅσο ἔχει ἕνας καθαρὸς ἀπλὸς ἦχος στὸ πεδίο τῆς ἀκουστικῆς. Ὡστόσο ἂν συνδέσωμε τὸ ἔκκρεμὲς μὲ ἕνα ἄλλο ἔκκρεμὲς διαφορετικὸ μήκος μὲ ἕνα συνδετήρα, τότε ἡ ἄμμος ποὺ τρέχει ἀπὸ τὰ δύο σχηματίζει σχήματα περισσότερο περίπλοκα ποὺ ἀρχίζουν πραγματικὰ νὰ παίρνουν τὴ μορφή ἐνὸς αἰσθητικοῦ φαινομένου. Τὰ σχήματα αὐτὰ θὰ πρέπη νὰ τὰ θεωρήσωμε ὡς ἀποτελεσματῶν κινήσεων τῶν δύο ἔκκρεμων καὶ εἶναι ἀντίστοιχα μὲ τὸν σύνθετο ἦχο τῆς ἀκουστικῆς. Ἡ ποικιλία τῶν σχημάτων αὐτῶν εἶναι ἀπειρη, γιατί δὲν ὑπάρχει ὄριο στὸν ἀριθμὸ τῶν ἔκκρεμων ποὺ μπορούμε νὰ ἐνώσωμε καὶ αὐτὰ πάλι μπορούμε νὰ τὰ συντονίσωμε μεταξύ τους σὲ ἀπειρες ἀναλογίες ὥστε νὰ μ'ας δώσουν σχήματα ποὺ θὰ συνδυάζουν τέλεια διαύγεια μὲ ἕνα εἶδος λογικῆς φαντασίας. Οἱ δονήσεις ποὺ εἰκονίζονται στὰ σχέδια ἔγιναν μὲ μιὰ συσκευή ποὺ κατασκεύασε ὁ καθηγητὴς Ἀλφρεντ Γκίζι τῆς Ζυρίχης· αὐτὸς ἐπέτυχε νὰ ἐφοδιάσῃ τὰ ἔκκρεμῇ στὶς ταλαντεύσεις τους μὲ πέννες οἱ ὁποῖες καταγράφουν κάθε λεπτομέρεια τῶν κινήσεών τους.

Ὅπως δὴποτε ὅμως διὰ κοιτάξωμε τὰ σχήματα ποὺ σχηματίστηκαν μ' αὐτὸ τὸν τρόπο, πρέπει νὰ προσέξωμε νὰ μὴν παρασυρθοῦμε ἀπὸ τολμηρὰ συμπεράσματα ὅπως π. χ. ἐκεῖνα ποὺ ὁδηγοῦν στὴν συναισθησιὰ. Αὐτὰ ποὺ βλέπουμε ἐδῶ εἶναι καταγραμμένες παλμικὲς δονήσεις καὶ ὄχι ὀπτικοὶ ἦχοι. Ἕνας ποὺ βλέπει αὐτὲς τίς καμπύλες εἶναι ἀπίθανο νὰ μπορέσῃ νὰ ἀκούσῃ μουσικοὺς ἦχους καὶ ἡ θεωρία ὅτι πολὺ σύντομα θὰ μπορέσωμε νὰ παρακολουθήσωμε ὀπτικά μιὰ συμφωνία τοῦ Μπετόβεν εἶναι ἐντελὼς φαντασιώδης.

Ὡστόσο ἡ καθαρὰ ὀπτικὴ ἀπόλαυση ποὺ μ'ας δίνουν αὐτὰ τὰ σχήματα εἶναι μεγάλη. Αὐτὸ ποὺ, σύμφωνα μὲ τὴν φαινομενικὰ μονότονη ὑποδούλωσή του στοὺς φυσικοὺς νόμους, μ'ας σχεδίασε ἐδῶ ἕνα ἔκκρεμὲς, δὲν εἶναι παραμύθι ἀλλὰ κάτι τὸ ὁποῖο θὰ μπορούσε νὰ ἐμπνεύσῃ ἀκόμη καὶ τὸν πιὸ εὐφάνταστο καλλιτέχνη. Οἱ ἀλλεπάλληλες γραμμὲς μ'ας ἀποκαλύπτουν τόσο μαγευτικὲς ἰδιότητες τῆς φύσεως, ποὺ τὸ ὁμορφα σχεδιασμένο χαρτί ἑαφνικὰ παίρνει ἑκταση καὶ βάθος, φῶς καὶ σκιές, ὥστε ἡ ψευδαπάτη χάνει ὅλη τὴν τὴν παραδοξότητα. Ἀκόμη ὅμως, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀπλὴν κοσμητικὴ τους ἀξία, τὰ σχέδια αὐτὰ μ'ας ξυπνοῦν ἕνα σωρὸ συνδυασμοὺς καὶ μ'ας παροτρύνουν νὰ δοῦμε μέσα σ' αὐτὰ ἕναν ὁλόκληρο κόσμον σὲ μικρογραφία: ἄστρα καὶ λουλούδια, ζῶα καὶ φρούτα, ἀτέλειωτα φανταστικὰ συμπλέγματα ἀπὸ τίς δαντέλλες τῆς γαγιᾶς μας, τὴ γοητεία τοῦ βυθοῦ τῶν ὠκεανῶν, τὴ μαγεία τῶν σχημάτων ποὺ μ'ας δίνουν τὰ νερὰ τῶν πολυτίμων πετραδιῶν καὶ ἕνα σωρὸ ἄλλα πράγματα, συνέχεια ἀτελείωτη ἀπὸ τὰ περιπετειώδη παιχνίδια ποὺ μ'ας παίζει ἡ δημιουργικὴ δύναμη τοῦ ἔκκρεμοῦς καὶ τῆς φαντασίας μας.

Τὸ μοιραίο παιχνίδι

Τοῦ NEIL BELL

(Ἀπὸ τὸ «Illustrated», Λονδίνο)

Ενα περίφημο ἀστέρι τῆς ἐπιθεω-
ρήσεως στίς ἀρχὲς τοῦ αἰῶνα μας,
ἦταν ὁ Λάμα, ἕνας μάγος ἀπὸ τὸ Θι-
βέτ. Ἦταν Ἀγγλος καὶ τὸ πραγματικό
τοῦ ὄνομα ἦταν Τσάρλς Μπράουν.

Ἐμφανιζόταν ντυμένος ὅταν τοὺς Λά-
μα, τοὺς ἱερεῖς τοῦ Θιβέτ καὶ ἔδινε
μία καταπληκτικὴ παράσταση, χωρὶς
βοηθό, καὶ χωρὶς νὰ πῇ λέξη, ἀφοῦ
μάλιστα ἡ ἀγνοία κάθε ἀλλῆς γλώσ-
σας ἐκτός ἀπὸ τοῦ Θιβέτ, συμπεριλαμ-
βανόταν στὸν θρόλλο του. Ἡ ἱστο-
ρία του ἔλεγε ὅτι εἶχε δραπετεύσει
ἀπὸ το Θιβέτ παίρνοντας πολλὰ ἀπὸ
τὰ παλῆζ καὶ καλοφυλαγμένα μυστικά
τῆς περιέργου αὐτῆς χώρας.

Ὁ Λάμα ἦταν τὸ πῶ ἀκριβοπλη-
ρωμένο νοῦμερο τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.
Πραγματικά ὅμως τὸ ἀξίζει, γιατί
ἔμεινε μοναχὸς του, ἐπὶ 75 λεπτὰ κάθε
φορὰ στὴ σκηνή, ἕνα κατόρθωμα ἀλη-
θινὰ ἀπίστευτο.

Τὸ νοῦμερό του φαινόταν ἐντελῶς
πρωτότυπο καὶ δταν ἀκόμη τὰ τρίκ
του τύχαινε κάπως νὰ μοιάζουν μὲ
ἄλλων θαυματοποιῶν, τὰ δικά του
ἀποτελοῦσαν μιὰ ἐξελιγμένη διασκευή.
Ἦκανε, π.χ. ἕνα νοῦμερο ὅπου ἐξαφα-
νιζόταν ἐντελῶς. Ποτὲ δὲν θὰ ξεχάσω
τὴν κατάπληξη τῶν θεατῶν, δταν σὲ
μιὰ στιγμή, ἐκεῖ πού στεκόταν μπρο-
στά τους μὲ τὴν πασίγνωστη ἀναξα-
ρεύντη μορφὴ του, χανόταν γιὰ νὰ
ξαναπαρουσιαστῇ μέσα σ' ἕνα λεπτὸ
καὶ νὰ γίνῃ δεκτὸς μὲ φοβερὰ χειρο-
κροτήματα.

Ὁ ὑπνωτισμὸς καὶ ἡ θεραπεία δι-
άφορων ἀρρώστων ἦταν ἐπίσης ἐ-
ξαιρετικά θαυματικά νοῦμερα. Τόσο
μεγάλῃ ἦταν ἡ δύναμη τῆς αὐταπά-
της σὲ πολλοὺς ἀνθρώπους, ὥστε χρό-
νια ὑστερα, ὠρκίζονταν πῶς τοὺς εἶχε
θεραπεύσει ἐντελῶς ἀπὸ μακροχρόνιες
ἀρρώστειες.

Δὲν ἔκοβε στὰ δύο μία γυναίκα μὲ
πριόνι, ὅπως ἄλλοι, μὰ τὸν ἴδιο τὸν
ἑαυτὸ του μὲ ἕνα ἡλεκτρικὸ πριόνι.
Τὰ ταχυδακτυλουργικά του τρὶκ τὰ
ἔκανε πάντα στὸ τέλος κάθε παρα-
στάσεως καὶ πρὶν ἀρχίσῃ ἐβγαζε ὅλα
του τὰ ρούχα ἀπὸ τὴ μέση καὶ πάνω.
Αὐτὸ ἦταν κάτι πού, ἀπ' ὅσο ἔβρι —
καὶ ὁμολογῶ πῶς οἱ γνώσεις μου σ'
αὐτὸ τὸ πεδίο δὲν εἶναι λίγες — δὲν
τοῖς εἶχε κάνει ὡς τότε κανεὶς ἄλλος.

Ἐνα ἀπὸ τὰ τρὶκ του ἦταν νὰ
παίρνῃ μία τράπουλα καὶ νὰ σκορ-
πίζῃ στὴν ἀέρα 12 χαρτιά, πού ἐξα-
φανίζονταν ἀμέσως. Ὑστερα τὰ ξανά-
θαζε στὴ θέση τους ἀρπάζοντάς τα
ἕνα-ἕνα ἀπὸ τὸν ἀέρα πάλι. Κάποτε
χρησιμοποιοῦσε καὶ δλόκληρὴ τὴν τρά-
πουλα — ἕνα θέαμα πραγματικά ἐξαι-
ρετικό.

Τὴν τελευταία φορὰ πού τὸν εἶδα,
ἦταν στὸ θέατρο «Χόλμπορν» Ἐμπάιρ
τὸν Σεπτέμβριο τοῦ 1905. Ἦκανε
πρῶτος τὸ νοῦμερό μου πού ἦταν τότε
μιμῆσεις μεγάλων ἀστέρων.

Ὅταν τελείωσα, κάθησα λίγο σ' ἕνα
καμαρίνι, κάπνισα τὴν πίπα μου καὶ
ἦπια ἕνα ποτό. Ὑστερα, δταν ἦρθε ἡ
σειρὰ τοῦ Λάμα, πῆγα ἔμπρὸς στὴ
σκηνή καὶ στάθηκα κοντὰ στὰ καθί-
σματα. Ὅταν ἐμφανιζόταν ὁ Λάμα,
δὲν ὑπῆρχε ποτὲ κάθισμα ἄδειο. Τὸν
εἶχα δὴ πολλὰς φορές μὰ πάντα ἔ-
νοιωθα τόση συγκίνηση καὶ κατάπληξη
ὅσο κάθε ἄλλος πού τὸν ἔβλεπε γιὰ
πρῶτη φορὰ.

Ὑστερα ἀπὸ ἕξη ἐβδομάδες, ὁ Λάμα
ἔδωσε τὴν τελευταία του παράστα-
ση, (Σάββατο, 14 Ὀκτωβρίου, στὸ
Ἰνποδρόμιο τοῦ Λιούσαμ) καὶ οἱ ἐ-
φημερίδες ἔγραψαν ὅτι σκόπευε νὰ
ἀποσυρθῇ. Καὶ δταν λέω ἐφημερίδες
δὲν ἐννοῶ τίς σχετικὰς μὲ τὸ ἐπάγ-
γελμα, ὅπως ἦταν ἡ «Ἡρα», ὁ «Σόου-

μαν» καὶ ἄλλες, ἀλλὰ τίς μεγάλες
καθημερινὲς ἐφημερίδες.

Βέβαια αὐτὸ ἦταν σπουδαιότατο νέο.
Τὸ μεγαλύτερο ἀστέρι τοῦ βαριετὲ ἀ-
ποσυρόταν πάνω στὴν ἀκμὴ τῆς δόξας
του, πρὶν ἀκόμη περάσῃ τὰ 40, καὶ
δίχως καμία ἐξήγησι σὲ κανένα, τὴν
ὥρα μάλιστα πού εἶχε συμβόλαιο γιὰ
τρία χρόνια.

Ἦ ἀναστῆα τὸν Λάμα δταν τελείωσε
ὁ πόλεμος, στὰ μέσα Αὐγούστου
τοῦ 1914. Ἐκὼς τότε ἕνα γύρο μὲ
τὰ πόδια στὴ δυτικὴ Ἀγγλία μαζί
μὲ ἕνα φίλο μου. Μιὰ μέρα ὁ φίλος
μου πῆρε ἕνα τηλεγράφημα νὰ γυρίσῃ
στὸ Λονδίνο. Ἀπαρηγόρητος, μπορῶ
νὰ πῶ, καὶ μὲ χαλασμένα τὰ σκέδια
μου, ἀποφάσισα νὰ συνεχίσω μόνος
μου, τουλάχιστο γιὰ μία-δύο ἡμέρες.

Ἐκπλήκτος τὴν ἄλλη μέρα κατὰ τὸ
μεσημέρι ἀπὸ τὸ Μπάρναταπλ, μιὰ πό-
λη ὅπου πέρασα εὐχάριστες ὥρες.
Ἀργὰ τὸ ἀπόγευμα, ἀκριβῶς μὲς
πέρασα τὸ Μπρῶντον, ἐφθάσα σὲ ἕνα
ἀπομακρυσμένο μοναχικὸ ἐξοχικὸ σπίτι
καὶ κάθισα ν' ἀνάψω τὴν πίπα μου
καὶ νὰ θυμώσω τὸ περιβόλι του.

Ἐαφνικὰ ἕνα κεφάλι πρόβαλε ἀπὸ
τὸν φράχτη καὶ δύο μπλε μάτια μὲ
κοίταξαν ἐρευνητικά. Ἦταν ὁ Λάμα.
Τὸν γνώρισα ἀμέσως παρὰ τὴν γερα-
σμένη καὶ ἀλλαγμένη του ὄψη (φαινό-
ταν 60 χρονῶν). Ἀπὸ παχὺς, στητὸς
καὶ ἐπιβλητικός πού ἦταν ἄλλοτε τώρα
ἦταν ἕνας ἀδύνατος σκυφτὸς ἀνθρώπος.

— Λάμα, φώναξα, εἰσὶ εἶσαι;
Δὲν προσπάθησε νὰ μοῦ κρυφτῇ.

— Ναί, εἶπες. Τὸ πρόσωπό σου τὸ ἔβρι
δὲν μπορῶ νὰ θυμῶ δμως οὔτε τὸ ὄνο-
μά σου, οὔτε πού σὲ εἶδα τελευταία φορὰ.

Τοῦ εἶπα, καὶ μὲ ρώτησε ἂν ἔμουν
ἀκόμη στὴ δουλειά καὶ τί ἔκανα.

— Ὅχι, τοῦ εἶπα. Τὸ ἔφησα τὸ ἐπάγ-
γελμα καὶ γράφω. Ἔχω γράψῃ δύο
μυθιστορήματα καὶ ἕνα βιβλίο μὲ μι-
κρά διηγήματα· δὲν τὰ καταφέρνω καὶ
πολὺ ἀσχημα.

— Ὅστε συγγραφεὺς λοιπόν; συγ-
γραφεὺς διηγημάτων χμ... Μὰ τὰ δά-
χτυλά του ἔβρι τὸ σαγόνι του καὶ μὲ
κοιτοῦσε σκεπτικός.

— Βιάζεσαι; ρώτησε.

Χαμογέλασα.

— Καθόλου· ἀπλῶς σκοτῶνω τίς
ὥρες μου.

— Τότε θὰ μοῦ δώσης τὴ χαρὰ τῆς
συντροφιάς σου, εἶπες. Σύμφωνα; θὰ
φάμε μαζί τὸ βράδυ;

— Πολὺ εὐχαρίστως.

— Ζῶ ἐντελῶς μοναχὸς καὶ κάνω ὁ
ἴδιος ὅλες μου τίς δουλειές, εἶπες χα-
μογελώντας. Τὰ καταφέρνω ὅμως. Θὰ
σοῦ ἔχω σοῦπα, ψάρι, πουλὶ, φρούτα,
καὶ ἕνα μπουκάλι καλὸ κρασί.

— Θὰ ἦμουν εὐχαριστημένος καὶ μό-
νο μὲ φωμοτύρι καὶ μύρρα, εἶπα.
Ὅσο καὶ κατὰ καλύτερο μπορῶ πάντα
νὰ τὸ ἐκτιμῶ.

— Ἀν θέλῃς νὰ μείνῃς τὸ βράδυ,
διαθέτω καὶ ἕνα κρεβάτι. Καὶ ὑστερα
δταν θὰ πίνουμε κάτι καὶ θὰ καπνί-
ζουμε τὴν πίπα μας, θὰ μπορούσα νὰ
σοῦ πῶ τὴν ἱστορία μου. Τί λές;

— Αὐτὸ εἶναι πάρα πολὺ εὐγενικό.

Πρὶν ἀκόμη ἀρχίσῃ τὴν ἱστορία του,
εἶχε γίνῃ ἡ ὥρα 10 καὶ μπορῶ νὰ πῶ
πῶς καὶ οἱ δύο μας εἰμαστε ἐντελῶς νη-
φάλιοι. Εἴχαμε βέβαια πιτὴ ἕνα μπου-
κάλι κρασί τῆς Βουργουνδίας στὸ φαί,
καὶ εἴχαμε μπροστὰ μας τὸ δεύτερο οὔτ-
σκυ· γιὰ ἀνθρώπους ὅμως πού εἶχαν
κάνει τὴ δική μας ζωὴ, ἕνα οὔτσκυ δὲν
εἶχε περισσώτερη ἐλπίδα ἀπὸ ὅση
ἕνα ποτήρι νερό.

«Ἦσως, ἀρχίσε ὁ Λάμα, νὰ εἶναι μία
περίεργη σύμπτωση ὅτι ἔτυχε νὰ μὲ
δῇς γιὰ τελευταία φορὰ στὸ Χόλμπορν,
τὴν περίφημη ἐκείνη βραδυὰ πού ἄρ-
χισε αὐτὴ ἡ ἱστορία.

«Ἦσως, ἀκόμη καὶ αὐτὸ νὰ ἦταν γραπτὸ
ἀπὸ τὴ μοίρα πού σὲ ἔστειλε ἐδῶ τώ-
ρα. Μὴ σοῦ κάνει ἐντύπωση. Ὅταν
ἕνας ἀνθρώπος εἶδε ὅσα ἔχω δὴ εἰπεῖ
εἶναι ἔτοιμος νὰ πιστέψῃ ὅ,τιδήποτε.

«Θὰ θυμῶσαι τὸ τρὶκ ὅπου πετοῦσα
τὰ χαρτιά στὸν ἀέρα καὶ τὰ ἐξαφάνι-
ζα καὶ ὑστερα τὰ ἐπῆνα πάλι ἕνα-
ἕνα; θυμῶσαι; δὲν ἦταν κανένα ἐξαι-
ρετικό τρὶκ, μὰ κάνει ἐντύπωση καὶ
χρειάζεται χρόνια μὲ ἀδιάκοπη καὶ
καθημερινὴ ἐξάσκηση γιὰ νὰ γίνῃ τέ-
λεια. Ὅταν γύρισα στὸ καμαρίνι μου,
ἔπιασα τὴν τράπουλα πού χρησιμοποιοῦ-

οῦσα συνήθως καὶ ἀμέσως κατάλαβα πὺς δὲν ἦταν ἡ ἰδία. Ἦταν πιὸ παχειά. 'Εοῦ δὲν θὰ μπορούσες νὰ τὸ καταλάβεις. Ὅταν λέω παχύτερη, ἐννοῶ παχύτερη γιὰ τὴ δική μου τὴν ἀφή. Καὶ ἓνα γραμματόσημο ἀν εἶχαν βάλει μέσα, θὰ τὸ καταλάβαινα. Μὰ αὐτὸ ἦταν κάτι πολὺ μεγαλύτερο ἀπὸ γραμματόσημο. Καὶ πραγματικά ἦταν ἓνα ἄλλο χαρτί, τὸ τέσσερα καρρῶ, ἓνα χαρτί πού δὲν ἀνῆκε στὴν τράπουλά μου καὶ εἶχε διαφορετικὴ φιογούρα στὸ πίσω μέρος, πραγματικά μίαν φρικτὴ φιογούρα.

> Καὶ ξαφνικά, καθὼς τὸ κοιτοῦσα θυμήθηκα, πὺς τὴν ὥρα πού μαζέυα τὰ χαρτιά στὸν ἀέρα, τὸ ἓνα τὸ ἐνοίωσα κρῦο, ἐνῶ ὅλα ἔπρεπε νὰ εἶναι ζεστά, ἀφοῦ ὅλα τὰ κρατοῦσα στὰ χέρια μου.

> Καὶ ἡ φιογούρα στὸ πίσω μέρος αὐτοῦ τοῦ χαρτιοῦ, πού πραγματικά μοῦ εἶχε ἔρθει ἀπὸ τὸν ἀέρα, ἦταν, ὅπως σοῦ εἶπα, μίαν φοβερή, μίαν φρικαλέα, τρομακτικὴ φιογούρα. Παρίστανε μίαν ἐκτέλεση. Τὸ θῦμα στεκόταν μὲ τὰ χέρια δεμένα πίσω καὶ τὸ κεφάλι σκυφτό. Πλάϊ του, μὲ τὰ πόδια ἀνοιχτά καὶ τὸ σπαθί ὑψωμένο πάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι του, στεκόταν ὁ δῆμιος. Ὁ τρόπος αὐτοῦ συνήθίζεται στὴν Κίνα. Στὸ Θιβέτ τιμωροῦν ἔτσι κείνους πού κατηγοροῦνται γιὰ βλασφημία.

> Καθὼς στεκόμουν καὶ τὸ κοιτοῦσα σαστισμένος, καὶ κάπως ταραγμένος μοῦ ἦρθε μίαν ἰδέα. 'Εκεῖ, μέσα στὸ καμαρίνι ξανάκανα μοναχός μου τὸ τρίκ. Καὶ πάλι ἐπίασα στὸν ἀέρα ἓνα κρῦο χαρτί ἓνα χαρτί πού δὲν ἐρχόταν ἀπὸ πουθενά. Αὐτὴ τὴ φορά ἦταν τὸ δικτῶ μπαστούνι, μὲ τὴν ἰδίαν φρικαλέα φιογούρα στὸ πίσω μέρος. Τὰ ἔβαλα πλάϊ-πλάϊ ἐπάνω στὴν τουαλέττα καὶ τὰ κοίταξα ἀρκετὴ ὥρα. Ὑστερὰ πῆρα καὶ τὰ ἐκρυψα.

> Τὴν ἐπομένη ἐβδομάδα, ἔκανα τὸ νούμερο 16 φορές. Καὶ στίς 16 φορές ἐπίασα καὶ ἀπὸ ἓνα ἄλλο χαρτί, μὲ τὴν ἰδίαν φιογούρα πού εἶχε καὶ ὅλας ἀρχίσεις νὰ μοῦ γίνεταί ἐφιάλτης. Ξαφνικά τότε ἀνεκάλυψα μίαν διαφορά στὰ τελευταία χαρτιά. Πὺς εἶχαν νὰ μὴν τὸ δῶ πρὶν, αὐτὸ δὲν μπορῶ νὰ

τὸ ἐξηγήσω, γιὰτὶ ἦταν κάτι πού φαίνεται πολὺ εὐκόλο. Τὸ σπαθί κρεμόταν ψηλά ἀκόμα, μὰ βρισκόταν πολὺ κοντύτερα στὸ λαϊμὸ τοῦ θύματος, ἴσως στὴ μισὴ ἀπόσταση.

> Καὶ δὲν κοιτάξα τὰ χαρτιά μὲ ἓνα δυνατό φακό, εἶδα καθαρὰ πὺς σὲ κάθε νεώτερο χαρτί (τὰ εἶχα ἀριθμήσει) τὸ σπαθί βρισκόταν σὲ μικρότερη ἀπόσταση ἀπὸ τὸ λαϊμὸ τοῦ θύματος.

> Φοβήθηκα. Ἀποφάσισα νὰ σταματήσω καμιά βδομάδα αὐτὸ τὸ νούμερο. 'Ετσι καὶ ἔγινε. Τότε ἀρχίσε νὰ μὲ πιάει μίαν δυνατὴ ἐπιθυμία νὰ τὸ ξανακάνω. Τὴν πολέμησα, ἀλλὰ, ὅπως θὰ μαντεύεις στὸ τέλος ὑποχώρησα. Δέχτηκα καὶ ἄλλο χαρτί. Στὸ τέλος τὰ ἔπαιξα ὅλα γιὰ ὅλα καὶ ἔκανα τὸ τρίκ σὲ κάθε μου ἐμφάνιση ἀκόμη καὶ στίς πρωινές.

> Εἶχα μαζέψει 32 χαρτιά καὶ τὸ σπαθί ἐξακολουθοῦσε νὰ κατεβαίνει ὅλο καὶ πιὸ χαμηλά. Μ' ἐπίασε πανικός. Τὰ ἔφραξα ὅλα καὶ ἔφυγα. Ἦρθα νὰ ζήσω ἐδῶ καὶ ἀπὸ τότε ἔμεινα.

> Ὁ ἐφιάλτης μου ὅμως δὲν ἔταλπει. Ἦ κακὴ αὐτὴ δύναμη (ἢ ἴσως καλὴ) πού μὲ κρατοῦσε στὰ χέρια της δὲν ἔλεγε νὰ μὲ ἀφήσει ὅπου νὰ γίνουν ὅλα ὅσα μοῦ ἦταν γραμμένα. Κάθε τόσο μίαν ἀκατανίκητη δύναμη μὲ σπρώχνει νὰ κάνω τὸ τρίκ. Καὶ κάθε φορά καὶ ἓνα ἄλλο χαρτί μοῦ ἐρχεται καὶ τὸ σπαθί βρίσκεται αἰσθητὰ κοντύτερα.

> Ἦ ἐπιθυμία αὐτὴ δὲ μοῦ ἐρχεται ὅτε συχνά, ὅτε σὲ κανονικὰ χρονικά διαστήματα. Καμιά φορά περνάει καὶ χρόνος καὶ κάποτε παρουσιάζεται καὶ δύο φορές σὲ μίαν ἐβδομάδα. 'Εχω 45 χαρτιά. Ὅταν θὰ γίνουν 52, τότε... φοβῶμαι καὶ νὰ τὸ σκεφθῶ. 'Ελα νὰ σοῦ τὰ δείξω.

Σηκώθηκε καὶ πῆγε σ' ἓνα ντουλάπι. Τὸ ἐκλείδωσε καὶ μοῦ ἔφερε τὰ χαρτιά καὶ τὰ τοποθέτησε μπροστά μου στὸ τραπέζι ἀνάποδα κατὰ τὴ σειρά πού τὰ εἶχε πάρει. Ὅτι μοῦ εἶχε πῆ, ἦταν ἀπόλυτα ἀληθινὸ. Καὶ καθὼς τὰ κοιτοῦσα, ἀνατρίχιασα.

— Βέβαια φανερά δὲν δειχνουντίποτε, εἶπε ἡσυχά. Ἀλλὰ θὰ σὲ πείσω. Πάρε

αὐτὴν τὴν τράπουλα καὶ κοίταξέ την καλά. Θὰ δῆς πὺς εἶναι ἐντελῶς καινούρια.

'Ανέδασε τὰ μανίκια του καὶ εἶπε. — Μοῦ τὴν δίνεις σὲ παρακαλῶ; Ἐὐχαριστῶ.

Σκόρπισε 6 χαρτιά στὸν ἀέρα καὶ ἐξαφανίστηκαν. Ἀπλῶς 6 φορές τὰ χέρια του στὸν ἀέρα καὶ μοῦ πῆταξε τὰ χαρτιά στὸ τραπέζι. Ἀντὶ γιὰ 6 χαρτιά εἶχε πιάσει 7 καὶ τὸ ἓνα εἶχε πάλι τὴ φρικαλέα σκηνή. Ἦταν ὁ ἄσος κοῦπα.

— Σαράντα ἔξη, εἶπε. Θὰ ἀπορῆς ἴσως γιὰτὶ τὸ ἔκανα ἀφοῦ ἔτσι φέρνω κοντὰ τὸ τέλος. Δὲν ἔχει σημασία. Κάποτε μοῦ ἦρθε ἡ σκέψη νὰ αὐτοκτονήσω καὶ νὰ γλυτώσω ἀπ' αὐτὸν τὸν ἐφιάλτη. Ἀλλὰ φοβήθηκα. Πιστεύω πὺς εἶναι γραπτὸ νὰ φθάσω ὡς τὸ τέλος. Ἀν αὐτοκτονοῦσα καὶ γλύτωνα πρὶν τὴν ὥρα μου, ἴσως ἡ δύναμη πού

μὲ κρατάει, νὰ μὲ ἀκολουθοῦσε καὶ στὴ μεταθανάτια ζωὴ μου, — ὁποιαδήποτε καὶ ἂν ἦταν — καὶ νὰ μὲ καταβίωκε αἰώνια. Δὲν τολμῶ νὰ τὸ διακινδυνεύσω ὅπου νὰ φθάσῃ τὸ τέλος. 'Ελπίζω ὅτι δὲν ἔρθῃ καὶ τὸ τελευταίον χαρτί, θὰ ἔχω ἐσπληρώσει ὅτι κακὸ ἔχω κάνει καὶ θὰ ἐλευθερωθῶ ἀπ' αὐτὴ τὴν κατάρα γιὰ νὰ βρῶ ἐπιτέλους τὴν ἡσυχία μου.

Τὴν ἄλλη μέρα τὸ πρωτὶ, ἀφοῦ φάγαμε μαζὺ τὸ πρωῒνὸ σὲ μίαν ἐγκάρδια ἀτμόσφαιρα ἔφυγα. Φαινόταν καλοδιαθετὸς καθὼς μὲ ἀποχαιρετοῦσε ἀπὸ τὸν κῆπο δὲν ἐγὼ περνοῦσα πιά τὸ λόφο.

'Ὑστερὰ ἀπὸ δύο μῆνες, πῆγα στὸ στρατὸ καὶ πέρασαν 5 χρόνια ὅπου νὰ ξαναγυρίσω στὴν Ἀγγλία. Καὶ τότε σχεδὸν τὸ πρῶτο πράγμα πού ἀκουσα ἦταν ὅτι ὁ Δάμα εἶχε πεθάνει ἡσυχά πρὶν ἀπὸ ἓνα χρόνον ἐκεῖ πού κοιμόταν.

ΣΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ὁ πρόεδρος ὕστερὰ ἀπὸ τὴ σχετικὴ διαδικασίαν μίλησε πολὺ ὥρα στὸν κατηγορούμενον γιὰ τὸ κακὸ πού προκαλεῖ τὸ ποτό. 'Ελεῖν ὅμως ἦταν ἡ πρώτη φορά πού ὁ κατηγορούμενος εἶχε συλληφθῇ μεθυμένος, ἀπολύθηκε ἀφοῦ πλήρωσε ἓνα μικρὸ πρόστιμο.

- Πήγαινε λοιπὸν καὶ νὰ μὴ σὲ ξαναδῶ μπροστά μου, εἶπε ὁ πρόεδρος.
- Φοβάμαι πὺς δὲν μπορῶ νὰ σῶς τὸ ὑποσχεθῶ αὐτό, εἶπε ὁ τῶς κατηγορούμενος.
- Καὶ γιὰτὶ ὅχι;
- Γιὰτὶ εἰμαι ὁ μάργαν τοῦ δικαστηρίου.

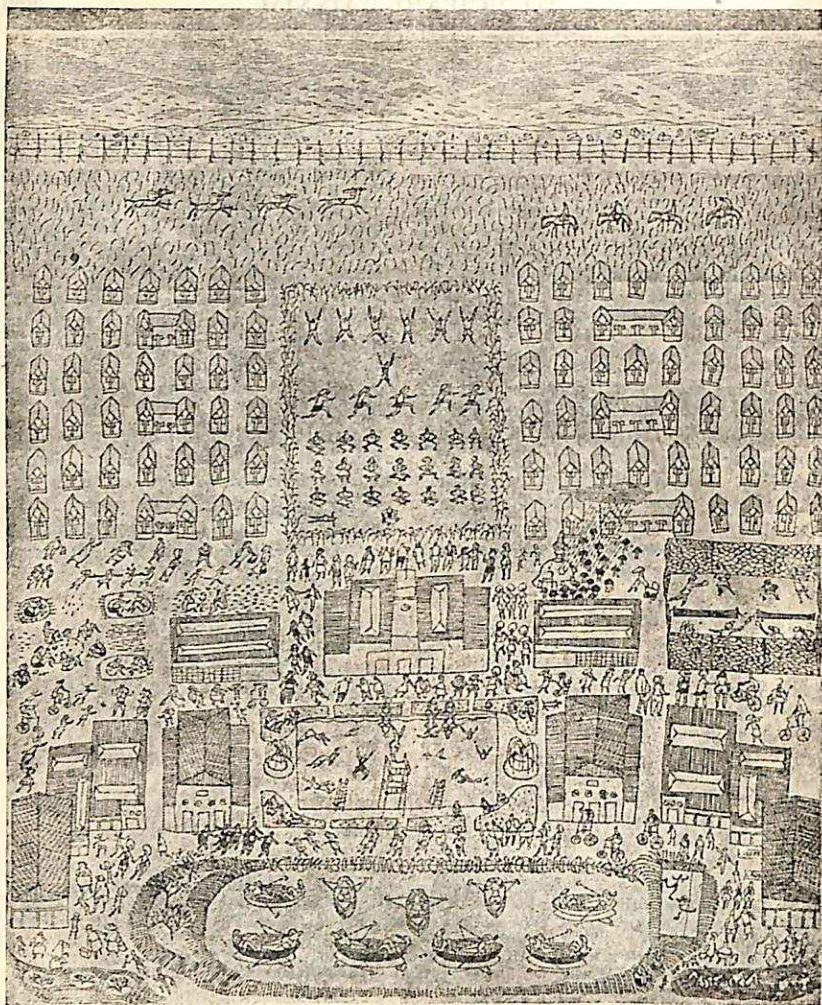
«NEW ZEALAND WEEKLY NEWS»

ΕΝΑΣ ΧΩΡΙΚΟΣ τῆς Ἀλαμπάμα γυρίζει σπύτι μεθυμένος γιὰ καλὰ. Μὲ χίλια βάσανα βρῆκε τὸ κρεβάτι του καὶ θέλησε νὰ σβύσῃ τὸ κερί. Μὲ ἐκπληξὴν του ὅμως εἶδε πὺς ἡ ἀνάσα του ἐπίασε φωτιά μολὶς πλησίαζε στὴ φλόγα. Φοβισμένος ὁ χωρικός φώναξε τὴ γυναῖκα του νὰ τοῦ φέρῃ τὸ εὐαγγέλιον.

— Αὐτὸ εἶναι ἓνα μάθημα καὶ μίαν προειδοποίησιν, εἶπε. Πρέπει νὰ κάνω ἓνα ὄγκο. Ἐδουλοισμένη ἡ γυναῖκα του ἔφερε τὸ ἱερὸ βιβλίον. Καὶ ὁ χωρικός βάζοντας τὸ χέρι ἐπάνω εἶπε:

«Ὁρκίζομαι στὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ νὰ μὴ σβύσω ποτὲ ξανά ἓνα ἀνάμμενο κερί».

«LES LETTRES FRANÇAISES»

Τὰ σχέδια πού συνοδεύουν τὸ ἐπόμενο ἄρθρο εἶναι τοῦ LEONARD ROSMAN

Ὁμαδικὸς παραθερισμὸς γιὰ 5.000 ἄνθρώπους *

Ἐνα μεγάλο πρόβλημα στὴ σημερινή Ἀγγλία εἶναι τὸ πῶς καὶ τὸ ποῦ θὰ περάσουν κανεὶς τὶς διακοπές του. Οἱ βομβαρδισμοὶ περιώρισαν σημαντικὰ τὰ διαθέσιμα μέσα, ιδιαιτέρως στὶς παραθαλάσσιες ἐξοχές. Μία λύση αὐτοῦ τοῦ προβλήματος εἶναι ἡ σειρά τῶν «Κατασκηνώσεων Μπάτλιν», πού ἄρχισαν νὰ λειτουργοῦν ἀκριβῶς πρὶν νὰ ξεσπάσει ὁ πόλεμος, καὶ σ' ὅλη τὴν ἐμπόλεμη περίοδο χρησιμοποιήθηκαν ἀπὸ τὶς ἐνοπλὲς δυνάμεις. Τώρα, μὲ τὴ λήξη τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου, αὐτὲς οἱ τεράστιες ἐξοχικὲς κατασκηνώσεις ἔχουν τραβήξει πολλοὺς καὶ ἐνθουσιώδεις ὁπαδοὺς καθὼς καὶ τὸ ζωηρὸ ἐνδιαφέρον τῶν κοινωνιολόγων, πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ὁποίους τὶς ἀντικρύνουν σὰν ἕνα νέο καὶ ἀνησυχητικὸ φαινόμενο. Ἡ μεταπολεμικὴ τους ἐπιτυχία ἔδωκε ἀφορμὴ σ' ἕνα σωρὸ συζητήσεις γύρω στὰ δυσάρεστα ἀποτελέσματα πού ἔχουν οἱ οργανωμένες αὐτὲς διακοπές. Τόσο ἐκείνοι πού ὑποστηρίζουν τὶς κατασκηνώσεις — οἱ περισσότεροι ἀπ' αὐτοὺς τὶς ἔχουν ἐπισκεφθῇ — ὅσο καὶ οἱ ἀντιπαλοὶ τους, ἀγωνίζονται μὲ θέρμη γιὰ νὰ ἐπιβάλουν τὴν ἀποψή τους. Εἶναι ἀκόμα πολὺ νωρίς γιὰ νὰ πῇ κανεὶς κατὰ πόσο οἱ κατασκηνώσεις τύπου Μπάτλιν θὰ πάρουν στὴν Ἀγγλία μιὰ μόνιμη μορφή ἐξοχικῆς ζωῆς, γιατί δὲν ὑπάρχει ἀμφισβολὸς διὰ ἕνα μεγάλο μέρος τῆς ἐπιτυχίας τους τὸ χρεωστοῦν στὴν πρόσκαιρη ἔλλειψη ἄλλων ἀντιστοιχιῶν. Ὅπωςδήποτε ὅμως, ὅποια καὶ ἂν εἶναι ἡ θέση πού θὰ πάρουν τελικὰ μέσα στὴ Βρετανικὴ κοινωνία, τὸ ὄνομα τοῦ πρωτοπόρου πού τὶς ἐδημιούργησε, τοῦ Καναδοῦ Μπὶλ Μπάτλιν, θὰ βρεῖται πάντα μέσα στὶς μελέτες τῶν κοινωνιολόγων.

Ο Γουίλλιαμ Μπάτλιν εἶναι ἐκεῖνος πού περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον στὴν Ἀγγλικὴ ἱστορία ἀνέτρεψε τὸν τρόπο τοῦ παραθερισμοῦ τῶν ἐργαζομένων. Γιὰ νὰ τοποθετήσω σωστὰ τὰ κατορθώματά του χρειάζεται πρῶτ' ἀπ' ὅλα νὰ δοῦμε μὲ ποιὸν ὁδὸν περνοῦσε τὶς διακοπές τῆς ἡμετέρας πλειοψηφίας τῶν

ἐργαζομένων, πρὶν ἀπὸ τὴν ἐμφάνιση τοῦ Μπάτλιν.

Ἡ Ἀγγλία εἶναι, φυσικὰ, ἡ χώρα μὲ τὶς Πορθαλάσσιες Πανσιόν. Πολλὰ μπορεῖ νὰ πῇ κανεὶς ἐναντίον αὐτοῦ τοῦ θεσμοῦ καὶ ὁ Μπάτλιν δὲ σταματᾷ οὔτε στιγμή νὰ τὰ λέη. Καὶ καθὼς ὅσο προχωρεῖ συναρπάζεται ἀπὸ τὸ θέμα του, βλέπεις νὰ προβάλῃ μπροστά σου ἕνα ὄραμα ἀπὸ μερικά πλατύφυλλα δέντρα, κατσουφιασμένες σπιτονοικοκυρές, μελαγχολικὲς κουρτίνες καὶ λιτὰ τραπέζια.

* Τῶν Stanley Baron & Frederic Mullally (ἀπὸ τὸ «Points of Contact», ἐκδ. Contact Publications, Λονδίνου).

Αυτός είναι ο δράκοντας, λέει, που βάλθηκε να σκοτώσει γι' αυτό παραξενεύεται κανείς λίγο όταν διαπιστώνει ότι το θέαμα που παρουσιάζουν στην πραγματικότητα οι παραλιακές αυτές πανσιόν δεν συμφωνεί καθόλου με εκείνα που ο Όργανισμός Μπάτλιν θέλει να διορθώσει. Υπάρχουν βέβαια πολλές πανσιόν σε όλες σχεδόν τις παραλιακές πόλεις που υστερούν. Αλλά αυτές είναι οι λιγότερες. Θά ήταν δίκαιο ίσως να πούμε ότι ο ανταγωνισμός του Μπάτλιν ή ο φόβος που προκαλούσε, ήταν η αιτία να γίνουν μεγάλες βελτιώσεις στις πανσιόν. Το γεγονός ωστόσο είναι, ότι πολύ περισσότερα πράγματα έγιναν προς την κατεύθυνση αυτή από τις επιτροπές διαφήμισης των Δημοτικών Συμβουλίων των επαρχιακών πόλεων και άλλους οργανισμούς και πάνω απ' όλα, από τους ίδιους τους ιδιοκτήτες με τις τοπικές τους οργανώσεις. Στις περισσότερες ακροθαλασσιές όπου υπάρχουν πανσιόν υπάρχει βέβαια πρόχειρο αλλά καλό, σύστημα επιθεώρησης. Κι' όταν είναι καλές οι Αγγλικές παραλιακές πανσιόν και τα μικρά ξενοδοχεία, έχουν δικό τους χαρακτήρα, και προσωπικότητα, και σε περιβάλλουν με την ατμόσφαιρα της ιδιαίτερης έκλεινης φροντίδας που λείπει απ' όλους τους μεγάλους οργανισμούς, είτε κατασκηνώσεις Μπάτλιν λέγονται είτε ξενοδοχεία πολυτελείας.

Δεν πάει πολύς καιρός από τότε που ο Μπάτλιν έστρεψε για πρώτη φορά τη δραστηριότητά του στην ίδρυση των ξενοκίων κατασκηνώσεων. Αυτό έγινε μόλις στα 1935. Πριν από το 1935 ασχολήθηκε αποκλειστικά και μόνο με τη διοργάνωση κέντρων διασκέδασης. Ξεκίνησε από τις κούνιες μιάς παιδικής στέγης αλλά πολύ γρήγορα έγινε ιδιοκτήτης πολλών κέντρων ψυχαγωγίας σε αρκετές παραλιακές εξοχές. Στα χρόνια εκείνα ή πιδ σημαντική συμβολή του Μπάτλιν στον τρόπο με τον οποίο συνήφιζε να περνά τις ελεύθερες ώρες του ο κό-

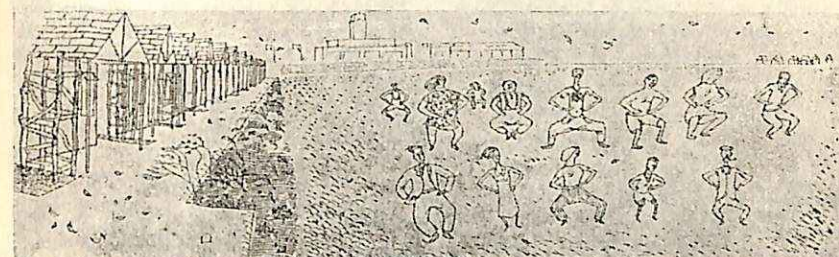
σμος στην Αγγλία ήταν, ότι εισήγαγε ώριμους άμερικανικές μικροδιασκέσεις, όπως τον αυτοκινητόδρομο μετ' έμποδίων, τα οδοντωτά μικροσκοπικά τραίνα που σ' ανεβάζουν και σε κατεβάζουν σε άποτες πλαγιές, το εξπρές της σελήνης του μέλιτος και άλλα τέτοια που σκορπούσαν το κέφι και τη χαρά και γέμιζαν τις τσέπες του χρήματα. Προς το τέλος του 1935, ο Μπάτλιν αγόρασε τη γη όπου θά έχτιζε την πρώτη του κατασκήνωση: ήταν μία λωρίδα κάπου 13 στρέμματα που άρχιζε από το Σκέγκνες της Ανατολικής Αγγλίας και προχωρούσε τρία μίλια κατά μήκος της άκτης. Έδω ήταν που δημιουργήθηκε το πρότυπο των περιφημων πιά «Κατασκηνώσεων Παραθερισμού», ένα πρότυπο που ουσιαστικά έμεινε αμετάβλητο ως σήμερα.

Το σχέδιο της πρώτης αυτής κατασκηνώσεως πρόβλεπε εγκαταστάσεις για 1000 άτομα, αλλά οι έπεκτάσεις που έγιναν χρόνο με το χρόνο, από το 1936 ως το 1939, ανέβασαν τη χωρητικότητα του Σκέγκνες σε 5000 άτομα και περισσότερα. Έδω έγιναν οι «λεωφόροι με τις έλβετικές βίλλες», έδω χτίστηκαν οι γιγαντιαίες αίθουσες χορού και οι τεράστιες τραπέζιες, οι πισίνες, τα άλση με τους φοίνικες, τα μπάρ και οι στοές των μαγαζιών—όλα χοντροκομμένα και με πνεύμα χρησιμότητας, ένα κρᾶμα, που θά το περίμενε κανείς από τη συνεργασία ενός πολύπειρου θεατρίνου από τη μιά μεριά και μιάς ομάδας από μοντέρνους αρχιτέκτονες από την άλλη. Στο 1938, η κατασκήνωση του Κλάκτον για 4000 άτομα άνοιξε κι αυτή τις πύλες της στους Αγγλους παραθεριστές. Ακόμα μεγαλύτερη ήταν η κατασκήνωση του Φίλεϋ στο Ύδραϊρ, που το 1940 ήταν έτοιμη να κάνει τα έγκαίνιά της όταν μπήκε στη μέση ο στρατός για να τις επέταξει και τις τρεϊς. Ωστόσο πέρισυ το καλοκαίρι, το πρώτο που ή κα-

τασκήνωση αυτή λειτουργήσει για πολίτες, συγκεντρώνει κάθε εβδομάδα κάπου έξη χιλιάδες άτομα. Συνολικά, και οι τρεις κατασκηνώσεις μαζί έδωσαν φέτος την ευκαιρία σε 400.000 ανθρώπους να περάσουν τις

όλη τη διάρκεια της παραμονής του που κατά 90% είναι εβδομαδιαία, να περάσει ένα τέταρτο της ώρας χωρίς ν' άκούση τη λέξη «Μπάτλιν».

Όταν κάτι επαναλαμβάνεται άρκετά συχνά και με άρκετά δυνατή

9 π.μ. «Διατηρείτε τη γραμμή σας».

διακοπές τους με το νέο σύστημα. Τα έξοδα της παραμονής στην κατασκήνωση κυμαίνονται ανάμεσα στις 5 λ. και 5 σελ. ως τις 6 λ. και 16 σελ. την εβδομάδα

Το πρώτο πράγμα που κάνει έντύπωση σ' έναν έπισκεπτή μιάς κατασκηνώσεως Μπάτλιν, είναι το όνομα του ιδρυτή της, γραμμένο με τεράστια γράμματα στην πρόσοψη του κτιρίου υποδοχής. Το ίδιο όνομα θά συναντήσει κανείς και σε πολλά άλλα μέρη, ακόμα και στα πέτα των συμπαραθεριστών του ανάμεσα τους υπάρχουν μερικοί που κολλούν με περηφάνεια στο σκάκι τους, τη μιά πάνω από την άλλη, τις μικρές σαν κουμπία κοινά κάρδες, που τους δίνει κάθε χρόνο ο ταμίας όταν έξοφλουν το λογαριασμό τους. Η αδιάκοπη αυτή επανάληψη του ονόματος—έμφανίζεται ακόμη και επάνω σε μικρές ταμπέλες στα ποδήλατα που νοικιάζουν οι κατασκηνωτές—άποτελεί ένα μέρος της τακτικής του Μπάτλιν. Έπανελημμένα επίσης ο πελάτης άκούει να του λένε ότι το μέρος που μένει δεν είναι άπλη κατασκήνωση, αλλά κατασκήνωση «πολυτελείας». Είναι σχεδόν άδύνατο ένας παραθεριστής σε

φωνή θά βρεθούν ώριμοί νεαροί και νεαρές (όπως τους λέει ο κ. Μπάτλιν) που θά το δεχθούν χωρίς συζήτηση. Όλοι το ξέρουμε αυτό: κι ο ίδιος ο κ. Μπάτλιν το ξέρει καλά, άφου τους βάσει από την πρώτη κιόλας βραδυά που πηγαίνουν, να λένε μόνοι τους καθώς τραγουδούν τον ύμνο της κατασκηνώσεως: «Είμαστε ευτυχισμένοι; Ας βροντοφωνήσουμε όλοι μαζί: Ναι!»

Αυτό γίνεται κατά τις 11.20 μ. και για να γίνει όπως πρέπει, χρειάζεται να είναι εκεί ο Ντίκιν Ντέννυ. Ο Ντέννυ, διευθυντής της ορχήστρας, γυρίζει από τη μιά κατασκήνωση στην άλλη. Κάθε τι που βγαίνει από το στόμα του κ. Ντέννυ είναι τόσο βροντερό, ώστε τα μεγάφωνα που κρέμονται από φωτισμένους στύλους σκορπισμένους από τη μιά άκρη της κατασκηνώσεως ως την άλλη είναι τελείως περιττά. Οι κατασκηνωτές τον αντικρύζουν την πρώτη κιόλας βραδυά, μόλις συμπληρώσουν την έγγραφη τους και πετάξουν τις βαλίτσες τους στα σπιτάκια που πλέουν σε χτυπητά χρώματα και δειπνήσουν για πρώτη φορά, μαζί με χίλιους τουλάχιστον συνδαιτημένους μέσα στις αίθουσες έστιατορίων που

έχουν τα όνόματα Κέντ, Γκλῶστερ, Ύορκ και Ουίνισορ.

Αν φθάσουν άρκετά νωρίς, τους κάνουν πριν από το δείπνο μία περιόδεία για να γνωρίσουν την κατα-

τού όμαδικού κεφιού—και, όταν μπορούν να τὸ ξεουδετερώσουν!

Αλλά τὸ έργο τῆς συσσωματώσεως τῶν νεοφερμένων σὲ μία όμοιογενή συντροφιά άνήκει κυρίως στὸν κ.

11.30 π.μ. Τὰ ώραιότερα πόδια.

σκήνωση. Ανακαλύπτουν τις χορευτικές αίθουσες, τους φοίνικες, τις πισίνες, τὰ θέατρα, τὴ νεολαία, άγόρια και κορίτσια (μὲ διάφορα άπίθανα παρατσούκλια πού υπαγορεύει ἡ προπαγάνδα—μία προπαγάνδα πού θέλει νὰ μᾶς πείσει ότι σὲ όλα, είμαστε σύντροφοι άδελφωμένοι). Μετά τὸ δείπνο, πού σερβίρεται πάνω σὲ πολύχρωμους μουσαμάδες (τὰ γκαρσόνια εἶναι κατὰ κανόνα νέοι), όλοι συμμορφώνονται μὲ τις οδηγίες τῶν μεγαφῶνων και πηγαινέουν στίς αίθουσες τοῦ χοροῦ ἢ στο θέατρο, όπου συναντοῦν, μέσα στίς κόκκινες στολές του, τὸ προσωπικό τῆς ψυχαγωγίας, τὰ «πρωτοπαλήκαρα» τοῦ Μπάτλιν, πού στρατολογούνται κυρίως από τις τάξεις τῶν παλιῶν πρωταθλητῶν. Τὸ μεγάφωνο τοὺς άναγγέλει έναν-έναν καθώς κάνουν τὴν εμφάνισή τους. Δουλειά τους εἶναι νὰ κινῶνται άνάμεσα στους παραθεριστές δλόκληρη τὴν έβδομάδα, νὰ τοὺς κάνουν παρέα στο τραπέζι, νὰ δίνουν τὸ σύνθημα στίς ζητωκραυγές και τὴν καζούρα, νὰ ἔχουν τὸ νοῦ τους μήπως παρουσιασθῇ κανένα άπίθανο κροῦσμα άντιδράσεως στή θεωρία

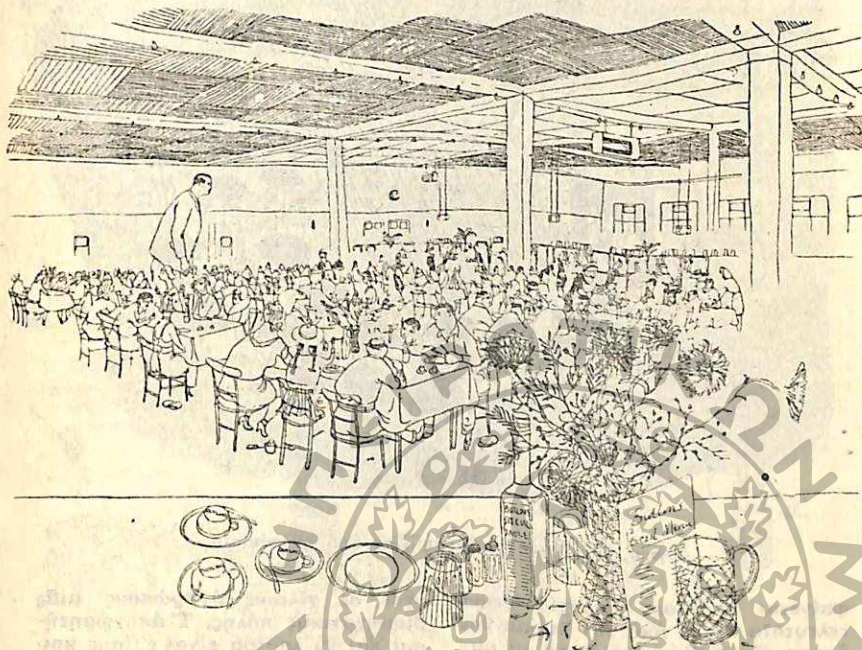
Ντέννου. Ἄν στο σημείο αὐτὸ συγκεντρώναμε τὴν προσοχή μας στὸν κ. Ντέννου, αὐτὸ δὲν σημαίνει ότι έκτιμῶμε λιγώτερο τοὺς άλλους συνεργάτες του (π. χ. τὸν Τσάρλς και τὴν ὀρχήστρα του, τὰ «παιδιά τοῦ Μπάτλιν») πού τὴν ίδια ώρα ἐκπληρώνουν τὴν ίδια άκριβῶς άποστολή σὲ κάποια άλλη χορευτική αίθουσα, αλλά ἐπειδὴ ὁ κ. Ντέννου δίνει τὴν ἐντύπωση ότι εἶναι σχεδόν μεγαλοφυΐα στήν ειδικότητά του. Ἡ φύση τοῦ ἔδωσε τὴ φωνή του. Ἡ τέχνη τοῦ τὴν καλλιέργησε.

Ὁ κ. Ντέννου ξεσηκώνει ὅλη τὴν κατασκήνωση μὲ τὴν κραυγή: «Ἐμπρός, λοιπόν, ἔμπρός, ἔμπρός! Τί θὰ κάνουμε τώρα;» Ἡ κραυγή αὐτὴ οδηγεῖ φυσικά στὸν ὕμνο τοῦ Μπάτλιν και τὸ τραγούδι τῆς Καληνύχτας. Ἄλλά ὁ Ντέννου, ὁ μάεστρος δὲν άφήνει τίποτα στήν τύχη. Ξέρει πολὺ καλά ότι τὸ ρυθμικὸ βάδισμα δυναμώνει τὴν όμαδική συνείδηση και τὸ χρησιμοποιεῖ συστηματικά και σὲ μεγάλη ἔκταση μαζί μὲ ένα χαρακτηριστικὸ νούμερο πού ἔχει διπλὴ σκοπιμότητα: νὰ άδειάζουν τὰ πόδια στήν κανονική ώρα και νὰ οδηγῶνται οἱ καθυστερημένοι μπεκρηδες

πηδώντας, παραπατώντας ἢ χορεύοντας πίσω από τὸ τύμπανο, στήν πίστα τοῦ χοροῦ. Ὅταν βλέπης τὸν κ. Ντέννου νὰ μσζεύη μία τέτοια φάλαγγα από χίλιους ανθρώπους, νὰ τοὺς βάξῃ σὲ ὁμάδες, και νὰ τοὺς δίνῃ τὸ παραγγέλμα ν' άποδώσουν τὸ «χειρετισμὸ τοῦ Μπάτλιν» νὰ «κλίνουν ἐπὶ δεξιά» ἢ νὰ κάνουν μεταβολή, τότε αρχίζεις κατάπληκτος νὰ καταλαβαίνης τί δουλειές μπορεί νὰ μάθῃ ὁ φλεγματικός Ἄγγλος.

νὰ ακολουθήσουν τὸ παράδειγμά τους. Καὶ ὁ κ. Ντέννου θριαμβεύει.

Δὲν εἶναι εύκολο νὰ αξιολογήσῃ κανείς τις ἐκπολιτιστικές δυνατότητες πού προσφέρει ἡ ὀργάνωση στους ὁπαδούς της, γιατί δὲν ὑπάρχει κανένα παρόμοιο προηγούμενο σὲ καμμία άλλη ἐποχή. Συνήθως στὸ πρόγραμμα τῆς ψυχαγωγίας περιλαμβάνονται διαγωνισμοὶ καλλονῆς για νὰ ἀναδειχθῇ τὸ ὠραιότερο πρόσωπο

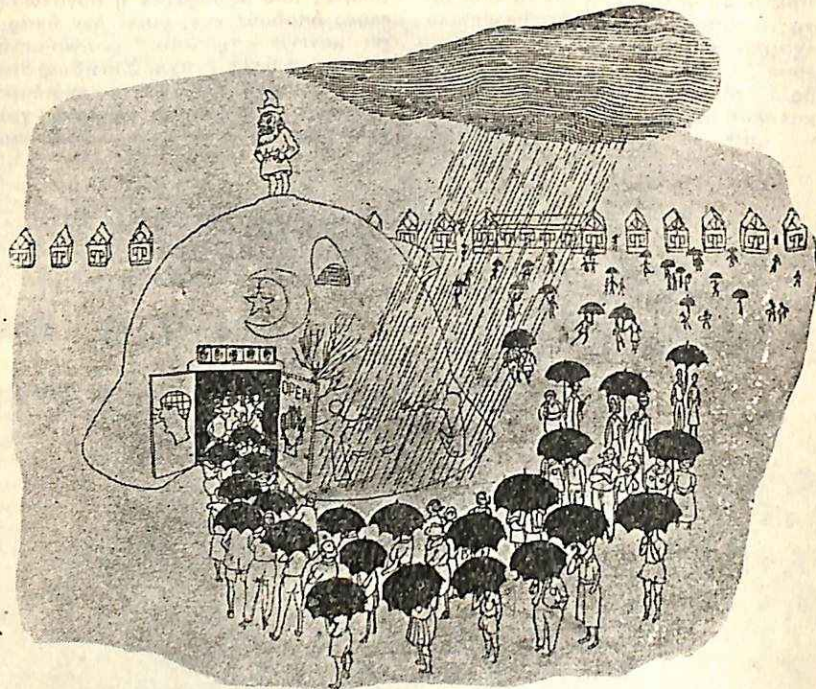
Πρόγευμα μὲ ψυχαγωγία: ὁ γίγας κάνει ένα γύρο στήν τραπέζα.

Και όταν τὸ μάτι σου πάρῃ τίποτε παιδιά νὰ παρακολουθοῦν, (σαστισμένα ἢ αλήθεια), τοὺς γονεῖς τους σ' αὐτὲς τις γελοῖες κινήσεις, τότε καταλαβαίνεις πόσοι εἶναι έτοιμοι

και τὰ ὠραιότερα πόδια, παίζεται πινακ-πόνγκ, γίνονται παρελάσεις μαννεκέν, ὀμιλίες από γνωστὲς προσωπικότητες, ἐπιδείξεις πρωταθλητῶν τῆς Εὐρώπης στὰ διάφορα άγω-

νίσματα, χορός και ομαδικές γυμναστικές επιδείξεις. Πότε πότε, ωστόσο, ο Μπάτλιν παρουσιάζει και εκπλήξεις, όπως π.χ. παραστάσεις έργων του Μολιέρου ή του Λόρκα, που

άνθρώπων. 'Αποτέλεσμα αυτής της αρχής είναι οι μεγάλοι δρόμοι με τις ελβετικές βίλλες. 'Η διακόσμηση των κοινοχρήστων χώρων είναι ανάλογη με κεινήν που υποτίθεται ότι θα ά-

3 μ.μ. Ουρά με τη βροχή έξω από το μαντείο.

φαίνεται ότι έχουν επιτυχία. Τώρα τελευταία έφερε από την 'Ιταλία και όπερα. Τα βιβλία που έχουν τα μαγαζιά της κατασκηνώσεως περιορίζονται σχεδόν αποκλειστικά, σε αστυνομικά μυθιστορήματα και ρομάντζα.

Τέλος όλα τα χαρακτηριστικά της κατασκηνώσεως Μπάτλιν — ψυχαγωγία, μόρφωση, τροφοδοσία και εγκατάσταση — διέπονται από την αρχή ότι οι παραθεριστές πρέπει ν' υπολογίζονται κατά μονάδες χιλίων

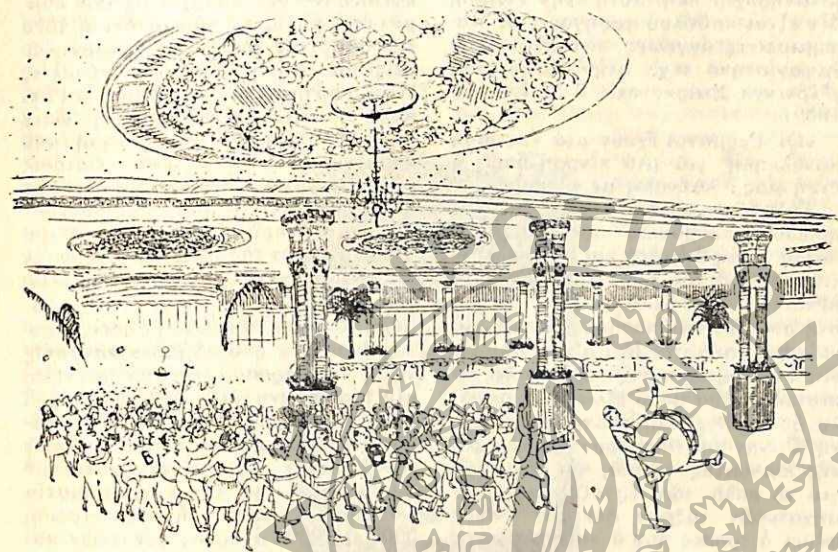
ρεσε σε χίλιους ανθρώπους μιάς βιομηχανικής πόλης. Τ' αποχωρητήρια και τα λουτρά είναι επίσης κοινόχρηστα.

Με την πρώτη ματιά που θα ρίξει κανείς σε μία από τις τρεις κατασκηνώσεις που λειτουργούν τώρα, βλέπει ότι ο κ. Μπάτλιν είναι μία σπάνια ιδιοφυΐα σε ζητήματα οργανώσεως και οικονομικών. Σερβίρονται μόνο τρία κύρια γεύματα, στις 8.30, στις 1 μ.μ. και στις 6.30 μ.μ. και τα εστιατόρια αδειάζουν συνήθως μέσα

σε σαράντα λεπτά. Μπορεί όμως κανείς να πάρη τσάι ή να τσιμπήσει κάτι στο πόδι στα μπάρ, που άλλα είναι ανεξάρτητα και άλλα στις αίθουσες του χορού και στα θέατρα. Μιά τέτοια οργάνωση δεν μπορεί, φυσικά, νά λειτουργήσει καλά χωρίς την άμεριστη συνεργασία των παραθεριστών. Κι αφού πρέπει νά εκδηλώνεται και η συνεργασία αυτή με τρόπο μαζικό, καταβάλλεται κάθε προσπάθεια για νά ρυθμίζονται οι κινήσεις των παραθεριστών έτσι ώστε νά μὴν συγκρούονται με τις γενικές γραμμές του καθημερινού προγράμματος. Αυτό άκριβώς το εξασφαλίζει με τη βοήθεια του κοκκινοντυμένου προσωπικού, το «Ράδιο - Μπάτ-

λιν», (ένα τεράστιο σύστημα επικοινωνίας που απλώνεται ως την τελευταία γωνιά της κατασκηνώσεως) μεταδίνοντας, έξυπνα και κομψοφλαρισμένες σε ευγενικές ανακοινώσεις, τις εντολές,

όλης της ημέρας, από το έγεργτήριο των 7.45 και το «πρωινό τραγούδι» ως την «Καληνύχτα». Χρησιμοποιείται ακόμη, πολύ έξυπνα, και το σύστημα των «οίκων». Σκοπός του είναι νά δημιουργήσει ένα αίσθημα αλληλεγγύης ανάμεσα στις χιλιάνθρωπες μονάδες που τόσο καλά ξέρει να τις μεταχειρίζεται ο Μπάτλιν. 'Ετσι όλοι οι κατασκηνωτές που ή σειρά της έγγραφής τους τους ώδήγησε τυχοῖα στο εστιατόριο «Κέντ» — παίρνουν από την πρώτη στιγμή και διατηρούν ως το τέλος την έπωνυμία τὰ «μέλη του οίκου Κέντ». Οι κοκκινοντυμένοι θά τους ένθαρρύνουν νά ζητοκραυγάζουν υπέρ του «Κέντ» σε όλες τις εκδηλώσεις

11 μ.μ. Είσοδη στην αίθουσα του χορού.

λιν», (ένα τεράστιο σύστημα επικοινωνίας που απλώνεται ως την τελευταία γωνιά της κατασκηνώσεως) μεταδίνοντας, έξυπνα και κομψοφλαρισμένες σε ευγενικές ανακοινώσεις, τις εντολές,

που λίγο - πολύ το άφορούν και νά αποδοκιμάζουν καλόκαρδα (άν και σε κάπως δυσνόητη διάλεκτο) τους άλλους «οίκους». Πήρσμε μία ιδέα ψυχολογικής βάσης επάνω στην όποια

στηρίζεται ή έμπορικη αυτή έπιχείρηση όταν άκούσαμε μία πρόσχαρη, μεσόκοπη, εργαζόμενη γυναίκα ένός κηπουρού, νά μάς λέη: «Είμαι τόσο ώραιο τό αίσθημα πού σου δίνουν όλ' αυτά! νομίζεις ότι βρίσκεσαι άκόμη στό σχολείο».

Ίσως βέβαια, όλα αυτά—και άλλα πολλά πού δέν μπορούν νά μάς άπασχολήσουν έδώ—νά είναι από την κοινωνική τους πλευρά, τόσο άκίνδυνα όσο είναι έπιχευρή για τό δαιμόνιο όργανωτή τους. Άλλά από την άλλη μεριά, δέν υπάρχει καμιά άμφιβολία ότι δημιουργούν σοβαρούς λόγους άνησυχίας σέ όλους εκείνους πού άποδοκιμάζουν αυτήν καθ' έαυτήν τή μαζική όργάνωση των διακοπών. Γι' αυτούς πού αντικρύζουν μ' άνησυχία όλη αυτή την κίνηση, δέν είναι καθόλου παρήγορες οί διαφημιστικές άγγελίες σάν αυτήν πού έμφανίστηκε π.χ. στην έφημερίδα «Ίβρινγκ Στάρ», στις 6 Μαΐου του 1939:

«Οί Γερμανοί έχουν μία έκφραση κατάλληλη για μία κίνηση όπως ή δική μας: «Δύναμη μέ τή χαρά».

Τό νά προσπαθήσει κανείς νά άποδώσει κακόβουλες προθέσεις στό παλιά κατορθώματα και στό μέλλοντικά σχέδια του Ουίλλιαμ Έντμοντ Μπάτλιν, θά ήταν άνόητο. Μπήκε στη δουλειά των κατασκηνώσεων για νά κάνει χρήματα. Και μ' όλο πού είναι έκατομμυριούχος δέν παύει νά πιστεύη πάρα πολύ ελικορινά ότι όλα όσα έκανε και πρόκειται νά κάνει, έγιναν και θά γίνουν για τό καλό της κοινωνίας γενικά, και ιδιαίτερα για τό καλό των εργαζομένων βιομηχανικών τάξεων. Δέν τόν ένδιαφέρει ό τρόπος πού ό κοινωνιολόγος ή ό ψυχολόγος άντικρύζει τό σύστημα των κατασκηνώσεων του. Του φτάνει μέ τό παραπάνω νά ξέρη ότι ή πλειοψηφία αυτών πού παραθερίζουν στις κατασκηνώσεις του, έμπιστεύονται πολύ πρόθυμα την προσωπικότητά τους στό χέριο του κοκκινωμένου προσώπου και των όργανωτών των κατασκηνώσεων, και

ότι ή ζήτηση του κοινού ξεπερνά κατά πολύ τις σημερινές δυνατότητες της έπιχειρήσεώς του. «Τους δίνω αυτό πού θέλουν». Αυτή είναι ή άπάντηση στις κριτικές πού του κάνουν. Είναι τελειώς άνίκανος νά καταλάβη τή διαφορά πού υπάρχει άνάμεσα σ' αυτήν τή φράση και στην πολύ πιό σωστή άντιστροφή της: «Τους άρέσει αυτό πού τους δίνω».

Τό νά διαιρη ό κ. Μπάτλιν και οί ύπασπιστές του τό κοινό σ' αυτούς πού είναι «υπέρ» και σ' αυτούς πού είναι «κατά» των κατασκηνώσεων του, είναι ίσως κάτι άναποφευκτό. Ή διαίρεση ώστόσο αυτή είναι πολύ άδικη. Οί περισσότεροι άνθρωποι, άν κάθονταν νά σκεφθούν θά συμφωνούσαν—δέν υπάρχει σχεδόν καμμία άμφιβολία γι' αυτό—ότι ή ιδέα της ομαδικής ζωής σέ κατασκηνώσεις πού δίνουν όλες τις εύκολίες είναι πραγματικά σπουδαία, και ότι καλά θά ήταν ν' άναπτυχθί ώστε νά άνταποκρίνεται στη ζήτηση πού υπάρχει. Δέν άποκλείεται, ώστόσο, νά είναι κανείς θερμός οπαδός των κατασκηνώσεων αυτών και συγχρόνως νά διατηρή τις έπιφυλάξεις του σχετικά μέ τόν τρόπο πού λειτουργούν οί κατασκηνώσεις τύπου Μπάτλιν. Θά μπορούσε π.χ. κανείς νά προβάλη πολύ σοβαρές άντιρρήσεις, προκειμένου για όποιαδήποτε κατασκήνωση πού προορίζεται νά στεγάσει μία τόσο πυκνή μάζα ανθρώπων, όσο αυτή πού συναντά κανείς τό καλοκαίρι στις τεράστιες κατασκηνώσεις του Μπάτλιν. Τά πλεονεκτήματα πού παρουσιάζει για τόν έπιχειρηματία των κατασκηνώσεων ή συγκέντρωση 5000 ή 6000 άνδρων, γυναικών και παιδιών, σέ μία μεγάλη παραθεριστική κοινότητα είναι φανερά: τά γεύματα και ή ψυχαγωγία μπορούν νά παρέχονται μέ χαμηλή βυσική «μονάδα» κόστους. Κάθε νέα επέκταση μιάς μεγάλης κατασκηνώσεως σημαίνει άντίστοιχη μείωση των έξόδων πληρωμής του άνωτέρου και κατωτέρου προσωπικού.

Άλλά για τους κατασκηνωτές από την άλλη μεριά τά πλεονεκτήματα δέν είναι και τόσο φανερά. Τι άπόλαυση μπορεί νά βρή κανείς όταν κάθεται νά φάη μέ 1500 άκόμη άνθρώπους, μέσα σέ μία άπέραντη τραπεζαρία; Μέσα σέ μία αίθουσα πού φιλοξενεί 3000 χορευτές, δέν υπάρχει καμία εύχαρίστηση πού θά μπορούσε νά την βρή και νά την άπολάσει κανείς περισσότερο σέ πολύ μικρότερες αίθουσες.

Μία άλλη άκόμη πιό σπουδαία, κατά τή γνώμη μας, άντίρρηση πού θά μπορούσε νά έχη κανείς σχετικά μέ τις πελώριες αυτές κατασκηνώσεις, είναι τό γεγονός ότι άν για μία στιγμή χωριστής από τόν σύντροφό σου, τις ώρες πού περιās έξω από την τραπεζαρία, τήν έχασες, δέν τόν ξαναβρίσκεις, όσο κι άν ψάχνης ώρες μέσα στό μεγάλο άεικίνητο κοπάδι των κατασκηνωτών. Τό μόνο πού μπορείς νά κάνης τότε, είναι ν' άποσυρθής σέ κάποια ήσυχη γωνιά, μακριά από τις άρτηρίες της μεγάλης κυκλοφορίας, νά καθίσεις εκεί και νά περιμένης καρτερικά νά άνοίξη ή άπέραντη τραπεζαρία και νά ξαναφανή ό σύντροφός σου. Στά μειονεκτήματα αυτά πού έχει ή άνεξάρτητη και πολυάνθρωπη κατασκήνωση θά μπορούσαμε νά προσθέσουμε άρκετά άκόμη. Τό συμ-

πέρασμα όμως θά ήταν τό ίδιο: Καλές είναι οί κατασκηνώσεις, αλλά δέν πρέπει νά είναι τόσο μεγάλες, τόσο πολυάνθρωπες. Πρέπει νά δημιουργηθούν περισσότερες μικρές κατασκηνώσεις, σέ κατάλληλες τοποθεσίες και μέ τά κατάλληλα μέσα, πού νά μήν δέχονται πάνω από 1000 άνθρώπους. Τέτοιες κατασκηνώσεις υπάρχουν κιόλας άρκετές και οί εύκολίες πού μερικές τουλάχιστον παρέχουν, μπορούν θαυμάσια νά συγκριθούν μέ ό,τι προσφέρει ό Μπάτλιν. Άπ' ό,τι είδαμε σ' αυτές φαίνεται ότι καλλιεργούν πραγματικά τό πνεύμα της κοινωνικής ζωής, ένα πνεύμα πού διαφέρει πολύ από την ομαδική νοοτροπία πού ένθρούνουν οί κατασκηνώσεις του Μπάτλιν. Άφήνουν πολύ μεγαλύτερο περιθώριο για την άσκηση της άτομικής πρωτοβουλίας στην άναζήτηση της ψυχαγωγίας. Άλλά είναι δυστυχώς γεγονός ότι οί περισσότερες άπ' αυτές τις μικρότερες κατασκηνώσεις πού

εξφύτρωσαν σάν μανιάρια, δέν έχουν συναισθηση της κοινωνικής άποστολής τους, δέν καταλαβαίνουν πόσες κοινωνικές δυνατότητες άνοίγονται μπροστά τους. Δέν αντικρύζουν μακριά τό μέλλον. Δίνουν για την ώρα την έντύπωση ότι άπώτατος σκοπός τους είναι νά μαζέψουν όσο τό δυνατόν μεγαλύτερα κέρδη.

11.30 μ.μ. Σιωπητήριο.

Τὸ ὄνειρο

Τοῦ Dr LOGRE

(Ἀπὸ τὸ «Une Semaine dans le Monde», Παρίσι)

Τὸ ὄνειρο, τὸ παράξενο αὐτὸ φαινόμενο, ἔδωσε ἀφορμὴ ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα στὶς πιὸ διάφορες καὶ πιὸ φαντασιώδεις ἐρμηνείες. Τὸ ἴδιο δύσκολο—καὶ ἴσως ἀκόμη δυσκολώτερο—εἶναι νὰ νοιώσουμε τὸ φαινόμενο τοῦ ὄντου πὺν εἶναι ἐπίσης γαμάτο μυστήριο.

Γιατί, ἐνῶ ὁ ὕπνος παρουσιάζεται σὰν ἓνα εἶδος θανάτου φυσικοῦ καὶ παραστικοῦ, τὸ ὄνειρο μᾶς φανερώνεται σὰν μία φυσικὴ καὶ παραστικὴ τρέλλα. Μπορεῖ κανεὶς νὰ πῇ, γιὰ κείνους πὺν ὅλη τὴ νύχτα βλέπουν ὄνειρα—καὶ ἡ περιήγηση αὐτὴ δὲν εἶναι καθόλου σπάνια,— πὺν ἔχουν ζήσει περὶ τοῦ ἓνα τρίτου τῆς ζωῆς τους σ' ἓνα ἄλλο φανταστικὸ κόσμο, λίγο πολὺ ἀσυνάρτητο.

Τὸ ὄνειρο στὴν πραγματικότητα, μὲ τὴν ἀκριβὴ ἔννοια τῆς λέξεως, εἶναι ἓνα «παραλήρημα» σὲ ὅποιο τὸ ὑποκείμενο πιστεύει σταθερὰ, μὲ τρόπο ἀκαταμάχητο, σὲ μία ἀλήθεια ἐντελῶς ὑποκειμενικὴ καὶ προσωπικὴ. Παραλήρημα τόσο ἀναμφισβήτητο, ὥστε ἔκείνος πὺν κοιμᾶται, ὅταν δὲν ἔχει ἀκόμη «καλοῦνῃσι» γίνεται ἐπικίνδυνος, ἂν συμβῇ νὰ συνεχίσῃ τὸ ὄνειρό του καὶ σὲ τὸν πραγματικὸν κόσμον. Μὲ λίγα λόγια, τὴ νύχτα εἴμαστε ὅλοι τρελλοὶ—τὴν ὥρα βέβαια πὺν ὄνειρεύομαστε— καὶ γλυτώνουμε τὸ κλεισμό σὲ φρενοκομεῖο μόνο γιὰ τὴν βρισιόμαστε σ' αὐτὴν τὴν κατάσταση τοῦ φαινομένου θανάτου καὶ τῆς ἀκινησίας, πὺν μᾶς κάνει ἀκίνητους.

Τὸ παραλήρημα αὐτὸ—γιὰ μεγαλῦτερη ἀκρίβεια—εἶναι παραλήρημα «τῶν αἰσθησέων», συνήθως «ὀπτικὸ» (ἐκτός βέβαια ἀπὸ τὴν περίπτωσιν τῶν τυφλῶν ὅπου εἶναι κυρίως ἀκουστικὸ). Στὴν πραγματικότητα, τὸ φυσιολογικὸ ὑποκείμενο τὴν ὥρα πὺν ὄνειρεύεται

φέρεται περισσότερο σὰν θεατὴς παρὰ σὰν ἀκροατὴς ἢ ἐμιλητὴς. Δὲν εἶναι χωρὶς λόγο πὺν μιλῶν γιὰ τὴ «μεγάλη σιωπὴ τῶν ὀνείρων». Γιατὶ τὰ σοβαρώτερα γεγονότα, οἱ πιὸ φοβερὲς καταστροφές τῶν ἐφιαλτικῶν μᾶς ὀνείρων ἐτυλίζονται σχεδὸν πάντοτε χωρὶς τὸν παραμικρὸτερον θόρυβο.

Ἀλλή σπουδαία λεπτομέρεια εἶναι ὅτι: τὸ παραλήρημα αὐτὸ τῶν αἰσθησέων μᾶς ἔχει «συνέχεια»: κινεῖται μέσα σὲ χρόνον, ἔχει διάρκειαν καὶ μπορεῖ νὰ χρονομετρηθῇ. Τὸ ὄνειρο μοιάζει συνήθως μὲ «θεατρικὴ παράσταση», πὺν γίνεται χωρὶς διακοπὴ καὶ ὅπου ἡ σκηνή, ὅπως σὲ κάθε καλοαναθεωρημένο ἔργο, δὲν μένει ποτὲ κενή. Πρέπει νὰ προσθέσω ἀκόμη, πὺν κινεῖται μέσα σὲ διάστημα, μέσα σὲ μία ἔκταση, μία ἀτμόσφαιρα καὶ μία «σκηνογραφία» πὺν τὸ περιβάλλον ἀπὸ παντοῦ. Καὶ ἂν συνεχίσωμιν σὲ διάφορα αὐτὰ χαρακτηριστικά: τὴν συνέχειαν δηλ. ἐνὸς θεάματος πὺν διαρκῶς μεταβάλλεται καὶ τὴν κυριαρχίαν εἰκότων ὀπτικῶν, καταλήγουμε σὲ συμπέρασμα πὺν τὸ ὄνειρο εἶναι ἓνα «κινηματογραφικὸ παραλήρημα»,— σὲ ὅποιο ἢ ἴδια ἡ κινηματογραφικὴ ταινία, τὸ περισσότερο χρονικὸ διάστημα, εἶναι «ταινία βουδῆ».

Περὶ ἄλλης ἐπίσης σύμπτωσης—παράδοξον ἢ μὴ μποροῦσιν μὴ ποῦμε—εἶναι πὺν τὸ ὄνειρο αὐτοῦ τοῦ ὑποκειμένου, πὺν εἶναι μαζεμένο σὲν ἑαυτοῦ του, στρέφεται σχεδὸν ἀποκλειστικὰ πρὸς τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον, εἶναι μία «προέκταση πρὸς τὰ ἔξω». Ὁ ὄνειρεύμενος μοιάζει νὰ ξεχνᾷ τὸ σῶμα του, δὲν βλέπει τὸν ἑαυτοῦ του, δὲν ἀσχολεῖται καθόλου μὲ τὴν ἐμφάνισιν του ἢ τὴν σωματικὴν του κατάστασιν καὶ ἂν κατὰ τύχην ἢ προσοχὴν του στραφῇ πρὸς τὸ σῶμα του, αὐτὸ ὀφείλεται πάντα σὲ

ἐξωτερικὴ ἀφορμὴ, ἀκόμη καὶ ἂν αὐτὴ ἢ ἀφορμὴ ὀφείλεται σὲν πραγματικότητι σὲ ἐσωτερικὴ αἰτία (ὁ ἄνθρωπος πὺν ὑποφέρει ἀπὸ νευραλγικὴ ἰσχιαλγία, φαντάζεται πὺν τοῦ θαγκῶναι τὸ πόδι ἓνας σκύλος)... Ὅταν ἔκείνος πὺν ὄνειρεύεται ἔχει «ἀγωνία», δὲν ὄνειρεύεται ὅτι ἔχει βάρος σὲ στήθος ἢ ὅτι ἡ ἀναπνοή του βγαίνει δύσκολα καὶ χτυπᾷ δύνατὰ ἡ καρδιά του, ἀλλὰ ὅτι καίγεται τὸ σπῆτι του ἢ ὅτι τὸν κυνηγοῦν νὰ τὸν σκοτώσιν: τὸ «ἐσωτερικὸ συναίσθημα» μεταφράζεται σὲ τρομακτικὰ δράματα.

Τέλος τὸ ὄνειρο εἶναι «παραλήρημα ἔρσεως». Τὸ ὑποκείμενο ὅχι μόνο πιστεύει πὺν ἐξακολουθεῖ νὰ ζῇ μὲ τὸ πνεῦμα καὶ τὶς αἰσθήσεις του ζωντανὲς σὲν ἐξωτερικὸν κόσμον, ἀλλὰ παίρνει καὶ τὸ ἴδιο μέρος σὲ δρᾶμα: εἶναι συγχρόνως ἡθοποιὸς καὶ θεατὴς. Καὶ γι' αὐτὸ τὸ λόγο, ἂν συνέβαινε νὰ ὄνειρευτῇ ἑῷπιος,— μὲ τὰ μάτια ἀνοιχτὰ καὶ περπατώντας μέσα σὲ ὄνειρό του,— θὰ γινόταν ἀμέσως ἐπικίνδυνος.

Εἶναι εὐκολὸ βέβαια νὰ καταλάβωμιν πὺν τὸ ἀνθρώπινο πνεῦμα γιὰ νὰ ἐξηγήσῃ αὐτὸ τὸ καπληκτικὸ φαινόμενο, ἐπινόησε τίς πιὸ παράξενες θεωρίες.

Οἱ ἀρχαῖοι—κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν πρωτόγονων ἀνθρώπων—φαντάζονταν σύμφωνα μὲ τὸ ἐνστικτὸ τους, ὅτι τὸ ὄνειρο εἶναι μία ἀλήθεια καὶ μάλιστα ἀλήθεια ἐξωτερικὴ ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἀφνόντας τὸν γῆινο κόσμον, πηγαίνει νὰ ζῇσιν πραγματικὰ σὲ ὄνειρό του, σ' ἓναν ἄλλον κόσμον, σὲν ὅποιο μπάινει, ἀναλόγως ἂν τὸ ὄνειρό του εἶναι καλὸ ἢ πονηρό, ἀπὸ τὴν πύλιν τοῦ καλοῦ ἢ τοῦ κακοῦ. Ἔτσι μποροῦμιν νὰ ἐξηγήσωμιν γιὰ τὴν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ὀνείρου συμβαίνει οἱ ζωντανοὶ νὰ δέχωνται τὴν ἐπίσκεψιν τῶν νεκρῶν ἢ ἀκόμη καὶ τῶν ἀθανάτων καὶ γιὰ τὸ ὄνειρο, ἀντιστοιχώντας μὲ μία ἐπικοινωνία πὺν τὸν ὀνειρεύμενον, παίρνει τὸ ἴδιο μὲ «προφητικὴ» ἀξία.

Οἱ ψυχολόγοι ἀπὸ πολὺ καιρὸ ἀρ-

κίστηκαν νὰ δώσουν μία ἐξηγήσιν τῆς μερικῆς «ἐργηγορσεως»: μία «ἐργηγορση τῆς φαντασίας», πὺν δουλεύει καὶ γίνεται παράξενη καὶ φαντασιώδης γιὰ τὴν ὥρα ἐκείνη, τὸ μυαλὸ κοιμάται. Ἐπομένως δὲν χρειάζεται νὰ ζητήσωμιν σὲ ὄνειρο ἓνα νόημα βαθύ: εἶναι «ἓνα τίποτε», κατὶ παραμικρό, ἓνα ὑποπρόδον τοῦ κουρασμένου πνεύματος πὺν ἐκείνη τὴν ὥρα ἀναπαύεται.

Ἀραγε ὅμως τὸ ὄνειρο, αὐτὴ ἡ κινηματογραφικὴ ταινία πὺν προβάλλει τὸ ἀγρυπνο μυαλὸ μᾶς πάνω σὲ μαῦρο φόντο τὸ κλεισμένων μᾶς βλέφαρων, δημιουργεῖται ἐντελῶς «τυχαία», χωρὶς ἀφορμὴ καὶ χωρὶς καμιά τάξιν; Καὶ ἂν ὁ δραματογράφος εἶναι τρελλός, τὸ δρᾶμα αὐτὸ, ὅπως ὅλα τὰ δρᾶματα, καὶ ἡ τρέλλα αὐτὴ, ὅπως ὅλες οἱ τρέλλες ἀραγε δὲν ὀπακοῦν σὲ «νόμος» πὺν θὰ ἦταν ἐνδιαφέρον νὰ καθορίσωμιν;

Σήμερα δέχονται πὺν ὁ ἐπιδίτης ἐξηγείται, τουλάχιστον σὲ ὠρισμένους περιπτώσεις, ἀπὸ μία ἐσωτερικὴ κατάσταση, ἀπὸ μία γαστρο-ἡπατικὴ διαταραχή, μὲ ἀεροφαγία ἢ χωρὶς ἀεροφαγία.

Ἀλλὰ σὲ ὄνειρο, πὺν μοιάζει μὲ ἓνα κόλπο ὅπου συναντῶνται τὰ ρεύματα τῆς καλλιέργειας, τὸ «κῶμα» τῶν ἐξωτερικῶν γεγονότων πὺν ἔρχονται συγκεχυμένα, μπορεῖ καὶ αὐτὸ νὰ ἔχει μία ἐνέργεια ἀποφασιστικὴ. Ἐρρωμιν, σχετικὰ μ' αὐτὸ, τὸ δόγμα τοῦ Μπέρσον: οἱ εἰκόνες τοῦ ὀνείρου εἶναι πολὺ συχνὰ ἐξωτερικὲς ἀντιλήψεις συμπληρωμένες καὶ μεταμορφωμένες ἀπὸ τὴν φαντασίαν. Αὐτὴ μᾶς γεννᾷ τὰ «πολύχρωμα φάσματα», τίς ἀντιλήψεις τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς χιτῶνος τοῦ ματιοῦ μᾶς πὺν ἐξακολουθοῦν, μ' ὅλο πὺν τὰ βλέφαρά μᾶς κλείνουν καὶ χρησιμεύουν γιὰ πανὶ κεντήματος τῆς ὀπτικῆς μᾶς φαντασίας. Ἀλλὰ παράδειγμα εἶναι αὐτὸ: ἂν ὄνειρευτοῦμιν πὺν «περπατοῦμιν» σὲν ἄερα, χωρὶς νὰ ἐγγίξωμιν τὰ πόδια μᾶς στὴ γῆ, εἶναι γιὰ τὴν ἐκείνη τὴν ὥρα τὰ πόδια μᾶς κινεῖνται κατὸ ἀπὸ τὰ σκεπάσματα χωρὶς τὸ πέλμα νὰ ἔρχεται σὲ ἐπαφὴ μὲ κατὶ στερεό.

Η πιό διάσημη θεωρία — και η πιό ενδιαφέρουσα συγχρόνως, γιατί η βάση της έπαλγθεύεται ως ένα σημείο με τη θεραπεία των διανοητικών ταραχών — είναι το δόγμα του Φρέντ. «Έχοντας ύπ» όψη του ότι ό δραματογράφος, ό υπεύθυνος για τό όνειρο, είναι τό υποσυνείδητο, ό Φρέντ έμελέτησε με θαυμαστή όξυδέρκεια τήν ψυχολογία αυτού του συγγραφέα που, στη σκιά της κοιμισμένης συνειδήσεως, προβάλλει τήν κινηματογραφική του ταίνια. «Η μέθοδος του Φρέντ, ή «ψυχανάλυση» είναι στην πραγματικότητα ένα μέσον για τήν εξερεύνηση του υποσυνείδητου: ό Φρέντ τό χρησιμοποιήσε για νά ανακαλύψει τήν έννοια του όνείρου και τό όνειρο με τή σειρά του, του επέτρεψε νά καταλάβει καλύτερα τόν μηχανισμό ώρισμένων διανοητικών διαταραχών, ένα είδος παθολογικών όνειρων, που ξεπηδούν, κάπως άσυνάρτητα στο βάθος της διαυγούς συνειδήσεως. «Άρα τό όνειρο — όπως από πολύ καιρό έχει παρατηρήσει ό λαϊκός νοός — έχει ως κύριο ελατήριο τήν επιθυμία. Μήπως δέν λέμε: «αυτό ήταν τό όνειρό μου!» όταν πιστεύουμε πως πραγματοποιήσαμε επιτέλους τό «ιδανικό» μας; Αυτό είναι πολύ αληθινό γιατί οι πεινασμένοι π.χ. άνθρωποι, όνε:ρεθούνται σχεδόν πάντοτε τραπέζια γεμάτα καλά φαγητά. «Εδώ πρόκειται για όνειρο που άκφράζεται «καθαρά». «Ότόόο το υποσυνείδητο είναι τό μέρος που κλείνει τίς «καταπιεζόμενες επιθυμίες», αυτές που δέν άκπληρώνονται είτε στόν έξωτερικό κόσμο, είτε στην συνείδησή μας, γιατί δέν άφήνεις ή «λογοκρισία» της ήθικης μας. Και για νά ξεγελάσει κατά κάποιο τρόπο αυτή τήν άπαγρύπνιση της έσωτερικής μας λογοκρισίας — που είναι αποτέλεσμα της καταπίεσεως της κοινωνίας στην ψυχή

κάθε άτομου — τό υποσυνείδητό μας προσπαθεί νά κερδίσει, με πλάγια μέσα, πλατωνικές ίκανοποιήσεις. «Απ' αυτό προέρχεται ό συμβολισμός του όνείρου» τό όραμα που ξετυλίγεται στα μάτια του κοιμισμένου είναι τό «κλειδί» της έρμηνείας του όνείρου. «Η ψυχανάλυση μελετώντας π. χ. κατά τή διάρκεια μιας «αυθόρμητης όνειροπολήσεως», τους συνδυασμούς των ιδεών που προκαλούν τά παραμικρότερα περιστατικά του όνείρου, βρίσκει τήν πραγματική του σημασία, που πολλές φορές είναι χυδαία ή άσπμνη.

«Η φαντασία των όνείρων μας μάς ξέρει πολύ καλύτερα άπ' ότι ξέρουμε έμεις οι ίδιοι τόν έαυτό μας. Κατέχει όλα τά πιό κρυφά μας μυστικά, αυτά που άγνοεί ή συνείδησή μας. Μας κάνει κεκαλυμμένους ύπαινιγμούς για πράγματα που μάς ενδιαφέρουν πολύ» (γι' αυτό οι άνθρωποι που όταν είναι ξύπνιοι άνιούν, δέν αισθάνονται άντα όταν όνειρεούνται). Μπορούμε νά πούμε πως χάρη στόν Φρέντ, τό όνειρο έπαψε νά είναι μυστήριο και μάλιστα τόσο, που τό ίδιο μάς βοηθεί νά διεισδύσουμε στα σκοτάδια της «έν έγρηγόρου» συνειδήσεως.

Δέν πρέπει όμως στην ψυχογένεση του όνείρου, νά παραγνωρίσουμε τή συμβολή των αυτόματων ενεργειών του μυαλού μας, που είναι κυρίως αντικειμενικές και τήν συνέχιση και τή συμμετοχή τους στην έξωτερική ζωή, παρ' όλη τήν άκίνησία και τό κλείσιμο των βλεφάρων. Και πιστεύω, πως για νά καταλάβουμε καλά τό όνειρο πρέπει νά έχωμε ύπ' όψη μας, συγχρόνως, τους νόμους του αυτόματισμού της αντίληψης με τή συνεχή ζωτική ενεργητικότητα και τους νόμους του φρευδικού συμβολισμού με τή φανταστική παραβίαση των έντολών της έσωτερικής μας λογοκρισίας.

ΣΥΝΕΙΔΗΣΗ είναι εκείνο που μάς ένοχλεί, ενώ όλο τό άλλο σώμα ύγιαίνει.

IRISH DIGEST

Ο σχηματισμός των άστέρων

Του LYMAN SPITZER, Jr.

(Περίληψις, με τήν άδεια των έκδοτών, από τό «The Yale Review»

άποκλειστικών δικαιώμα της «Yale University Press»)

Η Κοσμογονία, ή γνώσις δηλ. της γενέσεως του κόσμου, από αιώνας έχει μαγεύσει τήν φαντασίαν του ανθρώπου. Κατά τήν κλασσικήν εποχήν ή γένεσις του φυσικού κόσμου περιεγράφητο υπό των Έλλήνων ως άτελεύτητος σειρά πολέμων και δολοπλοκίων μεταξύ άπειρίθμων ήρωικών θεοτήτων. «Εκτοτε πολλοί αλήθειαι περί της φύσεως άπεκαλύφθησαν και σήμερα συνηθίζομεν πλέον τά ήμιλόμενα περί αιώνιων νόμων του σύμπαντος και όχι περί φιλονικιών των μυθικών θεοτήτων. Ο τρόπος του σχηματισμού του σύμπαντος, πρό διασκατομυρίων έτών, παραμένει άντικείμενον εικάσιών. Εκείνο τό έπείγον έσως μπορούμε νά έιχινιάσωμεν, είναι ό σχηματισμός ώρισμένων νεωτέρων άστέρων.

Πρόκειται περί των τεραστίας λαμπρότητος σωμάτων τά όποια είναι γνωστά ως «άστéρες υπεργίγαντες». Είναι κατά χιλιάδας φορές φωτεινότερα του ήλιου μας, έκαστος δέ ές αυτόν εκπέμπει, έντός έλαχίστων λεπτών, τόσην άκτινοβολόν θερμότητα όσην εκπέμπει ό ήλιος έντός ενός έτους. Εάν ό ήλιος είχε τήν λαμπρότητα ενός των άστέρων τούτων, ή θερμοκρασία της γης θα άνήρχετο εις χιλιάδας βαθμούς, τό μέγιστον δέ μέρος της θα εξημιζέτο αναλούμενον εις τά ές ών συνετέθη.

«Η τρομακτική αυτή λαμπρότης δέν είναι δυνατόν παρά νά πληρώνεται με κάτι. Η θερμότης του καταναλάσκει τόν άυτοα — γίγαντα με γοργόν ρυθμόν και έτσι ζή όλιγώτερον από άλλους άστéρας. Η άτομική του ενέργεια καταναλάσκει έντός του άσημάντου χρονικού διαστήματος των εκατόν έκαστον μυρίων έτών, περίπου. Ός εκ τούτου

οι άστéρες του τύπου αυτού δέν είναι δυνατόν παρά νά έσχηματίσθωσαν έντός των τελευταίων όλίγων έκατοντάδων έκαστομυρίων έτών. Είς εκ των παλαιότατων αυτών του στερεώματος, είναι ό λαμπρός κυανός άστér Ρίγκελ, ό όποτος άνήκει εις τόν άστερισμόν του «Όρίωνος και εδρίσκειται εις τήν ούραν του Κυνηγού. «Αν και απέχει περί τά 500 έτη φωτός από τόν ήλιον (έν έτος φωτός ίσοϋται περίπου με ές διασκατομύρια μίλια) έ Ρίγκελ είναι λαμπρότερος από τους περισσότερους άστéρας που δέν απέχουν παρά έλάχιστα μόνον έτη φωτός.

Τό πρόβλημα, λοιπόν είναι νά ανακαλύψωμεν πως έσχηματίσθωσαν οι άστéρες του τύπου αυτού, εις χρόνον τόσον πρόσφατον. Μία λογική υπόθεσις είναι ότι προήλθον εκ της συμπύκνωσεως διασπαρμένων νεφών ή νεφελωμάτων, τά όποια εκάλυπτον τό μεταξύ των άστέρων άπειρον διάστημα. «Η παρατηρηθείσα κατανομή των άστέρων· γιγάντων έντός του διαστήματος ένισχύει τήν θεωρίαν αυτήν. Γενικώς, οι άστéρες συνανθονται εις μεγάλα ώργανωμένα συστήματα, έκαστον των όποιων περιλαμβάνει πολλά έκαστομύρια άστέρων. Τά συστήματα αυτά όνομάζονται γαλαξίαι, τό δέ σχήμα των είναι άλλοτε σφαιρικών και άλλοτε επίπεδον. Είς μερικά ές αυτών — κατά κανόνα εις τά επίπεδα — άπάρχουν και άστéρας γίγαντες. Σπουδαίον είναι τό γεγονός ότι τά συστήματα τά περιέχοντα νέη ένδοιμέσου άστρικής ύλης περιέχουν επίσης και άστéρας γίγαντας ενώ οι τελευταίοι αυτοί δέν άπάρχουν εις τά συστήματα εκείνα όπου αι άχανείς εκτάσεις μεταξύ των άστέρων είναι κενά. Είναι γνωστόν ότι ή

μεταξύ των αστερών ὅλη ὑφίσταται ὑπο δύο μορφάς. Ὑπάρχουν ἐν πρώτοις ἀνεξάρτητα ἄτομα διαφόρων στοιχείων, συγκροτούμενα ἐν ἀραιὸν ἀέριον. Ὑπάρχουν, κατόπιν, μικρά στερεὰ μόρια ἢ κόκκοι διεσπαρμένοι μεταξύ τῶν ἁτόμων τοῦ ἀέριου.

Ἐκτετατὴς μελέται ἀπέδειξαν ὅτι τόσον τὰ ἄτομα ὅσον καὶ οἱ κόκκοι δὲν εἶναι διεσπαρμένοι ὁμοιόμορφως μεταξύ τῶν αστερών, ἀλλὰ τείνουν νὰ συναθροίζονται εἰς τεράστια νέφη, τὸ πάχος τῶν ὁποίων ἰσοῦται πρὸς ἓν ἑτος φωτός ἢ καὶ περισσότερον.

Εἰς ὁριζήσαντες περιοχάς, ἢ κόινες εἶναι κατὰ ἑκάτο ἢ καὶ περισσότερας φορές πυκνότερα ἂν, ὅτι εἰς τὰ συνήθη νέφη καὶ τὸ νέφος τῆς δύναται νὰ ἀντανακλᾷ ἐκ τῶν πλησιέστερων αστερών τόσον φῶς, ὥστε νὰ ἐμφανίζεται εἰς τὸ τηλεσκόπιον ὡς μία φωτεινὴ ὀμίχλη. Εἰς τὰς περιοχὰς πλησίον τῶν ὁποίων δὲν ὑπάρχουν λαμπροὶ ἀστέρες, τὸ πυκνὸν νέφος αὐτῆς τῆς κόινως φαίνεται ἐντελῶς σκοτεινόν, καλύπτει τὸ φῶς τῶν πλέον μακροκρυσμένων αστερών καὶ δίδει ἐκ πρώτης ὄψεως τὴν ἐντύπωσιν ἐνός κενοῦ μεταξύ τοῦ φωτεινοῦ πεδίου τῶν αστερών.

Δὲν εἶναι ὁμῶς εὐκόλον ν' ἀποδειχθῇ ἀναμφισβήτητως ὅτι εἶναι φυσικῶς δυνατόν ἡ ἐνδιάμεσος αὐτῆς ἀστρική ὅλη νὰ συμπυκνωθῇ ἀκόμη περισσότερο ὥστε νὰ συγκροτήσῃ νέους ἀστέρας - γίγαντας οἱ ὅποιοι θ' ἀντικαταστήσουν τοὺς ἡγῆς ὑπάρχοντας ὅταν οὖν τῇ χρένῃ αὐτοὶ θὰ αὐτοκαταστραφῶν. Ἐν τούτοις, ἐσχάτως διεπιστώθησαν ὁρισμέναι σημεῖα καὶ ἐνδείξεις πρὸς τὴν κατευθύνσιν αὐτὴν τὰς ὁποίας καὶ θὰ ἐκθέσωμεν ἐν συνεχείᾳ συνοπτικῶς.

Συμφῶνως πρὸς τὴν θεωρίαν αὐτὴν, ἡ ἐνδιάμεσος ἀστρική ὅλη ἦτο ἀρχικῶς ἀέριον, ἀποτελούμενον καθ' ὁλοκληρίαν ἐκ κεχωρισμένων ἁτόμων, ἕκαστον τῶν ὁποίων ἐκινεῖτο προηγουμένως μόνον του. Ὁρισμένα ἄτομα τοῦ ἀρχικοῦ τούτου ἀέριου ἔτειναν φυσικῶς νὰ ἐνοῦνται μεταξύ τῶν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐσχηματίζοντο κατ' ἀ-

χὰς ἀπλὰι ἐνώσεις καὶ κατόπιν μεγαλύτεραι συγκεντρώσεις ἀποτελούμεναι ἐξ ἑκατομμυρίων ἁτόμων. Αἱ μεταβολαὶ αὗται ἀνευλόγησαν ὑπὸ ἐμάδος Ὁλλανδῶν ἀστρονόμων οἱ ὁποῖοι μὲ πολλὴν ἐπιτυχίαν ἔδειξαν πῶς τὰ ἀνεξάρτητα ἄτομα, ὑπὸ τὰς εἰς τὸν μεταξὺ τῶν αστερών χώρον ὑφισταμένας συνθήκας συγκεντρῶνται εἰς κόκκους κόινως περὶ τοῦ εἰδους τῶν ὁποίων ὁμιλήσαμεν ἀνωτέρω. Κατὰ τὸν δεῦτερον παγκόσμιον πόλεμον ἡ αὐτὴ ὁμάς κατανέμουσα τὰς προσπαθείας τῆς μεταξύ τοῦ κινήματος ἀντιστάσεως τῆς Ὁλλανδίας καὶ τῶν καθαρῶς ἀστρονομικῶν ἔρευνῶν, εὗρεν ὅτι οἱ κόκκοι αὐτοὶ, ἀφ' ὧς ἀποκτῆσονται ἐν ὁρισμένον μέγεθος τείνουν καὶ πάλιν, ὅταν συγκρουσθῶν, νὰ ἀποσυντεθῶν εἰς ἄτομα. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον δημιουργεῖται ἕνας ἐπαναλαμβανόμενος κύκλος καὶ διατηρεῖται ἐν ἰσοζυγίῳ μεταξύ κόκκων καὶ ἁτόμων μέχρις ὅτου ἡ συμπύκνωσις τῶν αστερών διακόψῃ αὐτὸ τὸ ἰσοζυγίον.

Ἐὰν παραδεχθῶμεν τὴν ὑπαρξίν τῶν ἁτόμων καὶ τῶν κόκκων τῆς κόινως, μένει ν' ἀποδειχθῇ ὅτι ἡ ὅλη αὐτὴ ἔχει τὴν τάσιν νὰ συγκεντρῶνται εἰς νέφη. Θεωρητικαί ἔρευναι διεξαχθεῖσαι πρὸ τοῦ πολέμου εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας, δίδουν ἐπ' αὐτοῦ μίαν ἀπάντησιν. Ἡ φυσικὴ θεωρία ἀποδεικνύει ὅτι ἔταν ἡ ἀκτινοβολία πλήρη μίαν ἐπιφανείαν καὶ ἀπορροφῆθῃ ὑπ' αὐτῆς, ἀσκεῖ ἐπ' αὐτῆς μίαν ὁριζήσαν πρῶτον. Εἰς τὴν γῆν ἡ πίεσις αὐτῆς εἶναι ἀπειρελαχίστη, ἀλλὰ εἰς τὸ μεταξύ τῶν αστερών διάστημα ἡ ἀκτινοβολὸς δύναται δύναται νὰ εἶναι λίαν σημαντική, ἰδίως ἐπὶ ἐλαφρῶν, μικρῶν μορίων, ὅπως τὰ ἄτομα καὶ οἱ κόκκοι.

Ἐφ' ὅσον ἕνας μεμονωμένος κόκκος ἐδράκεται μακρὰν τοῦ ἡλίου ἢ ἄλλου τινὸς ἀστερός, δὲν δοκιμάζει ἰδιαίτεραν πίεσιν, ἀφ' ὧς ἀκτινοβολία ἔρχεται ἐξ ὅλων τῶν κατευθύνσεων. Ὅταν ὁμοῦ συνυπάρχουν ἀρκετοὶ κόκκοι, ἕκαστος εἰσέρχεται τὴν σκιάν του ἐπὶ τοῦ ἑτέρου· ἐντὸς τῆς σκιάς αὐτῆς δὲν ὑπάρχει ἀκτινοβολία ἡ ὁποία νὰ ἐξασκῇ μίαν πίεσιν καὶ νὰ ἀντισταθμίσῃ τὴν ἐξ ἄλλων κατευθύν-

σεων ἀκτινοβολίαν. Δύναται ἐπομένως ν' ἀποδειχθῇ ὅτι ἡ πίεσις τὴν ὁποίαν ἀσκεῖ ἡ ἀκτινοβολία τοῦ ἀστρικοῦ φωτός ἐνδέχεται νὰ ὠθήσῃ πρὸς ἀλλήλους ἀρκετοὺς κόκκους. Ἀποτέλεσμα τούτου θὰ εἶναι μία γενικὴ τάσις τῶν κόκκων πρὸς σχηματισμὸν νεφῶν. Ἐξήγησι, δηλαδὴ, ἡ θεωρία αὐτὴ διατι οἱ πλείστοι κόκκοι παρατηροῦνται εἰς τεράστια νεφελομάτια.

Τὸ ἐπόμενον βῆμα τῆς ἐξελιξέως αὐτῆς δὲν εἶναι παρὰ ἡ συνέχισις τῆς κινήσεως τῶν κόκκων πρὸς ἀλλήλους ὑπὸ τὴν ἐπιρρίαν τῆς ἀκτινοβολίας τοῦ ἀστρικοῦ φωτός. Κατὰ τὴν θεωρίαν μας, τὰ παρατηρούμενα νεφελομάτια κόκκων δὲν ἰσορροποῦν μεταξύ τῶν, ἀλλ' εὐρίσκονται εἰς διαφορετικὰ στάδια πυκνότητος καὶ συστολῆς. Ἀφ' ὧς ἐξέλθῃς αὐτὴ ἐξακολούθησις ἐπὶ τὴν διάστημα, ἡ δύναμις τῆς ἀκτινοβολίας καθίσταται σχετικῶς ἀσθενέστερη, ὅσον τὸ φῶς ἀπορροφᾶται ὑπὸ τοῦ ἐλοῦν πυκνότερων νέφους, καὶ διὰ ταῦτα μόνον ἔνα λεπτόν στρώμα τῆς ἐπιφανείας του. Ἀπὸ τοῦ σημείου αὐτοῦ ἀρχίζει νὰ ἔχῃ τὸν λόγον ἡ βαρύτης ἡ ὁποία δὲν ἐπηρεάζεται ὑπὸ τῆς παρεμβαλλομένης νεφελοδύτης ὅλης. Τοιοῦτοτρόπως ἡ βαρύτης προκαλεῖ μίαν συνεχῇ συστολὴν τοῦ νέφους μέχρις ὅτου τελικῶς ἡ πυκνότης του καθίσταται τόσον μεγάλη καὶ ἡ ἐσωτερικὴ του θερμοκρασία τόσον ὑψηλὴ ὥστε ἀποδραμεύεται εἰς τὸ ἐσωτερικόν του ἡ ἀτομικὴ ἐνέργεια καὶ τὸ νέφος μετατρέπεται εἰς αὐτόφωτον ἀστέρα.

Κατὰ τὸ στάδιον τῆς συνεπιρρίαν τῆς βαρύτητος συντελουμένης συστολῆς ἐνός πυκνοῦ νέφους ἐκ κόκκων καὶ ἁτόμων—τὸ νέφος αὐτό, ἐκ τοῦ ὁποίου σχηματίζεται ὁ ἀστὴρ, καλεῖται «πρωτόαστρον». Κατὰ τὴν γενικὴν θεωρίαν, ὁρισμένα «πρωτόαστρα» εὐρίσκονται εἰς τὰ ἀρχικά στάδια τῆς συστολῆς, ὅταν ἀκόμη ἡ διάμετρος τῶν, ἰσοῦται μὲ σημαντικὸν μέρος ἐνός ἑτους φωτός, εἶναι εὐδιάκριτα. Δυνάμεθα, πράγματι, νὰ τὶς ὁρίσωμεν εἰς τινας περιοχὰς τοῦ οὐρανοῦ ὡς μικράς, σχεδὸν κυκλικὰς «ὀπάς» ἐν μέσῳ φωτεινῶν

ἀστρικών πεδίων. Τὰ σκοτεινὰ ταῦτα σημεῖα παρατηρήθησαν εἰς τὸν οὐρανὸν πρὸ 30 περίπου ἔτων ὑπὸ τοῦ Καθηγητοῦ Μπάνιαντ, ἀλλ' ἡ σημασία των ὡς πρὸς τὴν ἐξέλιξιν τῶν αστερών κατενόηθη μόνον τὰ τελευταῖα ἔτη. Ἐφ' ὅσον εἶναι τελείως ἀπίθανον ὅτι μία κυλινδρική καὶ ἄνευ αστερών ὀπὴ δύναται νὰ ἐκτείνεται εἰς ὁλόκληρον τὸ βάθος ἐνός γαλαξίου, τὰ σκοτεινὰ ταῦτα σημεῖα—τα ὁποῖα εἶναι πολὺ μικρότερα ἀπὸ τὰ μεγάλα, ἀραῖα νέφη τὰ ὁποῖα ἐπίσης βλέπομεν—δυνατὸς εὐλόγως νὰ υποθέσωμεν ὅτι εἶναι μικρά νέφη ἢ σφαιρίδια τὰ ὁποῖα ἀπορροφῶν ὅλον τὸ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας των πλῆτον φῶς. Καὶ ἐφ' ὅσον τὰ σφαιρίδια αὐτὰ ἔχουν περίπου τὸ μέγεθος τοῦ ἀπαιτεῖ ἡ παρούσα θεωρία, δυνάμεθα νὰ τὰ θεωρήσωμεν ὡς ἐκ τῶν παρατηρήσεων προκύπτοντα ἐνισχυτικὰ στοιχεῖα.

Υπάρχει ἐν ἀκόμῃ σημείον τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ ἀναλύσωμεν ἐν σχέσει πρὸς τὴν θεωρίαν αὐτὴν. Εἶναι πασίγνωστος ἡ ἀρχὴ τῆς φυσικῆς ὅτι περιστρεφόμενα ἀντικείμενα τείνουν, συσταλλόμενα, νὰ ἐπιταχύνουν τὸν ρυθμὸν τῆς περιστροφῆς των. Τὸ «πρωτόαστρον» τὸ ὅπολον σχηματίζεται διὰ συμπυκνώσεως, θὰ ἔχῃ πιθανῶς μίαν ἐλαχίστην περιστροφικὴν κίνησιν, καὶ ἀφ' ὧς ἀρχικὴ διάμετρος του, ἡ ὁποία ἰσοῦται πρὸς ἓν ἑτος φωτός περίπου, εἶναι κατὰ ἕνα ἑκατομμύριον φορές μεγαλύτερα τῆς διαμέτρου ἐνός μεγάλου ἀστερός, ἔπεται ὅτι ἡ αὐξήσις τῆς περιστροφικῆς ταχύτητος ἐνός τοιούτου «πρωτοαστέρος» θὰ εἶναι ἐντελῶς ἐκπληκτικὴ ἐὰν δὲν ὑπάρχῃ κάποια ἐξωτερικὴ δύναμις διὰ νὰ ἐπιβραδύνῃ τὴν περιστροφήν. Ὁ ρυθμὸς τῆς περιστροφῆς συμφῶνως πρὸς τὰς προσβλέψεις τὰς ὁποίας δυνάμεθα νὰ κάνωμε, γίνεται πράγματι τόσον ἀστραπιαῶς ὥστε τὸ «πρωτοάστρον» θὰ κατεθρυμματίζετο κυριολεκτικῶς πολὺ πρὶν συσταλῇ εἰς ἀστρικὸν μέγεθος. Εὐτυχῶς ὑπάρχουν ἀρκετὰ φαινόμενα τὰ ὁποῖα δύναται νὰ ἐπιβραδύνουν τὴν περιστροφήν τῶν «πρωτοαστέ-

ρων». Η συνήθης τριβή μπορεί να αποβή σημαντικές παράγων από της απόψεως αυτής. Δύναται επίσης να επηρεασθούν ο ρυθμός της περιστροφής από τας μαγνητικές και ηλεκτρικές επιδράσεις—αί όποιαι, εις σύγκριση, ευρύτεραν κλίμακα βεβαίως—δμοιάζουν πολὺ μὲ ἐκείνας αἱ ὁποῖαι θέτουν εἰς κίνησιν ἕνα ηλεκτρικὸν κινητήρα. Οὕτω, δὲν φαίνεται ἀπίθανον τὸ ὅτι ἕνα συμπεκνούμενον νέφος δύναται νὰ χάσῃ ἐκ τῆς περιστροφικῆς του ταχύτητος τὴν, ὅσην χρειάζεται διὰ νὰ συσταλῇ ἡζύχως εἰς ἀστέρα.

Ἡ γενικὴ αὐτὴ καταπληκτικὴ εἰ-

κὼν τοῦ σχηματισμοῦ ἐνὸς ἀστέρος, δύνανται, πρὸς τὸ παρόν, νὰ οικιαγραφῇ μόνον. Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἀκρόμῃ ἡ πειραματικὴ οικιαγράφει ἀντιπροσωπεύει τοὺς καρποὺς πολυτῶν ἐρευνῶν ἀστρονόμων διαφόρων χωρῶν. Ἰσως παρέλθῃ ἀρκετὸς χρόνος προτοῦ ἢ προκαταρκτικῇ αὐτῇ ὑπόθεσις ἀπορριφθῇ τελικῶς ἢ τιμηθῇ μὲ τὸν τίλον τοῦ ἐπιστημονικοῦ νόμου. Ἀλλὰ δὲν εἶναι ὑπερβολικὸν νὰ ἐλπίζῃ κανεὶς ὅτι ἡ μελέτη τῆς γενέσεως τοῦ κόσμου δύναται νὰ μᾶς ἀποκαλύψῃ τὸν τρόπον τῆς γενέσεως τῶν λαμπροτέρων τουλάχιστον ἀστέρων.

76

ΕΝΑΣ κάτοικος τῆς Νέας Ὑόρκης ὁ κ. Χένρυ εἶχε παρατηρήσει πολλὰς φορὰς ὅτι στὸν ηλεκτρικὸ σιδηρόδρομο οἱ ἐισπρακτοὶς τῆς εταιρίας δὲν ἔρχονταν ποτὲ οὐτε μίαν ματιὰ σὰ διαρκὴ εἰσιτήρια τῶν ἐπιβατῶν, ποὺ εἶχαν μάλ' ἰσχυρὰ ἐπὶ τῇ φωτογραφίᾳ τοῦ κατόχου γι' αὐτὸ ὁ κ. Χένρυ ἀποφάσισε νὰ ἀποδείξῃ τὴν κακὴν λειτουργίαν τοῦ συστήματος. Ἐπὶ ἕνα μῆνα εἶχε στὸ διαρκές του μίαν φωτογραφίαν ποὺ δὲν ἦταν δικιά του, μὰ κανεὶς δὲν ἔκανε ἐλεγχο. Καὶ σημεῖωστε οἱ ὁ κ. Χένρυ εἶχε ἐξανέστη νένεια καὶ φορὰ γυαλιὰ ἐνῶ ἡ φωτογραφία στὸ διαρκές εἴδειναι τον... Ἀδόλφ Χίτλερ!

BASLER NACHRICHTEN

ΤΟ ΠΙΟ ΠΑΡΑΞΕΝΟ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

ΔΩΔΕΚΑ μίλια μακριὰ ἀπὸ τὴν Νύρεν, μίαν ἀστικήν περιφέρειαν τῆς Κένυς, βρίσκεται πάλιν σὲ μίαν πελώρια ἀγροικίαν μέσα στὴ ζούγκλα τὸ ξενοδοχεῖο Ἰρήτης. Οἱ πελάτες αὐτοῦ τοῦ μοναδικοῦ στὸ εἶδος του ἰδρύματος, εἶναι τουρίστες ποὺ θέλουν νὰ φωτογραφίσουν τὰ ἀγρία θηρία τῆς ζούγκλας. Μὲ 10 λίρες τὴν ἡμέραν μποροῦν νὰ δῇ κανεὶς τὰ πρὶν ἐκκρινόμενα θηρία τῶν δασῶν καὶ ἂν ἐχῇ τυχὴ νὰ φωτογραφίσῃ λεοπαρδαλεῖς, θύαιες, ἐλέφαντες καὶ ἀγριοβοῦβαλα. Ὁ ἐπιχειρηματικὸς ἰδιοκτήτης αὐτοῦ τοῦ ξενοδοχείου Σ. Ε. Οὐάκερ λέει ὅτι ζῇ ἀπὸ τοὺς πελάτες του νὰ τον πληροῦν μόνον δταν τὰ θηρία περνοῦν ἀπὸ ἀπόσταση ποὺ μποροῦν νὰ τὰ φωτογραφίσουν (δηλ. 25 μέτρα). Τὸ ξενοδοχεῖο αὐτὸ δταν τὸ βλέπεις ἀπὸ κάτω μοιάζει μὲ τὴν σταχυομορφὴν φωλπὴ τῶν μεγάλων ἀρκαδικῶν πουλιῶν. Μίαν ἀπότομην σκῆλα, κάπου 10 μ. ὕψος, ἀνυβαίνει στὸ «πρῶτο πάτωμα» τοῦ ξενοδοχείου. Οἱ κορνοὶ τῶν γειτονικῶν δέντρων στήριζον τὰ διχτυὰ ἀπὸ συρματόπλεγμα ποὺ ἐμποδίζουν τὴν περιέργειαν ἢ πεινασμένους λεοπαρδαλεῖς νὰ πλησιάζουν πολὺ κοντὰ. Μικροὶ ἰθαγενεῖς μεταφέρουν τὴν ἀποσκευὴν τῶν πελατῶν στὸ ξενοδοχεῖο καὶ δύο μπαταρίες τοῦ ἐξασφαλίζουν τὸν ηλεκτροφωτισμὸν του. Ἡ τραπέζια εἶναι στὸ πρῶτον πάτωμα καὶ πέντε ἄλλα δωμάτια ποὺ χωρίζονται μεταξὺ τους ἀπὸ μπαμπὰν βρίσκονται στὸ δευτέρου πάτωμα. Καὶ ὅπως καθεὶς καλὸ ξενοδοχεῖο, ἔχει τρεχούμενον νερὸ στὰ λουτρά. Τὸ ξενοδοχεῖο αὐτὸ εἶχε κλείσει κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου. Τώρα ὅμως εἶναι πάλιν γεμάτο.

BASLER NACHRICHTEN

Τὰ 9/10 τῶν ἀνθρώπων ζοῦν εἰς τὸ 1/100 τῆς Γῆς

Ἡ γῆ ἔχει ἐπιφάνειαν ὀλίγον μεγαλύτεραν τῶν 510 ἑκατομ. τετραγωνικῶν χιλιομέτρων. Αἱ θάλασσαι καλύπτουν μίαν ἐπιφάνειαν 374 τετρ. ἑκατομ. χιλιομέτρων καὶ αἱ ἀνακαλυφθεῖσαι γαίται ἀντιπροσωπεύουν 136 ἑκατομ. τετραγωνικὰ χιλιομέτρα, δηλαδή ὀλίγον περισσότερον τοῦ ἐνὸς τετάρτου τῆς ὅλης ἐπιφανείας τῆς γῆς.

Μία δολοκλήρος ἡπείρος εἶναι ἐντελῶς ἀκατοίκητος· αὕτη εἶναι ἡ παγωμένη ἡπείρος τοῦ ἀνταρκτικοῦ. Τὸ σημαντικώτερον τμήμα τῆς, τὸ ὁποῖον ὀνομάζεται Ἀνατολικὴ Ἀνταρκτικὴ Περιοχὴ εὐρίσκεται νοτίως τοῦ Ἰνδικοῦ Ὠκεανοῦ καὶ ἡ ἐπιφάνειά της ὀπολογίζεται ὅτι ἔχει ἑκτασιν ὀλίγον μεγαλύτεραν τῶν 5 ἑκατομ. τετραγ. χλμ., ἐνῶ ἡ Δυτικὴ Ἀνταρκτικὴ Περιοχὴ ἡ ὁποία εὐρίσκεται πρὸς νότον τοῦ Εἰρηνικοῦ ἔχει ἑκτασιν ὀλίγον μικροτέρων τῶν 2.600.000 τετρ. χλμ. Ἀρα ὑπάρχουν ἀνακαλυφθεῖσαι ἐκτάσεις περίπου 8 ἑκατ. τετρ. χλμ. πλησίον τοῦ πόλου, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἐντελῶς ἀκατοίχτοι.

Εἰς τὸ βόρειον ἡμισφαίριον ὑπάρχουν ἐπίσης ἐντελῶς ἀκατοίχτοι ἐκτεταμέναι περιοχαί. Ὀλιγώτεροι τῶν 500.000 κατοίκων ζοῦν κατὰ μικρὰς μεμονωμένας ἐμάδας εἰς τὸν σιηρικόν Βορρᾶν ἐπὶ ἐπιφανείας 9 ἑκατομ. τετρ. χλμ. οὗτε μίαν ἀνθρωπίνην ὑπαρξιν δὲν ζῇ εἰς τὴν γῆν τοῦ Φραγκίσκου Ἰωσήφ καὶ τὸ γειτονικόν ἀρχιπέλαγος τῆς Σπιτσεβέργης δὲν ἔχει παρὰ μόνον δύο μόνιμους ἀγκαταστάσεις: τὴν ἐπιχειρήσιν ἐκμεταλλεύσεως τῶν ὀρυχείων τοῦ Γκρήν Χάρμπορ, ὅπου ζοῦν ὑπὸ ἐντελῶς προσωρινὰς συνθήκας 200 περίπου Ρῶσοι εἰς ἕνα χωρίον πολὺ συγκεντρωμένον περὶ τῶν στοῶν τῶν ὀρυχείων καὶ τὸν μετω-

τοῦ ERIC-ALAIN BERNARD τοῦ Κρές Μπαϊὺ δ-που μένουν τὸν χειμῶνα τρεῖς Νορβεγοί. Ἡ ἡφαιστειογενὴς νῆσος τοῦ Ζάν Μαγιέν ἐπάνω ἀπὸ τὴν ὁποίαν δεσπόζουν ἐπιβλητικοὶ ὄγκοι τῶν παγετῶν τοῦ Μπαϊρανπεργκ δὲν ἔχει ἐπίσης παρὰ μόνον ἕνα νορβηγικὸν μετωρολογικὸν σταθμόν. Ἡ ἀποικισμένη ἀπὸ τοὺς πολέμιους Βίκινγκς * τοῦ Ἑρρίκου τοῦ Ἐρυθροῦ τὸν Ἡ' αἰῶνα, Ἰσλανδία, ἀριθμεῖ 112.000 κατοίκους, ἀλλὰ αὐτοὶ ζοῦν εἰς 384 συνοικισμοὺς καὶ τὰ δύο τρίτα τοῦ πληθυσμοῦ ζεῖ εἰς ὀλίγας δεκάδας τετραγ. χιλιομέτρων πρὸς τὰ νοτιοδυτικὰ περὶ τῆς πρωτεύουσας Ρεϊκιάβικ. Ἡ ἀχανὴς γῆ τῆς Γροιλανδίας εἶναι σχεδὸν ἐντελῶς ἀκατοίκητος. Ὑπάρχουν ὀλίγοι Δανοὶ καὶ 7.000 ἕως 8.000 Ἑσκιμῶσι διαμοιρασμένοι εἰς μικροὺς ἀποικισμοὺς κατὰ μῆκος τῶν ἀνατολικῶν καὶ δυτικῶν ακτῶν, οἱ ὁποῖοι εὐρίσκονται πρὸς νότον τοῦ 70° βορείου γεωγραφικοῦ πλάτους. Εἰς τὴν Γῆν τοῦ Μπάφριν καὶ τὴν νῆσον τοῦ πρίγκηπος Ἀλδέρτου δὲν ζοῦν ἄνθρωποι. Ὅλο τὸ βόρειον τμήμα τοῦ Καναδά δὲν κατοικεῖται παρὰ ἀπὸ ὀλίγους Ἑσκιμῶους εἰς περισσότερα ἀπὸ 6 ἑκατομ. τετρ. χλμ. ζοῦν ὀλιγώτεροι τῶν 20.000 ἀνθρώπων. Εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας ἡ Νεβάδα, ἡ Ἰούτα, ἡ Ἀριζόνα καὶ τὸ Νέον Μεξικόν, ὅπως καὶ τὸ Ἀϊντάχο, ἡ Μοντάνα καὶ τὸ Γουαϊόμινγκ ἔχουν πληθυσμὸν πολὺ ἀραιόν, συγκεντρωμένον εἰς ὀλίγας πόλεις· δεκάδες ἑκατμ. τετραγ. χλμ. εἶναι ἀκατοίχτητα.

Εἰς τὴν Νότιον Ἀμερικὴν ἀπέραντοι ὄρειναι περιοχαὶ εἰς τὰς Κορδιλλέρας τῶν Ἀνδεων, τὸ ὅσος τοῦ

* Σκανδιναβοὶ πειραταὶ τοῦ Ἡ' καὶ Ι. αἰῶνος.

Ἀμαζονίου, τὸ ὄροπέδιον τοῦ Μάιττο Γκρόσσο, τὸ νότιον τμήμα τῆς Παταγονίας, δὲν ἔχουν οὔτε ἓνα συνοικισμένον. Τὸ ἥμισυ τῆς αὐστραλιανῆς ἡπείρου εἶναι μία ἔρημος. Ἡ Ἀφρικὴ μὲ τὴν Σαχάρα, ἡ ἔρημος τῆς Νουβίας, τὸ δάσος τοῦ Κονγκό καὶ ἡ ἔρημος Καλαχάρι, εἶναι κατὰ τὰ τρία τέταρτα ἐντελῶς ἀκατοίκητοι. Τὸ ἴδιον συμβαίνει καὶ εἰς τὴν Ἀσίαν μὲ τὰς ἀπεράντους ἐρήμους τῆς Ἀραβίας, τοῦ Ἰράν, τοῦ Τουρκιστάν, τοῦ Γκόμπι καὶ τῆς Μογγολίας.

Διὰ νὰ καταμετρήσωμεν τὸν καταμερισμὸν τοῦ πληθυσμοῦ τῆς γῆς δὲν ὑπάρχει τίποτε διδακτικώτερον ἀπὸ τὰ ἀεροπορικὰ ταξίδια. Διαπιστώνει κανεὶς ὅτι αἱ πυκνοκατοικημέναι ζῶναι εὐρίσκονται σχεδὸν ὅλαι πολὺ πλησίον τῆς θαλάσσης ἢ εἰς χαμηλὰς πεδιάδας. Τὸ μέσον ὕψος τῶν ὁρεινῶν τὰ ὅποια ἔχουν ἀνακαλυφθῆ εἶναι 800 μέτρα, ἀλλὰ τὰ $\frac{9}{10}$ τῶν ἀνθρώπων ζοῦν εἰς ὕψος μικρότερον τῶν 200 μέτρων. Γενικῶς οἱ ἀνθρώποι συνοικισμοὶ γίνονται ὁπορευόμενοι ὅσον προχωροῦμεν ὑψηλότερα. Ἰπάρχουν ὅμως μεγάλαι πόλεις αἱ ὅποια εὐρίσκονται εἰς μεγάλο ὕψος. Καὶ διὰ ν' ἀναφέρω μόνον πρωτεύουσας κρατῶν ἀρχίζω ἀπὸ τὸ Καθούλ, πρωτεύουσαν τοῦ Ἀφγανιστάν, πόλιν 160.000 κατοίκων ἡ ὅποια εἶναι κτισμένη εἰς ὕψος 1900 μέτρων τὴν Μπογκοτά, πρωτεύουσαν τῆς δημοκρατίας τῆς Κολομβίας ἡ ὅποια ἔχει 450.000 κατοίκους καὶ εὐρίσκεται εἰς ὕψος 2.640 μ., τὴν Ἀντίς Ἀμπέμπα, πρωτεύουσαν τῆς Ἀθιοπίας, εἰς ὕψος 2.400 μ. καὶ τὸ Λά Πάξ, πρωτεύουσαν τῆς Βολιβίας, εἰς 3.700 μ. Αἱ πόλεις ὅμως αὗται δὲν εὐρίσκονται εἰς τὸ κέντρον μεγάλων κατοικημένων περιοχῶν.

Εἰς τὴν Ἑλβετίαν, εἰς τὰς ὄχθας τῆς λίμνης Λεμάν, ἡ παράκτιος λωρὶς ἔχει πλάτος 2 χλμ. καὶ 900 κατοίκους εἰς καθὲς τετραγ. χλμ. Εἰς τὰς ὄχθας τῶν Ἰταλικῶν λιμνῶν ὁ πληθυσμὸς εἶναι πάρα πολὺ πυκνός. Εἰς τὴν Ἀπὸ Ἀνατολὴν, αἱ παράκτιοι περιο-

χαὶ εἶναι ἐξαιρετικῶς πυκνοκατοικημένοι. Καθ' ὅσον τὸ μήκος τοῦ Γιβν-Τσέ οἱ συνοικισμοὶ συχνὰ φθάνουν ἕως χαμηλὰ εἰς τὸν ποταμὸν, ὃ ἐποῖτος χάνεται καὶ καλύπτεται ἀπὸ τὰ σαμπάν, τὰ πλωτὰ σπῖτια, ὅπου ζῇ ἕνας ἐλόκληρος ἀμφιβίοις πληθυσμός.

Εἰς τὴν Νορβηγίαν τὰ 95% τῶν κατοίκων ζοῦν εἰς ἀπόστασιν μικρότερην τῶν 5 χλμ. ἀπὸ τὴν θάλασσαν. Εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας, ἀπὸ τὴν Βοστώνην ἕως τὴν Οὐάσιγκτον, ὑπάρχουν πλησίον τῆς θαλάσσης 20 πόλεις αἱ ὅποια ἔχουν περισσότερους τῶν 100.000 κατοίκων καὶ αἱ ἐξῆ ἀπὸ αὐτὰς εἶναι μεταξὺ τῶν 10 μεγαλύτερων πόλεων τῆς ἡμετέρας. Εἰς τὸ Τονκίον ζοῦν εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Δέλτα τοῦ Χουάνγκ-Χὲ τὰ $\frac{2}{3}$ τοῦ πληθυσμοῦ, εἰς ἐπιφανείαν μικρότερην τοῦ $\frac{1}{50}$ τῆς ἐλικτῆς ἐπιφανείας τῆς χώρας. Ἀκόμη καὶ εἰς τὴν Γαλλίαν ὅπου ὁ πληθυσμὸς εἶναι πολὺ διεσπαρμένος, εἶναι κυρίως συγκεντρωμένος κατὰ μήκος τῶν κυριωτέρων ποταμῶν. Εἰς τὴν Καμπανίαν, εἰς τὴν περιοχὴν Λάντ καὶ Κῶς, εἰς ἑκατοντάδας τετραγ. χιλιομέτρων δὲν βλέπει κανεὶς οὔτε ἓνα μικρὸ χωριό.

Αἱ συνεχεῖς πυκνοκατοικημέναι ζῶναι εἶναι πολὺ σπάνιαι: ὁρισμένα τμήματα τῆς ἀκτῆς τῆς Μεσογείου, ἡ Φλόρανδρα καὶ ἓνα μέρος τοῦ Βορρᾶ καὶ τοῦ Καλαί, ἡ κοιλὰς τοῦ Ρήνου, τοῦ Μαιν καὶ τὸ λεκανοπέδιον τοῦ Ρούρ, ἡ περιοχὴ τῆς Καντόν, ὁ κάτω Γιβν-Τσέ, ἡ περιοχὴ κατὰ μήκος τοῦ Γάγγη, ἡ πεδιάς τοῦ Τόκιο καὶ ἡ ἐσωτερικὴ περιοχὴ τῆς Ἰαπωνικῆς θαλάσσης, τὸ δέλτα τοῦ Νεῖλου καὶ τοῦ Χουάνγκ-Χὲ, ἡ λεκάνη τοῦ Λονδίνου καὶ τοῦ Λανκασάιρ. Εἰς αὐτὰ τὰ μέρη, εἰς ὀλιγώτερον τῶν 500.000 τετρ. χλμ. ζῇ τὸ $\frac{1}{10}$ τοῦ ὅλικοῦ πληθυσμοῦ τῆς γῆς. Καὶ εἰς αὐτὰς ὅμως τὰς πυκνοκατοικημένας περιοχὰς ὑπάρχουν ἐκτάσεις τὰς ὁποίας δὲν ἔχει ἀκμαευθῆ ὁ ἀνθρώπος. Πολὺ πλησίον τοῦ Λονδίνου εἶναι αἱ ἀγροὶ ἀμώδεις ἐκτάσεις τῶν Ντάουνς, καὶ εἰς τὸ Ρούρ τὸ δάσος Χάγκεν. Ἡ γῆ τὸ 1946 εἶχε περίπου 2.180

ἐκατ. κατοίκων, τὰ 40% τῶν ὁποίων ζοῦν εἰς συνοικισμοὺς μεγαλύτερους τῶν 2.000 κατοίκων καὶ τῶν ὁποίων τὰ ἑδάρη ἀντιπροσωπεύουν συνολικῶς τὸ 1/2000 τοῦ πληθύνου μας. Εὐρισκόμεθα μακρὰν ἀπὸ τὴν ἀληθειαν λέγοντες ὅτι τὰ 9/10 τῶν ἀνθρώπων ζοῦν εἰς τὸ 1/100 τοῦ πληθύνου μας. Μία πόλις ὅμως εἶναι ἀχώριστος ἀπὸ τὴν ἐνδοχώραν τῆς, ἀπὸ τὴν ὅποιαν τρέφεται καὶ χωρὶς τὴν ὅποιαν δὲν θὰ ὑπῆρχε.

Δὲν πρέπει ἀπὸ αὐτὰς τὰς προχείρους στατιστικὰς παρατηρήσεις νὰ ἐξάγωμεν συμπεράσματα πολὺ πρόωρα, σχετικῶς μὲ τὸ ὅριον τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ κόσμου ἢ ἀκριβέστερον μὲ τὸ ἀνώτατον ὅριον τῆς πυκνότητος τοῦ πληθυσμοῦ εἰς αὐτὴν ἢ ἐκείνην τὴν περιοχὴν. Ζῶναι ἐξαιρετικῶς πυκνοκατοικημένοι δύνανται νὰ διαθρέψουν πολὺ περισσότερους κατοίκους ἀπὸ ὅσους διατρέφουν σήμερον, ἐνῶ ζῶναι σχεδὸν ἔρημοι, εἰς τὴν πραγματικότητά εἶναι κάποτε πυκνοκατοικημένοι. Ὁ ἀριθμητικὸς ὑπολογισμὸς τῆς πυκνότητος τοῦ πληθυσμοῦ εἶναι στοιχειῶν ἀνεπαρκές, διότι δὲν ἔχει παρὰ μόνον ἐνδεστικὴν ἀξίαν. Ὁ υπολογισμὸς τῆς πυκνότητος τοῦ πληθυσμοῦ κατὰ μονάδα καλλιεργήσιμου ἐπιφανείας δίδει μίαν περισσότερον ἀκριβῆ ἰδέαν διὰ τὸν ἀριθμὸν τοῦ πληθυσμοῦ. Ἀλλὰ διὰ νὰ ἔχη κανεὶς ἀκριβῆ γνώμη

περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀνθρώπων ποὺ θὰ μπορούσε σήμερον νὰ διαθρέψῃ ἡ γῆ, θὰ ἔπρεπε νὰ μάθῃ ποῖον εἶναι διὰ καθὲς τμήμα καλλιεργήσιμου γῆς τὸ ἀνώτατον δυνατόν ὅριον ἀποδόσεως. Ἡ μελέτη αὐτὴ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ, ὅμως εἶναι βέβαιον ὅτι ὁ Πλανήτης μας ἀπέχει ἀκόμη πολὺ ἀπὸ τὸ κρίσιμον σημεῖον τὸ ὅποιον ἀντιμετώπιζε πρὶν ἀπὸ ἓνα αἶωνα ὁ Ἀγγλὸς Μάλλθος. Σὰς ἐγεννήθη ποτὲ ἡ ἐρώτησις ποῖαν περιοχὴν θὰ ἔπρεπε νὰ ἐκλέξωμεν ἐὰν οἱ αὐρίανοὶ μας κύριοι, οἱ κάτοικοι κάποιου ἄλλου πλανήτου, ἀπεφάσιζαν νὰ συγκεντρώσουν εἰς ἓνα «συνέδριον» ὅλους τοὺς ἀνθρώπους; Τέσσαρες ἀνὰ ἑκατοντ. χλμ. θὰ κατελάμβανον μίαν ἐπιφανείαν 550 τετρ. χλμ. Σήμερον πυκνότης πληθυσμοῦ τεσσάρων κατοίκων κατὰ τετρ. μέτρον δὲν ἔχει φθάσει παρὰ μόνον εἰς τὴν συνοικίαν Οὐὼλ Στρήτ, τὴν λαϊκὴν συνοικίαν τῆς Νέας Ἰόρκης· ἀλλὰ τὸ βράδυ καθένας ἐπιστρέφει εἰς τὸ σπῖτι του, τὸ ὅποιον ἀπέχει συχνὰ ἀπ' ἐκεῖ περισσότερον τῶν 100 χλμ. Καὶ τὰ τρόφιμα τὰ ὅποια ἀπορροφῶνται ἀπὸ αὐτὸν τὸν κινούμενον πληθυσμὸν, παράγονται εἰς περιοχὰς πολὺ διαφορετικὰς καὶ ἐξαιρετικῶς ἀπομακρυσμένας. Εἰς τὴν πραγματικότητά διὰ νὰ ζῇ ὁ πληθυσμὸς αὐτὸς ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ μεγάλας καλλιεργήσιμους ἐκτάσεις.

«ΜΟΝΟ ΔΥΟ κυβερνήσεις βλέπε σήμερον νὰ ἐκπληρῶνουν τὴν ἀποστολὴν ποὺ τοὺς ἐμπιστεύθηκε ἡ Θεία Προνοία· αὐτὲς εἶναι οἱ δύο κολοσσὸι ποὺ ὀλοσκοῦνται στὸ τέλος τοῦ κόσμου· ὁ ἓνας στὸ ἄκρο τοῦ παλαιοῦ κόσμου καὶ ὁ ἄλλος στὸ ἄκρο τοῦ νέου κόσμου.

»Ἐνῶ τὸ κέντρον τῆς Εὐρώπης εἶναι σὰν ἡφαίστειο ποὺ λυώνει μέσα στὸν κρατῆρα του, τὰ δύο ἔθνη, τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως, προχωροῦν, χωρὶς διασταγμοὺς πρὸς τὴν τελειότητα· τὸ ἓνα ἔχοντας γιὰ κίνητρο τὴ θύληση ἑνὸς μόνου ἀτομοῦ, τὸ ἄλλο ἔχοντας γιὰ κίνητρο τὴν ἐλευθερίαν.

Θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ εἰπῇ ἀντιρροήσεις γιὰ τὴν λέξη «τελειότητα» ποὺ μορεῖ νο ἀποδοθῇ εἴτε στὴ Ρωσία εἴτε στὴν Ἀμερικὴ· ὥστόσο τὰ λόγια αὐτὰ ἔχουν μεγάλη ἀξία σήμερον.

Θέλετε νὰ μάθετε καὶ ποῖος τὰ εἶπε; Ὁ πρίγκιπας Λονδοβίκος Ναπολέων στὸ βιβλίο «Ναπολεόντιες Ἰδέες» ποὺ δημοσιεύθηκε στὰ 1830.

A. I. CUMMINGS στὸ «News Chronicle», Λονδίνο

Ένας Ευρωπαίος στην Αυστραλία

ΤΟΥ ALAN MOOREHEAD

(Από το «Horizon», Λονδίνο)

Η Αυστραλία είναι ίσως η παλαιότερη χώρα επάνω στη γη. Και τα άγρια ζώα ακόμη είναι κάπως περιέργα σαν να ανήκουν σε άλλη εποχή και οι ιθαγενείς—όπως τους βλέπει κανείς—είναι οι εκπρόσωποι της πιο ανεξέλικτης φυλής. Απ' όσο ξέρουμε, κανένας πολιτισμός δεν ανθίσει ποτέ σ' αυτήν την έρημο, μία έρημο που βασιλεύει στον τόπο αιώνες, ώσπου έφτισαν από την Εύρωπη οι πρώτοι άποικοι έδώ και 150 χρόνια. Τώρα στις γόνιμες άκτες ολόκληρης της ήπείρου έχει ανθίσει ένας έντελως νέος πολιτισμός. Η αλλαγή είναι πραγματικά πολύ απότομη είναι το ίδιο σαν να ρίχνουμε μία ρουκέτα στο φεγγάρι και να φτιάχνουμε μία άποικία εκεί. Κανένας δεσμός με το παρελθόν. Καμία γέφυρα πάνω από το κενό που υπάρχει ανάμεσα στο σημερινό ούρανοξύστη και στην προκατακλισμίαία σαύρα που τριγύριζε στον ήλιο πάνω στους κόκκινους βράχους αιώνες ολόκληρους πριν ν' άρχιση η Ιστορία της Κίνας. Ο νέος πολιτισμός της Αυστραλίας δεν είναι κάτι που φύτρωσε και μεγάλωσε στη γη της. Είναι ένα έντελως καινούριο φυτό, που φανερώθηκε άπροσδόκητα, σαν δασή μέσα στην έρημο.

Σαν κοινωνικό πείραμα, ο άποικισμός της Αυστραλίας υπήρξε πραγματική επιτυχία. Οι άνθρωποι που πήγαν εκεί, ξανάνοισαν στο νέο κλίμα και κατόρθωσαν να καλλιεργήσουν ένα μεγάλο μέρος της έρημου. Τα ζώα που ήρθαν από την Εύρωπη δεν στάθηκαν τόσο τυχερά. Τα άλογα και άλλα ζώα λένε πως εκφυλίστηκαν και χάθηκαν μετά τη δεύτερη και τρίτη γενιά και αναγκάστηκαν να φέρουν καινούρια στόκ

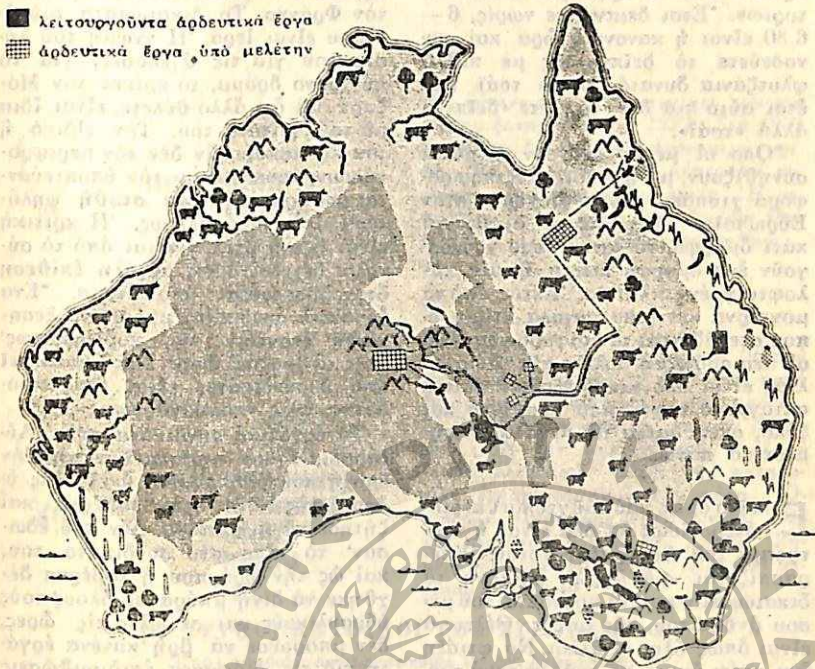
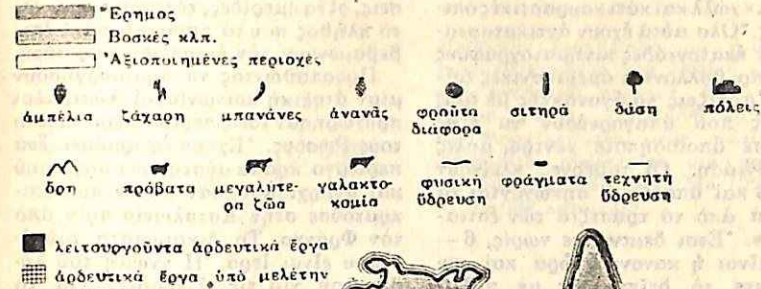
από την Εύρωπη για να αναζωογονήσουν την κτηνοτροφία. Τα πρόβατα μερινός που μεταφέρθηκαν από την Β. Αφρική είναι ίσως η μόνη εξαίρεση σ' αυτόν τον κανόνα, και εϋδοκίμησαν στην Αυστραλία πάρα πολύ.

Γυρίζοντας ύστερα από 10 χρόνια στην Αυστραλία τα αισθήματά μου ήταν άνακατωμένα. Συγκίνηση και νοσταλγία από τη μία μεριά και ένα αίσθημα του καινούριου επάνω σε παλιά πράγματα, κάτι περίεργο, ίσως γιατί έβλεπα πράγματα μισοξεχασμένα με διαφορετικό μάτι.

Πρώτα πρώτα συνέλαβα τον έαυτό μου να κοιτάζω έκστατικός τα μαγαζιά του Σίντνεϋ: 40 ψημένα κοτόπουλα και γάλοι σε μία βιτρίνα. Βούτυρο σε μία άλλη. Στους δρόμους σοδότες φορτωμένες πεπόνια, ροδάκινα, και άλλα φρούτα, και στα ξενοδοχεία και στα σπίτια πλουσιώτατα γεύματα. Και όλα αυτά, να σκέπτεται κανείς, ότι έστεκαν εκεί στη διάθεσή του να τα αγοράση και να τα φάη. Πουθενά δελτίο. Πουθενά ούρά. Και στον καφέ σου δση ζάχαρη θέλεις.

Ύστερα από 3-4 ημέρες άνακαλύπτεις τον έαυτό σου να μονολογής: «Σε' αλήθεια, πόσο τα είχα ξεχάσει όλα αυτά, όλα τα θαυμάσια πράγματα που ήταν τόσο κοινά στην προπολεμική μας ζωή! Πόσο τέλεια προσαρμόστηκε η Εύρωπη στην έλλειψή τους.»

Η δεύτερη αυτή φάση κρατάει περίπου ένα μήνα: ύστερα πιο άρχίζει η άφθονία να σου φαίνεται κάτι φυσικό και να σχηματίζεις μία νέα κλίμακα αξιών. Άρχίζεις να παραπονιέσαι ότι τα αυγά το πρωί ήταν παραβρασμένα: αυτό το μπιφτέκι δεν

Η ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ

ήταν σαν το χθεσινό. Και γιατί με τις φράουλες δεν σου σέρβιραν και κρέμα; Κατά βάθος φυσικά, αισθάνεσαι πιο εύχρηστος και πιο δυνατός: μα άρχίζουν να παρουσιάζονται ένα σωρό μικροενοχλήσεις, οι ένοχλήσεις της πολυτέλειας. Όταν θαυμάσης μ' εύγνωμοσύνη, την λιακάδα που βρήκες φτάνοντας, και

μία μόνο βροχερή μέρα άρχει για να σου χαλάση το κέφι.

Σ' αυτή τη φάση—τον πρώτο μήνα δηλαδή, άρχίζεις να άνακαλύπτεις πως υπάρχουν χίλιες δυο άλλες έλλειψεις. Μ' όλο που και το Σίντνεϋ και το Μέλμπορν έχουν πληθυσμό πάνω από ένα έκατομμύριο, όσο καιρό έμεινα εκεί δεν είδα θέατρο εκτός από

μιουζικώλλ και κάτι κουραστικές δπε-
ρέτες. Όλα αυτά έχουν αντικαταστα-
θῇ με εκατοντάδες κινηματογράφους
δπου περιβάλλονται αμερικανικές ται-
νίες. Αρχίζεις να αγαπηθείς με τους
νόμους που απαγορεύουν να πιῆς
κάτι σε οποιοδήποτε κέντρο, μόλις
σκοτεινιάσει. Οι τοβέρνες κλείνουν
στις 6 και από τις 8 σηκώνονται τα
κρυσιά από τα τραπέζια των εστια-
τορίων. Έτσι δειπνίζετε νωρίς, 6—
6.30 είναι η κανονική ώρα και συ-
νοδεύετε το δείπνο σας με πολλά
φλυτζάνια δυνατό, γλυκό σοάι. Και
έτσι αυτό πιά δεν τὸ λέτε «δείπνο»
ἀλλὰ «σοάι».

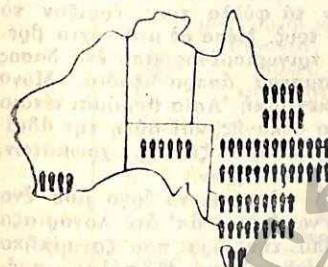
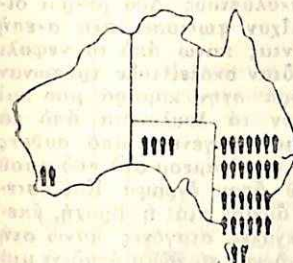
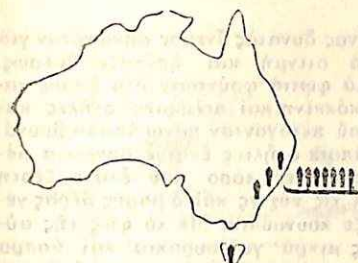
Όσο οι μέρες περνούν τα αυτιά
συνηθίζουν, μα ἡ Αὐστραλέικη προ-
φορά χτυπάει πάντα ἄσχημα στὸν
Εὐρωπαῖο. Αρχίζεις να διψᾷς για
κάτι ὁμορφο, τὰ μάτια σου νοσταλ-
γούν ἕνα ὁμορφο κίτριο ἢ μία κα-
λοφτισμένη πλατεῖα. Ἐκτός ἀπὸ τὰ
μοντέρνα κεντρικά μεγάλα κτίρια ὁ-
που στεγάζονται τὰ διάφορα γραφεῖα,
οἱ περισσότερες πόλεις τῆς Αὐστρα-
λίας εἶναι ὅλο μικρὰ ἐξοχικά σπίτια
φτιαγμένα συχνὰ ἀπὸ λαμαρίνα καὶ
ξύλο, σκεπτομένα με μεγάλα διαφη-
μιστικά πανά.

Εκείνο ὅμως πὺ σου χτυπάει περισ-
σότερο ἴσως ἀπ' ὅλα εἶναι ἡ νοο-
τροπία τοῦ Αὐστραλοῦ ἀστού. Ὑπε-
ρασπίζεται με ἄγρια ἐπιμονή τὰ
δικαιώματα καὶ τὰ προνόμια τοῦ μέ-
σου ἀνθρώπου, τῆς μάζας. Θέλει νὰ
εἶναι ὅπως ὅλοι οἱ ἄλλοι. Νὰ φτιάξῃ
ἕνα σπίτι ὅμοιο με τοῦ γειτονά του.
Νὰ φορέσῃ τὰ ἴδια ρούχα καὶ νὰ ἔχῃ
τοὺς ἴδιους τρόπους. Νὰ θεωρῇ καὶ
νὰ ἀπευθύνεται σὲ ὅλους τοὺς ἄν-
θρώπους σὰν σὲ ὁμοίους του, νὰ
ἀποφεύγῃ με κάθε θυσία τὴν ἐκκεν-
τροκότητα καὶ τὰ ἐνδιαφέροντά του
νὰ μὴν ξεπερνούν τὰ ἐνδιαφέροντα
τοῦ μέσου ἀνθρώπου. Με τὴν πείρα
πὺ ἔχετε ἀποκτήσει ὑστερα ἀπὸ ἕνα
μῆνα, βλέπετε πὺς ὅλα αὐτὰ ἀποτε-
λοῦν τὸν κύριο σκοπὸ τῆς Αὐστρα-
λιανῆς ἀστικῆς ζωῆς. Τὰ ἄσχημα ἁ-
στικά κέντρα, οἱ μεγάλες διαφημῆ-

σεις, οἱ ἐφημερίδες, τὸ φούτ-μπῶλ, καὶ
τὸ πλῆθος πὺ τὰ παρακολουθεῖ ἐπι-
βεβαίωνουν τὴν ἐντύπωσή σας αὐτή.

Προσπαθώντας νὰ δημιουργήσουν
μῖαν ἀστική κοινωνία, οἱ Αὐστραλοὶ
προχώρησαν ἴσως περισσότερο κι ἀπὸ
τοὺς Ρώσους. Ἐχουν ἐφαρμόσει ἕνα
περίεργο κρᾶμα αὐστηροῦ μαρξισμού
καὶ ἀναρχισμού, σὰν αὐτὸν πὺ ἐπι-
κρατοῦσε στὴν Κατωλὸνία πρὶν ἀπὸ
τὸν Φράνκο. Τὰ δικαιώματα τοῦ ἁ-
τόμου εἶναι ἱερά. Ἡ γνώμη τοῦ Αὐ-
στραλοῦ για τὴν ἀγέλαδες, για τὸν
σύγχρονο δρόμο, τὸ κρῖκετ τὸν Μό-
ζαρετ καὶ ὅτι ἄλλο θέλετε, εἶναι ἴδια
με τοῦ γειτονά του. Τὸν εἰδικὸ ἢ
τὸν πρωτοπόρο ἂν δὲν τὸν περιφρο-
νῇσουν, τουλάχιστον τὸν ὑποπτεύον-
ται ὅτι προσπαθεῖ νὰ σταθῇ ψηλό-
τερα ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Ἡ κριτική
εἶναι δεκτὴ διὰν γίνεται ἀπὸ τὸ σύ-
νολο δέχεται ὅμως μεγάλη ἐπίθεση
διὰν προέρχεται ἀπὸ ἄτομα. Ἐνα
ἐργατικὸ συνδικάτο μπορεῖ νὰ ξεση-
κωθῇ ἐναντίον τῆς κυβερνήσεως·
ἕνας ἄνθρωπος ὅμως πὺ λιποτακτεῖ
ἀπὸ τὸ συνδικάτο, εἶναι ἕνας προ-
δότης, ἕνας «παληάνθρωπος».

Τὰ ἐργατικά συνδικάτα στὴν Αὐ-
στραλία ἔχουν τεράστια δύναμη. Τὴν
ἐποχὴ πὺ βρισκόμουν ἐκεῖ ἕνας ὁ-
δραυλικὸς πῆγε στὴν ταβέρνα καὶ
ζήτησε νὰ πιῇ μύρα. Δὲν τοῦ ἔδω-
σαν· τὸ εἶπε στὸ συνδικάτο του,
καὶ ὡς τὴν ὥρα πὺ ἡ ταβέρνα δέ-
χθηκε νὰ δίνη μύρα σὲ ὅλους τοὺς
ὁδραυλικούς καὶ σὲ ὅλες τὴς ὥρες,
δὲν μποροῦσε νὰ βρῇ κανένα ἐργά-
τη για τὴς διαφορὲς ἐπιδιορθώσεις
πὺ χρειαζόταν. Στὸ Σίννεϋ ἕναν
ἐργάτη ἑνὸς σιδηροδρόμου, τὸν διέ-
ταξε ὁ ἀνώτερός του νὰ κἀμῃ μῖα
κατώτερη δουλειά. Ὁ ἐργάτης ἀρνῆ-
θηκε καὶ τὸν ἀπέλυσαν. Ἀμεσο ἐπα-
κόλουθο τῆς ἀπολύσεως αὐτῆς ἦταν
νὰ ἀπεργήσουν χιλιάδες ἐργάτες καὶ
ἐπὶ 15 ἡμέρες ἡ πόλη νὰ εἶναι χω-
ρὶς θέρμανση καὶ χωρὶς φῶς. Τὴ
μῖα ἀπεργία ἀκολούθησε ἄλλη. Τὴς
περισσότερες φορὲς στὴς ἀπεργίες
αὐτὲς οἱ πραγματικὲς αἰτίες μένουν
σκοτεινές. Ἡ ἀπόλυση ἑνὸς ἐργάτη

ΟΙ ΛΕΓΚΟΙ ΚΑΤΟΙΚΟΙ ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΑΛΙΑΣ

(Κάθε σύμβολο ἀντιπροσωπεύει 100.000 ἀνθρώπους)

χρησιμεύει ὡς πρόσχημα για νὰ δο-
κιμάσουν οἱ ἐργάτες τὴ δύναμή τους
ἐναντίον τῆς Κυβερνήσεως ἢ τῶν δι-
καστηρίων. Παντοῦ τὰ πολιτικά καὶ
οἱ πολιτικοὶ περιφρονοῦνται κάποτε
πέρα πολύ. Καὶ ἡ δωροδοκία εἶναι
κάτι για τὸ ὅποιο μιλοῦν ἐλεύθερα.
Συχνὰ ὁ ἐπισκέπτης ἔχει τὴν ἐντύ-
πωση πὺς στὴ ζωὴ τῆς Αὐστραλίας
ἔχει κυριαρχήσει ἕνας ὕλισμός, πολὺ
ταιριαστὸς με τὸ πάθος τῶν ἀνθρώ-

Μετὰ τὴν ἀνακάλυψη τῶν χρυσωρυ-
χείων Βικτωρίας στὰ 1851 ὁ πληθ-
σμός αὐξάνεται γρήγορα. Μέσα σὲ 10
χρόνια φθάνει 1.450.000 κατοίκους
καὶ συγκεντρώνεται στὴς πόλεις. Ἡ
Αὐστραλία ἐξελίσσεται στὸ πολιτικὸ
καὶ βιομηχανικὸ πεδίο. Στὰ 1900 ἔχει
3.765.000 κατοίκους.

Ἡ ὁργανωμένη βρεταννικὴ μετανά-
στευση ξαναρχίζει στὰ 1922. Στὰ 1931
παύει ἐπειδὴ ὑπάρχει οικονομικὴ κρί-
ση. Πολλοὶ νεοφερμένοι Αὐστραλοὶ γν-
ρίζουν στὴ Μεγάλῃ Βρεταννίᾳ. Ἡ με-
τανάστευση Ἑλλήνων καὶ Ἰταλῶν ἐξα-
κολουθεῖ ἀλλὰ σὲ βραδύτερο ρυθμό.

Στὸ Συνέδριο τοῦ Ἐβριᾶν στὰ 1938 ἡ
Αὐστραλία ἀποφασίζει νὰ δεχθῇ κατὰ
διαστήματα μέσα σὲ τρία χρόνια,
15.000 θύματα τῶν ναζιστικῶν διωγ-
μῶν. Με τὴν κήρυξη τοῦ πολέμου
7.000 μετανάστες αὐτῆς τῆς κατηγο-
ρίας ἐγκαταστάθηκαν στὴ χώρα. Ὡ-
στόσο ὁ πληθυσμὸς κατευθύνεται ὅλο
καὶ περισσότερο πρὸς τὴς πόλεις. Σή-
μερα ἡ Αὐστραλία ἔχει 7.400.000 πε-
ρίπου κατοίκους.

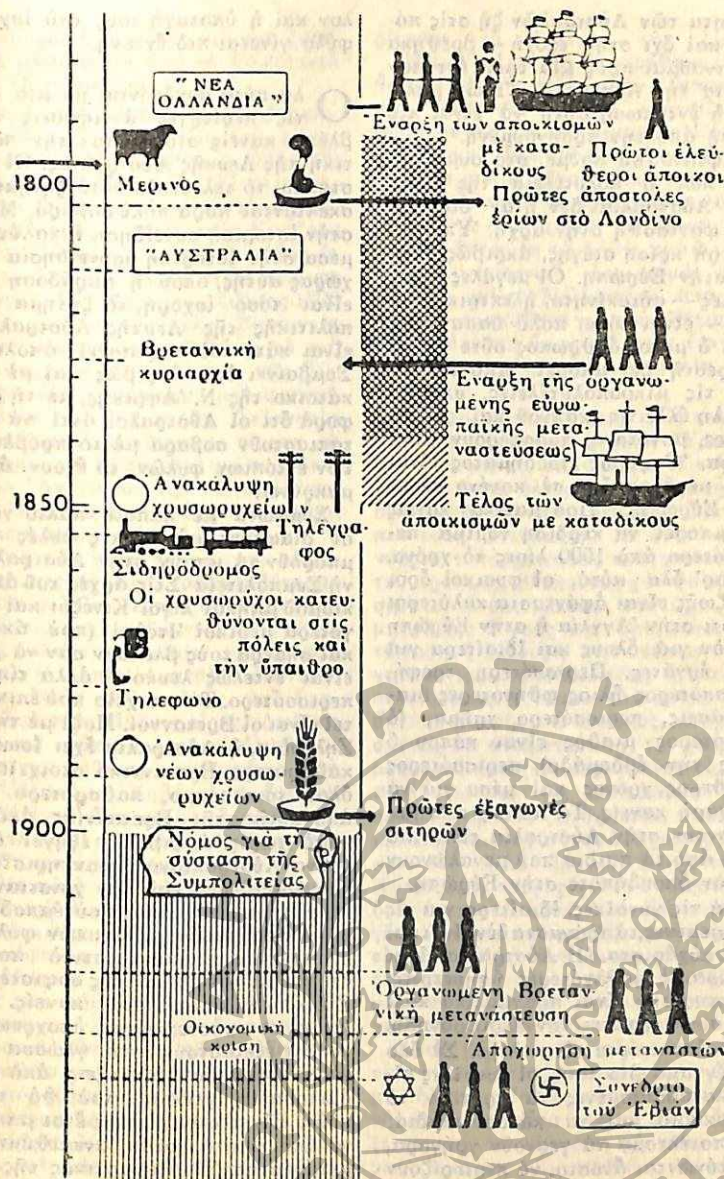
πων για τὴν ἀνάπαυση—για νὰ δου-
λεύουν 44 ἢ καὶ 35 ὥρες τὴν ἑβδο-
μάδα· για νὰ ἱκανοποιούν τὰ δύο
μεγάλα τοὺς ἐθνικά πάθη: τὴς κοῦρ-
σες καὶ τὸ κρῖκετ, για νὰ μποροῦν
νὰ ξαπλώνουν στὴς ἀκτές καὶ νὰ χαί-
ρωνται τὸν ἥλιο. Σ' ἕνα τέτοιο κλί-
μα, ἡ ἀνάπαυση ἔχει πάρα πολὺ με-
γάλες χαρές. Ὅπως σὲ πολλὲς ἄλλες
χώρες, τὸ αἶσθημα τοῦ χρόματος δὲν
ἔχει ἀκόμη ἀντικαταστήσει τὸ αἶσθη-

μα του πολέμου' και η χώρα περνάει από μία περίοδο μεταπολεμικής κολλώσεως, απογοητεύσεως, υλιστικού κυνισμού και πνευματικής άνιας.

Αυτό, μπορώ να πω, ήταν η έντονη πωση που σημάτισα ύστερα από ένα μήνα περίπου παραμονής μου εκεί. Πρώτα μένει κανείς εκπληκτος με την αφθονία και την άνιση της ζωής. "Υστερα βλέπει το φερίδι που ζή μέσα σ' αυτόν τον παραδεισένιο άνησυχία, τον φαινομενικό ξεπεσμό των ήθικων και πνευματικών αξιών. "Ωστόσο η επίσκεψή μου κράτησε έξη μήνες. "Εγγραφα τότε ένα βιβλίο "Εφυγα από την πόλη και πήγα έξω, στην έσοχη, όπου βρήκα μία πολύ άλλοιωτική ζωή. "Όλα εκεί έχουν μια ατμόσφαιρα που πάρα πολύ σπάνια τη βρίσκεις στην Εύρώπη. Αυτό που έννοιωσα δεν ήταν το αίσθημα του ανθρώπου που υποκύπτει μπροστά στα θέληγτρα της ειδυλλιακής ζωής όπως την ξέρουμε. Περνούσες ένα σύντομο και βρισκόσουν σ' ένα καινούριο περιβάλλον. Κοθόμουν σέ μία μεγάλη βεράντα γεμάτη ήλιο' και απλώνονταν εμπρός μου μίλια ολόκληρα από κατάφυτες κοιλάδες και βουνά. Τα χρώματα θύμιζαν "Ισπανία πιο πολύ απ' ότι άλλα μέρη της Εύρώπης που γνώρισα. Ζωντανά πορφυρά που χάνονταν μέσα σέ μία σιγμή, πρασινωπά, μπλέ, κίτρινα, κόκκινα. Ξαφνικά έβλεπες νά αλλάζει ο ουρανός παράξενα χρώματα.

"Ένας δυνατός άνεμος σηκώνοταν για μία στιγμή και ήσυχζε άμέσως. Μία φωτιά φούντωνε στο δάσος κατακόκκινη και πελώριες σιήλες καπνού πετάγονταν πάνω από το βουνά. Κάποτε ο ήλιος έκαιγε συνέχεια μέρες πολλές, τόσο που έκανε ζέστη και τις νύχτες και ο βρυς άερας γέμιζε κουνούλια. Με το φως της αυγής μικρά γαϊδουράκια και άσπρα παπαγαλάκια περνούσαν άνάμεσα στους εύκαλύπτους. Δύο μικροί δί-δελφοί είχαν φωλιάσει στή σκεπή της βεράντας πάνω από το κεφάλι μου και όταν σκοτεινίαζε τρύπωναν καμιά φορά στην κάμαρά μου και τσιμπούσαν τα λουλούδια από τα βάζα. Μία οικογένεια από σαύρες έκανε βολτες ανάμεσα στα πόδια του τραπέζιου όπου έγραφα. Και ύστερα, όταν άρχισε πιά η βροχή, έπεφτε σέ μεγάλες σταγόνες πάνω στη μαλακή γή και το χώμα ανάδινε μία σπάνια ευωδιά. Τα δέντρα αντί νά ρίξουν τα φύλλα τους έριξαν το φλούτο τους. Μέσα σέ μία νύχτα βρέθηκα τριγυρισμένος από ένα δάσος όλο λαμπερά άσπρα κλαδιά. Μόνο στην κεντρική "Ασία θυμάμαι τέτοιο πλούτο άλλαγής, και αυτή την άδιάκοπη διαδοχή ζέστης, χρωμάτων, ευωδιάς και ήχων.

Έίχα τελειώσει το έργο μου ένα μήνα νωρίτερα απ' ότι λογάρισα και από την ώρα που ξαναμπήκα στην κανονική ζωή της πόλης — πρέπει ιδιαίτερα νά τονίσω πώς η πλει-

ΑΠΟΙΚΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΑΛΙΑΣ

Στο διάστημα των έξι πρώτων έτών του άποικισμού της ή Αυστραλία έξε-λιχθηκε γρήγορα. Οι λευκοί από 1.019 που ήταν στα 1788 έγιναν 405.000 στα 1850. "Από το Σίδνεϊ οι Εύρωπαίοι εισχωρήσαν βαθμιαία στα δυτικά, στα βό-ρεια και στα νότια. Στά 1813, όταν ανακαλύφθηκε ένα πέρασμα για νά διασχί-ζονται τα Γαλάζια "Όρη, αύξήθηκε πολύ η κτηνοτροφία στην Νέα Ουαλλία, στον Νότο. Στά 1834 οι κτηνοτρόφοι της Τασμανίας εγκαταστάθηκαν στα βόρεια του Κουίνσλαντ στο μέρος που σήμερα λέγεται Βικτωρία. Από χρόνια άργότερα "Αγγλοι άποικοι εγκαταστάθηκαν στή Νότια Αυστραλία. "Από το 1840 η μετα-νάστευση των "Αγγλων αύξάνει και ήδη στα 1850 οι Εύρωπαίοι έχουν εγκατα-σταθή στην περιοχή που επεκτείνεται από το Ρόκχαμπτον ως το Κουίνσλαντ στον κόλπο Σπένσερ.

ονότητα των Αυστραλών ξη στις πόλεις και όχι στην έξοχη — βρέθηκαν να κινούνται προς μία τρίτη έντυπωση για την Αυστραλία. Ίσως μάλιστα η έντυπωση αυτή να είναι πιο σωστή από την προηγούμενη.

Έφτανα, να πούμε, στο συμπέρασμα πως η πολυτέλεια της ζωής στην Αυστραλία δεν ήταν όση την είχα φαντασθή στην αρχή. Υπάρχει φοβερή κρίση στέγης, ακριβώς όπως και στην Ευρώπη. Οι μεγάλες πολυτέλειες — αυτοκίνητο, ηλεκτρικό ψυγείο — είναι τόσο πολύ δαπανηρές, ώστε ο μέσος άνθρωπος ούτε να τις όνειρευτεί δεν μπορεί. Από τις άλλες, τις μικροπολυτέλειες, υπάρχει μεγάλη έλλειψη καπνού και οι ταβέρνες, μονότονα, προσφέρουν μόνο μύρρα. Ο φόρος εισοδήματος είναι τόσο μεγάλος όσο σε κανένα μέρος της Ευρώπης. Πραγματικά κανείς δεν μπορεί να κερδίσει νόμιμα περισσότερο από 1500 λίρες το χρόνο.

Παρ' όλα αυτά, οι φυσικοί όροι της ζωής είναι αφάνταστα καλύτεροι απ' ό,τι στην Αγγλία ή στην Ευρώπη σχεδόν για όλους και ιδιαίτερα για τους εργάτες. Περισσότερη τροφή, περισσότερος ήλιος, φθινότερες διασκέδασεις, περισσότερο χορμα, (ο μικρότερος μισθός είναι κάπου 5 λίρες την εβδομάδα), περισσότερος ελεύθερος χρόνος και μέσα για να τον χαρή κανείς. Τα παιδιά που μεγαλώνουν στην Αυστραλία είναι πιο γερά από τα παιδιά που μεγαλώνουν σχεδόν όπουδήποτε στην Ευρώπη.

Για τις γυναίκες, ιδιαίτερα για τις παντρεμένες, τα πράγματα δεν είναι και τόσο ευχάριστα. Η Αυστραλία είναι η χώρα με τις λιγότερες υπηρέτριες. Ο ύπνρρέτης είναι πραγματικά κάτι που συγκεντρώνει την περιφρόνηση.

Τα έστιατόρια είναι λίγα. Σε όλο τον έγγαμο βίο τους, οι γυναίκες είναι καταδικασμένες να κρατούν το νοικοκυριό και να κάνουν παιδιά, με αποτέλεσμα να γερνούν γρήγορα, να γνύνωνται άνοστα, να περιορίζουν τα ένδιαφέροντά τους στην καθημερινή ζωή και το στενό τους περιβάλ-

λον και η ύποταγή τους στο ισχυρό φύλο γίνεται πιο έντονη.

Όλα αυτά συνδέονται με μία από τις περίεργες αντιφάσεις που βλέπει κανείς στον τόπο: την πολιτική της Λευκής Αυστραλίας. Οι Αυστραλοί το τελευταίο αυτό ζήτημα το σκέπτονται πάρα πολύ σοβαρά. Μέσα στην ιστορική συνείδηση ή καλύτερα μέσα στην ιστορική άσυνειδησία της χώρας αυτής, όπου η παράδοση δεν είναι τόσο ισχυρή, το ζήτημα της πολιτικής της Λευκής Αυστραλίας είναι κάτι που κυριαρχεί απόλυτα. Συμβαίνει, ότι ακριβώς και με τον κάτοικο της Ν. Αφρικής, με τη διαφορά ότι οι Αυστραλοί αντί να καταπιεστούν σοβαρά με το πρόβλημα των εντόπιων φυλών, το έχουν απομακρύνει.

Σύμφωνα με κάποιο παλιό νόμο οι διάφορες μη λευκές φυλές δεν μπορούν να μπουν στην Αυστραλιανή Συμπολιτεία. Στις αρχές του άποικισμού πήγαν λίγοι Κινέζοι και αργότερα μερικοί Ιταλοί (που άκόμη και σήμερα τους βλέπουν σαν να μην είναι έντελώς λευκοί!) αλλά τίποτε περισσότερο. Το στοιχείο που έπικρατεί είναι οι Βρεταννοί. Μαζί με τη Ν. Ζηλανδία, η Αυστραλία έχει ίσως το καθαρότερο Βρεταννικό στοιχείο σε όλο τον κόσμο, καθαρότερο και από αυτής της Βρεταννίας άκόμη. Αυτό χωρίς άμφιβολία έξηγει όρισμένα Αυστραλιανά χαρακτηριστικά, την άδεξιότητα και τον χριστιανικό Μεθοδισμό. Ο νόμος που έμποδίζει την είσοδο των μη λευκών φυλών, είναι ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα Αγγλο-Σαξωνικής σοφιστείας. Είδικά δεν αποκλείεται κανείς. Όλοι οι μετανάστες είναι υποχρεωμένοι να έξεταστούν στη γλώσσα και να μεταφράσουν 50 λέξεις από μία όμιλουμένη γλώσσα που θά τους πουν. Είναι φανερό πως έτσι μπορεί να αποκλειστεί κάθε άνεπιθύμητος μετανάστης. Ο άξίωματικός της μεταναστεύσεως κοιτάζει άπλούστατα τον μέλλοντα άποικο, βλέπει πως ε-

ναι μαύρος ή κίτρινος και του ζητάει να μεταφράσει από τα Ρουμανικά ή τα Ουγγαρέζικα.

Τώρα, στα βόρεια και στα βορειοανατολικά, η Αυστραλία έχει χώρες με πολύ μεγάλο πληθυσμό, 400-500 έκατομμύρια ίθαγενών. Είναι φανερό πως θά μπορούσε να πλημμυρίσει από τους Ίνδους, τους Κινέζους ή τους Ιάπωνες. Αυτός ο φόβος υπάρχει από την εποχή των πρώτων άποίκων. Οι Αυστραλοί, ζώντας 1300 μίλια μακριά από την Βρεταννία αισθάνονται πάντα πως είναι το πιο άποικισμένο προπύργιο της Ευρώπης, ένα χοράκι, μια φρουρά έναντι της Ανατολής. Τελευταία τα έργατικά συνδικάτα πήραν το σύνθημα «η Αυστραλία για τους λευκούς». Αν γίνουν δεκτοί οι ίθαγενείς, λένε, θά έλαττωθούν οι μισθοί, το βιωτικό επίπεδο θά πέσει και η έργασία θά γίνει ένα φτηνό είδος. Συγχρόνως τα συνδικάτα υλοέθησαν τις πέν φιλελεύθερες άπόψεις σχετικά με τις καταπιεζόμενες ίθαγενείς φυλές. Στην τελευταία κρίση που πέρασε η Άπω Ανατολή, έναντιώθηκαν στους Όλλανδούς και υπεστήριξαν τους Ίνδονήσιους. Δώδεκα πλοία με τρόφιμα, ιατρικό υλικό και άλλες προμήθειες, ναυλωμένα από την Όλλανδική Κυβέρνηση, έμειναν στο Σίντεντ όσο καιρό έμεινα εγώ εκεί, έπειδή οι Αυστραλοί εργάτες άρνήθηκαν να τα φορτώσουν.

Όλα αυτά θά τα έβλεπε κανείς σαν ύπερβολικό έγωισμό και έσφαλμένη αντίληψη, αν πρώτα απ' όλους δεν υπέφεραν απ' αυτό οι Αυστραλοί και ιδίως οι γυναίκες. Οι μαύροι εργάτες που σήμερα περνούν στις Ίνδίες και την Κίνα θά εύρισκαν εύκαιρία να πάνε στην Αυστραλία και να δουλέψουν σαν δούλοι στη γη. Θά μπορούσαν να άναπτύξουν στο δεκαπλοίο το βόρειο μέρος της Αυστραλίας που είναι σχεδόν τροπικό. Τώρα οι Αυστραλοί κάνουν μόνοι τους αυτή τη δουλειά. Και έχουν άκριβώς αντίθετο αποτέλεσμα από εκείνο που τόσο πολύ επιθυμούν:

ρίχνουν το επίπεδο της ζωής. Η πιο τελευταία προσπάθεια (που άρχισε με το φόβο των Ιαπώνων στον τελευταίο πόλεμο) συνεχίζεται τώρα με σκοπό να τραβήξει Εύρωπαίους και Βρεταννούς μετανάστες. Η Αυστραλία είναι άποφασισμένη με κάθε θυσία να κρατήσει ψηλά τη ράτσα, να διατηρήσει τη λευκή φυλή, να άποφύγει τα λάθη που έγιναν στον Άμερικανικό άποικισμό. Στο Σίντεντ και το Μέλμπορν υπάρχει μεγάλη συμπάθεια για τους Ίνδους. Δεν πρόκειται όμως να τους έπιτρέψουν να μπουν στην Αυστραλία.

Ας ξαναγυρίσω όμως στις τελευταίες έντυπώσεις μου. Ύστερα από έξη μήνες, το ζήτημα των ήθικων αξιών, ο υλισμός και η τάση να συγχωρούνται όλα, δεν μου έκαναν πια τόση έντύπωση. Σε έναν καινούριο τόπο, χάνοντας τους γνωστούς του τρόπους, βλέποντας χοντρά φερσίματα, ό έπισκέπτης σασίζει και μερδεύει ο γούς του. Του κάνει έντύπωση η έλλειψη των τύπων. Το γούστο του προσβάλλεται. Είναι άσυνείθιστος σ' αυτόν τον τρόπο της άμεσης έπαφής. Ο άποικος, άναγκασμένος να άντιμετωπίσει τη ζωή άμεσα και άνοιχτά, περιφρονεί τις λεπτολογίες και τις λεπτότητες του καλλιεργημένου ανθρώπου, και ό καλλιεργημένος αυτός άνθρωπος βρίσκει τον άπλο άποικο ένοχλητικό. Χρειάζεται καιρός για να πλησιάσει ό ένας τον άλλον. Και όταν αυτό γίνει εκείνος που κερδίζει στην αρχή είναι ό άπλος άνθρωπος, όσπου ύποκύπτει κι αυτός (ή προχωρεί) σε μια νέα δική του κλίμακα λεπτολογιών και καλών τρόπων.

Αυτό βέβαια δεν είναι παρά η νίκη της νεότητας άπέναντι στην ώριμη ηλικία. Πόσες φορές δεν έτυχε να καλέσουν σ' ένα φιλικό σπίτι έναν ξένον και να τά χάσει με τους κακούς τρόπους των παιδιών. Μόνο όταν γνωρίσει τους ανθρώπους βαθύτερα τον τραβάει η άνδροπρέπεια, η μεγαλοψυχία τους, η έντιμότητα

τους. Αυτό παθαίνει ο Ευρωπαίος επισκέπτης. Κάτω από την έρσιτική και άδεξια επιθετικότητα βρίσκεται η αληθινή τάση του ανθρώπου προς το καλό και αν πρέπει να ανταλλάξει κανείς λίγους τρόπους για λίγο ανδρισμό, ίσως να μην είναι κακή ή ανταλλαγή. Η περιβόητη μεγαλαυχία του Αυστραλού, το συναίσθημα της κατωτερότητας, που εκφράζεται με την επιθετικότητα, είναι φανερό πως δεν είναι τίποτα περισσότερο από τη ζωηρή νεότητα που βλέπει κανείς στο γιό του φίλου του. Είναι η επανάσταση των παιδιών έναντι του πατέρα. Πιο πολύ ακόμη είναι η κραυγή του παιδιού που ζητάει την περιπέτεια, ή απελπιστική ανάγκη να το καταλάβουν.

Αυτά τα πράγματα αποτελούν τρομερές δυσκολίες για τον πνευματικό άνθρωπο και για κάθε Ευρωπαίο που πηγαίνει στην Αυστραλία, όταν είναι ποτισμένος με τους τρόπους και τα έθιμα της χώρας του. Μπορεί να του άρεση η ζωντάνια των αποικιών μπορεί να επαναστατήσει με τις ιδιοτροπίες και την πνευματική στάση του παλαιότερου πολιτισμού. Έχει όμως τη δύναμη να αντιμετωπίσει το καινούριο; Μπορεί να χωρέσει τις πρώτες χοντράδες; Μπορεί να γυρίσει πίσω το ρολόι του και να μετρήσει ελκρινά το χρόνο από τα νηπιακά χρόνια της ανθρωπότητας χωρίς να στηρίζεται, παρά μόνο στο αίσθημα της κινήσεως προς τα εμπρός έστω κι αν την κίνηση αυτή την κάνει πάντα από έδαφος που το έχει περάσει πριν; Έστω κι αν είναι ώρες που το ρολόι στην Ευρώπη τις έχει χτυπήσει και μάλιστα ώρες που η Ευρώπη τις πλήρωσε με τόσο πόνο;

Δεν πιστεύω ότι μπορεί. Δεν μπορείς να πεις στην Αυστραλία εύκολότερα απ' ότι μπορείς να πεις στην Αριζόνα, με την έλπιδα πως μια άλλη αλλαγή του τοπίου θα ξυπνήσει μέσα σου μια νέα φιλοσοφία. Δεν μπορεί να είναι τίποτα περισσότερο από μια τουριστική προεξοχολογία. Δεν μπορείς να γυρίσεις

πίσω το ρολόι. Δεν μπορείς σε κάθε στιγμή να συνειδητοποιήσεις τον έαυτό σου γιατί δεν υπάρχουν τα στοιχεία με τα οποία θα συνδέσεις την αγάπη σου, τα αίσθηματά σου, το ενδιαφέρον σου αφού όλα είναι ξένα στον τόπο, γιατί όλα έχουν γίνει στην Ευρώπη. Ο πόλεμος ανάμεσα στη νεότητα και τα γηρατειά είναι αδυσώπητος και αίσιαστος.

Στην Αυστραλία δεν υπάρχει τόπος για να ανθίσει το πνεύμα. Τουλάχιστον το πνεύμα της Ευρώπης. Ένας συγγραφέας θα χαθεί γιατί δεν θα βρει άλλους συγγραφείς και στο τέλος θα αναγκαστεί να φύγει. Μέσα σ' αυτή τη μικρή κοινότητα (είναι τα 2/3 του Λονδίνου) δεν υπάρχει ατμόσφαιρα συγγραφική. Δεν υπάρχει τίποτα για να ακονίσει το μυαλό, εκτός από την έπαφή με τη φύση και τις καινούριες ιδέες που έρχονται και χάνονται γρήγορα, όταν βρεθεί κανείς σε μια καινούρια ατμόσφαιρα. Ίσως ο Προύστ προτιμούσε να δουλεύει σ' ένα στενόχωρο υπόγειο στη συνοικία Σαιντ Όνορε στο Παρίσι. Θα μπορούσε όμως να δουλεύει στο ίδιο υπόγειο στο Βάγκα;

Ίσως για το ζωγράφο να είναι πολύ πιο καλά, και είναι αξιοπαρατήρητο ότι η Αυστραλιανή ζωγραφική είναι πολύ πιο προχωρημένη από τις άλλες τέχνες. Οι σπουδαιότεροι ζωγράφοι είναι δύο: ο Ντόμπελλ και ο Ντύνσνιελ. Τα ζωηρά χρώματα του τόπου στάθηκαν πάντα ένα μεγάλο κίνητρο για τους ζωγράφους και η ζωγραφική χωρίς αμφιβολία, περισσότερο από τις άλλες τέχνες, μιλάει στη νεότητα και την τραβάνει. Πώς όμως θα μπορούσε να κάνει ο μουσικός όταν τόσο σπάνια ακούει μία καλή όρχηστρα; Η δραματικός συγγραφέας και ο ήθοποιος χωρίς τακτικό ακροατήριο; Η αρχιτέκτων χωρίς χρήματα και χωρίς δυνατότητα να πραγματοποιήσει τα μεγάλα του όνειρα; Ο εκδομυριούχος Αυστραλός δεν ξοδεύει το χρήμα του παρά μόνο στις κουρσες.

Ο πολιτισμός της Αυστραλίας βρίσκεται ακόμη στις αρχές του. Είναι πειραματιστής και εικονοκλάστης. Ακόμη, κατά ένα μεγάλο μέρος, μιμείται την Ευρώπη. Στη φιλολογία δεν έδωσε ακόμη καμία μεγαλοφυΐα: το ίδιο και στη γλυπτική, στη μουσική και στις άλλες τέχνες. Στη θέση όλων αυτών βρίσκουμε μία εξαιρετική δημοσιογραφία, καλούτσικη ζωγραφική, μέτρια ποίηση, ξυπνή συγχρονισμένη αρχιτεκτονική και καλές εικονογραφήσεις στα διάφορα βιβλία. Όλα αυτά δεν υπάρχει αμφιβολία ότι ως ένα σημείο οφείλονται στο γεγονός ότι ο τόπος αυτός δεν έχει ακόμη αποκτήσει δική του ιστορία, λαογραφία, παράδοση πολιτισμού. Είναι αποτελέσματα μιας πρώτης προσπάθειας που βγαίνει μέσα από ένα πνευματικό κενό.

Πολύ κατώρθωσε η χώρα αυτή στο διάστημα του πολέμου, τόσο στον αθλητισμό όσο και στην πολιτική από την άποψη του σοσιαλισμού. Έχει όμως πολύ λίγη μουσική, καθόλου θεατρική παράδοση, τίποτα νέο στο χορό, στο ντύσιμο, στο κρασί, στην κουζίνα. Ακόμη και η γλώσσα στους ιδιωτισμούς της είναι τραχεία και δίχως την εύλυγισία και τον πλούτο της Αμερικανικής. Δεν υπάρχει αμφιβολία πως φτιάχνεται ένας τύπος ανθρώπου. Ένας φιλελεύθερος, ανεξάρτητος ριψοκίνδυνος κάποτε, που αγανακτεί με την εξάρτησή του από την Ευρώπη, μα που ενώ θέλει να απαλλαγεί από αυτήν, η αγάπη προς τη Βρετανική του καταγωγή τον άφοπλιζει. Ο νέος αγανακτεί με τους περιορισμούς του πατέρα του, μα η αγάπη του δεν χάνεται.

Η Αυστραλία, μπορώ να πω, είναι η παλιά ιστορία του έρημου νησιού. Μπορεί κανείς να δημιουργήσει κάτι

μέσα σε μία παρθένα και ανθισμένη απομόνωση; Μπορεί να βάλει το πνεύμα του πάνω στη φύση και να την αντιγράψει λέγοντας πως το έργο αυτό είναι καλλιτέχνημα; Μπορούμε να έχουμε πολλούς Γκογκέν σε άλλα νησιά του Νότου; Ασφαλώς όχι. Μπορούμε όμως να έχουμε έναν Άβραμ Λίνκολν, που να είναι γέννημα του τόπου, και να βγαίνει μέσα από τη ζωή του λαού ύστερα από πολύ χρόνο. Ο πνευματικός άνθρωπος όμως θα αποτύχει. Ο νέος καλλιτέχνης που φτάνει στους αντίποδες είναι αναγκασμένος όχι μόνο να ψήσει μόνος το φαί του, μα να δημιουργήσει και το πνευματικό του περιβάλλον, κι αυτό δεν είναι δυνατό.

Αυτά για την Αυστραλία όπως παρουσιάζεται στον καλλιτέχνη ή τον διανοούμενο Ευρωπαίο που την επισκέπτεται. Αν σταματούσα όμως εδώ, ή εικόνα δεν θα ήταν μόνο προβληματική αλλά και ανακριβής. Για τα 99% των ανθρώπων που συμβαίνει να μην είναι καλλιτέχνες και για κείνους που δεν είναι ριζωμένοι στις παραδόσεις της Ευρώπης ο τόπος αυτός προσφέρει μία ζωή ασύγκριτα καλύτερη από κάθε άλλον. Ο λαός του είναι ευγενής και μεγαλόψυχος και έχει μία εμφυτη ζωντάνια. Μπορεί να είναι περήφανος για τους πολέμους που πολέμησε έξω από τη γη του, για τη δουλειά του επάνω σ' αυτήν. Όλα του τα ένστικτα τον φέρνουν προς την δημιουργία ενός καλύτερου μέλλοντος — ενός μέλλοντος που θα πραγματοποιηθεί. Υγεία, καλή πίστη ανάμεσά τους, ενεργητικότητα, κέφι, αισιοδοξία, ελευθερία και το αίσθημα πως η ζωή του δίνει απεριόριστες δυνατότητες. Όλα αυτά τα έχουν με το μέρος τους γιατί όλα είναι αρετές της νεότητας.

Διδάγματα από την ζωή των αγρίων

Του Lord RAGLAN¹

(Από το «The Rationalist Annual», Λονδίνο)

Ποια θα είναι άραγε ή συμβολή της ανθρωπολογίας εις την λύσει των προβλημάτων του μέλλοντος; Προτού δοκιμάσωμεν να απαντήσωμεν εις αὐτὴν τὴν ἐρώτησιν πρέπει νὰ ἀντικρύσωμεν τὴν ἀνθρωπολογίαν ὅπως εἶναι σήμερα.

Ἡ ἀνθρωπολογία χωρίζεται εἰς δύο κυρίους κλάδους: εἰς τὴν φυσικὴν καὶ τὴν κοινωνικὴν. Ὁ πρῶτος κλάδος εἶναι καθαρὰ ἐπιστήμη. Παίρνει καὶ κατατάσσει διάφορα στοιχεῖα: σχῆμα κεφαλῆς, χρώμα δέρματος, χρώμα μαλλίων κλπ. Τὸ μεγάλο πλῆθος τῶν πληροφοριῶν αἱ ὁποῖαι συγκεντρώνονται, ὠδήγησεν εἰς ὀλίγα θετικά συμπεράσματα, π.χ. ὅτι δὲν ὑπάρχει σχέσις μεταξὺ σχήματος κεφαλῆς καὶ χρώματος δέρματος, ὅπως δὲν ὑπάρχει πραγματικὴ σχέσις μεταξὺ τοῦ κλίματος καὶ τοῦ φυσικοῦ τύπου τοῦ ἀνθρώπου.

Εἶναι ἀλήθεια βεβαίως ὅτι οἱ λευκοὶ ζοῦν εἰς τὰ ψυχρότερα μέρη τῆς γῆς καὶ οἱ μαυροὶ εἰς τὰ θερμότερα, ἐντούτοις ἡ ἀλλαγὴ τοῦ κλίματος δὲν φαίνεται ὅτι συνεπάγεται καὶ ἀλλαγὴν τοῦ χρώματος² π.χ. μικρὴ διαφορά ὑπάρχει μεταξὺ τοῦ χρώματος τοῦ Ἑσκιώμου καὶ τοῦ Ἰνδιάνου ὁ ὁποῖος ζῇ εἰς τὴν τροπικὴν Ἀμερικὴν καὶ δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ πιστεύωμεν ὅτι οἱ λευκοὶ θὰ γίνουν μαυροὶ, ἔστω καὶ ἂν ζήσουν πολλὰ χρόνια εἰς τὴν Κεντρικὴν Ἀφρικὴν. Ἐπίσης δὲν παρετηρήθη ἀκόμη καμμία σχέσις μεταξὺ χαρακτῆρος καὶ φυσικοῦ τύπου. Ὁ ἰσχυρισμὸς ὅτι ὅσοι ἔχουν μαυρὸν δῆμα εἶναι π.χ. ὀλιγώτερον ἔξυπνοι, ὀλιγώτερον ἐνεργητικοὶ ἢ πολὺ περισσότερον

εὐερέθιστοι ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, ὀφείλονται εἰς γενικεύσεις ἀπὸ ἀνεπαρκεῖς πληροφορίας, εἰς αὐθαιρέτους γνῶμας. Διαφοραὶ τῆς ἀτομικῆς ἱκανότητος εἰς τοὺς ἀνθρώπους πιθανώτατα κληρονομικαί, εὐρίσκονται παντοῦ³ δὲν ὑπάρχει ὁμῶς ἀπόδειξις ὅτι ὑπάρχουν φυλετικαὶ ἱκανότητες ἢ ἀνικανότητες.

Ἡ ἔννοια τοῦ πολιτισμοῦ συνήθως συνδέεται μὲ τὸν λευκὸν ἀνθρώπον καὶ παραβλέπεται τὸ γεγονός ὅτι οἱ ἰδρυταὶ τοῦ πολιτισμοῦ ἦσαν μελαφοί. Πολλοὶ ἀπὸ αὐτοὺς μάλιστα εὐρίσκοντο εἰς πολὺ ὕψηλὸν ἐπίπεδον πολιτισμοῦ εἰς ἐποχὴν κατὰ τὴν ὅποιαν οἱ λευκοὶ ἦσαν ἐντελῶς βάρβαροι. Ἐπίσης πρέπει νὰ ἐγκαταλείψωμεν τὴν ἰδέαν ὅτι ὁ πολιτισμὸς ἀναπτύσσεται κατ' ἀνάγκην δταν εὐρεθῇ τὸ κατὰλληλον περιβάλλον. Διότι, ὅπως φαίνεται, οἱ λευκοὶ δὲν ἦσαν ἱκανοὶ νὰ ἐκπολιτισθῶν, ἐνῶ οἱ Ἀριοὶ εἰς τὰς Ἰνδίας καὶ οἱ Ἑλλήνες, ἐδέχθησαν τὸν πολιτισμὸν ἀπὸ τοὺς Ἀσιάτας καὶ οἱ Ἑλλήνες βαθμιαίως τὸν μετέδωσαν εἰς τὴν ὑπόλοιπον Εὐρώπην. Αὐτὸ μαρτυρεῖ ὅτι ὅλοι οἱ λαοὶμποροῦν νὰ ἐκπολιτισθῶν, ἀλλὰ κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ ἐκπολιτισθῇ μόνος του.

Ἐνῶ ἡ φυσικὴ ἀνθρωπολογία μελετᾷ κυρίως τὸν φυσικὸν τύπον τοῦ ἀνθρώπου, ἡ κοινωνικὴ ἀνθρωπολογία ἐξετάζει τὸν ἀνθρώπον ὡς μέλος τῆς κοινωνίας, ἀλλὰ κυρίως τῆς πρωτογόνου κοινωνίας. Ἡ ἰδιαίτερη ἀπασχόλησις μὲ τὸν πρωτόγονον ἀνθρώπον, ὀφείλονται εἰς τὸ γεγονός ὅτι κατὰ τὰ τελευταῖα ἑκατὸ χρόνια ἡ καὶ περισσότερον, ὁ Εὐρωπαῖος ἐθωπεῖτο ὁ φυσικὸς τύπος καὶ τὰ ἔθιμα τῶν ἀγρίων ἐθωπεύοντο ἐνδιαφέροντα μόνον κατὰ τὸ ὅτι διέφεραν ἀπὸ τὰ ἔθιμα τῶν Εὐρωπαίων. Ἡ κοινωνικὴ ἀνθρω-

πολογία μέχρις ἐνὸς σημείου εἶναι ἐπιστήμη. Κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια συνέβαλε εἰς τὴν καταγραφὴν μετ' ἀκριβείας καὶ λεπτομερειῶν τοῦ τρόπου τῆς ζωῆς καὶ τῆς σκέψεως πολλῶν φυλῶν καὶ ἀπέδειξε ὅτι ἡ γνῶμη κατὰ τὴν ὁποίαν πολλὰ γεγονότα ἀνῆκαν εἰς τὸν 19ον αἰῶνα ἦταν ἐσφαλμένη.

Ὁ πολιτισμὸς εἰς τὴν ἀνωτάτην του μορφήν, μπορεῖ νὰ ὀρισθῇ ὡς μία κατάστασις πραγματικῆς, κατὰ τὴν ὁποῖαν ὁ ἀνθρώπος κατορθώνει νὰ δαμάσῃ ὅσο τὸ δυνατόν περισσότερον τὰς δυνάμεις τῆς φύσεως καὶ ἐπιτυχᾶναι νὰ ἀναπτύξῃ τὰς ἱκανότητάς του εἰς ὅλην του τὴν ἔκτασιν διὰ νὰ τὰς χρησιμοποιήσῃ ἐλευθέρως πρὸς ὄφελος ἰδικόν του καὶ τῶν φίλων του. Καμμία ἐντούτοις κοινωνία δὲν ἐφθάσε εἰς αὐτὸ τὸ στάδιο καὶ πολὺ ὀλίγοι ἔχουν πλησιάσει ἀρκετὰ πρὸς αὐτό. Ὁ «Homo Sapiens» ὑπάρχει εἰς τὴν γῆν ἀπὸ 500.000 ἐτῶν περίπου καὶ δὲν ἔχομε λόγον νὰ πιστεύωμεν ὅτι οἱ ἱκανότητάς του μεταβλήθησαν σημαντικῶς μέσα εἰς αὐτὴν τὴν περίοδον. Ἀλλὰ μόνον πρὶν ἀπὸ 7.000 χρόνια ἔγιναν τὰ πρῶτα βήματα πρὸς τὸν πολιτισμὸν εἰς μίαν περιορισμένην περιοχὴν καὶ ἕνα μεγάλο ἀκὸμη μέρος τοῦ κόσμου, μένει εἰς ἀγρίαν κατάστασιν. Λέγων ἀγρίαν κατάστασιν, ἐννοῶ ὅτι οἱ ἀνθρώποι εἶναι ἀγρόματοι διότι τὸ πρῶτον βασικὸν στοιχεῖον τοῦ πολιτισμοῦ δὲν εἶναι καθόλου φυσικὴ λειτουργία ἀλλὰ καὶ ἐντελὴς ἐπίκτητον. Ἡ ἱστορία ἄλλωστε τῆς Βαβυλῶνος, τῆς Αἰγύπτου τῆς Ἑλλάδος καὶ ἄλλων πολλῶν χωρῶν, δείχνει ὅτι ὁ πολιτισμὸς μπορεῖ νὰ χαθῇ μὲ τὴν ἰδίαν εὐκολίαν μὲ τὴν ὁποῖαν μπορεῖ νὰ ἀποκτηθῇ⁴ φαίνεται, πραγματικῶς, ὅτι μόνον εἰς ἐξαιρετικὰς περιπτώσεις μπορεῖ ὁ πολιτισμὸς νὰ διατηρηθῇ, ἐὰν ἀφεθῇ νὰ προχωρήσῃ μόνος του.

Οἱ περισσότεροι ἀνθρώποι νομίζουν, ἢ φαίνονται νὰ νομίζουν ὅτι μὴ κοινωνία εἰς τὴν ὅποιαν ὅλοι οἱ ἀνθρώποι εἶναι ἀλληλαγμένοι ἀπὸ οἷον, δήποτε φόβον καὶ στερήσεις καὶ εἰ-

ναι ἐλεῶθεοι νὰ ἐκφράζουν τὴν σκέψιν των, πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ προσδεύσῃ. Ἡ μελέτη τῆς πρωτογόνου ζωῆς δὲν ἐνισχύει αὐτὴν τὴν γνῶμην. Διότι πολλοὶ ἀπὸ τὰς πλέον ἀγρίας φυλὰς ζοῦν ἀκριβῶς κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον. Οἱ κυνηγοὶ τῶν τροπικῶν δασῶνμποροῦν νὰ πηγαίνουν ὅπου θέλουν. Δὲν ἔχουν ἀνθρώπους ἐχθροὺς καὶ δὲν φοβοῦνται τὰ ζῷα. Ἐχουν ἀρκετὰ τροφίμα καὶ ὥρον διὰ νὰ ζήσουν. Αἱ πεποιθήσεις των εἶναι ἀόριστοι καὶ τὰ δόγματα τοὺς εἶναι ἀγνωστα. Εἶναι ἐλευθεροὶ ὅπως οἱ πῆχιοι καὶ τὸ ἴδιο ἀνίκανοι νὰ προσδεύσων.

Καὶ εἰς ἕνα ἀνώτερον κάπως στάδιον πολιτισμοῦ, τὰ πράγματα εἶναι ἐντελῶς τὰ ἴδια. Πολλοὶ ἀγριοὶ καλλιερῆται μποροῦν νὰ καλλιεργοῦν, ὅτι τοὺς χρειάζεται χωρὶς νὰ καταπονῶνται καὶ χωρὶς νὰ ἔχουν φόβους οἱ ὁποῖοι νὰ μὴ τοὺς ἀφήνουν τὴν νύκτα νὰ κοιμηθῶν. Ὑπάρχουν δόγματα, ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ παραδέχονται ὅλοι, δὲν αἰσθάνονται ὅτι τοὺς περιορίζουν τὴν ἐλευθερίαν τῆς σκέψεως. Οἱ λαοὶ αὗτοι δὲν εἶναι περισσότερον προωθευμένοι ἀπὸ ἑκαίνοιοι ὅτι οἱ ὁποῖοι ζοῦν ἀπὸ τὸ κτήνη. Ἐπίσης ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ πιστεύωμεν ὅτι ἡ ἀνάγκη καὶ ὁ φόβος ὀδηγοῦν εἰς τὴν πρόοδον. Οἱ Μαυροὶ τῆς Αὐστραλίας συχνὰ πεινοῦν ἀλλὰ ἂν καὶ ἡ καλλιέργεια θὰ τοὺς ἐδοθητοὺς νὰ ζήσουν ἀνέτως ἐντούτοις δὲν ἔβρουν τί θὰ πῇ καλλιέργεια. Αἱ φυλαὶ συχνὰ δέχονται ἐπίθεσιν ἀπὸ ἐχθροὺς ἢ ἐμπόρους σκλάβων, ἀλλὰ δὲν ἔχουν βρῆ ἕως τώρα κανένα μέσον ἀμύνης παρὰ μόνον τὴν φυγὴν.

Σήμερα πολὺ συχνὰ μᾶς βεβαιώνουν ὅτι μὴ ὀργανωμένη κοινωνία δείχνει ἢ ὅτι ὑπάρχει ἕνας προσθετικὸς πολιτισμὸς ἢ ὅτι χρειάζεται νὰ ἔλθῃ. Ἐντούτοις καὶ ἄγρια κοινωνία, εἶναι κοινωνία ὀργανωμένη οὐσιαστικῶς τοῦλάχιστον, ἂν ἔχῃ σκοπὸν. Καθεὶς ἔχει τὰ κληρονομικά του δικαιώματα καὶ καθήκοντα, τὴν ὀρισμένην θέσιν του εἰς τὰς τελετάς καὶ ἄλλας κοινωνικὰς ἐκδηλώσεις τῆς φυλῆς του ἢ τοῦ χωριοῦ του. Συχνὰ ὁ ἀνδρὰς ἔχει ἕνα ὀρισμένο

1. Ὁ Λόρδος Ράγκλαν εἶναι πρόεδρος τοῦ Ἀνθρωπολογικοῦ Τμήματος τοῦ Βρετταν. Συνδέσμου καὶ τῆς Λαογραφικῆς Ἑταιρίας.

κομμάτι γης δια να κτίση την κατοικία του και την γην που πρέπει να καλλιεργήσει, μία ώρισιμένη κοπέλλα για να παντρευτεί και δια την όποιαν ή οικογένειά του πρέπει να πληρώσει ένα ώρισιμένο ποσό ως προίκα. Είναι υποχρεωμένος να προσφέρει διαφόρων ειδών δηλητηρία εις ένα μεγάλο κύκλον συγγενών του και συγχωριανών του, και αυτοί πάλι με την σειρά των πρέπει να τον βοηθήσουν όταν έλξη ανάγκη. Το κυνήγι και το ψάρεμα γίνεται συνεταιρικώς από όλην την κοινότητα και υπάρχουν λεπτομερείς κανόνες οι όποιοι ρυθμίζουν τον τρόπο διανομής του θηράματος. 'Ακόμη και ο πόλεμος συχνά προσχεδιάζεται. Αι ευκαιρία αι όποια παρουσιάζονται μελετώνται και ή μάχη σταματά όταν σκοτωθή ο αριθμός των ατόμων που έχει καθορισθή από πριν. Γίνονται πολλὰ φιλονεικία δια το εάν έχουν έκτελεσθή ακριβώς οι κανόνες κανείς ποτέ δεν σκέπτεται ότι μπορεί να είναι ατελείς. Μία παρομοία κατάστασις πραγμάτων δηγεί σε πρόδο; 'Όχι, αντιθέτως μάλιστα την εμποδίζει έντελως. 'Όταν όλα είναι καθωρισμένα δεν υπάρχει τόπος δι' αλλαγών. Μία νέα ιδέα ή εφεύρεσις θα έθεωρείτο Ιεροσυλία.

Το τελευταίο ερώτημα που θα υποβάλω είναι εάν οι άγριοι είναι περισσότερο ευτυχισμένοι από τους πολιτισμένους λαούς. Αι συνθήκαι βέβαια διαφέρουν πάρα πολύ εις τα διάφορα μέρη του άγριου κόσμου, αλλά εις το σύνολον πιστεύω ότι οι άγριοι είναι ευτυχέστες. Χωρίς άλλο έχουν και δυστυχίας. Αι κυριώτεραι είναι συνήθως ή άβε-

βαιότητα, ή ανία και ή απογοήτευσις· αλλά αυτά είναι αισθήματα τα όποια ο άγριος σπανίως αισθάνεται. Ποτέ δε δεν είναι άβέβαιος, διότι κινείται εις ένα στενόν κόσμον εις τον όποιον δεν υπάρχει χώρος δια την άσθεναότητα· δεν βαρύνεται ούτε απογοητεύεται, διότι ποτέ δεν σκέπτεται ότι θα μπορούσε να κάμει μίαν χρήσιμον ή περισσότερον ευχάριστον εργασίαν. 'Αραγε μήπως ή δυστυχία είναι ένα άναγκαστο στοιχείον δια την επίτευξιν της πρόδου; Φοβούμαι ότι είναι.

Θά μπορούσαμε να υποστηρίξωμεν ότι εις τα προηγούμενα παραδείγματα τα γεγονότα είναι υπεραπλοποιημένα και αι γενικεύσεις απόλυτοι. Αυτό μπορεί να συμβαίνει· αλλά χωρίς παρομοίας γενικεύσεις, δεν μπορούμε να διδασθώμε τίποτε και είμαι πεπεισμένος ότι από την μελέτην της ζωής των άγριων έχομε να διδασθώμε πολλά πολύτιμα και ίσως και στοιχειώδη πράγματα δι' έκείνους, εις των οποίων τα χέρια εδρίσκει το μέλλον του πολιτισμού μας. Αι γενικεύσεις του τελευταίου αιώνος είναι γνωστόν σήμερα ότι έβασισθησαν εις άνεπαρκή δεδομένα, και οι άνθρωπολόγοι του αιώνος μας, κατά το μεγαλύτερον μέρος, ήρκέσθησαν εις το να συσσωρεύουν το ένα γεγονός επάνω εις το άλλο χωρίς να προσπαθήσουν να τα συνδέσουν· όπως κάποτε μου είπεν ή δημοσιογράφος συγγραφές Μις 'Εντιθ Ντέρχαμ «Πάντοτε αλέθουμε το σιτάρι, αλλά δεν ζυμώνομε ποτέ ψωμί.» 'Εγώ έχω την γνώμην ότι μισό ψωμί, έστω και παραψημένον, είναι καλύτερον από το τίποτε.

ΣΤΟ ΠΙΤΣΜΠΟΥΡΙΚ των 'Ηνωμένων Πολιτειών ιδρύθηκε ένα ιδανικό σχολείο για ένα εκατομμύριο παιδιά. Οι τάξεις αποστειρώνονται με υπερώδεις ακτίνες και οι πίνακες είναι από πρόσφιστο γυαλί για να ξεκουράζουν τα μάτια των νεαρών μαθητών.

Οι μαθηταί κρεμούν τα ρούχα τους σε ατομικά μετάλλια ντουλάπια που άερίζονται διαρκώς για να μην άφήνουν καθόλου υγρασία.

Τα παράθυρα, ειδικά κατασκευασμένα, εμποδίζουν τον αέρα να πέφτει απ' εθείας στα παιδιά και να τους προκαλή κρυολογήματα.

'Όλες οι τάξεις είναι καλά φωτισμένες. Το έστιατόριο είναι κι αυτό μεγάλο, καλά άερισμένο και τα έπιπλα του φωταγωγά από πλαστική ύλη ή αλουμίνιο.

'Η στέγη του σχολείου είναι εφοδιασμένη με ηλεκτρικά καλώδια από καουτσούκ.

'Από τα καλώδια αυτά περνά ηλεκτρικό ρεύμα που ζεσταίνει τα κερμάδια και έτσι το ζιόνι και ο πάγος λύνουν προτού προφθάσουν να σταθούν εκεί και να κρυάσουν την στέγη.

«CURIEUX», Γενεύη

Η αποδημία των γερανών

Του STANISLAW BALINSKI

('Από το «Penguin New Writing», Λονδίνο)

Ο συγγραφέας του άρθρου που δημοσιεύουμε παρακάτω, περπατώντας μία Σεπτεμβριτική ήμέρα σ' ένα δάσος της Πολωνίας παρακολούθησε άπρόοπτα ένα περιστατικό συνηθισμένο, αλλά σπάνιο να το δη κανείς, την ετήσια συγκέντρωση των γερανών πριν από την αποδημία τους. 'Από την περιγραφή του περιπάτου αυτού διαλέξαμε το μέρος όπου περιγράφει το παράξενο αυτό θέαμα.

Ήταν πιά ώρα να ξεκινήσω. Κατέβηκα από το βράχο που καθόμουν, έβαλα τα τρόφιμα που μου είχαν περισσέψει στο σακκίδιό μου και προχώρησα προς τις τέσσερεις δευές για τις όποιες μου είχε μιλήσει ο Βλοντεκόβσκι, ο δασοφύλακας. Φαίνονταν άσπρες και παρθενικές και φύτρωναν σε κύκλο, σαν να κρατιόνταν από τα χέρια. 'Ακριβώς πίσω τους βρήκα το μονοπάτι και ξαναχώθηκα στο δάσος. Τό δάσος τώρα είχε έντελως αλλάξει. Ήταν σκοτεινό και άφιλόξενο. Τα δέντρα, ψηλότερα και πιο μαύρα, τυλίγονταν και μπλέκανε το ένα με το άλλο φτιάχνοντας μία πυκνή σκεπή, απ' όπου ο ήλιος περνούσε με δυσκολία. Τα μάτια μου συνήθισαν γρήγορα στο μισοσκόταδο και άρχισα να ψάχνω για τα πατήματα του άγριογούρουνου. Στάθηκα τυχερός γιατί στο τρίτο χιλιόμετρο, όταν κόντευα πιά να φτάσω στο μικρό ποτάμι που μου είχε πη ο Βλοντεκόβσκι είδα κάτι πατήματα πάνω στο μονοπάτι. Δεν υπήρχε καμιά άμφιβολία. Ήταν τα πατήματα του άγριογούρουνου και μάλιστα πολύ νεαρά ακόμη. Κατευθύνονταν νοτιοδυτικά, προς το Μογκόλνικ. Με κυρίευσε ή φιλοδοξία να ανακαλύψω τη φωλιά του. Και «τί θα γίνει τάχα αν το πετύχω;» άναρωτήθηκα. Έμπηξα το μπαστούνι μου στη χλόη κοντά στο μονοπάτι, άφησα και το σακκίδιό μου κοντά για να σημαδέψω το μέρος απ' όπου είχα ξεκινήσει και προχώρησα βαθειά μέσα στο δάσος ακολουθώντας τα ίχνη του ζώου.

Είχα προχωρήσει αρκετά όταν ξαφνικά έφτασε στ' αυτιά μου από απόσταση ένας άμυδρος, συγκεχυμένος θόρυβος. Στάθηκα κι άρχισα ν' ακούω προσεχτικά. Μου φάνηκε πως ήταν ζώα που μάλλον· τί ζώα όμως ήταν δεν μπορούσα ακόμη να πω με βεβαιότητα. Προχώρησα γρήγορα προς την κατεύθυνση όπου έρχόταν ο θόρυβος· όσο πλησίαζα, γινόταν όλο και πιο δυνατός ώπου έφτασε να ακούγεται σαν να έρχόταν από μία θορυβώδη συγκέντρωση.

Ξαφνικά—με τον ίδιο απότομο τρόπο που με είχε τυλίξει όταν μπήκα—το δάσος τελείωσε και είδα μπροστά μου ένα μεγάλο βάλτο με τα τελευταία ίχνη της καθυστερημένης πρωινής ομίχλης έδω και εκεί, γεμάτο από ένα κινούμενο πλήθος πελώριων πουλιών. Ήταν γερανοί· ποτέ μου όμως δεν είχα δη τόσοσ πολλούς και από τόσο κοντά. Είχαν έναν παράξενο έννευρισμό και ένα άσυγκράτητο φόβο, που φαίνονταν όχι μόνο από τις κορυγές τους αλλά και από το άδιάκοπο χτύπημα των πτερών τους, που δονούσε και τάραζε όλο το βάλτο. Μιά φοβερή άγωνία ξεχυνόταν μέσ' απ' αυτόν τον συγκεχυμένο θόρυβο. Καταλάβαινε κανείς πως τα πουλιά βρσκοιναταν σε κίνδυνο και δεν μπορούσαν να νικήσουν το φόβο τους. Μόλις ένα φώναζε, του άπαντούσε άμέσως κάποιον άλλο. Και συγχρόνως άλλα πουλιά βοηθού-

σαν τὸ πρῶτο κι ἄλλα τὸ δεύτερο. Κάποτε οἱ κραυγές τους ἦταν τόσο δυνατές πού σοῦ τρυποῦσαν τ' αὐτιά. Συνεχῶς οἱ κραυγές τῶν πουλιῶν γίνονταν δυνατώτερες καί ἡ ἔνταση τοῦ φόβου τους μεγάλωνε.

Κατόλθα πῶς βρισκόμουν στή συγκέντρωση πού κάνουν οἱ γερανοὶ κάθε χρόνο πρὶν ἀποδημήσουν, κάτι πού λίγοι ἄνθρωποι εἶχαν τὴν εὐκαιρία νὰ τὸ δοῦν καί γιὰ τὸ ὁποῖο οἱ γέροι δασοφύλακες μιλοῦσαν μὲ κάποια πρόληψη.

Λίγο πὺ πέρα ἀπὸ τὸ πυκνὸ πλῆθος τῶν πουλιῶν, κοντὰ στὸ δάσος, περπατοῦσαν μοναχοὶ μερικοὶ γερανοὶ· φρουροί. Πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς ἦταν ἀκριβῶς μπροστά μου κι ἔτσι μποροῦσα νὰ τοὺς παρακολουθῶ ἀπὸ κοντὰ. Ἀπὸ τόσο κοντὰ φαίνονταν πελώριοι, μεγαλύτεροι ἀπὸ πελαργούς ἢ ἐρωδιούς· εἶχαν σισχτιά φτερά· πόδια καί ράμφη κατὰμαυρα καί στὸ κεφάλι τοὺς φοῦντες ἀπὸ φτερά πού ἔμοιαζαν μὲ περικεφαλαία καί ἔπεφταν ἐπάνω στὸ λεπτὸ τους λαιμό. Τὰ πουλιά αὐτὰ δὲν ἔπαιρναν μέρος στὴ συγκέντρωση, ἐκτελοῦσαν ὁμῶς τὴ δουλειά τους μὲ σοβαρότητα καί συνειδητὲς κινήσεις, κοιτάζοντας πρὸς ὅλες τὶς κατευθύνσεις. Μὲ εἶδαν. Ἐνας μὲ κοίταξε μὲ ὕφος μελαγχολικῆς ἀνοχής· ἕνας ἄλλος μὲ πλησίασε, μὲ κοίταξε στά μάτια περιέργα καί ὕστερα γύρισε κι ἔφυγε μὲ ἀπερίγραπτη περιφρόνηση. Ὅπως φαίνεται δὲν τοὺς φάνηκε ἐπικίνδυνος γιὰτὶ ἀπὸ κεῖ καί ὕστερα δὲν μοῦ ἔδωσαν καμία προσοχή.

Στὸ μεταξὺ ἡ νευρικότητά τους εἶχε μεγαλώσει. Οἱ κραυγές τους γίνονταν ὅλο καί πὺ διαπεραστικές καί τὸ χτύπημα τῶν φτερῶν τους πὺ νευρικό· σὰν ἡ σκιά κάποιου ἀόρατου ἀκόμα κινδύνου νὰ εἶχε πλησιάσει παρακολουθώντας τα κιόλας μέσα ἀπὸ τὰ δέντρα. Ἡ ἀτμόσφαιρα ἦταν τόσο γεμάτη ἀπ' αὐτὸ τὸ αἶσθημα πού καί γὰ ἀρχισα νὰ τὸ συμμερίζωμαι. Ἀργότερα, ὅταν ὅλα πιά εἶχαν τελειώσει, θυμήθηκα πῶς ὅλο αὐτὸ τὸ διάστημα εἶχα μείνει κρυμμένος κάτω ἀπὸ τὰ δέντρα, σὰν νὰ ἐνοιωθῶ τὴν ἐνστικτὴ ἀνάγκη νὰ βρισκόμαι κοντὰ σὲ κάτι πού δὲν φοβόταν.

Ψηλά ἡ ἡμέρα ἔπαιρνε τὴ λαμπρότητα τοῦ Ἰνδικοῦ καλοκαιριοῦ καί οἱ ἀπαλοὶ ἀτμοὶ ἦταν γεμάτοι ἀπὸ μία εἰδυλλιακὴ νύκτα.

Ξαφνικά τὸ πλῆθος τῶν γερανῶν ἠσύχασε. Κάτι πρέπει νὰ εἶχε συμβῇ. Γιὰ λίγο ἀκούγα μόνο τὸ χτύπημα τῶν φτερῶν τους, σὰν τὸν γρήγορο παλμὸ μιᾶς καρδίας· ὕστερα ἀπὸ λίγα δευτερόλεπτα ἀναμονῆς, μέσα ἀπὸ τὸ κινούμενο πλῆθος πέταξε ἕνας γερανὸς ψηλά, κάνοντας κύκλους πάνω ἀπὸ τὸ βάλτο. Ὅταν γύρισε πίσω, ἀκριβῶς στὸ μέρος ἀπ' ὅπου εἶχε ξεκινήσει, τὸν δέχτηκαν μὲ μία δυνατὴ κραυγή. Ἀμέσως ὕστερ' ἀπ' αὐτόν, ἀπὸ ἕνα ἄλλο μέρος τοῦ βαλτου, πέταξε ἕνας ἄλλος γερανὸς καί ὕστερα ἀπὸ λίγο ξανακατέβηκε. Αὐτὸ ἔγινε πολλές φορές καί κάθε φορὰ πού ἕνα πουλί πετοῦσε τὰ ἄλλα φαίνονταν σὰν νὰ κρατοῦσαν τὴν ἀναπνοή τους, ξεσπώντας σ' ἕνα φοβερὸ θόρυβο μὲ τὸ ἐβλεπαν νὰ κατεβαίνει.

Στὸ τέλος πιά ἕνας γερανὸς πέταξε... καί δὲν ξανακατέβηκε· ἔμεινε στὸν ἀέρα, ψηλά πάνω ἀπὸ τὸ βάλτο, βγάζοντας μακρόσυρτες διαπεραστικές κραυγές. Ὑστερα χάθηκε...

Στὸ σῆμα αὐτὸ ὅλος ὁ βάλτος ἀντήχησε ἀπὸ τὰ χτυπήματα χιλιάδων φτερῶν. Ἐνα κύμα ἀπὸ πουλιά σηκώθηκε πρῶτα καί ἐνώθηκε μὲ τὸν χαμένο γερανό, καί πίσω ἀπ' αὐτό, ἄλλο καί ἄλλο... Στὸ τέλος ὅλος ὁ οὐρανὸς πάνω ἀπὸ τὸ βάλτο σκεπάστηκε ἀπὸ ἕνα σύννεφο πουλιῶν. Τὸ γιγαντιαῖο αὐτὸ πλῆθος ἔκανε κύκλους γιὰ πολλὴ ὥρα ὥσπου στὸ τέλος, δὲν ἔβρω οὔτε πῶς οὔτε πότε, ἀρχισε νὰ μακραίνει, νὰ ἀπλώνεται καί νὰ παίρνει τὸ σχῆμα ἐνὸς ρευστοῦ κλειδιοῦ. Ὅσο τὰ πουλιά ἀρχίζαν νὰ σχηματίζονται στὸν ἀέρα, ὁ τόνος τῶν κραυγῶν τους ἀλλάζε.

Ἡ νευρικότητα ἔγινε ἀνακούφιση, ὁ φόβος ἡρεμία καί οἱ φωνές τους

μαλακώτερες καί πὺ εὐγενικές, πλημμυρισμένες ἀπὸ ἱκανοποίηση πού ἐπιτέλους εἶχαν κατωρθώσει νὰ φύγουν ἀπὸ τὸ ἐπικίνδυνο αὐτὸ μέρος. Οἱ φρουροὶ δὲν εἶχαν φύγει ἀκόμη· τέλος σηκώθηκαν κι αὐτοὶ ἀργά-ἀργά, πέταξαν κυκλικά ἐπάνω ἀπὸ τὸ βάλτο, ρίχνοντας πεταχτές ματιές ἀνάμεσα στὰ δέντρα. Ὅλοι μας ξέρουμε τὶς τελευταῖες ἐνστικτώδεις ἀντιδράσεις πού νοιώθει κανεὶς ὅταν φεύγει ἀπὸ ἕνα σπῆτι ἢ ἕνα τόπο ὅπου ἔζησε πολλὴν καιρὸ, ὅταν βγάξῃ τὰ πράγματά του ἀπὸ τὴν πόρτα· τοὺς ἀποχαιρετισμούς ὅταν εἶναι καιρὸς νὰ φύγει καί ρίχνει τὸ τελευταῖο βλέμμα στὸ ἔρημο δωμάτιο, σὰν νὰ ζητᾷ κάτι πού ἀφῆσε ἢ ἔχασε πίσω του... ἀκριβῶς μὲ τέτοιο μάτι κοιτάζαν οἱ γερανοὶ τὸν ἔρημο βάλτο καί ὕστερα ἀνοῖξαν τὰ φτερά τους ὑψώθηκαν στὸν ἀέρα καί ἐνώθηκαν μὲ τὸ ἱπτάμενο κύμα πέρα στὸ γυμνὸ διάστημα.

Σήκωσα ψηλά τὰ μάτια μου. Τὰ πουλιά πού ὅσο βρισκόνταν στὸ βάλτο μοῦ φαίνονταν σὰν ὄνειρο, εἶχαν πάρει στὸν οὐρανὸ τὸ γνωστὸ, κλασσικὸ μοῦς τριγωνικὸ σχῆμα καί οἱ φωνές τους πού στὴ γῆ ἀντηχοῦσαν τὸ φόβο, εἶχαν ξαφνικά ἀλλάξει καί εἶχαν πάρει τὸ συνειθισμένο φθινοπωριτικὸ τόνο τῶν γερανῶν.

Πετοῦσαν πρὸς τὸ νότο. Ὁ ἥλιος ἔλαμπε στά ράμφη τους. Οἱ κραυγές τους ἀκούγονταν ὅλο καί πὺ ἡρεμες καί μελαγχολικές, κι ἔμοιαζαν μὲ τὸν ἀντίλαλο πού στέλνουν μακρινές καμπάνες.

Ἐβλεπα καί ἀκούγα μὲ τόση ἀπληστία, σὰν νὰ φοβόμουν πῶς θὰ τοὺς ἔχανα καί δὲν θ' ἀκούγα πιά τὴ μουσικὴ τους. Ὡστόσο τὰ μάτια μου σιγά-σιγά δὲν μποροῦσαν νὰ παρακολουθῶσουν πιά τοὺς μετανάστες, καί τὸ ἱπτάμενο κλειδί λίγο-λίγο ἔγινε ἕνα μὲ τὸν λαμπερὸ οὐρανό. Γιὰ λίγο ἀκόμη ἀκούγα τὶς φωνές τους, ξεμακρυσμένες πὺ—μιὰ δυὸ φορὲς ἀκόμη καί τὶς ἔχασα. Ὑστερα πάλι ἡ ἡγὼ τὶς ξαναφέρνηε στ' αὐτιά μου ὥσπου στὸ τέλος ἔσβυσαν καί χάθηκαν ἐντελῶς. Στὸ δάσος βασιλεψε ἡ σιωπή.

Δὲν τολμοῦσα νὰ κουνηθῶ. Ὅλα γύρω μου ἔμοιαζαν νεκρά. Ἡ σιωπὴ φαίνονταν σὰν τὸ κενὸ πού νοιώθουμε ὅταν κάποιος πού ἀγαποῦμε μᾶς ἀφήνει γιὰ πάντα ἢ ὅταν κάποιο περιστατικὸ τῆς ζωῆς μας τελειώνει γιὰ πάντα. Τέτοιες στιγμὲς δὲν τελειώνουν ποτὲ καί πάντα τὶς συνοδεύουν τόσες πολλὲς σκέψεις καί ἀνυμνήσεις, πού τὸ βάρος τους μᾶς φαίνεται ἀβάσταχτο.

Μὲ τὸν καιρὸ ὁμῶς ἡ λύπη ἐλαφρώνει, ἡ στενοχώρια μετριάζεται καί ξαναγιννοῦμε στὴν κανονικὴ, καθημερινὴ πραγματικότητα, ἴσως πὺ μοναχοὶ ἀλλὰ μὲ μεγαλύτερη πείρα.

Γύρισα στὸ δάσος, βρῆκα τὸ μέρος στὸ μονοπάτι ὅπου εἶχα ἀφήσει τὸ μπαστούνι καί τὸ σακκιδίό μου καί ξαναπῆρα τὸ δρόμο μου γιὰ νὰ μετρήσω στά ἀνοίγματα τὰ ξερά δέντρα πού προσορίζονταν γιὰ κῆφιμο.

ΣΤΟ ΓΑΛΑΚΤΟΠΩΛΕΙΟ:

- Τὰ αὐγά σας εἶναι πολὺ μικρά.
- Ναί, ἀλλὰ εἶναι φρέσκα, κυρία. Μᾶς τὰ φέρνουν ἀπὸ τὸ χωριό.
- Αὐτὸ εἶναι, λέει ἡ νοικοκυρὰ ἀγανακτισμένη· αὐτοὶ οἱ χωριάτες εἶναι τόσο κλέφτες, ὥστε μαζεῦουν τὰ αὐγά ἀπὸ τὸ κοτέτσι πρὶν νὰ μεγαλώσουν.

«LES LETTRES FRANÇAISES»

The Open Society and its Enemies

(Η ΑΝΟΙΚΤΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΟΙ ΕΧΘΡΟΙ ΤΗΣ)

ΤΟΥ Κ. R. POPPER

(Έκδ. George Routledge and Sons, Λονδίνο)
(Τόμος Ι: 'Η μαγεία του Πλάτωνος. Τόμος ΙΙ: 'Η άκμή
της προφητείας: ό 'Εγελος, ό Μάρξ και ή Σχολή τους)

ΕΝΑ
ΚΑΛΟ
ΒΙΒΛΙΟ

Πολλοί άνάμεσα μας παρουσιάζονται για διανοούμενοι. Στην πραγματικότητα δέν είναι παρά τεχνίτες ή τσαρλατάνοι. Λίγοι άνάμεσα μας είναι οι διανοούμενοι, αλλά κι αυτοί με δυσκολία κατορθώνουν ν' άκουστούν μέσα στο πανδαμόνιο που δημιουργούν οι σφετεριστές της φιλοσοφίας. Γιάρχει σήμερα μία συνομιλία επιπολαιότητας και άνοησίας, που στρέφεται εναντίον της φιλοσοφικής ελικρίσεως, εναντίον της διαύγειας στην αντιμετώπιση των σπουδαιότερων ζητημάτων της ζωής μας. 'Η συνομιλία αυτή, είναι βέβαια πολύ δυνατή: δέν είναι ώστόσο παντοδύναμη. Μένει επομένως άνοικτη στις επιθέσεις των τολμηρών που βρίσκονται έξω απ' αυτήν. 'Αλλά δυστυχώς αυτοί, οι απ' έξω, δέν είναι πολλοί, κι απ' αυτούς ελάχιστοι είναι εκείνοι που αναπτύσσουν κάποια δραστηριότητα. 'Ωστόσο πότε-πότε προβάλλει στο προσκήνιο κάποιος τολμηρός — και σώζει την τιμή της φιλοσοφίας. Δέν θα ήταν υπερβολή νά πούμε ότι ένας απ' αυτούς τους τολμηρούς είναι ό Πόππερ.

Ό Πόππερ έδειξε τη μεγάλη φιλοσοφική του ιδιοφυΐα πριν από δέκα χρόνια, όταν — δάσκαλος ακόμη σε ένα κλασσικό γυμνάσιο της Βιέννης, έτύπωσε τη «Λογική της Έρευνής» (Logik der Forschung), μία ευχάριστη και τολμηρή μελέτη των περιπλόκων φιλοσοφικών προβλημάτων που έχουν σχέση με τη σύγχρονη φυσική. Ό Πόππερ όμως, πραγματικός φιλόσο-

φος, δέν περιώρισε τό ένδιαφέρον του στη φιλοσοφία των φυσικών επιστημών. 'Ενώ ζούσε μέσα στις κοινωνικές και πολιτικές τρικυμίες που ακολουθήσαν τη λήξη του πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου στην Αυστρία, την 'Αγγλία και τη Νέα Ζηλανδία, ό Πόππερ δέν έκλεισε τά μάτια μπροστά στα θεμελιώδη πολιτικά προβλήματα που έθεταν τά Ιστορικά αυτά γεγονότα. 'Αντίθετα, αγωνίστηκε σθεναρά νά τους δώσει νέα μορφή και νέες λύσεις. 'Ό καρπός των προσπαθειών του προς την κατεύθυνση αυτή, είναι τό βιβλίο «'Η Άνοικτη Κοινωνία και οι έχθροι της».

Είναι πραγματικά αξιοσημείωτες οι προσπάθειες που κατέληξαν σ' αυτήν την τόσο ζωντανή «κριτική εισαγωγή στη φιλοσοφία της πολιτικής και της Ιστορίας». 'Εφεραν τον συγγραφέα σε επαφή μ' ένα τεράστιο πλούτο πηγών που καλύπτουν όλο τό διάστημα από τον 'Ηράκλειτο ως σήμερα. 'Αλλά δέν έπεχείρησε την έρευνή του αυτή των πηγών μόνο και μόνο για την Ιστορική επιστήμη την ίδια, για νά μή μιλήσουμε για την ματαιοδοξία του Ιστορικού. Σκοπός της είναι μάλλον νά γκρεμίσει την ειδική εκείνη ματαιοδοξία που προέρχεται από την κατάχρηση της Ιστορίας πράγμα τόσο άσυμβίβαστο με τη φωτισμένη κρίση σε ζητήματα πολιτικής. Στη ματαιοδοξία αυτή ό Πόππερ δίνει τό όνομα «Ιστορισμός», και δείχνει ότι ό Ιστορισμός είναι μέσα στην πνευματική κληρονομία μας, ένα

συστατικό γεμάτο δηλητήριο. 'Η «Άνοικτη Κοινωνία και οι έχθροι της» άσχολείται ύστερα με τό έργο του διανοητικού εξαγνισμού, ιδιαίτερα στη σφαίρα της πολιτικής. Τό τεράστιο αυτό έργο αντιμετωπίζεται με μία ελικρίνεια και μία πρωτοτυπία κρίσεων, που πολύ σπάνια τη συναντά κανείς σε δσα γράφονται σήμερα γύρω από την φιλοσοφία.

'Αλλά τι ακριβώς είναι, με την έννοια που τό δίνει ό Πόππερ, «ό Ιστορισμός» και ως ποιο σημείο κατορθώνει νά τον προσδιορίσει; Χωρίς νά μπορούμε σε τεχνικές λεπτομέρειες, θά μπορούσαμε νά περιγράψουμε τον Ιστορισμό σαν ένα σύμπλεγμα αυθαίρετων σχημάτων της Ιστορίας. Οι Θεολογικο-μεταφυσικές αντιλήψεις για την αυθαίρετη Ιστορία του άνθρώπου γενικά και οι κοινωνιολογικές θεωρίες για τά παραδεδεγμένα «βασικά κοινωνικά ρεύματα», αποτελούν χαρακτηριστικές μορφές του Ιστορισμού. 'Όπως αποδεικνύει ό Πόππερ, ό Ιστορισμός χρησιμοποιείται σαν μία παράνομη μέθοδος αντιμετώπισης των πολιτικών προβλημάτων, και ότι ή παράνομη αυτή μέθοδος ένοχούται από τό τεράστιο κύρος του Πλάτωνος, του 'Εγέλου και του Μάρξ. Και έξηγεί ό Πόππερ, ότι αυτοί οι τρεις, — ό Πλάτων, ό 'Εγελος και ό Μάρξ, έδωσαν μορφή στην πολιτική φιλοσοφία τους, έβλεπε έχθρικές προς την «Άνοικτη Κοινωνία» την κοινωνία δηλαδή που στηρίζει τά θεμέλια της στο Λόγο και όχι στο Μύθο.

Είμαστε συνήθισμένοι νά θεωρούμε τον Πλάτωνα σαν τον μεγάλο Ιδρυτή της Πολιτικής 'Ηθικής, σαν τον φιλόσοφο του «κράτους δικαίου». 'Η βασιεία άνάλυση του Πόππερ μάς δείχνει ότι αυτός ό τρόπος έρμηνείας του Πλάτωνος είναι τό λιγώτερο έλλειψής. Δέν λαμβάνει υπ' όψη του τον μεταφυσικό μυστικισμό της πολιτικής θεωρίας του Πλάτωνος, ένα μυστικισμό που βρίσκει την έκφρασή του στην έφαρμογή της περί «ιδεών θεωρίας» στη σφαίρα της πολιτικής. 'Η έφαρμογή αυτή ακριβώς, που συγχέει την επιστημονική πολιτική με τη μυστική-

στική άρχή της «συμμετοχής» της πολιτικής Ιστορίας στο αιώσιο βασιλείο των πολιτικών «ιδεών», είναι εκείνη που δημιουργεί τό Ιστοριστικό στοιχείο της φιλοσοφίας του Πλάτωνος, εκείνη που δημιουργεί τον μύθο του για την προέλευση και τον προσρισμό της Πολιτείας. 'Ό Πόππερ διακρίνει με μεγάλη επιτυχία τά ρεαλιστικά κοινωνιολογικά επιτεύγματα του πολιτικού δόγματος του Πλάτωνος (επιτεύγματα που προανήγγειλαν τον Μάρξ και τον Παρέτο), από τά ουτοπιστικά στοιχεία του δόγματός του (όπως π.χ. είναι οι μαθηματικο-μεταφυσικές ιδέες του περί εγγονισμού!). Δέν είναι βέβαια άγνωστη ή ύπαρξη ουτοπιστικών στοιχείων στον Πλάτωνα. Πάντως για πρώτη φορά παρουσιάζεται συστηματικά, με τη φωτεινή άνάλυση του Πόππερ, ή λογική σχέση των ουτοπιστικών αυτών στοιχείων με τον Πλατωνικό Ιστορισμό.

'Η άνάλυση αυτή εκθέτει χωρίς έλεος τον δεσποτικό χαρακτήρα της Πλατωνικής δημοκρατίας (όπως και ό Κέλσεν στο κλασσικό του δοκίμιο «'Η Πλατωνική Δικαιοσύνη»). Θα προκαλέσει επομένως κατάπληξη σε πολλούς άναγνώστες και ιδιαίτερα σ' εκείνους που έχουν όπισθε την επίδραση των νεο-άνθρωπιστικών και άλλων έγκωμίων του Πλάτωνος. Κατάπληκτοι θά παρακολουθήσουν τον θλιβερό άπολογισμό των βιαιών πολιτικών μέσων που υποστηρίζει ό Πλάτων σαν αίτήματα της δικαιοσύνης. Την κατηγορία του Πόππερ ότι τά μέσα αυτά συγγενεύουν με τό φασισμό, δέν είναι δυνατόν νά την άρνηθούμε. Θά μπορούσε ίσως νά προσθέσει κανείς, ότι και ή άνάβιωση του Πλατωνικού μυστικισμού στην Ερώπη, από τον κύκλο του Στέφαν Τζώρτζ και από φιλογερμανικές και φιλοσοφικές ομάδες, προστόμασε, σε ένα άνώτερο επίπεδο, τό έδαφος επάνω στο όποιο αναπτύχθηκε ό λιγώτερο θεϊκός μυστικισμός του φασισμού. 'Αλλά ό Πλατωνικός μυστικισμός δέν είναι τό

1. Εγγονισμός: ή βελτίωση και ό έξαναγινόμενος του άνθρώπου είδους με την επιστημονική έπιλογή των γεννητόρων.

άπαντο του Πλατωνισμού. Υπολείπονται και άλλα στοιχεία όπως π.χ. η Πλατωνική πολιτική σοφία που πρέπει να διαχωριστή ριζικά από τις αστήρικτες ιδέες οι οποίες έχουν μπερδευτεί μαζί της. Με τις εκπαιδευτικές συνθήκες που επικρατούν τώρα στη Δυτική Εύρωπη, η διαφοροποίηση αυτή είναι απαραίτητη. Όλοι ζητούν «άξίες», «ολοκληρώση», με μία λέξη συνειδητοποίηση του πολιτισμού μας, έναντιον της άπληξης ειδικεύσεως. Η εκκλήση αυτή είναι βασικά νόμιμη. Αν όμως δεν πραγματοποιηθεί με ένα πνεύμα κριτικό απέναντι στην παράδοση από την οποία πρέπει να βγεί αυτή η «συνειδητοποίηση», απέναντι στην πλατωνική π.χ. παράδοση, τότε, αντί να αναδειχθεί πνευματικά ο Δυτικός κόσμος θα υποστεί ένα πνευματικό ξανακύλισμα στην από παράδοση ορθοδοξία. Είναι πολλοί οι ψευδοπροφήτες που εργάζονται: όσο μπορούν γι' αυτό. Η προσεκτική μελέτη της ανάλυσεως που κάνει στον Πλάτωνα ο Πόππερ, είναι ένα εξαιρετικό αποτελεσματικό μέσο για την εξουδετέρωση της επιρροής αυτών των προφητών.

Αλλά η «από παράδοση ορθοδοξία» δεν είναι η μόνη απειλή έναντιον του πολιτισμού μας. Ο δεύτερος τόμος του έργου του Πόππερ αποτελεί μία εύρεση αντιμετώπιση του Μαρξισμού και των μαθητών του. Με την εξονυχιστική του ανάλυση, ο Πόππερ κατορθώνει να αποδείξει περίφημα ότι η «μέθοδος» του Μαρξισμού και η «προφητεία» του είναι μία μορφή δογματικού Ιστορισμού σχετικά με την προέλευση και τη μοίρα του «καπιταλισμού» — τεχνική έννοια που πήρε από τον Έγκελ. Η κριτική αυτή του Μαρξισμού από τον Πόππερ είναι η πιο ριζοσπαστική και συγχρόνως η πιο αμερόληπτη απ' όσες έχω διαβάσει. Είναι μία κριτική που συνδυάζεται στενά μ' έναν απεριόριστο θαυμασμό για την συμβολή του Μάρξ στην κοινωνική δικαιοσύνη. Αφιερώσει μάλιστα ο Πόππερ ένα ειδικό κεφάλαιο στην Ήθική του Μάρξ, ένα κεφάλαιο, όπου χτυπάει τους Ιστορικούς δλιστάς που δεν έχουν συνεί-

δηση της υποδουλώσεώς τους στον Ιστορισμό.

Ο Πόππερ αποδεικνύει ότι η πίστη στον Ιστορισμό, στη λυρωτική δύναμη της «τάξης», του «κράτους», του «έθνους» ή της «ιδέας», είναι απλώς όπως δείχνει ο Πόππερ στην τυπική της μορφή, η πίστη προς ώριωμένες «ουσιώδεις ιδέες» με μαγικές ιδιότητες. Κι αυτή η «ουσιώδης» πίστη καταστρέφει την κοινωνική και πολιτική μας κρίση, κυρίως με το να μειώνει ή να αρνείται τον Ιστορικό ρόλο του ατόμου για χάρη «επινοημένων» ελπίων. Η διατήρηση, επομένως, των δικαιωμάτων του ατόμου προϋποθέτει την εξουδετέρωση του Ιστορισμού. Ο Πόππερ υποστηρίζει αυτά τα δικαιώματα, συμφωνεί όμως με τον οικονομικό παρεμβατισμό. Η απροκατάληπτη αυτή άμυνα του ατόμου και των δικαιωμάτων του είναι μία από τις πιο επιτακτικές ανάγκες του Δυτικού πολιτισμού: πρέπει ν' αποτελέσει το κέντρο μιας προσπάθειας που θα μπορούσαμε να την αποκαλέσωμε αντι-μεταρρύθμιση του πολιτισμού στον άγωνα του κατά της υποδουλώσεως του ατόμου.

Δεν μπορώ καν να προσπαθήσω να δώσω ένα απολογισμό του πλούτου του έργου του Πόππερ, σε Ιστορικές, φιλολογικές, πολιτικές, εκπαιδευτικές και λογικές υποδείξεις. Ο κοινός αναγνώστης, διαβάζοντας το κείμενο θα χαρή μια σκέψη που καθώς προχωρεί ή αναγνώστης γίνεται καθαρώτερη. Στόν επιστήμονα οι λεπτομέρειες υποσημειώσεις του Πόππερ θα προσφέρουν μία μοναδική ευκαιρία να αντικρύσει τα παλιά και περίπλοκα προβλήματα της φιλοσοφίας με καινούριο φως. Θα προκύψουν διαφωνίες ανάμεσα στον συγγραφέα και τις δύο αυτές κατηγορίες αναγνωστών. Έκαστος όμως που δεν θα αισθανθεί καθόλου δαναγνώστης είναι η απογοήτευση, — κάτι που για ένα σύγχρονο φιλοσοφικό έργο, αποτελεί τον καλύτερο έπαινο.

Για να συντριβή η «επανάσταση κατά της λογικής» που την καταπολεμά και ο Πόππερ, δεν φθάνει ένας

σκεπτικός έλεγχος με φιλικές διαθέσεις. Θα συντριβή μόνον με την αποκάλυψη και πάλι της λογικής μεταφυσικής. Χωρίς αυτή την μεταφυσική δεν θα μπορούμε να καταλάβουμε καλά ούτε τον «Ιστορισμό». Δεν μπορούμε βέβαια να πούμε ότι είναι απλώς μία σύγχυση θρησκευτικών ιδεών και της Ιστορίας και της ήθικης. Ο Κάντ μίλησε για το «πρωτόμνο» (Zelle) ονομασία του Ιστορισμού) σαν για μία άνομη αρχή. Αλλά δεν απέκλεισε από το βασίλειο της λογικής την ιδέα της δικαιοσύνης και του Θεού. Δεν είναι ο Πλάτων σήμερα, ούτε ο Κάντ, αλλά ο Έγκελς, ο Νίτσε και ο Κίρκεγκααρντ που συντείνουν στην Ικανοποίηση της

μεταφυσικής δίψας της ανθρωπότητας. Αλλά τα παράδοξα της διδασκαλίας τους είναι πολλά. Δημιουργούν — έχουν κιόλας δημιουργήσει — μία ριζική σύγχυση στις σκέψεις και τα αίσθηματά των ανθρώπων. Η καταπολέμηση αυτής της σύγχυσεως, όπως την κάνει ο Πόππερ στην σφαίρα της πολιτικής φιλοσοφίας, αποτελεί μία υπηρέσια οφείστας παιδείας. Πρέπει ωστόσο να συνδυαστεί με την θαρραλέα παραγραφή του μεταφυσικού σκεπτικισμού. Και τότε η πολιτική θα πάψει να είναι πεδίο δράσεως των μάχων και των τεχνικών και η λογική, με δλη της τη δύναμη θα τεθεί στην υπηρεσία της «Ανοικτής Κοινωνίας».

JULIUS KRAFT

(Από το «The Saturday Review of Literature» Νέα Υόρκη)

ΕΥΜΑΜΑΙ ένα βράδυ που προσπαθούσα να εξηγήσω τον δασμολογικό μηχανισμό του αγγλικού πολιτικού συστήματος σε έναν πολύ έξυπνο Ράσο συγγραφέα, που δεν είχε βγει ποτέ από τον τόπο του. Μου έκανε έξυπνες ερωτήσεις και πραγματικά φαινόταν πως ήθελε να μάθει. Κατά τις δύο το πρωί άρχισα να σκέπτομαι πως τον είχα κάπως πληρώσει. Τότε όμως γύρισα και με κοίταξε καλά και μου είπε: «Εσείς οι Βρετανοί είστε περίφημοι λαός» κοιτάτε πως κάνατε το σύστημα σας να δουλεύει. Τι δεν θα κατορθώνατε αν μπορούσατε να το ξεχάσετε εντελώς και να σχηματίσετε όλοι μαζί ένα κόμμα!»

JOHN LAWRENCE, σε ραδιοφωνική έκπομπή του B. B. C.

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ελευθερία, αν και συνήθως πρέπει να αγωνίζεται μέσα στα πλαίσια της κοινωνίας για την ύπαρξή της, είναι πολύ ανεξάρτητη από αυτήν. Αυτό εξηγεί ένα άλλο φαινόμενο που θα ήταν άλλοιώς ανεξήγητο: ότι ενώ δίκατα υποστηρίζουμε πως οι δημοκρατικές αρχές είναι απαραίτητες για την ελευθερία του πνεύματος, ωστόσο τα μεγαλύτερα κατορθώματα της ελευθερίας πνευματικής εργασίας, οι μεγάλες φιλοσοφικές ιδέες, οι μεγάλες επιστημονικές ανακαλύψεις, εξακολούθησαν να γίνονται σε εποχές και τόπους όπου οι άνθρωποι δεν είχαν τις ελευθερίες που θεωρούμε τόσο σημαντικές. Και εξακολούθησαν ακριβώς γιατί η πνευματική ελευθερία αποτελεί άσκηση της ανθρωπίνης συνειδήσεως ανεξάρτητα από τις κοινωνικές συνθήκες και τις άσχετολίες της συγχρόνου ζωής, πάντα όμως μέσα στα όρια της συγχρόνου εποχής.

STEPHEN SPENDER, στο «Time and Tide»

«Τράπεζα έφευρέσεων»

Του GEORGE SEDLEY

(Από τὸ «Die Weltwoche» Ζυρίχη.)

Π ρίν από μερικά χρόνια συζητούσα με τὸν διευθυντὴ ἑνὸς «Γραφείου Έφευρέσεων» καὶ ἔμαθα με ἀπορία ὅτι τὰ 90 ο/ο τῶν ἀνθρώπων ποὺ ἐπινοοῦσαν διάφορα χρήσιμα καὶ πολύτιμα εἶδη ἢ μεθόδους παραγωγῆς, ποτὲ δὲν μπορούσαν νὰ βελτιώσουν τὴν οικονομική τους κατάσταση ἀπὸ τὴν ἐφεύρεσή τους. Πολλοὶ μάλιστα πέθαιναν ἀπὸ τὴ φτώχεια. Οἱ περισσότεροι δὲν μπορούσαν νὰ περιμένουν τὴν ἐπιτυχία καὶ τὴν ἀπόδοση τῆς ἐφευρέσεώς τους γι' αὐτὸ τὴν πωλοῦσαν συχνὰ γιὰ ἓνα κομμάτι ψωμί.

Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ οἱ μεγάλες φίρμες πολλές φορές ἀγόραζαν τέτοιες ἐφευρέσεις καὶ τίς κρατοῦσαν στὴν ἀφάνεια γιὰ νὰ μὴν κινδυνεύουν ἀπ' αὐτὲς τὰ συμφέροντά τους. Τὰ Συμμαχικὰ Στρατεύματα βρῆκαν πολλὰ τέτοια ἀχρησιμοποίητα σχέδια στὰ ἀρχεῖα διαφόρων ἐταιρειῶν στὴ Γερμανία.

Πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμο ἓνας Βιεννέζος ποὺ εἶχε ἓνα τέτοιο «Γραφεῖο Έφευρέσεων» προσπάθησε νὰ σταματήσει τὸ κακὸ αὐτὸ σύστημα ἰδρύοντας μιὰ ἐταιρεία γιὰ νὰ χρηματοδοτῇ τὰ σχέδια αὐτὰ πρὸς ὄφελος τῶν ἐφευρετῶν, ἀλλὰ τὰ ἀπαραίτητα κεφάλαια δὲν βρέθηκαν.

Στὰ 1938 ὁ Βιεννέζος αὐτὸς κατέφυγε στὴν Ἀμερική. Στὸν πόλεμο ὅμως ποὺ ἡ πολεμικὴ παραγωγὴ ἀπορροφοῦσε ὅλα τὰ κεφάλαια, τὸ σχέδιό του ἦταν ἀδύνατο νὰ πραγματοποιηθῇ. Ἐνάμιση χρόνο μετὰ τὸ τέλος τοῦ πολέμου, ἰδρύθηκε στὸ Σικάγο μιὰ «Τράπεζα Έφευρέσεων» με κεφάλαια 3 ἑκατομμύρια δολάρια γιὰ νὰ χρηματοδοτῇ τίς νέες ἐφευρέσεις.

Κάθε καινούργια ἰδέα ποὺ ὑποβάλλεται στὸ ἱδρυμα αὐτὸ ἐξετάζεται ἀπὸ εἰδικούς καὶ ἂν παρουσιάζει πιθανότητες ἐπιτυχίας τότε ἡ ἐταιρεία ἀναλαμβάνει:

1) Νὰ θέσῃ στὴ διάθεση τοῦ ἐφευρέτη ἓνα ὥρισμένο ποσὸ γιὰ νὰ ἐξακολουθήσῃ τὰ πειράματά του.

2) Νὰ ἀγοράσῃ τὴν ἐφεύρεση καὶ νὰ τὴν τελειοποιήσῃ με δικά της μέσα.

3) Νὰ τὴν εἰσαγάγῃ στὸ ἐμπόριο ἀναλαμβάνοντας τίς σχετικὲς εὐθύνες.

4) Νὰ μοιραστῇ με τὸν ἐφευρέτη τὰ κέρδη, σὲ περίπτωση ἐπιτυχίας.

Τὸ βασικὸ κεφάλαιο βέβαια εἶναι μικρὸ ἀλλὰ οἱ συνεταιροὶ στοὺς ὁποίους ἀνήκει καὶ ὁ Βιεννέζος εἶναι ἔτοιμοι νὰ διαθέσουν καὶ περισσότερα χρήματα ἂν χρειαστοῦν. Καὶ ἡ Κυβέρνηση ἀκόμα ἐνδιαφέρθηκε γιὰ τὸ ἱδρυμα αὐτὸ καὶ ἀνέλαβε νὰ προσφέρῃ ἐγγύηση με τὸν ὅρο ὅτι τὰ 51 ο/ο τῶν κεφαλαίων θὰ βρίσκονταν πάντα σὲ Ἀμερικανικὰ χέρια.

Ἡ δράση τῆς ἐταιρείας αὐτῆς εἶναι πολύτιμη. Ἀπὸ τὴν ἐπιτυχία της ἐξαρτᾶται ἡ τύχη τῶν μικροεφευρετῶν καὶ τῆς δουλειᾶς τους ποὺ προσφέρει συχνὰ τόσα χρήσιμα εἶδη στοὺς ἀνθρώπους.

Με την ευκαιρία της εβδόμης επετείου της 28ης Οκτωβρίου θελήσαμε να δώσουμε στους αναγνώστες μας μια εικόνα της απηχίσεως που είχαν τα γεγονότα της εποχής εκείνης σε διάφορους κύκλους στο εξωτερικό, ούδετέρους συμμαχικούς και εχθρικούς. Ο κ. Γερ. Λύχνος είχε την καλωσύνη να γράψει για την «Εκλογή» ένα σχετικό άρθρο όπου με το κύρος που τον χαρακτηρίζει, εκθέτει τις πρώτες εντυπώσεις των ξένων επισήμων εμπρός στο ελληνικό θάυμα.

Τὰ ξημερώματα της 28 Οκτωβρίου 1940 με ξύπνησε ένα τηλεφώνημα από την εφημερίδα μου. Ἡ Ἰταλία είχε ἐπιτεθῆ κατὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ με καλοῦσαν νὰ πάω βιαστικά στο γραφεῖο. Οἱ πρωτοὶ δρόμοι τῶν Ἀθηνῶν δὲν εἶχαν τὴ συννησιμένη, μάλλον νεκρή, ὄψη τους. Οἱ ἐφημεριδοπῶλες, με τὶς συμπληρωμένες «ἐπὶ τοῦ πιστηρίου» ἐκδόσεις τῶν φύλλων, διαλαλοῦσαν τὸ μεγάλο γεγονός καὶ οἱ πόρτες καὶ τὰ παράθυρα ἀνοίγαν σὰν με προφυλακτικὴ ἀπορία ν' ἀκούσουν τὸ νέο. Στὰ πεζοδρόμια ὄμιλοι ἀγουροξυπνημένων ἀνθρώπων, με τὰ φύλλα τῶν ἐφημερίδων ἀνοικτὰ στο χέρι, τὸ συζητοῦσαν κιόλας με κάποιαν ἑξαψη. Δὲν ἦταν εὐκολο νὰ καταλάβης ἀπὸ τὰ πρόσωπά τους με τί αἰσθήματα τὸ εἶχαν δεχτῆ. Ἀλλὰ μποροῦσε κανεὶς ἀμέσως ν' ἀποκλείσῃ τὸ φόβο. Ἡ ὄργη καὶ τὸ αἰσθημα τῆς ἐκδικήσεως φαινόταν νὰ ἐπικρατοῦν. Ἀπάνω στ' ἀδεια καταστρώματα τῶν δρόμων σπάνια στρατιωτικά καὶ ἀστυνομικὰ αὐτοκίνητα ἔτρεχαν με δαιμονισμένη ταχύτητα.

Ἀργότερα, διαδηλώσεις νέων, ποὺ σχηματίζονταν καὶ ξεκινούσαν ἀπὸ παντοῦ, ἐξεδήλωναν τὴ θέληση τοῦ λαοῦ νὰ πολεμήσῃ. Ἡ ἀπὸ τὴν κυβέρνησιν ἀπόκρουση τοῦ ἰταλικοῦ τελεσιγράφου συναντοῦσε τὴ γενικὴ συγκιτῆση. Ἐκεῖνη τὴ στιγμή κανεὶς οὐκ ἔλλογον ἢ ψυχὴ δὲν κυμάνθηκε σὲ σκέψεις ἀμφιβολίας ἢ διαταγμοῦ. Ἡ ἰταλικὴ ἐπιδρομὴ ἔπρεπε νὰ κτυπηθῇ. Ἡ ἰταλικὴ ἀδικία ἔπρεπε νὰ βρῇ ὅλο τὸ Ἑλληνικὸ ἔθνος ἀντιμέτωπο. Καὶ ἄς γινόνταν ὅ,τι μποροῦσε νὰ γίνῃ. Ἡ Ἰταλία ἦταν μιὰ μεγάλη καὶ ἰσχυρὴ Δύναμη. Τουλάχιστο ὅλος ὁ κόσμος ἐκεῖνη τὴν ὥρα τὴν φανταζόταν γιὰ τέτοια. Καὶ πίσω της εἶχε τὴν ἀκόμα μεγαλύτερη καὶ ἰσχυρότερη Δύναμη τῆς χιτλερικῆς Γερμανίας, ποὺ στο ἀναμεταξύ εἶχε κεραυνόβολα καθαρῶς ὅλη τὴν ἡπειρωτικὴν Εὐρώπην ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς της. Μόνο ἡ Ἀγγλία ἀντιστεκόταν ἀκόμα πάνω στο ὑπέροχο νησί της καὶ στὴ βόρειο Ἀφρικὴ, ἀποφασισμένη νὰ μὴν ὑποκύβῃ. Ἡ Ἑλλάδα δὲν μποροῦσε νὰ ἔχῃ ἑλλίπιδες ἀμεσης νίκης. ἦταν βέβαιον ὅτι ἀργὰ ἢ γρήγορα θὰ ἔπεφτε. Ἀλλὰ θὰ ἔπεφτε παληγκάρσια, με τιμὴ. Θὰ ἔδειχνε πῶς ἐξακολουθοῦσε πάντα νὰ εἶναι ἡ γνήσια Ἑλλάδα.

Δὲν πρέπει νὰ νομιστῇ πῶς τὴν ἀνδρικὴ τοῦτη στάση τὴν πῆρε ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς μόνο με τὸ ρωμαλέο καὶ ὑγιὲς ἔνστικτό του, ἢ γιὰ νὰ φανῇ πειθαρχικὸς σὲ μιὰ κυβερνητικὴ διαταγὴ. Ἡ ἰταλικὴ ἐπίθεση δὲν ἦταν ἀπρόοπτη. Ἀν ἦταν ἀφνιδιστικὴ ὡς πρὸς τὴν ἀκριβὴ ἡμέρα καὶ ὥρα ποὺ θ' ἄρχιζε, ὅμως ὁ Ἑλληνικὸς κόσμος ἀπὸ μῆνες τὴν περίμενε. Ἡ κυβέρνησις τοῦ Μουσολίνι χρησιμοποίησε πολλὰ καὶ διάφορα μέσα καὶ ἐπὶ ἀρκετὸ χρόνο γιὰ νὰ τοῦ ἐμπνεύσῃ τὸ φόβο καὶ γιὰ νὰ τὸν προετοιμάσῃ ψυχολογικὰ σὲ μιὰν

ἀμεση ὑποταγὴ. Ἡ θρασύδειλη πράξη τοῦ τορπιλλισμοῦ τῆς «Ἑλλης» ἐν εἰρήνῃ, τὴν ἡμέρα τῆς Παναγίας, στὴν Τήνο, δὲν ἦταν παρὰ ἓνα καὶ τὸ πιὸ συνταρακτικὸ ἐπεισόδιον στὴ σειρά πολλῶν ἄλλων κατὰ τὴ διεξαγωγὴ τοῦ πολέμου τῶν νεύρων, ποὺ ἐπὶ καιρὸ ἡ φασιστικὴ κυβέρνησις διεξήγαγε κατὰ τῆς Ἑλλάδος, πρὶν νὰ ἐξαπολύσῃ ἐναντίον της τὸν ἐπίσημο καὶ πραγματικὸ πόλεμο. Τὴν προειδοποιούσε ἔτσι γιὰ τὴν τύχη της. Καὶ ἔλπιζε ὅτι ὁ ἑλληνικὸς λαὸς, ἀναμετρώντας ὅλους τοὺς κινδύνους του νὰ βρεθῇ ἀντιμέτωπος με τὸ χαλύβδινο καὶ ἥδη γενικά νικηφόρον Ἀξονα, θὰ προτιμοῦσε νὰ παραδοθῇ. Τὸ ἀποτέλεσμα ὅμως ἦταν ἀντίθετο. Ὅλο τὸ χρονικὸ διάστημα ποὺ τοῦ δόθηκε νὰ σκεφθῇ καὶ νὰ ὑπολογίσῃ τὶς συνέπειες τῆς ἀρνήσεώς του, ἔκαμαν τὸν Ἑλληνικὸ λαὸ ἀκόμα πιὸ ἀποφασιστικὸ στὴ συνειδητὴ καὶ ὑπολογισμένη θέλησή του νὰ ἀντισταθῇ.

Καθὼς ἦταν φυσικὸ, ἡ ἀπόφασις αὐτὴ ἔγινε στο ἐξωτερικὸ δεκτὴ με κάποιαν ἐκπληξῆ. Πολὺ λίγοι ἦταν διατεθειμένοι νὰ πιστέψουν λίγο πρωτότερα πῶς οἱ διακηρύξεις τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως, ὅτι θὰ υπεράσπιζε τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς χώρας κατὰ παντός ποὺ θὰ τὴν προσέβαλε, δὲν ἦταν τίποτα περισσότερο ἀπὸ μιὰ συνηθισμένη καὶ μάλιστα ἀπελπισμένη πολιτικὴ στάση, ἐπιβεβλημένη ἀπὸ τοὺς τύπους, ἔτοιμη ὅμως νὰ ἐγκαταλειφθῇ. Κανένας δὲν μποροῦσε νὰ δῇ σὲ ποιά ὀλικά στηρίγματα θὰ ἦταν δυνατό ν' ἀκουμπήσῃ στὴ δοκιμασίαν τοῦ ἐκείνη τὸ Ἑλληνικὸ ἔθνος γιὰ νὰ ριχτῇ σ' ἓναν ἀγῶνα, τοῦ ὁποιοῦ ἡ ἀμεση ἔκβασις δὲν ἦταν γιὰ κανένα ἀμφίβολον. Καὶ τὰ ἠθικά ἐρείσματα, ἔπειτα ἀπὸ τόσα πρόσφατα προηγούμενα παραδείγματα, ποὺ ἔδειξαν τὶς ἄλλες εὐρωπαϊκὰς χώρας εἴτε ἀνίκανες, εἴτε ἀπρόθυμες ν' ἀντιμετρηθοῦν με τοὺς γίγαντες τῆς στρατιωτικῆς ἰσχύος, δὲν ἦταν εὐκόλο νὰ πιστευθοῦν γιὰ τοὺς Ἑλληνες ἀνῶτερα. Ὅλοι νόμιζαν πῶς ἡ Ἑλλάδα, τὸ τελευταῖον θῆμα τῆς φασιστικῆς ἐπιθετικότητος, πληροφορημένο καὶ συνεισμένο ἀπὸ τὴν καταστροφὴ ὧν τῶν ἄλλων, θ' ἀκολουθοῦσε τὸν ἴδιον, ἢ περίπου τὸν ἴδιον δρόμον μ' αὐτά. Καὶ ὅταν συνέβη τὸ ἀντίθετο, ὅλοι, οἱ φίλοι τὸ ἴδιον με τοὺς ἐχθρούς, ἴσως περισσότερο καὶ ἀπ' αὐτοὺς, ἔτριβαν τὰ μάτια τους καὶ θαύμαζαν. Ὑπῆρχε, λοιπόν, στὸν κόσμον ἀκόμα ἓνας μικρὸς λαὸς, ἱκανὸς ν' ἀψηφίσῃ τὰ πάντα, πρόθυμος νὰ δεχτῇ τὴν ὑπέρτατη θυσίαν τῆς ἀναπόφευκτῆς πολεμικῆς συντριβῆς μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ μείνῃ πιστὸς στὴν παράδοσιν καὶ στὴν ἀγάπην του πρὸς τὴν ἐλευθερίαν, μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ φανῇ πῶς δὲν ἦταν ἀνάξιος τῆς ἐλευθερίας ποὺ ἔχανε; Ὅλα τὰ σχόλια ποὺ ἔγιναν τότε ἀπὸ τοὺς ἐπισήμους ξένους πολιτικούς ἀνδρες καὶ ἀπὸ τὸ διεθνὲς τύπον γιὰ τὴν ἀντίστασιν τῆς Ἑλλάδος στὴν ἰταλικὴ ἐπιδρομὴ φέρουν τὴ σφραγίδα τῆς ἀπορίας αὐτῆς, ποὺ τὴν ἀκολούθησε ἀμέσως κατόπιν ὁ θαυμασμός, ὅταν ἀποδείχθηκε ὅτι ἡ ἑλληνικὴ ἀμυνα δὲν ἦταν πρὸς τὸ θεαθῆναι, δὲν ἦταν τὸ ἐντιμὸ καμουφλάρισμα μιᾶς ἡττας ἢ ὅποια ἐθεωρεῖτο ἀναπόφευκτὴ καὶ κατὰ συνέπειαν ἀπὸ πρωτότερα δεκτὴ, ἀλλὰ ἀμυνα σοβαρὴ, ἀντρίκια, ἀποφασισμένη νὰ φέρῃ στὸν μεγάλο ἀντίπαλον ὅσες ζημιὰς μποροῦσε περισσότερες.

Ὁ Πρόεδρος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς Ρούζβελτ, τότε ἀκόμα οὐδέτερος, ἔξέφρασε πρῶτος τὸ βράδυ τῆς 28 Οκτωβρίου στο Μάντισον Σκουαίρ τῆς Νέας Ὑόρκης, ὅπου μιλοῦσε

έμπρός σε πολυπληθέστατη προεκλογική συγκέντρωση, τα παγκόσμια αισθήματα.

«Φαντάζομαι, είπε, ότι συμμαρζίζετε όλοι τη θλίψη μου, γιατί η 'Ιταλία κήρυξε τον πόλεμο κατά της 'Ελλάδος.»

Στην αντίληψη του Προέδρου δεν υπήρχε χώρος για έλπίδες ότι η 'Ελλάδα δεν ήταν κιόλας χαμένη από την πρώτη μάχη. Πέρασαν όμως δέκα μέρες και η 'Ελλάδα κρατούσε ακόμα. Ο Βρεταννός πρωθυπουργός Τσώρτσιλ στις 9 Νοεμβρίου, μιλώντας στο έθσιο γεύμα του λόρδου Δημάρχου του Λονδίνου, φάνηκε περισσότερο αισιόδοξος.

«Δεν χρειάζεται σήμερα, είπε, να μιλήσουμε για πολλά έθνη. 'Υπάρχει ένα μικρό ήρωϊκό έθνος, προς το οποίο οι σκέψεις μας στρέφονται με συμπάθεια και θαυμασμό. Είναι η γενναία 'Ελλάδα, της οποίας τα στρατεύματα υπερασπίζονται το πάτριον έδαφος έναντίον της Ιταλικής επιδρομής. Σ' αυτήν και στα στρατεύματά της στέλνουμε από την καρδιά του παλιού Λονδίνου την πιστήν υπόσχεση ότι μέσα σ' όλες τις στενοχώριες και τις αγωνίες μας θα κάμουμε ό,τι μπορούμε για να τους βοηθήσουμε στον αγώνα τους.»

Λίγες μέρες ακόμα πέρασαν και οι Έλληνες είχαν ανατρέψει την Ιταλική επίθεση. Ο αγώνας μετατοπίστηκε στο Αλβανικό έδαφος. Η Κορυτσά κυριεύτηκε από τον Έλληνικό στρατό. Ο Άγγλος πρωθυπουργός έστειλε στον Έλληνα συνάδελφό του Μεταξά ένα συγχαρητήριο τηλεγράφημα που κατάληγε με την ελληνική φράση «Ζήτω η 'Ελλάς». Στα τέλη Νοεμβρίου ο βασιλεύς του Ηνωμένου Βασιλείου Γεώργιος Στ' έλεγε στο λόγο του Θρόνου προς τις Βουλές:

«Δεχόμαστε με ικανοποίηση στον αγώνα κατά της τυραννίας ένα νέο σύγροφο, στον όποιον η Αυτοκρατορία μου θα προσφέρει κάθε δυνατή βοήθεια. Με το θάρρος της και την αντίστασή της η 'Ελλάδα δείχνει τον έαυτό της αντίξιο με το ένδοξο παρελθόν της.»

Και στη συζήτηση άπάνω στο λόγο του Θρόνου ο λόρδος Χάλιφαξ, τόνισε πως ποτέ το όνομα της Ελλάδος δεν είχε σταθί στην ιστορία τόσο ψηλά και το όνομα της 'Ιταλίας τόσο χαμηλά. Την 1 Δεκεμβρίου, ο ύπουργός των 'Ινδιών κ. Έμερυ έλεγε:

«Οι ελληνικές επιτυχίες άνοίγουν έμπρός μας μια προοπτική ευκαιρίας, που μπορεί να έχει τεράστια και ίσως μάλιστα άποφασιστική επίδραση στη μελλοντική εξέλιξη του αγώνα... Τις τελευταίες λίγες εβδομάδες χάρη στους Έλληνες, όλη η μορφή του πολέμου έχει μεταβληθή...»

Οι αναλυτικές προβλέψεις του Έμερυ για το άνοιγμα ενός σταθερού μετώπου στην Ελλάδα και στα Βαλκάνια δεν πραγματοποιήθηκαν. Όμως η ελληνική αντίσταση, όσο και αν σταμάτησε μετά έξη περίπου μήνες, με την έλευση των Γερμανών σε βοήθεια του Μουσολίνι, δεν άποδείχτηκε άνώφελη και για το γενικό συμμαχικό πόλεμο. Είναι τώρα βεβαιωμένο πως οι ελληνικές θυσίες άνατρέψανε σε πολλά και σπουδαία σημεία τα χιτλερικά σχέδια, πρόλαβαν άλλες σοβαρές εξελίξεις στη Μεσόγειο και έδωκαν καιρό στους Ρώσους ν' αντιμετώπισουν περισσότερο καλά προετοιμασμένοι τη γερμανική επίθεση, που περίμενε άναγκαστικά για

ν' άρχιση την κατάκτηση της Ελλάδος και το τέλος της Βαλκανικής έκστρατείας του Άξονος. Η Ελλάδα άκαμε έτσι το γενναίο καθήκον της όχι μόνο προς τον έαυτό της, άλλα και προς τους συμαχούς της. Δέν κράτησε μόνο την τιμή της ψηλά, δέν δικαιώσε μόνο για μυριοστή φορά στην ιστορία τους τίτλους της σε μια ζωή έλεύθερη και σεβαστή σε όλους, μά και άπόκτησε με το αίμα της δικαιώματα στην έκτιμηση και την εύγνωμοσύνη όλων των άλλων έθνών, μεγάλων και μικρών, που διέτρεξαν τον ίδιο κίνδυνο μαζί της και σώθηκαν. Όσο κι αν δέν βρήκαν τα δικαιώματα αυτά την ικανοποίησή τους μετά τον πόλεμο και τη νίκη, δέν σημαίνει πως είναι και έντελώς άχρηστα.

Για να συμπληρώσουμε όμως την εικόνα της Ιστορικής 28 'Οκτωβρίου και των πρώτων ήμερών του Έλληνοϊταλικού πολέμου 1940—41, πρέπει να ρίξουμε μια ματιά στον έχθρο, στις δικαιολογίες του, στα σχέδιά του, στις έλπίδες του. Τις εξέθεσε ο Μουσολίνι σε λόγο του προς τη συνέλευση της Φασιστικής 'Ιεραρχίας στις 18 Νοεμβρίου, έπειτα από την πρώτη ήττα που έπαθε στην ένδοξη για τους Έλληνες και πολυήμερη μάχη της Πίνδου:

«Αφού, είπε, κάμαμε ύπομονη επί πολλών καιρόν, άποσπάσαμε το προσωπείο από έναν έχθρο ύπουλο, από μια χώρα στην οποία είχε προσφέρει την έγγυή της η Μεγάλη Βρετανία, από την 'Ελλάδα. Ήταν ένας λογαριασμός που περίμενε την εξέφλησή του... Και αυτό έγινε στις 28 'Οκτωβρίου, όταν τα στρατεύματά μας διάβηκαν τα Έλληνοαλβανικά σύνορα.»

Ο 'Ιταλός δικτάτωρ είχε γίνει στο άναμεταξύ προσεκτικός και μετρούσε τις έκφράσεις του. Έπειτα όμως από δυο μήνες άισθανότανε την άνάγκη να δικαιολογή το σφάλμα του.

«Το τελευταίο, έλεγε στις 24 Φεβρουαρίου 1941, στήριγμα της Μεγάλης Βρετανίας πάνω στην Ευρωπαϊκή ήπειρο, το μοναδικό έθνος που δέν θέλησε να παραιτηθή της βρετανικής έγγυήσεως, ήταν και είναι η Ελλάδα. Ήταν άναγκαίο να την κτυπήσουμε. Και στο σημείο αυτό ήταν άπολυτη ή όμοφωνία όλων των ύπεύθυνων στρατιωτικών παραόντων. Προσθέτω πως και το σχέδιο των επιχειρήσεων, που προετοιμάστηκε από την άνώτερη διοίκηση των 'Ιταλικών δυνάμεων στην Άλβανία, είχε έγκριτη όμόφωνα και χωρίς ούτε την έλάχιστη επιφύλαξη.»

Δέν έφταιγε λοιπόν αυτός για την άποτυχία της έκστρατείας. Τα πάντα είχαν προετοιμαστή έν τάξει. Ο Μουσολίνι έδωκε στους στρατηγούς του, τι του ζήτησαν, μεραρχίες βαριές, μεραρχίες εύκιντες, μεραρχίες θωρακισμένες, πυροβολικό, άλλα, και ακόμα, ό,τι καλύτερο μπορούσε να διαθέσει ένας μεγάλος συγχρονισμένος στρατός, προωρισμένος να πολεμήσει άπάνω σε όρεινό έδαφος ένα μικρό άδύνατο κράτος και να το συντρίψει. Άλλα δέν το κατάφερε.

Το λάθος του Μουσολίνι δέν ήταν τεχνικό στρατιωτικό, ήταν λάθος πολιτικό ψυχολογικό. Ο άρτιος στρατός του και τα σοφά έπιτελεία του συνάντησαν μες τις χαράδρες της Πίνδου κάτι που δέν είχαν ύπολογίσει, τον πανάρχαιο, τον αλάνιο, τον άσβυστον ελληνικόν έρωτα για την έλευθερία. Τα τέλεια τεχνικά μέσα και οι καλομελετημένοι στρατηγικοί ύπολογισμοί άνατράπηκαν και

ντροπιάστηκαν από την αδιάφορη προσήλωση των Ελλήνων στην εθνική αθθυπαρξία τους. Αυτή ήταν το στήριγμα επάνω στο οποίο έχτισαν τη νέα ζωή τους. Αυτή θα μείνει και στο μέλλον ή πηγή εμπνεύσεως στις μεγάλες ώρες τους. Θα ξπρεπε όμως το ίδιο να συμβαίνει και στις μικρότερες.

ΓΕΡ. ΛΥΧΝΟΣ

Παράλληλα με τις επίσημες εκδηλώσεις συμμάχων και ούδ' ατέρων γύρω στις 28 Οκτωβρίου του 1940, σημειώθηκε και μία έντονη κίνηση του τύπου. Συγκεντρώνουμε εδώ και παραθέτουμε μερικά αποσπάσματα από εφημερίδες της εποχής.

Η επίθεση της Ιταλίας την αυγή της 28 Οκτωβρίου δεν ξάφνισε τον αδόξαστο ξένο τύπο, που παρακολουθούσε την αυξανόμενη πίεση της Ιταλικής πολιτικής στις ελληνικές περιοχές. Εκείνο που έκινε την εκπλήξη και τον θαυμασμό ήταν η άμεση αντίδραση της ελληνικής ψυχής και η ανισότητα της πάλης που την αποδέχθηκε με μια κραυγή αμέλειας ο ελληνισμός. Αυτού του φαινομένου χρειαζόταν μια εξήγηση την διαβάζουμε ανάμεσα σ' άλλες και στην τουρκική «Βατάν».

«Το ελληνικό χῶμα είναι ιερό για τον Έλληνα. Τώρα η ιερή αυτή εστία εκατομμυρίων ανθρώπων απειλείται. Οι Έλληνες όμως δεν έδιστασαν ούτε στιγμή και έσπευσαν ν' απαντήσουν στην απειλή. Αρπαξαν τα όπλα και προκειμένου να ζήσουν δοῦλοι προτίμησαν τον θάνατο και ὤρμησαν στον εχθρό. Όλοι όσοι πιστεύουν στη δικαιοσύνη, θαυμάζουν το θάρρος της Ελλάδος και έχουν την πεποίθηση ότι στο τέλος θα νικήσει.»

«Βατάν», Τουρκία, 30 Οκτωβρίου

«Η εξήγηση αυτή δεν ελαττώνει τον θαυμασμό των ξένων, που τον βλέπουμε επιγραμματικά διατυπωμένο σε δυο κείμενα το πρώτο του Πρακτορείου Ρώμης, από το Λονδίνο και το δεύτερο σ' ένα άρθρο της «Γενή Σαμπάχ» από την Αγκυρα.

«Είναι μεγάλο πράγμα να είναι κανείς σήμερα Έλληνας στο Λονδίνο ή στην Μεγάλη Βρεταννία. Το ελληνικό γόητρο και ο θαυμασμός για την Ελλάδα ποτέ δεν εστάθηκαν σε τόσο υψηλό επίπεδο από τον καιρό που, το 1821, οι Έλληνες αγωνίσθηκαν για την ανεξαρτησία τους. Ο αγγλικός λαός ελησμόνησε σχεδόν τη Μάχη της Μεγάλης Βρεταννίας και τους αγώνες στα άλλα μέτωπα και συζητεί αποκλειστικά για την Ελλάδα, αδιάκοπα για την Ελλάδα...»

Πρακτορείον «Ρώμη» Λονδίνο, 31 Οκτωβρίου

«Ο κόσμος θαυμάζει τους Έλληνες που άδραξαν αμέσως τα όπλα» όμως πουθενά αλλού δεν τους θαυμάζουν τόσο όσο στην Τουρκία. Με όλη την καρδιά μας ευχόμαστε την νίκη τους σ' αυτόν τον πόλεμο που διεξάγουν για την τιμή τους και για την ανεξαρτησία τους. Ο τουρκικός λαός δεν θα περιορισθεί μόνο στις εκδηλώσεις της φιλίας του αλλά θα βοηθήσει τους Έλληνες με όλους τους τρόπους που θα του επιβάλλουν οι περιστάσεις.»

«Γενή Σαμπάχ» Τουρκία, 31 Οκτωβρίου

Γρήγορα όμως οι ξένες εφημερίδες ακόμα και των ουδετέρων κρατών αρχίζουν να γεμίζουν από περιγραφές των ελληνικών πολεμικών επιτυχιών. Αν η αντίσταση φανερώθηκε σαν μια πράξη υπέρτατου ήρωισμού, η επιτυχία της προκαλεί ακόμη μεγαλύτερο θαυμασμό. Διαβάζουμε περιγραφές αερομαχιών, ατομικά κατορθώματα, ομαδικές ήρωϊκές εξάρσεις στα αμερικανικά—ουδέτερα ακόμη τότε—φύλλα, στα τουρκικά και κάπως πιο συγκρατημένα και στα έλβετικά. Ο Ιταλικός τύπος επιτίθεται με ορμή εναντίον των ουδετέρων για την συμπάθεια που φαίνονται έτοιμοι να δείχνουν προς την Ελλάδα. Η απάντηση έρχεται από την Τουρκία.

«Μερικές εφημερίδες της Ρώμης κατηγορούν από την αρχή της πρόσφατης επιδρομής, τον ξένο τύπο γιατί δεν εξαίρει αρκετά τις Ιταλικές νίκες. Κι όμως κανείς δεν μπορεί να ισχυρισθεί ότι οι ξένες εφημερίδες δεν δημοσιεύουν τα επίσημα Ιταλικά ανακοινωθέντα, που έχουν ακριβώς σκοπό να εξαίρουν τις νίκες και τις επιτυχίες του Ιταλικού στρατού. Το τελευταίο προς την Ελλάδα, που έδινε μόνο τριών ωρών προθεσμία, απέδοθη από όλους στην επιθυμία της Ελλάδας να μην χρονοτριβήσει διόλου στην εφαρμογή ενός κεραυνοβόλου πολέμου. Και όμως, σήμερα, οκτώ μέρες μετά την Ιταλική επίθεση, οι Έλληνες έχουν καταλάβει και άλλη σειρά υψωμάτων μέσα στην Αλβανία. Η προέλαση των Ιταλικών μηχανοκινήτων φαλάγγων στην Ήπειρο ύφίσταται διαρκείς αποτυχίες ή επίθεση προς την κατεύθυνση της Φλώρινας έχει καθηλωθεί και κάνει βήμα σημειωτόν. Πρέπει, λοιπόν, να δικαιολογήσει κανείς τον ξένο τύπο που αρνείται να θεωρήσει νίκες στρατιωτικές τα έρεπια και τις καταστροφές που προκαλούν οι Ιταλοί σε ανοχύρωτες πόλεις και σε άμαχους πληθυσμούς.»

«Ούλου» Τουρκία, 6 Νοεμβρίου

Η σημασία των ελληνικών επιτυχιών δεν παραβλέπεται καινούργιες δυνατότητες αρχίζουν να διαγράφονται για την εξέλιξη του πολέμου.

«Η αντίσταση της Ελλάδος μπορεί να δημιουργήσει ιστορία, γιατί οι Έλληνες κρατούν με μεγάλο θάρρος τις θέσεις τους σταθερά και πολεμούν με γενναιότητα. Είναι ενδεχόμενο να ανοίξουν αυτοί τις πρώτες ρωγμές στο οικοδόμημα του ναζισμού και του φασισμού. Μόνο το θάρρος που φανερώνουν οι Έλληνες μπορεί να ανατρέψει τα σχέδια του άχρονου.»

«Κήρυξ - Βήμα» Νέα Υόρκη, 5 Νοεμβρίου

Ἀλλὰ τὰ πῶς συγκινητικὰ κείμενα εἶναι ὅσα δίδουν ἄμεσες πολεμικὲς ἀνταποκρίσεις ἀπὸ τὸ μέτωπο. Ἰδὼν πῶς περιγράφει ὁ ἀνταποκριτὴς τοῦ Ἑνωμένου Τύπου τῆς Ν. Ὑόρκης τὶς ἐλληνικὲς ἐπιτυχίες στὰ ὑψώματα τῆς Κορυτσᾶς.

«Ὅλη τὴν νύχτα ποὺ ἀκολούθησε τὴν κατάληψη, τὸ ἐλληνικὸ μηχανικὸ ἀνέβασε στὰ δλοβατα ὕψη μὲ σκοινιά ἄνδρες, κανόνια καὶ πολεμικὸ ὕλικό γιὰ νὰ στερεωθοῦν οἱ θέσεις ποὺ εἶχαν καταληφθῇ. Ὅλα τὰ ἐπικαίρα σημεῖα τοῦ ὅρους, οἱ σπηλιές, οἱ βράχοι κλπ. ὠχυρώθηκαν μέσα σὲ μιὰ νύχτα, ἀνοίχθηκαν πρόχειροι δρόμοι ποὺ διευκολύνουν τὴν ἐλληνικὴ ἀμύνα καὶ ἐνδεχομένως τὴν συνέχιση τῆς ἐλληνικῆς προωθήσεως. Ὅταν ξημέρωσε, τὸ ἐλληνικὸ πυροβολικὸ ἄρχισε νὰ χτυπᾷ τοὺς Ἰταλοὺς ποὺ προσπαθοῦσαν νὰ κινηθοῦν μέσα στὰ φάραγγα κάτω ἀπὸ τὸ βουνό. Αἰφνιδιασμένοι οἱ Ἰταλοὶ ὑπέστησαν σημαντικὲς ἀπώλειες. Ὁ στρατὸς τοὺς διέθεσε μεγάλες δυνάμεις γιὰ νὰ προσπαθήσῃ νὰ ἀνακαταλάβῃ τὸ βουνό, ἀλλὰ ὅλες οἱ ἐπιθέσεις τοὺς ἀποκρούσθηκαν καὶ ἔτσι ἡ θέση παραμένει στὴν κατοχὴ τῶν Ἑλλήνων, ποὺ σταθεροποιήθηκαν πιά καὶ θερίζουν τοὺς Ἰταλοὺς.»

Ἀνταποκριτὴς «Ἑνωμένου Τύπου» Νέας Ὑόρκης, 3 Νομβρίου

Λίγες μέρες ἀργότερα ἀπεσταλμένος τοῦ Ρώυτερ μᾶς δίνει μιὰ πῶς συνθετικὴ εἰκόνα τῶν κατορθωμάτων τοῦ ἐλληνικοῦ στρατοῦ:

«Οἱ Ἰταλοὶ στὴν ἀπελπισμένη τους προσπάθεια γιὰ νὰ μὴν μεταβληθῇ ἡ ὑποχώρησή τους σὲ ἄτακτο φυγὴ, ἔρριξαν στὴν μάχη μεγάλο ἀριθμὸ ἀεροπλάνων. Στὸν τομέα τῆς Δυτικῆς Ἡπείρου, οἱ Ἕλληνες, ξαναπαίρνοντας ἕνα ἕνα τὰ χωριά ποὺ εἶχαν ἀφήσει τὶς πρώτες μέρες, προχωροῦν πλέον πρὸς τὸ Ἀργυρόκαστρο. Οἱ ἐπιδρομὲς τῶν ἰταλικῶν ἀεροπλάνων δὲν ἐπηρεάσαν σχεδὸν διόλου τὴν ὁρμὴ τοῦ ἐλληνικοῦ στρατοῦ. Εἶναι ἀδύνατον νὰ περιγράψῃ κανεὶς τὸν ἥρωισμό καὶ τὴν ὁμηρικότητα τῶν Ἑλλήνων στρατιωτῶν ποὺ συνεχίζουν ἀκάθεκτοι τὴν προελασὴ τους κυνηγώντας τὸν ἰταλικὸ στρατὸ στὴ φυγὴ του. Τὶς τελευταῖες μέρες οἱ Ἕλληνες φαντάροι καὶ εὐζωνοὶ ἔχουν ἐπιτελεῖσει θαυμαστὰ κατορθώματα, φανερόντας ἐκτὸς ἀπὸ τὴν γενναϊότητά τους καὶ μεγάλῃ φυσικὴ ἀντοχὴ... Σὲ ἔδαφος ἐξαιρετικὰ ἀνώμαλο, γεμάτο χειμάρρους καὶ ἀπόκρημνους βράχους, ἔχουν καταλάβει ἐξ ἐφόδου μὲ τὴν ξιφολόγχῃ φωλεές πολυβόλων.»

Πρακτορεῖον «Ρώυτερ» Λονδίνο, 11 Νομβρίου

Τέλος στὰ «Ἡμερήσια Νέα» τοῦ Σικάγου, βλέπουμε πῶς ὁ Ἕλληνας στρατιώτης προκαλεῖ ὄχι μόνον τὸν θαυμασμό ἀλλὰ καὶ τὴν ἀγάπῃ τοῦ ξένου ἀνταποκριτῆ.

«Εἶδαμε τὰ ἐλληνικὰ στρατεύματα νὰ ζοῦν κάτω ἀπὸ ποικίλους ὅρους, καὶ τὰ εἶδαμε νὰ κινοῦνται πάντα πρὸς τὰ ἐμπρός. Γιὰ τοῦτο νομίζω πῶς μπορούμε νὰ ἐξετάσουμε τί εἶ-

δους εἶναι πραγματικὰ αὐτὸς ὁ ἀπίστευτος ἐλληνικὸς στρατὸς. Πρῶτα, πρῶτα τὸ ἐξωτερικὸ τῶν Ἑλλήνων στρατιωτῶν εἶναι κάπως ἀπατηλὸ. Εἶναι μικρόσωμοι ἄνδρες τῶν ὁποίων τὸ ἀνάστημα, κατὰ μέσον ὄρον, μόλις ὑπερβαίνει τὸ 1,60 μ. Οἱ περισσότεροι ἀπ' αὐτοὺς φαίνονται σὰν νὰ φοροῦν στολὴ ἕνα ἢ δύο νοῦμερα μεγαλύτερη ἀπ' αὐτὴν ποὺ θὰ ἔπρεπε. Ἐκ πρώτης ὀψεως θὰ νόμιζε κανεὶς ὅτι μιὰ μιὰ τυχαία σύνταξη κι ἀκούοντας τὶς ἀδιάκοπες συζητήσεις τους θὰ μπορούσε νὰ ὑποπτεῖται ὅτι εἶναι σχεδὸν ἀνίκανοι γιὰ μιὰ καλὰ οργανωμένη προσπάθεια. Γρήγορα ὅμως γίνεταί ἀντιληπτὸ ὅτι αὐτοὶ οἱ Ἕλληνες στρατιῶτες μὲ τὴν ἀπροσδιόριστη ἐμφάνισιν εἶναι καταπληκτικὰ ἱκανοὶ καὶ ἀποδοτικοί. Κάτω ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῶν χειρονομιῶν ποὺ φαίνονται σὰν ἐνδειχτὴ συγχύσεως, κἀνουν τὴν δουλειὰ τους περίφημα καὶ δὲν ἀναγνωρίζουν ἐμπόδια... Ποτὲ δὲν εἶδα στρατιῶτες νὰ «γλεντοῦν» τὸν πόλεμο καὶ τὶς κακουχίες τοῦ ὅσο αὐτοὶ οἱ ζωηροὶ μικροκαμωμένοι Ἕλληνες. Εἶναι οἱ πῶς πρόσχαροι μαχητὲς ποὺ σὰς εἶναι δυνατόν νὰ φαντασθῇτε. Ὅπου κι ἂν πήγαμε, συναντούσαμε λασπωμένους γελαστοὺς ἄνδρες. Ὑστερα ἀπὸ δλόκληρων νυχτῶν ἐντατικὲς πορεῖες ἐπάνω σὲ ἐξαντλητικοὺς ὄρεινους δρόμους, οἱ Ἕλληνες στρατιῶτες φωνάζουν πρόσχαρα καὶ σὰς χαιρετοῦν μὲ γέλια στὸ πέρασμά σας... Οἱ χειρονομίες τους εἶναι θαύματα μιμικῆς ποὺ συνοδεύονται πάντα ἀπὸ διαβολικὸς ἀλλὰ καλὸψυχὸς καγχασμούς. Ἀσφαλῶς αὐτὸς ὁ ἐλληνικὸς στρατὸς εἶναι σήμερὰ ὁ στρατὸς μὲ τὸ ὑψηλότερο ἥθικὸν στὸν κόσμον, παρὰ τὴν λάσπη, τὴν βροχὴ, καὶ τὰ χιόνια, παρ' ὅλους τοὺς γκρεμνοὺς, τὶς στενωπές, τὶς χιονοσκεπαστές κορυφές ποὺ πρέπει καθε μέρα κατὰ ἑκατοντάδες νὰ καταληφθοῦν. Εἶναι ἄντρες μὲ θερμὴ καρδιά αὐτὰ τὰ ἀπλά παιδιὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ κατακοῦν τὴν ἀγάπῃ σας τόσο μὲ τὸ θάρρος τους ὅσο καὶ μὲ τὸν αὐθορμητισμὸν τους... Προχθὲς περάσαμε διπλά ἀπὸ μιὰ μικρὴ φάλαγγα στρατιωτῶν ποὺ ἐβόδιζαν μέσα σὲ τσουχτερὸ κρῦο καὶ βροχῇ. Ὁ ἀξιωματικὸς ποὺ ἦταν ἐπὶ κεφαλῆς μᾶς εἶπε πῶς εἶχαν ξεκινήσει στὶς ἔξη τὸ βράδυ τῆς προηγούμενης· εἶχαν συνεχίσει τὴν πορεῖαν τους ὅλη τὴ νύχτα μέσα στὴ λάσπη, τὶς βροχές καὶ τελικῶς σὲ χιόνια ὡς τὶς πέντε τὸ πρωτὶ. Μέσα σ' αὐτὲς τὶς ἑνδεκα ὥρες εἶχαν διανύσει τριάντα μίλια, εἶχαν ξαπλώσει σὲ ὑγρὰ χώματα ἢ σὲ βράχους καὶ πάλι εἶχαν ξαναπάρει τὸν δρόμον τους. «Εἶναι σπουδαῖοι στρατιῶτες,» εἶπε ἀπλὰ ὁ ἀξιωματικὸς...»

«Ἡμερήσια Νέα» Σικάγο, 4 Δεκεμβρίου

Ἡ λιτὴ αὐτὴ μεγαλοπρέπεια προοιδαίνει, περισσότερο ἀπὸ κάθε ἐπιτυχία, ὅχι μόνον γιὰ τὸ τέλος τοῦ πολέμου, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὶς μελλοντικὲς ἐξελίξεις τοῦ ἐλληνισμοῦ:

«Ἡ μικρὴ Ἑλλάδα, ἡ χώρα τοῦ ἡλίου καὶ τῆς ποιήσεως, τὸ λίκνο τῆς ἐλευθερίας, ἀγωνίζεται στὶς καινούργιες τῆς Θερμοπύλες. Καὶ ὄχι μόνον σταματᾷ τὸν ἐπιδρομέαν τὸν ἀλλὰ καὶ τὸν ἀποδιώχνει. Δὲν ὑπάρχει καμμιά ἀμφιβολία γιὰ τὸ μέλλον ἑνὸς

έθνους που τόσο αγαπά την ελευθερία ώστε να αγωνίζεται με τέτοιο ήρωισμό έναντιον πιδ Ισχυροῦ καὶ πιδ πολυάριθμου ἔχθρου.»

«Νταήλν Σκέτς» Δονδίνο, 12 Νοεμβρίου

Με τὰ λίγα αὐτὰ προφητικά λόγια ἀπὸ τὸ ἀγγλικὸ «Νταήλν Σκέτς», δλοκληρώνεται ἡ μορφή τῆς Ἑλλάδος ὅπως τὴν εἶδαν οἱ ξένοι στὴν ἀρχὴ τοῦ Ἀλβανικοῦ πολέμου. Ὁ μακρὸς Γολγοθᾶς πὺ ἀκολούθησε, προσέθεσε πάνω στὸ μέτωπό της, δίπλα στὰ στεφάνια τῆς νίκης καὶ τὸν στέφανο τοῦ μαρτυρίου. Ἀλλὰ ἡ καινούργια ἱστορία εἶχε ἀρχίσει πῶ νὰ γράφεται.

Τελνεταῖα παραθέτουμ ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸ «Ἡμερολόγιο τοῦ Γιάνο» πὺ ἀναφέρονται ἀκριβῶς στὸν Ἑλληνοῖταλικο Πόλεμο. Τὰ ἀποσπάσματα αὐτὰ ἔχουν ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον γαὶ μᾶς δείχνουν πῶς βλέπει τίς ἡμέρες αὐτὲς ἓνας ἀνώτερος ἀξιωματοῦχος τοῦ ἔχθρου.

9 ΑΠΡΙΛΙΟΥ, 1939. (Μετὰ τὴν ἐπίθεσιν ἐναντίον τῆς Ἀλβανίας) «... ἡ ἔντασις τῶν σχέσεών μας μετὰ τὴν Μεγάλῃν Βρεταννίαν φαίνεται ὅτι ἀρχίσε νὰ ἐλαττώνεται κατόπιν τῆς συσκέψεως τὴν ὅποιαν εἶχα σήμερα τὸ πρωὶ μετὰ τὸν Λόρδον Πέρθ· οἱ Γιουγκοσλάβοι μᾶς φέρουν τὸσον πολλὴν φιλικὰ ἀπὸ τὸν ὑπερβολικὸν των φόβον. Τὸ ἴδιο μπορῶ νὰ πῶ πῶς συμβαίνει καὶ μετὰ τοὺς Ἑλληνας...»

13 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ, 1939. «Σήμερα συνώδευσα τὸν Γκράτσι εἰς τὴν ἐπίσκεψιν πὺ ἔκανε εἰς τὸν Ντοῦτσε, ὁ ὁποῖος μᾶς ἔδωσε ὁδηγίαν διὰ τὴν συνεννόησιν μετὰ τὴν Ἑλλάδα, χώραν πολλὴν πτωχὴν, πὺ δὲν ἀξίζει τὸν κόπο νὰ τὴν κατακτήσωμε.»

15 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ, 1940. «Ἐνα ἑλληνικὸν πλοῖον ἐβυθίσθη ἀπὸ ὑποβρύχιον ἀγνώστου ἐθνικότητος. Ὑπάρχει φόβος τὸ ἐπεισόδιον νὰ ἔχη σοβαρὰς συνεπειὰς. Ἐγὼ διαβλέπω εἰς τὸ βάθος τοῦ γεγονότος τὴν ἀπερισκεψίαν τοῦ ντὲ Βέκκι. Συνεσκέφθην μετὰ τὸν Ντοῦτσε ὁ ὁποῖος ἐπιθυμεῖ τὸ ἐπεισόδιον νὰ διακανονισθῇ εἰρηνικῶς.»

12 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ, 1940. «Ὁ Ντοῦτσε ἔχει ἐξοργισθῇ μετὰ τὸν Γκρατσιὶν διότι ἔδειξε ἀναβλητικότητα εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς διαταγῆς πὺ ἔλαβε διὰ νὰ ἀρχίσῃ τὴν ἐπίθεσιν. Ἀπ' ὅλα ὅμως περισσότερον ἔχει ἀγανακτήσῃ μετὰ τὴν γερμανικὴν κατάληψιν τῆς Ρουμανίας. Λέγει ὅτι αὐτὸ διέθεσε πολλὴ ἔχθρικὴ τὴν Ἱταλικὴν κοινὴν γνώμην, διότι οὐδεὶς, ἔχων ὕπ' ὄψιν τὰς ληφθεῖσας ἐν Βιέννῃ ἀποφάσεις, μποροῦσε νὰ ἀναμὲν τοιαύτην ἐνέργειαν. Ὁ Χίτλερ πάντοτε μᾶς παρουσιάζει ἓνα τετελεσμένον γεγονός. Αὐτὴ τὴν φορὰ ὅμως θὰ τὸν πληρώ-

σω μετὰ τὸ ἴδιον νόμισμα. Ἀπὸ τὰς ἐφημερίδας θὰ μάθῃ ὅτι κατέλαβα τὴν Ἑλλάδα. Τοιοῦτοτρόπως θὰ ἀποκατασταθῇ ἡ ἱσορροπία.» Τὸν ἔρωτῶ ἂν κατέληξε εἰς κάποιαν συμφωνίαν μετὰ τὸν Μπαντόλιο. «Ἦχι ἀκόμη», μοῦ ἀπαντᾷ, «θὰ παύσω ὅμως νὰ θεωρῶ τὸν ἑαυτὸ μου Ἱταλὸν ἐὰν ἔστω καὶ ἓνας φέρῃ ἀντιρρήσεις διὰ τὸν πόλεμον ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων.» Ὁ Ντοῦτσε φαίνεται ἀποφασισμένος νὰ δράσῃ ἀμέσως. Ἐγὼ πιστεύω ἀληθινὰ ὅτι ἡ στρατιωτικὴ αὐτὴ ἐπιχειρήσις θὰ εἶναι χρήσιμη καὶ εὐκολή.»

14 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ, 1940. «Ὁ Μουσσολίνι μᾶς κάνει λόγο ἐκ νέου διὰ τὴν ἐπίθεσιν μας ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος καὶ ὀρίζει ὡς ἡμέραν τὴν 26ην Ὀκτωβρίου.»

17 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ, 1940. «Ὁ στρατάρχης Μπαντόλιο ἔρχεται νὰ μετὰ ἴδῃ καὶ μοῦ ὁμιλεῖ πολὺ σοβαρῶς διὰ τὴν δρᾶσιν μας εἰς τὴν Ἑλλάδα. Οἱ τρεῖς ἀνώτατοι ἀρχηγοὶ τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου εἶναι ἀντίθετοι. Αἱ σημερινὰ διαθέσιμοι δυνάμεις εἶναι ἀνεπαρκεῖς καὶ τὸ Ναυτικὸν νομίζει ὅτι δὲν θὰ μπορέσῃ νὰ κάμῃ ἀπόβασιν εἰς τὴν Πρέβεζαν διότι τὰ νερά εἶναι ρηχὰ. Ὁ Μπαντόλιο εἶναι γεμάτος ἀπαισιοδοξία. Προβλέπει τὴν παράτασιν τοῦ πολέμου καὶ συνεπῶς, τὴν ἐξάντλησιν τῶν ἤδη πενιχρῶν μας μέσων. Ἀκούω χωρὶς νὰ συζητῶ. Ἐπιμένω ὅτι, ἀπὸ πολιτικῆς ἀπόψεως, ἡ στιγμή εἶναι καλὴ. Ἡ Ἑλλάς εἶναι ἀπομονωμένη. Ἡ Τουρκία δὲν θὰ κινηθῇ· τὸ ἴδιο καὶ ἡ Γιουγκοσλαβία. Ἀν βγοῦν οἱ Βούλγαροι εἰς τὸν πόλεμον θὰ ἔλθουν μαζί μας. Ἀπὸ στρατιωτικῆς ἀπόψεως ἔγὼ δὲν ἐκφράζω γνώμην. Ὁ Μπαντόλιο πρέπει, χωρὶς δισταγμὸν νὰ ἐπαναλάβῃ εἰς τὸν Μουσσολίνι, ὅτι μοῦ εἶπε.»

18 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ, 1940. «Πηγαίνω ἐνῶρις νὰ ἰδῶ τὸν Ντοῦτσε... Εἶχε μιλήσει μετὰ τὸν Μπαντόλιο, ὁ ὁποῖος τοῦ ἐδήλωσεν ὅτι ἐὰν ἐπιτεθῶμε ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος αὐτὸς θὰ παραιτηθῇ. Ἐκθέτω τὰ πράγματα εἰς τὸν Ντοῦτσε πὺ εὐρίσκεται ἤδη σὲ πολὺ κακὴ διάθεσιν ἐξ αἰτίας τοῦ Γκρατσιάνι. Ἐχει τρομερὰς ἐκρήξεις ὀργῆς καὶ λέει ὅτι θὰ πᾶν ὁ ἴδιος εἰς τὴν Ἑλλάδα «διὰ νὰ παρακολουθήσῃ τὸ ἀπίστευτον αἶσχος τῶν Ἱταλῶν οἱ ὁποῖοι φοβοῦνται νὰ πολεμήσουν τοὺς Ἑλληνας!»

22 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ, 1940. «Ὁ Μουσσολίνι ἐπιστρέφει. Ἐτοίμασε ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Χίτλερ σχετικῶς μετὰ τὴν γενικὴν κατάστασιν. Ἀναφέρεται καὶ εἰς τὴν ἐπικειμένην δρᾶσιν μας εἰς τὴν Ἑλλάδα, δὲν διασαφηνίζει ὅμως οὔτε τὸν τρόπον, οὔτε τὸν χρόνον, διότι φοβεῖται μήπως πάλιν ἔλθῃ διαταγὴ νὰ σταματήσωμε. Πολλὰ ἐνδείξεις μᾶς κάνουν νὰ πιστεύωμεν ὅτι εἰς τὸ Βερολῖνον δὲν βλέπουν μετὰ ἐνθουσιασμόν τὴν εἰσοδὸν μας εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἡ ὀρισθεῖσα ἡμέρα εἶναι ἡ 28η Ὀκτωβρίου. Ὁ στρατηγὸς Πρίκολο ἀναφέρει ὅτι ὁ Μπαντόλιο τοῦ ἔδωσε διαταγὴν διὰ περιωρισμένην ἀεροπορικὴν δρᾶσιν. Ὁ Ντοῦτσε δὲν συμφωνεῖ. Ἐπιθυμεῖ νὰ ἐπιτεθῶμεν ἰσχυρῶς ὥστε τὰ πάντα νὰ καταστραφῶν μετὰ τὴν πρώτην σύγκρουσιν. Ἐὰν δώσωμεν πολὺν καιρὸν εἰς τὴν Ἑλλάδα νὰ σκεφθῇ καὶ νὰ ἀναπνεύσῃ, θὰ ἔλθουν οἱ Ἀγγλοὶ, ἰσως καὶ οἱ Τούρκοι καὶ ἡ κατάσταση θὰ παραταθῇ καὶ θὰ παρουσιάσῃ δυσκολίας. Ὁ Ντοῦτσε τώρα, μόλις ἀνέχεται τὸν Μπαντόλιο, τὸν ὁποῖον θεωρεῖ ὡς ἓνα

φραγμόν μεταξύ αὐτοῦ καὶ τοῦ στρατοῦ. Ἀρχίζω νὰ συντάσσω τὸ τελεσίγραφον τὸ ὁποῖον ὁ Γκράτσι θὰ ἐπιδώσῃ εἰς τὸν Μεταξᾶν τὴν 2αν πρωϊνὴν τῆς 28ης Ὀκτωβρίου. Φυσικὰ εἶναι ἔγγραφον τὸ ὁποῖον θέτει εἰς ἀδιέξοδον τὴν Ἑλλάδα. Ἡ θὰ δεχθῇ νὰ τὴν καταλάβωμεν ἢ θὰ τῆς ἐπιτεθοῦμε.»

28 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ, 1940. «Ἐπιτιθέμεθα εἰς τὴν Ἀλβανίαν καὶ συνεδριάζομεν εἰς Φλωρεντίαν. Καὶ εἰς τὰ δύο μέρη τὰ πράγματα ἐπῆγαν εὐνοϊκά. Παρ' ὅλην τὴν κακοκαιρίαν τὰ στρατεύματα προωθοῦνται μὲ γοργὸν ρυθμὸν καὶ ὅταν ἀκόμη δὲν ἔχουν ἀεροπορικὴν βοήθειαν».

29 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ, 1940. «Ὁ καιρὸς εἶναι κακός, ἀλλ' ἡ προέλασις συνεχίζεται. Πρὸς τὸ παρὸν αἱ διπλωματικαὶ ἀντιδράσεις εἰς τὰ Βαλκάνια εἶναι πολὺ περιορισμέναι. Κανεὶς δὲν κινεῖται πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς Ἑλλάδος. Εἶναι πλέον ζήτημα ταχύτητος, καὶ πρέπει νὰ δράσωμεν. Τὸ βράδυ ἀναχωρῶ διὰ Τίρανα.»

30 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ, 1940. «Φθάνω εἰς τὰ Τίρανα. Ὁ καιρὸς εἶναι κακός. Δὲν κάνω καμίαν πτῆσιν. Ἐπιθεωρῶ τὰ δημόσια ἔργα, τοὺς δρόμους καὶ τὸν λιμένα. Τὰ πράγματα προχωροῦν λίγο ἄργά, ἔνεκα τῆς βροχῆς.»

1 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ, 1940. «Ἐπιτέλους ἐφάνηκε ὁ ἥλιος. Ἐπωφελοῦμαι καὶ ἐκτελῶ θεαματικὸν βομβαρδισμόν τῆς Θεσσαλονίκης. Κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν μου δέχομαι ἐπίθεσιν ἐλληνικῶν ἀεροπλάνων. Ὅλα πηγαίνουν καλὰ. Δύο ἀπὸ αὐτὰ καταστρέφονται, πρέπει νὰ ὁμολογήσω ὅμως ὅτι ἦταν ἡ πρώτη φορὰ πού με κυνήγησαν ἀπὸ τόσο κοντά. Πολὺ ἀσχημο αἰσθημα.»

7 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ, 1940. «Συσκέπτομαι μὲ τὸν Μπενίνι, ὁ ὁποῖος μόλις ἐπέστρεψε ἀπὸ τὰ Τίρανα καὶ τὸν συνοδεύω εἰς τὸν Ντοῦτσε, εἰς τὸν ὁποῖον δίδει μακρὰν ἀναφοράν. Εἰς τὸν τομέα τῆς Κορυτσᾶς ἡ ὑποχώρησίς μας ἤρχισε ὅταν ἓνα τρομοκρατημένο τάγμα Ἀλβανῶν ἐπέταξε τὰ ὅπλα. Φαίνεται ὅτι δὲν ἐπρόκειτο περὶ προδοσίας. Οἱ στρατιῶται μας ἔκαμαν θαύματα. Ὀλόκληροὶ Ἑλληνικαὶ μεραρχίαι ἀνεχαιτίσθησαν ὑπὸ τῶν ἀμυνομένων μονάδων τοῦ στρατοῦ μας καὶ οἱ Ἕλληνες προήλασαν μόνον ὅταν οἱ ἄνδρες μας ἐφονεύθησαν μέχρι τοῦ τελευταίου. Ὑποχωρήσαμεν εἰς ἀμυντικὰς θέσεις. Ὁ Σοντού ὑποστηρίζει ὅτι ἡ ἀφίξις ὀλίγων συνταγμάτων Ἀλβανιστῶν θὰ ἀπομακρύνῃ ὀριστικῶς κάθε κίνδυνον. Εἰς τὸν τομέα τῆς Ἡπείρου ὁ Βισκόντι εἶναι σχετικῶς αἰσιόδοξος καὶ νομίζει ὅτι μποροῦμε νὰ καταλάβωμεν ὀρισμένας θέσεις, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον θὰ ἔχῃ ὡς ἀποτέλεσμα τὴν πτώσιν τῶν Ἰωαννίνων. Ὁ Σοντού δὲν συμφωνεῖ μὲ αὐτὴν τὴν γνώμην καὶ νομίζει ὅτι πρέπει νὰ ἐγκαταλειφώμεν αὐτὸν τὸν ἐλιγμόν, νὰ αὐξήσωμεν τὰς δυνάμεις μας καὶ νὰ ἐπαναλάβωμεν τὴν ἐπίθεσιν.»

9 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ, 1940. «Ἡ κατάστασις εἰς τὸ Ἀλβανικὸν μέτωπον εἶναι στάσιμος. Ἡ Ἑλληνικὴ ἐπίθεσις ἔχασε τὴν ὁρμὴν τῆς καὶ ἐκπνέει. Ἀλλὰ καὶ ἐμεῖς δυστυχῶς δὲν ἔχομε τὴν δύναμιν νὰ ἐπαναλάβωμεν τὴν προέλασίν μας. Αὐτὸ θὰ γίνῃ μετ' ὀλίγας ἑβδομάδας. Ὁ Ντοῦτσε εἶναι πολὺ θυμωμένος μὲ τὸν Τζακομόνι καὶ τὸν

Βισκόντι οἱ ὁποῖοι τοῦ παρέστησαν τὴν ἐπιχείρησιν πολὺ εὐκολον καὶ τὴν ἐπιτυχίαν βεβαίαν.»

12 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ, 1940. «Ἀπαισία ἡμέρα. Οἱ Βρεταννοὶ, χωρὶς προειδοποίησιν, ἐπληξαν τὸν ἀγκυροβολημένον εἰς Τάραντα Ἰταλικὸν στόλον καὶ ἐβύθισαν τὸ θωρηκτὸν «Καβούρ», ἐπροξένησαν δὲ σοβαρὰς ζημίας εἰς τὰ καταδρομικὰ «Λιτόριο» καὶ «Ντουίλιο». Τὰ πολεμικὰ αὐτὰ θὰ μείνουν πολλοὺς μῆνας ἐκτὸς μάχης... Ὁ Βρεταννικὸς βομβαρδισμὸς προξένησε σοβαρὰς ζημίας καὶ εἰς τὸ Δυρράχιον. Καίγονται τὰ διυλιστήρια πετρελαίου Ἀτζίλιο.»

15 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ, 1940. «Φαίνεται ὅτι οἱ Ἕλληνες ἀνέλαβον ἐπίθεσιν ἐφ' ὀλοκλήρου τοῦ μετώπου, καὶ μάλιστα μὲ σημαντικὰς δυνάμεις. Ἐως τώρα κρατοῦμε καλὰ... Τὸ βράδυ αἱ εἰδήσεις ἐξ Ἀλβανίας εἶναι περισσότερον σοβαραὶ. Ἡ πείσις συνεχίζεται, καὶ ἡ ἀντίστασις γίνεται δυσκολωτέρα. Ἐκτὸς τῶν ἄλλων δὲν ἔχομεν ὅπλα, ἐνῶ οἱ Ἕλληνες ἔχουν συγχρονισμένον πυροβολικὸν καὶ τὸ χειρίζονται καλὰ.»

17 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ, 1940. «Αἱ εἰδήσεις ἐξ Ἀλβανίας εἶναι ἀσαφεῖς· δὲν ἀποκλείεται νέα ὑποχώρησις.»

18 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ, 1940. «Ἐναλλασσόμεναι εἰδήσεις περὶ ἡτῶν καὶ νικῶν εἰς τὸ Ἀλβανικὸν μέτωπον. Φοβοῦμαι ὅτι θὰ ἀναγκασθώμεν νὰ ὑποχωρήσωμεν εἰς προκαθορισμένας θέσεις. Ἡ ἀπώλεια τῆς Κορυτσᾶς δὲν εἶναι βεβαίως ἀπώλεια τῶν Παρισίων· θὰ δώσῃ ὅμως τὸ ὄνομα τῆς εἰς αὐτὴν τὴν μάχην καὶ θὰ βοηθήσῃ τὸν ἐχθρὸν νὰ κρούσῃ τὰ τύμπανα τῆς προπαγάνδας τοῦ ἐναντίου τῆς Ἰταλίας· αὐτὸ εἶναι πού με κάνει νὰ ἐλπίζω ὅτι ἴσως μπορέσωμε νὰ κρατήσωμεν εἰς τὴν Κορυτσᾶν.»

21 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ, 1940. «Ὁ Ντοῦτσε εἶναι ἥρεμος καὶ ἀποφασιστικὸς, ὅχι στενοχωρημένος. Ὅ,τι γίνεται εἰς τὴν Ἀλβανίαν τὸν λυπεῖ χωρὶς ὅμως νὰ τὸν ταρασσῇ.»

23 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ, 1940. «Ὁ Σεμπασιάνι μοῦ ἀπεκάλυψε σήμερα τὸ πρῶν ὅτι ὁ Ντοῦτσε μελετᾷ τὸν Στρατιωτικὸν Πίνακα διὰ νὰ εὕρῃ ἀντικαταστάτας τοῦ Μπαντόλιο καὶ τοῦ Σοντού... Ἀπὸ τὴν Ἀλβανίαν ἔρχονται εἰδήσεις περὶ κανονικῆς ὑποχωρήσεως ἀνευ πίεσεως τοῦ ἐχθροῦ.»

28 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1940. «Ἀσχημα νέα ἀπὸ τὴν Ἀλβανίαν. Ἡ Ἑλληνικὴ πείσις συνεχίζεται καὶ ἡ ἀμυνὰ μας γίνεται διαρκῶς ἀσθενεστέρα. Ἐάν οἱ Ἕλληνες εἶχαν ἀρκετὰς δυνάμεις διὰ νὰ διεισδύσουν εἰς τὰς γραμμάς μας θὰ ἀντιμετωπίζαμεν μεγαλύτερον κίνδυνον.»

3 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1940. «Ἡ Ἑλληνικὴ πείσις ἤρχισεν ἐκ νέου εἰς τὸ Ἀλβανικὸν μέτωπον καὶ φαίνεται ὅτι ἡ 11η Στρατιά πρέπει τώρα νὰ ἐκκενώσῃ τὸ Ἀργυροκάστρον καὶ τοὺς Ἀγ. Σαράντα, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐλπίζαμε νὰ ἀποφύγωμε.»

4 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ, 1940. «Ὁ Σορίτσε τηλεφωνεῖ πολὺ πρῶν ὅτι ἐχάσα-

με τὸ Πόγραδετς καὶ διὰ τοὺς Ἕλληνας διέσπασαν τὰς γραμμάς μας. Κατόπιν μᾶς πληροφορεῖ ὁ Σοντοῦ διὰ τοῦ νομίζει πῶς «κάθε στρατιωτική δράσις ἔχει καταστῆ ἀδύνατος καὶ διὰ τὴν ὑπόθεσιν πρέπει νὰ κανονισθῇ διὰ πολιτικῆς ἐπεμβάσεως.» Ὁ Μουσσολίνι μὲ προσκαλεῖ εἰς τὸ Παλάτσο Βενέτσια. Τὸν βρίσκω περισσότερο ἀποθαρρυνμένο ἀπὸ κάθε ἄλλη φορά. Μοῦ λέει: «Δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ τίποτε ἄλλο. Εἶναι γελοῖο καὶ παράξενο, ἀλλὰ εἶναι ἀληθές. Πρέπει νὰ ζητήσωμεν ἀνακωχὴν μέσῳ τοῦ Χίτλερ.» Αὐτὸ εἶναι ἀδύνατον. Οἱ Ἕλληνες ὡς πρῶτον ὅρον θὰ ζητήσουν τὴν προσωπικὴν ἐγγύησιν τοῦ Φύρερ διὰ τὴν δὲν θὰ γίνῃ ποτὲ ἄλλοτε καμμία ἐπιχειρήσις ἐναντίον των. Καλύτερα ἔχω νὰ τινάξω τὰ μυαλά μου εἰς τὸν ἀέρα παρὰ νὰ τηλεφωνήσω εἰς τὸν Ρίμπεντροπ. Εἶναι δυνατόν νὰ ἔχωμεν ἡττηθῇ; Μήπως ὁ ἀρχιστράτηγος κατέθεσε τὰ ὅπλα ἐνώπιον τῶν ἀνδρῶν του; Δὲν εἶμαι εἰς θέσιν νὰ κάμω στρατιωτικὰς συστάσεις, ἀλλὰ ἡ ψυχρὰ λογικὴ μοῦ λέει διὰ τὴν ἀκρίβειαν καὶ τὴν ἀλήθειαν ἡττᾶ, εἶναι δυνατόν καὶ τώρα ἀκόμη νὰ γίνῃ ἕνα προγεφύρωμα εἰς τὴν Αὐλῶνα, καὶ μὲ νέας δυνάμεις, νὰ σχηματίσωμεν μίαν νέαν ἀσφαλῆ γραμμὴν ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Σκεῦμπι. Ἐκεῖνο τὸ ὅποιον προέχει εἶναι νὰ ἀντισταθῶμεν καὶ νὰ μείνωμεν εἰς τὴν Ἀλβανίαν.»

12 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ, 1940. «Ἡμεῖς εἰς τὸ ἀλβανικὸν μέτωπον καὶ πολὺ μικρὰ δράσις εἰς τὴν Λιβύην. Ὁ Γκρατσιάνι τηλεγραφεῖ ὅλγας εἰδήσεις καὶ δὲν δίδει λεπτομερείας. Ἀκόμη δὲν ἔχει τελειῶσαι ἀναρρῶσαι ἀπὸ τὸ τραῦμα του καὶ ἐκτὸς τούτου, φαίνεται διὰ τὰ νεῦρα του ἔχουν κλονισθῇ ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐναντίον του γενομένης ἀποχείρισης εἰς Ἀντὶς-Ἀμπέμπα... Εἰς τὴν Λιβύην κατεσκεύασε καταφύγιον εἰς ρωμαϊκὸν τάφον τῆς Κηρυναϊκῆς, βάθους 18 ἢ 21 μ.»

17 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ, 1940. «Πάλιν μεγάλη ὀπισθοχώρησις ἐν Ἀλβανίᾳ πρὸς Κλεισούραν καὶ Τεπελένι. Ὁ Ντοῦτσε ἔγραψε εἰς αὐστηρὸν τόνον ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Καβαλλέρο, διατάσσων τὰ στρατεύματα νὰ ἀποθάνουν εἰς τὰς θέσεις των.»

19 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ, 1940. Δὲν μπορῶ νὰ πῶ ἐάν μὲ αὐτὸ ποῦ συνέβη ἀπεδείχθη διὰ τοῦ δίκου ὁ Καβαλλέρο. Ἡ μεραρχία Σιένα, ἡ ὁποία ἐκάλυπτε τὴν παράκτιον περιοχὴν, διελύθη ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν ἐπίθεσιν. Ἡ κατάστασις εἶναι ἐπικίνδυνος. Ἐάν εἰσέλθουν εἰς τὴν κοιλάδα τῆς Σούσιτσα, ἡ πορεία πρὸς τὴν Αὐλῶνα εἶναι εὐκόλος καὶ λογικῶς φυσικὴ. Ὁ Μουσσολίνι εἶναι ἐξωργισμένος διότι καταλαβαίνει διὰ τοὺς στρατιώταις μας δὲν πολεμοῦν καὶ διὰ τὸ ἠθικὸν τῶν ἀξιωματικῶν εἶναι χαμηλόν.»

20 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ, 1940. «Αἱ ἀντιζηλῖαι τῶν στρατηγῶν εἶναι χειρότεραι ἀπὸ τὰς ἀντιζηλῖας τῶν γυναικῶν. Ἀξίζει τὸν κόπον νὰ παρακολουθῇ κανεὶς τὰς τηλεφωνικὰς συνομιλίας τοῦ Σοντοῦ μὲ τὸν Σορίτσε. Βγάζει ἀνικανούς ὅλους τοὺς στρατηγούς. Ὁ Τζελεζό ἔχει μαλὰκυνση τοῦ ἐγκεφάλου, ὁ Περούτζι εἶναι θεομηνία, ὁ Τριόνφι χρεωκοπημένος. Σήμερα, δὲν ξεύρω γιὰ ποῖο λόγο, μιλᾷ εὐνοϊκῶς διὰ τὸν Βερσελλίνο, καὶ λέει: «Ὁ καυμένος ὁ Βερσελλίνο εἶναι τόσο ἀξιαγάπητος. Ἡρθε νὰ μὲ δῇ καὶ ἄρχισε νὰ κλαίῃ.» Ὁ Ντοῦτσε ἐτοίμασε ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Χίτλερ. Παρουσιάζει τὰ πρᾶ-

γματα ὅπως ἔχουν καὶ ζητεῖ γερμανικὴν ἐπέμβασιν εἰς τὴν Θράκην μέσῳ Βουλγαρίας.»

30 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ, 1940. «Κατὰ τὴν ἀπουσίαν μου ὁ Ντοῦτσε ἀφῆρεσεν τὴν ἀρχηγίαν τῶν ἐνόπλων δυνάμεων ἀπὸ τὸν Σοντοῦ καὶ τὴν ἀνέθεσε εἰς τὸν Καβαλλέρο. Ἀπὸ καιρὸν ἦτο δυσηρεστημένος μὲ τὰς ἀλλαγὰς τῆς διαθέσεως τοῦ Σοντοῦ: Τὴν μίαν ἡμέραν τὰ ἔβλεπε ὅλα ρόδινα καὶ τὴν ἄλλην ὅλα μαῦρα. Τὸ τελικὸν κτύπημα ἦλθεν, ὅταν ὁ Ντοῦτσε ἔμαθε διὰ τὸν Σοντοῦ, ἀκόμη καὶ εἰς τὴν Ἀλβανίαν, διέθετε τὰς βραδυνὰς του ὥρας διὰ νὰ συνθέτῃ μουσικὴν διὰ κινήματογραφικὰς ταινίας.»

5 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ, 1941. «Ἀπὸ τὰς 4 π.μ. τῆς χθὲς σιωπᾷ ὁ ραδιοφωνικὸς σταθμὸς τῆς Μπάρντια. Πληροφοροῦμεθα διὰ συμβαίνοντα μόνον ἀπὸ τὰ Βρετανικὰ ἀνακοινωθέντα. Ἡ ἀντίστασις ποῦ ἐπρόβλεπαν τὰ στρατεύματά μας ἦτο βραχεῖα—ὀλίγαι ὥραι. Καὶ παρ' ὅλα αὐτὰ δὲν τοὺς ἔλειπαν τὰ ὅπλα. Τουφέκια μόνον εἶχαν 430. Διατὶ ἄραγε ἡ μάχη δὲν ἐσυνεχίσθη ἐπὶ μακρότερον διάστημα; Μήπως καὶ ἐδῶ παρουσιάζεται ἡ περίπτωσις τοῦ ψύλλου καὶ τοῦ ἐλέφαντος; Ἐξιδιότροπος ψύλλος, λέει ὁ Μουσσολίνι, «ποῦ ἔχει εἰς τὴν διάθεσιν του περισσότερα ἀπὸ 1000 τουφέκια μεταξύ Σίντι ἔλ Μπαράνι, Μπάρντια καὶ Τομπρούκ. Κάποτε θὰ ἀποφασίσω νὰ ἀνοίξω τὰ φράγματα καὶ νὰ ἀποκαλύψω ὅλην τὴν ἀλήθειαν εἰς τοὺς Ἰταλοὺς ποῦ ἔχουν δηλητηριασθῇ ἀπὸ τὰ ψεῦδη. Κατόπιν τοῦ λόγου μου τῆς 3 Ἰανουαρίου, θὰ ὁμιλήσω πάλιν εἰς τὰς 3 Φεβρουαρίου—καὶ θὰ πῶ πράγματα βοερὰ. Περιμένω μόνον ἕως διου ὁ Καβαλλέρο κατορθώσῃ νὰ ἐπιφέρῃ τὸ πρῶτον πλῆγμα κατὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ τότε θὰ ὁμιλήσω.»

10 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ, 1941. «Ὁ Μουσσολίνι ἔχει ἐξαιρετικῶς καλὴν διάθεσιν διότι αἱ ἀεροπορικαὶ καὶ ναυτικαὶ ἐπιχειρήσεις εἰς τὸ στενὸν τῆς Σικελίας πηγαίνουν πολὺ καλά. Ἐνὰ Βρετανικὸν ἀεροπλανοφόρον καὶ δύο ἀντιτορπιλλικὰ φλέγονται... Τὰ χεσινοβραδυνὰ νέα διὰ τὴν μάχην τοῦ στενοῦ τῆς Σικελίας ἴσως νὰ ἦσαν ὑπερβολικά. Ἀκόμη δὲν μποροῦμε νὰ καθορίσωμεν ἐάν ἐβυθίσθη ἢ ὄχι τὸ Βρετανικὸν ἀεροπλανοφόρον. Ἐξ ἄλλου δὲν ἔχομεν καὶ πολὺ καλὰς εἰδήσεις ἀπὸ τὸν Καβαλλέρο σχετικῶς μὲ τὴν ἐξέλιξιν τῶν ἐπιχειρήσεων εἰς τὴν Ἀλβανίαν. Ἐχάσαμε τὴν Κλεισούρα... Αἱ δυνάμεις μας, ἀκόμη καὶ αἱ νέαι ἐνισχύσεις κρατοῦν ὅσο δὲν ὑπάρχει ἡ ἑλληνικὴ πίεσις, ὑποχωροῦν δὴμος γρήγορα μολὶς ὀρχίσῃ ἐπίθεσις. Διατὶ ἄραγε; Ὁ Μουσσολίνι θεωρεῖ ὅλην τὴν ὑπόθεσιν ὡς ἕνα ἀνεξήγητον δρᾶμα πολὺ σοβαρὸν, ἀκριβῶς διότι εἶναι ἀνεξήγητον.

13 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ, 1941. «Κινήσεις ἀρχίζουν εἰς τὴν Βουλγαρίαν. Ἡ ἐγγύτης τῶν Γερμανικῶν στρατευμάτων παρέχει ἤδη τὴν ἐντύπωσιν διὰ τὸν ρυθμὸς τῶν γεγονότων πρόκειται γρήγορα νὰ ἐπιταχυνθῇ.»

16 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ, 1941. «Ὁ Ντοῦτσε ἐπέστρεψε ἀπὸ τὸ Πούλιε ὅπου εἶχε σύσκεψιν μὲ τὸν Καβαλλέρο. Εἶναι μελαγχολικὸς καὶ ἀπαισιόδοξος. Τὸ μέτωπον δὲν ἔχει ἀκόμη σταθεροποιηθῇ, παρὰ τὸ γεγονὸς διὰ τὸ ἔχομε στείλει πολλοὺς ἀνδρας καὶ πολὺ ὕλικόν. «Ἡ πολιτικὴ μας», λέει, «εἰς τὴν Ἑλλάδα ἦτο πραγματικῶς πολὺ ἐπι-

τυχής' κατωρθώσαμεν νά τήν απομονώσωμεν ὥστε νά ἀναγκασθῇ νά πολεμήσῃ μόνη τῆς ἐναντίον μας. Μόνον πού ὁ Ἰταλικὸς στρατός μᾶς ἀπεγοήτευσε ἐντελῶς.» ... Εἰς τὸ μέτωπον τῆς Κλεισούρας λαμβάνει χώραν ἄλλη ἐπίθεις. Ἄς ἐλπίσωμεν ὅτι τὰ στρατεύματά μας θὰ κρατήσουν. Ὁ Μουσσολίνι εἶναι ἀπασχολημένος μετὰ τὴν ἐπίσκεψιν του εἰς Γερμανίαν. Καταλαβαίνει ὅτι εἰς τὴν συνάντησιν αὐτὴν θὰ εὕρεται φανερά εἰς μειονεκτικὴν θέσιν ἀπέναντι τοῦ Χίτλερ.»

22 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ, 1941. «Ἐδῶκα εἰς τὸν Ντοῦτσε ἕνα σοβαρὸν καὶ αὐστηρὸν γράμμα τοῦ καθηγητοῦ Φατσίνι ἀπὸ τὸ Λεγκόρν, τοῦ ὁποῦ οὗ δ δεκαοκταετῆς υἱὸς ἐστρατεύθη εἰς τὰς 17 Ἰανουαρίου καὶ ἐστάλη αὐθιμὲρον εἰς τὴν Ἀλβανίαν, χωρὶς ποτέ του νά ἔχη πιᾶσει ὄπλον. Αὐτὸ ἐξηγεῖ πολλὰ πράγματα.»

25 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ, 1941. «Ἀποχαιρετῶ τὸν Ντοῦτσε. Αὐριο τὸ βράδυ θὰ συναντήσω τὸν ἀεροπορικόν μου στολίον εἰς τὸ Μπάρι...

26 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ, 1941. «Ἀναχώρησις. Αὐτὴν τὴν φορὰν, ἐπειδὴ πλέον ἔχω κάποιαν πεῖραν τοιούτων ἀναχωρήσεων, στενοχωροῦμαι πολὺ. Δὲν φοβοῦμαι, μόνο δὲν ἔχω μεγάλην πεποίθησιν καὶ συνεπῶς ἔχω πολὺ μικρὸν ἐνθουσιασμόν. Ὅλοι οἱ σύντροφοί μου, πού ἔγιναν ἐβελονταὶ διὰ τῆς βίας αἰσθάνονται τὰ ἴδια πράγματα καὶ πολλοὶ δὲν κρῦβουν τὰ συναισθήματά των.»

(Τὸ ἡμερολόγιον σταματᾷ ἐδῶ καὶ συνεχίζεται εἰς τὰς 26 Ἀπριλίου 1941, ὅποτε ὁ πόλεμος μετὰ τὴν Ἑλλάδα ἔχει τελειώσει).

Τὰ ἄρθρα πού δημοσιεύονται στὴν «Ἐκλογὴ» μετὰ τὴν ἄδεια τῶν δικαιούχων ἐκφράζουν τὴν ὑπεύθυνον ἀπόψιν τῶν συγγραφέων. Ἀπαγορεύεται ἡ ἀναδημοσίευσις κάθε ἄρθρου ἢ εἰκόνας χωρὶς τὴν ἄδεια τῶν συγγραφέων καὶ τῶν ἐκδοτῶν.

Ἡ «Ἐκλογὴ» πωλεῖται σὲ ὅλα τὰ βιβλιοπωλεῖα καὶ τὰ περίπτερα. Κυκλοφορεῖ κάθε μῆνα μετὰ 132 εἰκονογραφημένους σελίδας. Ἀγοράζετε τὴν «Ἐκλογὴ» σας ἀπὸ τὸν Βιβλιοπώλη σας ἢ ἀπὸ τὸ «Πρακτορεῖον Ἐφημερίδων Ἀθηναϊκοῦ Τύπου», Σωκράτους 43, καὶ στίς ἐπαρχίες ἀπὸ τὰ γραφεῖα τοῦ ἴδιου Πρακτορείου.

Ἡ ταινία «Σύντομη συνάντηση»

ΠΩΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΑΝ ΤΟ ΕΡΓΟ ΟΙ ΑΓΓΛΟΙ...

Ἡ «Σύντομη συνάντηση», μιὰ ἀπὸ τὶς πιὸ πολιτισμένες ταινίες πού ἔγιναν τὰ τελευταῖα χρόνια, εἶναι χαρακτηριστικὰ ἀγγλικὸ ἔργο μετὰ πολὺ λίγα στοιχεῖα παρμένα ἀπὸ τὴν τεχνικὴ τοῦ Χόλλυγουντ. Ἡ ὑπόθεσις εἶναι αὕτη: Μία παντρεμένη γυναίκα συναντᾷ κάποιον παντρεμένο καὶ αἰσθάνονται ἑαυτὰς ἐνδεῶς ὁ ἕνας γιὰ τὸν ἄλλο, ὅπως συμβαίνει πολλὰς φορὰς στὴ ζωὴ. Στὴν περίπτωσιν αὕτη ἀκολουθοῦν καὶ ἄλλες συναντήσεις πού καταλήγουν ν' ἀναπτυχθῇ μεταξὺ τούτων στοργὴ καὶ ἔρωτας. Ὡστόσο οὐτε ἡ γυναίκα οὐτε ὁ ἄνδρας μποροῦν νὰ φτιάξουν μιὰ νέα ζωὴ θεμελιωμένη ἐπάνω στὸ ψέμμα. Γι' αὐτὸ ἡ ἱστορία δὲν φτάνει σ' ἕνα τέλος καὶ οἱ συναντήσεις τῆς Λάουρας καὶ τοῦ φίλου τῆς τοῦ γιαιτροῦ σταματοῦν. Ἐκεῖνος δέχεται μιὰ δουλειὰ πού τὸν προσφέρουν στὴν Ἀφρική καὶ ἐφεύγει ἀπὸ τὴ μοίρα... αὕτη εἶναι ὅλη ἡ ὑπόθεσις. Μᾶλλον φτωχὴ ὡς ὑπόθεσις κινηματογραφικῆς ταινίας δὲν συμφωνεῖ: Κάτι ὅμως πού μπορεῖ νὰ ἀποτελέσῃ τὸ πᾶν στὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου. Σκοπὸς ἀποκλειστικὸς αὐτῆς τῆς ταινίας ἦταν νὰ γίνῃ ἀνθρώπινη καὶ νὰ ἐκφράσῃ ὅτι, εἴχε νὰ πῇ μετὰ τὸν πιὸ ἀπλό τρόπο. Ὁ σκηνοθέτης Νταϊβιντ Ἀλντ ἔχει στὸ ἐνεργητικὸ του μιὰ μεγάλη ἐπιτυχία.

ΑΛΛΑ ΠΩΣ ΘΑ ΤΟ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΑΝ ΣΤΟ ΧΟΛΛΥΓΟΥΝΤ:

Ἡ Λάουρα καὶ ὁ φίλος τῆς, ὁ Δρ. Ἀλεξ. Χάρβεϋ ἀποφασίζουν νὰ χωριστοῦν. Ἐκεῖνος φεύγει γιὰ τὴν Ἀφρική. Τὸ τραῖνο ξεκινᾷ. Ἡ Λάουρα βρίσκεται στὴν ἀθροῦσα ἀναμονῆς. Ἐμφανίζεται ὁ φίλος τῆς, ὁ Δρ. Ἀλεξ. Χάρβεϋ, τὴν ἀρπάζει καὶ τὴν παίρνει μαζί του. Μόλις προφθάνουν νὰ πηδήσουν στὸ τραῖνο, ἐκεῖνη τὴν ὥρα φτάνει στὸ σταθμὸ καὶ ὁ ἄνδρας τῆς Λάουρας πού ἀνεκάλυψε τὴν φυγὴν τῆς καὶ ἐπιχειρεῖ νὰ πᾶν γιὰ νὰ τοὺς προλάβῃ. Τὸ ἴδιο κάνει καὶ ἡ γυναίκα τοῦ Ἀλεξ. ἀκολουθοῦν χιλιάδες ἄλλα ἐπιστάδια καὶ δυσκολίες... ὅπου στὸ τέλος ἡ Λάουρα μετανοῶναι καὶ γυρίζει στὸν ἄνδρα τῆς.

ΣΤΗ ΓΑΛΛΙΑ:

Ὅταν ἡ Λάουρα καὶ ὁ Ἀλεξ. καταλαβαίνουν ὅτι τὸ τελευταῖο τοὺς ραντεβὺ σημαίνει ἀληθινὰ τὸ τέλος τῶν συναντήσεών τους, νοικιάζουν ἕνα δωμάτιο σ' ἕνα ξενοδοχεῖο γιὰ νὰ μὴ τελειώσῃ τὸ ἔργο... ἀμέσως. Ἡ Λάουρα ἀργότερα νοιώθει τὸς τύψεις ὅστε πέφτει στὴ θάλασσα νὰ πνιγῇ. Τὴν σώζουν, ἀλλὰ κρυολογεῖ βαρεῖα καὶ παθαίνει πνευμονία. Ἡ πνευμονία καὶ μιὰ ἐξαιρετικὰ ἐντονὴ νευρική κατάσταση τὴν φέρνουν στὸ χέλος τοῦ θανάτου. Ὁ φίλος τῆς ὁ γιαιτρός θέλει νὰ τὴν βοηθήσῃ ἀλλὰ ἀναγκάζεται νὰ ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τὴν ἀπειλὴν τοῦ συζύγου. Ἐπειδὴ δὲν μπορεῖ νὰ βοηθήσῃ τὴν ἀγαπημένην του, δὲν θέλει τὴ ζωὴ καὶ αὐτοκτονεῖ πολὺ ὁμορφα.

ΣΤΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ:

Ἐνδεῶς ἀπὸ τὴν πρώτη ἀπογοήτευσιν ἡ Λάουρα γυρίζει καὶ βρίσκει τὸ ἀγοράκι τῆς, ὅχι ἐλαφρὰ τραυματισμένο σ' ἕνα αὐτοκτονία (ὅπως εἶναι στὴν ἀγγλικὴ ταινία) ἀλλὰ πολὺ βαρεῖα. Τὸ παιδί πεθαίνει στὴν ἀγκαλιά τῆς μητέρας του ἐνῶ ἐκεῖνη καταριέται τὴν ἁμαρτωλὴ τῆς ἀγάπης γιὰ τὸν Ἀλεξ. Γονατίζει ὀπίσω στὸ νεκρὸ παιδί τῆς καὶ ὀρκίζεται ν' ἀλλάξῃ ζωὴ.

ΣΤΗ ΡΩΣΙΑ:

Ὁ ἔρως τοῦ Δρ. Ἀλεξ. Χάρβεϋ γιὰ τὴν Λάουρα τὸν ἀπορροφᾷ τόσο πολὺ ὥστε τὸν κάνει νὰ παραμελῇ τὴ δουλειὰ του στὴν ὑπηρεσίαν τῆς κοινότητος. Ἡ συμπεριφορὰ του προκαλεῖ σχόλια. Τὸν καλοῦν νὰ δώσῃ λόγο σὲ μιὰ ἐπιτροπὴ πού ἀποτελεῖται ἀπὸ γιαιτροὺς, μέλη τῆς Γραμματείας τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος καὶ ἀντιπροσωπεῖς ἀπὸ ἐργάτες καὶ καθαρίστριες τῶν κοινοτικῶν νοσοκομείων. Ὁ Δρ. Χάρβεϋ δὲν δέχεται νὰ ὑπερασπίσῃ τὸν ἑαυτό του λέγοντας ὅτι οἱ κατηγορίες εἶναι ἀληθινές. Παρακαλεῖ τοὺς δικαστὰς νὰ μὴν δειξοῦν οἴκτο. Ἡ αὐστηρότερη τιμωρία δὲν θὰ εἶναι ἄρκετὰ αὐστηρὴ. Προτείνουν νὰ τὸν μεταθέσουν σ' ἄλλη πόλιν. «Ὅχι», λέει ἐκεῖνος ὑπερήφανα. «Θέλω νὰ πάω στὸ ἀνω Βελούζισταν, νὰ βοηθήσω τοὺς κατοίκους σ' αὐτὸ τὸ δολοφονικὸ κλίμα καὶ εἶναι νὰ ξεχάσω γιὰ πάντα τὴν ἀγάπην μου γιὰ μιὰ ἐπιπόλαια γυναίκα πού με ἐμπόδισε νὰ ἐκπληρώσω τὰ καθήκοντά μου στὴν κοινότητα.»

Περὶ φαντος καὶ ἱκανοποιημένος στρέφει τὰ μάτια του πρὸς τὴν φωτογραφία τοῦ Στάλιν καὶ φεύγει...

H. WIRLEK, ἀπὸ τὸ «Je Maintiendrai», Ἀμστερνταμ

Σ Υ Ν Δ Ρ Ο Μ Η

Ἐκλογῆς

Όνομα

Εσώνυμον

Πόλις

Διεύθυνσις

ΕΞΑΜΗΝΟΣ

ΔΡΧ.

6.500

ΕΤΗΣΙΑ

ΔΡΧ.

13.000

Συμπληρώσατε με κεφαλαῖα γράμματα καὶ καθαρά τὸ ὄνομα-
τεπώνυμόν σας καὶ τὴν διεύθυνσίν σας καὶ διαγράψατε τὸ τε-
τράγωνον τὸ ὁποῖον δὲν σᾶς ἐνδιαφέρει.

Ἀποστέλλετε, παρακαλοῦμεν, διὰ ταχυδρομικῆς ἐπιταγῆς
τὸ ποσὸν τῆς συνδρομῆς σας, ἑξαμήνου ἢ ἑτησίας, εἰς τὸ Πρα-
κτορεῖον Ἐφημερίδων Ἀθηναϊκοῦ Τύπου, Σωκράτους 43,
Ἀθήναι, μετὰ τοῦ παρόντος δελτίου καὶ θὰ λαμβάνετε τακτι-
κὰ τὴν ΕΚΛΟΓΗ εἰς τὸ σπίτι σας. Τὸ καλύτερον δῶρον διὰ
τοὺς φίλους σας εἶναι μιὰ συνδρομὴ τῆς ΕΚΛΟΓΗΣ, τοῦ πε-
ριοδικοῦ ποῦ σᾶς κατατοπίζει εἰς τὰ διεθνή ζητήματα.

ΤΕΣΣΕΡΑ ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΤΟΥ ΜΠΕΡΝΑΡΝΤ ΣΩ

(Ἀπὸ τὸ «Treasury of Laughter»)

Ἡ χαριτωμένη ἱστορία κυκλοφόρησε γιὰ τὸν Σῶ καὶ τὴν Ἰσιδώρα Δούνκαν. Ἡ περίφημη χορεύτρια μετὰ τὸ λεπτὸ πνεῦμα ἔγραψε μιὰ φορὰ στὸν Μπέρναντ Σῶ ἓνα θερμὸ γράμμα ποῦ τελείωνε μετὰ πρότασις: Θὰ ἦταν μεγάλο εὐτύχημα γιὰ τὴ γάτσα, ἂν μπορούσαν οἱ δύο τοὺς νὰ κάνουν ἓνα παιδί.

«Ἰὰ σκεφθῆτε», ἰσχυρίζονταν ἡ Μίς Δούνκαν, «τί παιδί θὰ ἦταν αὐτό, μετὰ τὸ δικό σας μυαλὸ καὶ τὸ δικό μου σῶμα.»

Ὁ Σῶ ἀπάντησε πῶς ἡ πρότασις τὸν κολάκευε πολὺ, ἀλλὰ δὲν τὴν δεχόταν. «Τὸ παιδί αὐτό», ἀπάντησε, «μπορεῖ καὶ νὰ μὴν εἶναι τόσο τυχερό. Γιὰ σκεφθῆτε νὰ ἔχη τὸ δικό μου σῶμα καὶ τὰ δικά σας μυαλά.»

Ἦνótαν ἡ πρώτη παράστασις τοῦ ἔργου «Ὁ ἄνθρωπος καὶ τὰ ὄπλα». Ἦταν μία ἀπὸ τίς καλύτερες πρεμιέρες τοῦ Σῶ. Μά, καθὼς εἶχε βγῆ στὴ σκηνὴ νὰ εὐχαριστήσῃ τὸ κοινὸ ποῦ τὸν καταχειροκρο-
τοῦσε, κάποιος ἀπὸ τὸν ἐξώστη τοῦ φώναξε δυνατὰ: «Αἰσχος!»

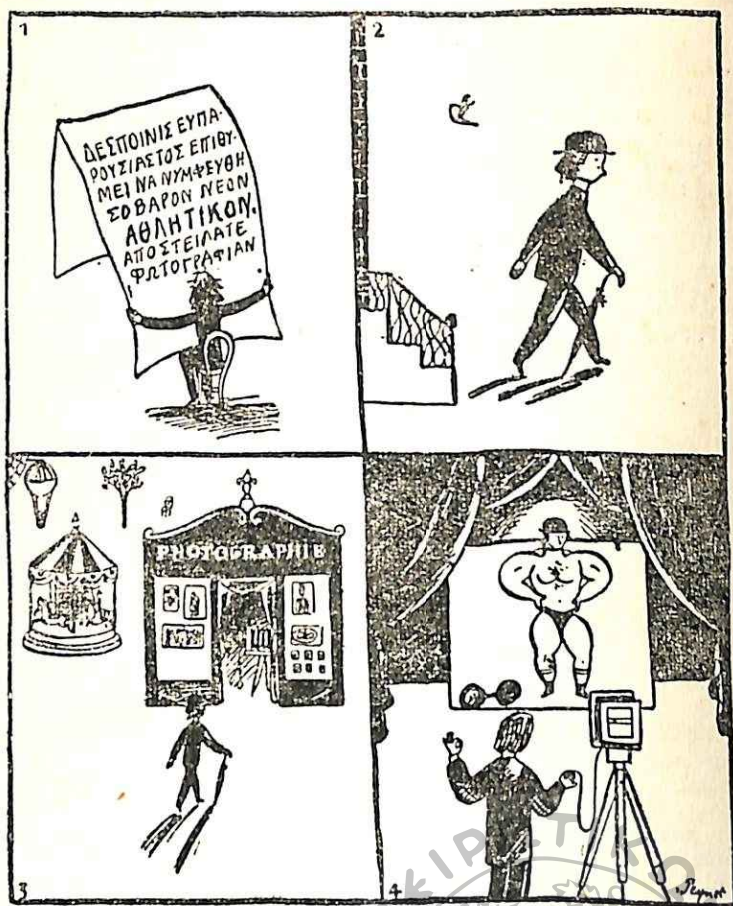
Ὁ συγγραφέας τοῦ ἔργου ὑποκλίθηκε μετὰ τὸ περίφημο πονηρὸ Ἰρλανδέζικο χαμόγελο στὸ στόμα. «Φίλε μου, συμφωνῶ ἀπολύτως μαζί σου. Τί νὰ γίνῃ ὁμως;» πρόσθεσε σηκώνοντας τοὺς ὤμους του καὶ δείχνον-
τας τὸ κοινὸ ποῦ χειροκροτοῦσε: «Τί εἴμαστε δύο ἄνθρωποι μπροστὰ σὲ τόσο πλῆθος;»

Τ. Μ. Σῶ καὶ ὁ Τ. Κ. Τσέστερτον ἦταν μεγάλοι φίλοι καὶ μεγάλοι ἀντίπαλοι. Ὁ Σῶ φοβερὰ σαρδωνικός, αἰρετικός, ἓνας ἀδύνατος χορτοφάγος. Ὁ Τσέστερτον σαφὲς στὰ λόγια, ὀρθόδοξος καὶ φοβερὸς κρεωφάγος. Μία φορὰ, σὲ ἓνα δειπνὸ, ὁ Τσέστερτον κοίταξε τὸ ἀδύνατο πρόσωπο τοῦ Σῶ καὶ εἶπε: «Ὅταν σὲ δῇ κανεὶς θὰ νομίσῃ πῶς ὁ κόσμος στὴν Ἀγγλία πεθαίνει τῆς πείνας.»

«Καὶ ὅταν δῇ ἑσένα, Τσέστερτον,» εἶπε κοιτάζοντας τὸν στερογγυλο-
πρόσωπο φίλο του ὁ Σῶ, «θὰ σκεφθῇ πῶς ἡ αἰτία εἶσαι σύ.»

Γιὰ νὰ καταλάβῃς ἓνα μεγάλο πνεῦμα, πρέπει νὰ εἶσαι πνεῦμα. Τὸ πῶς βαρὺ ἴσως πράγμα ποῦ εἰπώθηκε ποτὲ γιὰ τὸν Σῶ ἦταν ἀπὸ τὸν συνάδελφό του καὶ κριτικὸ Ὁσκαρ Οὐάιλντ. Δὲν εἶχε περάσει πολὺς καιρὸς ἀπὸ τότε ποῦ ὁ Σῶ πρωτοεμφανίστηκε στὸν ἀγγλικὸ ἑβδομαδιαῖο τύπο, καὶ ὁ Οὐάιλντ ἔκαμε τὴν παρατήρησις: «Ἀκόμη ὁ Σῶ δὲν εἶναι ἀρκετὰ διάσημος ὥστε νὰ ἔχη ἐχθρούς. Ὡστόσο καὶ σὲ κανέναν ἀπὸ τοὺς φίλους του δὲν ἀρέσει.»

ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΥΣΑ ΑΓΓΕΛΙΑ

(Σκίτσο του Peynet από το "Graphis", Ζυρίχη)